

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΝΙΤΣΑ ΣΙΝΙΚΗ-ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ

ΗΠΕΙΡΟΣ

ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΚΑΙ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΕΝΗ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΔΩΔΩΝΗ»

Η Νίτσα Σινίκη-Παπακώστα γεννήθηκε στα Γιάννινα όπου ζει και εργάζεται.

Σπούδασε γλυπτική κοντά στο Γιαννιώτη γλύπτη Παύλο Βρέλλη.

Έχει κάνει πολλές εκθέσεις ζωγραφικής και γλυπτικής στην Ελλάδα και το εξωτερικό.

Παράλληλα την ενδιαφέρει η λαϊκή αρχιτεκτονική της Ηπείρου και γι' αυτό έχει περιοδεύσει σχεδόν όλη την Ήπειρο και Β. Ήπειρο καταγράφοντας σε σχέδια με μελάνι πολλά από τα αρχιτεκτονικά της μνημεία.

Τα σχέδια αυτά συνοδεύονται από δικά της κείμενα και έχουν εκδοθεί σε λευκώματα.

Από τις εκδόσεις ΔΩΔΩΝΗ, το 1983,

το λεύκωμα με τον τίτλο

«Ήπειρος εκκλησιές και μοναστήρια»,

σε πρώτη έκδοση και το 1995 σε δεύτερη έκδοση,

συμπληρωμένη σε κείμενα όσο και σε σχέδια

Μοναστηριών και Εκκλησιών.

Επίσης από τις εκδόσεις ΜΕΛΙΣΣΑ,

το λεύκωμα με τον τίτλο «Παλιά Γιάννινα».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Για την εκδόση ως ιδρυτής
Κτίριον Πατριαρχίας

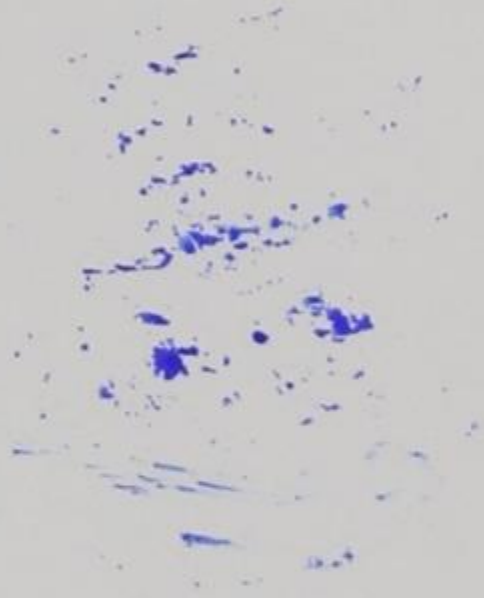
Πατριάρχης

Γενίον 18-2-97

ΗΠΕΙΡΟΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ
ΚΑΙ
ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Copyright: Εκδόσεις «Δωδώνη»
Ε. Κ. Λάζος, Ασκληπιού 3, 106 79 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ. 36.37.973

ISBN 960-248-565-5

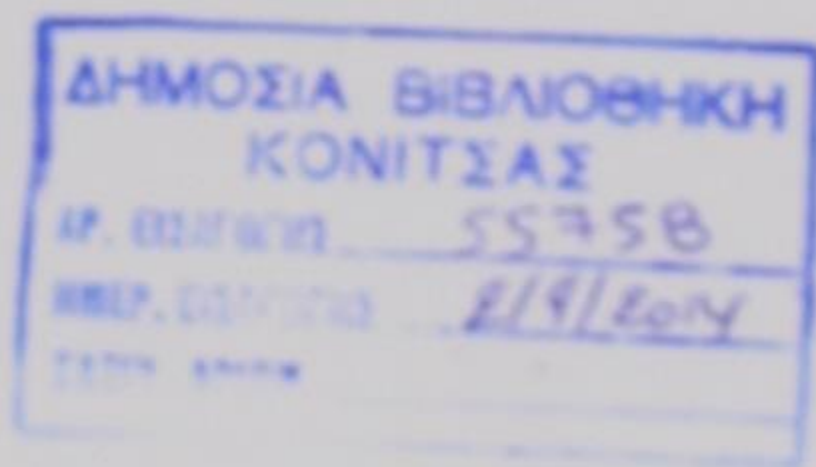
ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΝΙΤΣΑ ΣΙΝΙΚΗ-ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ

ΗΠΕΙΡΟΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ
ΚΑΙ
ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ

ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΕΝΗ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΕΛΛΗΝΙΚΗ»
ΑΘΗΝΑ-ΠΑΝΝΙΝΑ 1986

Στιν αξέχαστι φίλι μου Σπυριδούλα Καραμπουΐκι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Μέσα από αυτές τις γραμμές θέλω να ευχαριστήσω
τον σύζυγό μου Γιώργο Παπακώστα
που με συνόδεψε σε όλες σχεδόν τις περιόδους μου

Αφιερώνεται στους ανώνυμους και ελάχιστους επώνυμους λαϊκούς οικοδόμους της Ηπείρου, που με το μόχθο, το μεράκι, την αγάπη, την πίστη και την ευφύια τους συνέβαλαν στη δημιουργία της ελληνικής λαϊκής αρχιτεκτονικής.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Μετά την έκδοση του πρώτου μου βιβλίου ΗΠΕΙΡΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ ΚΑΙ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ, αποφάσισα να συνεχίσω τις περιοδείες μου στην Ήπειρο, ώστε να σχεδιάσω όσα πιο πολλά μπορούσα από τα εκκλησιαστικά της μνημεία. Ορισμένα ανήκουν στη βυζαντινή εποχή και τα περισσότερα στους χρόνους της Τουρκοκρατίας. Αυτά είναι χωρισμένα κατά νομούς και νομίζω πως δίνουν μία μικρή έστω εικόνα της πολιτιστικής μας κληρονομιάς.

Πιστεύω πως σ' αυτό το βιβλίο υπάρχει μία ποικιλία κι ένας πλούτος, αφού άλλα μνημεία είναι σπουδαία και πλούσια και άλλα είναι φτωγά κι άσημα. Τα περισσότερα φέρουν τη σφραγίδα της ανώνυμης δημιουργίας. Στις περισσότερες εκκλησίες βλέπουμε τα ονόματα των ζωγράφων, των δωρητών, ηγουμένων κλπ. και πουθενά δεν υπάρχει χαραγμένο το όνομα του κατασκευαστή, του οικοδόμου.

Αυτό το βιβλίο λοιπόν καλύπτει ένα μέρος της ανώνυμης αυτής δημιουργίας στην Ήπειρο, και είναι ένας ελάχιστος φόρος τιμής σ' όλους εκείνους τους λαϊκούς αρχιτέκτονες, τους πελεκάνους και τους μαστόρους που συνέβαλαν στη δημιουργία της ελληνικής λαϊκής αρχιτεκτονικής.

Γνωστά μαστοροχώρια, όσο γνωρίζουμε, την εποχή εκείνη ήταν αυτά της περιοχής Κονίτσης, δίπλα στον Σαραντάπορο και τους παραποτάμους του, καθώς και τα χωριά της περιοχής των Τζουμέρκων.

Κάθε Καθαρή Δευτέρα ξεκινούσαν για να χτίσουν τον κόσμο. Ταξίδευαν σε μπουλούκια στην Ήπειρο, Αλβανία, Ρούμελη, Μακεδονία, Θεσσαλία και πολλές φορές χάνονταν για χρόνια, ψηλά στα Βαλκάνια, στην Αφρική και την Περσία. Τα τακτικά τους αυτά ταξίδια, πιστεύω, πλάτυναν τους ορίζοντες και όξυναν το μυαλό τους, ώστε η ματιά τους, κοφτερή πλέον, να βλέπει τι ταιριάζει σε κάθε τόπο. Κι ενώ υπάρχουν εκατοντάδες εκκλησίες και μοναστήρια, χτισμένα σε χωριά, πόλεις και βουνά της Ηπείρου, κανένα δεν μιμείται το άλλο. Είναι το καθένα μοναδικό κι ανεπανάληπτο. Με μοναδικό σχεδόν υλικό την, τόσο όμορφα δουλεμένη από τους ίδιους, πέτρα, μπόρεσαν να εναρμονίσουν με το φυσικό περιβάλλον τα παραπάνω κτίσματα, προσδίδοντάς τους απλότητα, σαφήνεια και αλήθεια.

Αν σκεφτούμε τη φτώχεια, τις καιρικές συνθήκες, το δυσπρόσιτο της περιοχής πολλές φορές, την τουρκική κατοχή, ότι κάθε πέτρα για να φτάσει να χτιστεί έπρεπε πρώτα οι ίδιοι να τη βγάλουν από το νταμάρι – που πολλές φορές ήταν μακριά – να τη φορτώσουν στα ζώα για να τη μεταφέρουν, να την πελεκήσουν με το σφυρί και το καλέμι, τότε θα καταλάβουμε με τι μόχθο και ιδρώτα έχει χτισθεί και το πιο απλοϊκό εξωκλήσι.

Στα μπουλούκια των μαστόρων κουμάντο έκανε ο πρωτομάστορας. Αυτός ήταν που σχεδίαζε και το κτίριο, ήταν ο αρχιτέκτονας. Τις πιο πολλές φορές ήταν ο ίδιος και ο πελεκάνος του μπουλουκιού που σκάλιζε την πέτρα. Όταν επρόκειτο για το χτίσιμο μιας εκκλησίας ή ενός μοναστηριού, λόγω της μεγάλης θρησκευτικής και πατριωτικής φόρτισης, οι συμφωνίες ήταν διαφορετικές. Πλέον τα μπουλούκια τώρα δούλευαν με περισσότερη όρεξη και μεράκι, γιατί γνώριζαν ότι η θρησκεία, τα χρόνια εκείνα, κρατούσε ενωμένους τους Έλληνες. Τα μοναστήρια, οι εκκλησίες, τα εξωκλήσια, ήξεραν πως δεν θα χρησίμευαν μόνο σαν λατρευτικοί χώροι, αλλά πολλές φορές ότι εκεί θα γίνονταν μυστικές συναντήσεις για τον ξεσηκωμό του γένους, εκεί θα έβρισκαν καταφύγιο οι κυνηγημένοι, εκεί θα διδάσκονταν τα ελληνικά γράμματα.

Απλοϊκοί και φτωχοί οι οικοδόμοι εκείνοι, δεν μας άφησαν γραπτά κείμενα. Έτσι οι γνώσεις μας γι' αυτούς, πέρα από την προφορική παράδοση, χάνονται μες στο χρόνο. Μιλάνε όμως γι' αυτούς κι αντιστέκονται τα όμορφα πελεκημένα αγκωνάρια, οι σκαλιστά ρόδακες στις παραστάδες, οι δράκοι και τα λουλούδια στα υπέρθυρα των εισόδων...

Στο βιβλίο αυτό γίνεται μία καταγραφή όσων μνημείων προσφέρονταν ζωγραφικά, και όσων είχαν τις λιγότερες επεμβάσεις. Τα σχέδια έχουν γίνει απτόπου, και το καθένα συνοδεύεται από κείμενο περιληπτικό και όσο το δυνατόν κατατοπιστικό με ό,τι στοιχεία βρήκα στη σχετική βιβλιογραφία και την παράδοση. Με τους χάρτες που σχεδίασα ειδικά, πιστεύω να είναι εύκολο, για όποιον θέλει, να τα επισκεφτεί.

Μαζί όμως τώρα μέσα από τις σελίδες αυτού του βιβλίου ας ξεκινήσουμε ένα ταξίδι στα ψηλά βουνά της Ηπείρου, στις ακρογιαλιές της και στις πεδιάδες της. Ας ξεκινήσουμε ένα ταξίδι στις ρίζες μας, που θα είναι ένα προσκύνημα στους λαϊκούς μας οικοδόμους, ένα ταξίδι που θα είναι ένα δέσιμο με την ιστορική μας μνήμη. Πιστεύω αυτό το ταξίδι να είναι ένας διάλογος τόσο απαραίτητος σήμερα, αλλά και τόσο χρήσιμος γι' αυτούς που θα 'ρθουν.

Γιάννινα, 1990

Νίτσα Συνίκη-Πανακώστα

ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ο νομός Ιωαννίνων έχει τα περισσότερα μοναστήρια και εκκλησίες από τους υπόλοιπους νομούς. Βέβαια ήταν αδύνατον να σχεδιαστούν όλα. Αναφέρω μερικά σπουδαία μοναστήρια που δεν σχεδίασα για διάφορους λόγους:

Το μοναστήρι της Βελλάς, λίγο πριν το Καλπάκι, που ιδρύθηκε τον 11ο αιώνα. Το σημερινό κτίσμα είναι από το 1745. Το μοναστήρι αυτό ως τις ημέρες μας ήταν σπουδαίο εκπαιδευτικό ίδρυμα.

Το μοναστήρι των Ασπραγγέλων, που ιδρύθηκε το 1600, αλλά το σημερινό κτίσμα είναι πολύ νεότερο.

Το μοναστήρι της Χρυσοβίτσας, κοντά στο Μάτσοβο, που ιδρύθηκε το 1486 και ανακαινίστηκε το 1781.

Επίσης αξιόλογες είναι και αρκετές εντοιακές εκκλησίες, για όποιον ενδιαφέρεται, που φτάνονται και εύκολα.

Οι χιλιομετρικές αποστάσεις στα κείμενα είναι από την πρωτεύουσα του νομού, τα Ιωάννινα.

Η σειρά που ακολουθείται είναι τέτοια, ώστε να μπορεί κάποιος να επισκεφτεί όσο το δυνατόν περισσότερα μνημεία τη φορά.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κονίτσας

ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΕΙΟΥ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Αρκετά μοναστήρια και πολλές εκκλησιές είχαν τα Γιάννινα, που όμως κατεδαφίστηκαν το 1611 μετά την αποτυχία της επανάστασης του Διονυσίου του Φιλοσόφου (Σκυλοσόφου). Ορισμένα από αυτά τα χτίσματα ξαναχτίστηκαν στα θεμέλιά τους, όπως ο Αλή-Πασάς, το 1820 πυρπολεί την πόλη. Από τις εκκλησιές που χτίστηκαν μετά, έχουμε σήμερα εκτός της Μητρόπολης, τον Άγιο Νικόλαο αγοράς (1840), την Αγία Μαρίνα (1841), την Αγία Αικατερίνη (1872) και τον Άγιο Νικόλαο Κοπάνων (1842), καθώς και την Περίθεπτο. Όλα τα παραπάνω μνημεία είναι μεγάλα και δεν προσφέρονται ζωγραφικά. Σχεδιάσα λοιπόν το καμπαναριό μαζί με ένα μέρος της εκκλησίας ενός ακόμη παλιού μοναστηριού, της Παναγίας του Αρχιμανδρείου. Είναι όπως ήταν περιτειχισμένο, με τα κελιά του, πριν χτιστεί ο χώρος δίπλα στο καμπαναριό.

Μας είναι άγνωστο πότε ιδρύθηκε. Ήταν γνωστό κατά τα χρόνια του Δεσποτάτου της Ηπείρου. Πρώτη όμως επίσημη μαρτυρία για την ύπαρξή του έχουμε το 1571, από μια συνοδική πράξη του Πατριάρχη Μητροφάνη. Κατεδαφίστηκε και ξαναχτίστηκε τρεις φορές, το 1611, το 1627, το 1852. Το 1858 χτίζεται πλέον με τη σημερινή του μορφή από Βουρμπιανίτες μαστόρους (Γ. Γιόση). Ήταν το πρώτο νεκροταφείο της πόλης μας, και τα τελευταία χρόνια είχε μετατραπεί σε γυναικεία μονή. Το 1991 μετά από ανασκαφή απεκαλύφθηκαν τα θεμέλια του βυζαντινού καθολικού του παλιού ναού.

Μπαίνουμε στην αυλή κάτω από την καμάρα που βασιάζει το όμορφο πελεκητό και σκαλιστό καμπαναριό. Ένας μεγάλος πλάτανος και πολλά πεύκα και κυπαρίσσια σκιάζουν τον περίβολο. Η εκκλησία, πολύ μεγάλη, έχει τρεις εισόδους. Η κεντρική έχει ένα σπάνιας τέχνης μαρμάρινο θολωτό υπόστεγο. Εσωτερικά είναι τρίκλιτη βασιλική θολωτή, και βλέπουμε το τέμπλο της να είναι κι αυτό μαρμάρινο, μεγάλης καλλιτεχνικής αξίας. Με τις παλιές του μάλιστα εικόνες και κειμήλια ο ναός είναι ένα μουσείο. Ο γυναικωνίτης του, μεγάλος, καταλαμβάνει τις δύο πλευρές σε δύο πατώματα.

Τα παλιά χρόνια ο ηγούμενος ενός μοναστηριού ονομαζόταν τιμητικά αρχιμανδρίτης. Κάπως έτσι θα πήρε το μοναστήρι αυτό το όνομά του. Γιορτάζει τον Δεκαπενταύγουστο και είναι τότε τόπος συνάντησης πολλών Γιαννιωτών.

Εθνική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Παναγιώτα
Γρανβίνα

ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΤΩΝ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ Η ΣΠΑΝΟΥ ΝΗΣΙ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Με το καραβάκι πηγαίνουμε απέναντι στο νησί των Ιωαννίνων, φημισμένο για τα μοναστήρια του, τα δύο απ' αυτά βυζαντινά. Ανεβαίνουμε το μικρό καταπράσινο λόφο στη δυτική πλευρά του νησιού και κάτω από τα κελιά μπαίνουμε στην πλακόστρωτη αυλή του μοναστηριού των Φιλανθρωπινών. Λίγα κελιά, δίπλα στην είσοδο, είναι συντηρημένα. Μπροστά μας σε ερείπια, χορταριασμένα παλιά κτίσματα. Από ένα καμαρωτό κλειστό υπόστεγο μπαίνουμε στο ναό, ο οποίος είναι μονόκλιτος, καμαροσκεπαστος και χτίστηκε το 1292 από τον Μιχαήλ Φιλανθρωπινό. Ο Σπανός ήταν δάσκαλος εδώ. Το 1542 ο Ιωασάφ ο Φιλανθρωπινός φρόντισε να τοιχογραφηθεί ο ναός με θαυμάσιες τοιχογραφίες. Αργότερα το 1560 βλέπουμε ότι κατασκευάστηκαν νάρθηκες γύρω από το ναό σε σχήμα Π στις τρεις πλευρές του και τοιχογραφήθηκαν. Στο νάρθηκα μάλιστα που βρίσκεται αριστερά της εισόδου διασώζονται οι τοιχογραφίες επτά σοφών της αρχαίας Ελλάδας, που σημαίνει ότι εδώ λειτουργούσε σχολή στην οποία διδάσκονταν τα αρχαία ελληνικά. Η απεικόνιση των αρχαίων φιλοσόφων μέσα σ' ένα χριστιανικό ναό είναι σπάνια. Ο αρχαιολόγος Σωτήρης Δάκαρης γράφει:

«Εκεί, στην περίοδο της πιο μεγάλης πνευματικής νάρκης, διατηρήθηκε ζωηρή η πίστη, ασκήθηκαν οι τέχνες, καλλιεργήθηκαν τα γράμματα και η αρχαία παιδεία, ώστε, κατά μια σπάνια, αλλά όχι τυχαία περίπτωση, αρχαίοι Έλληνες συγγραφείς, φιλόσοφοι και ιστορικοί να κατέχουν μία θέση μεταξύ των εικονιζομένων Αγίων της Εκκλησίας».

Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Λίγο πιο κάτω από τη μονή Φιλανθρωπινών συναντούμε τη μονή Ντίλιου. Είναι χτισμένη κι αυτή ανάμεσα στα πεύκα, με θέα προς τα Γιάννινα. Μπαίνουμε από την πόρτα που φαίνεται αριστερά στο σχέδιο στην πλακόστρωτη αυλή. Δίπλα στο νάρθηκα της εκκλησίας είναι κολλημένα τα κελιά. Ο μπροστινός τοίχος του ναού εξωτερικά είναι στολισμένος με κεραμικά που σχηματίζουν τυφλά αφιδώματα. Η κόγχη του ιερού είναι ημικυκλική και έχει διακόσμηση με κεραμικά σε σχήμα ζικ-ζακ. Από τη χαμηλή πορτούλα μπαίνουμε στο ναό, που είναι μονόκλιτος. Πιθανόν παλιά να στεγαζόταν με καμάρα, η οποία αντικαταστάθηκε από ξύλινη οροφή. Το ίδιο αντικαταστάθηκε και η στέγη, η οποία είχε μεγάλα βυζαντινά κεραμίδια. Ο καθηγητής Ξυγγόπουλος χρονολογεί το ναό στον 11ο μ.Χ. αιώνα. Οι τοιχογραφίες του έγιναν το 1543 και είναι από τις ωραιότερες.

Το μοναστήρι ονομάζεται Ντίλιου από το όνομα παλιάς γιαννιώτικης οικογένειας που πιθανόν να το επισκεύασε. Η ονομασία Στρατηγοπούλου προέρχεται από μεγάλη βυζαντινή οικογένεια της Κωνσταντινούπολης, η οποία είχε εγκατασταθεί στα Γιάννινα κατά τα χρόνια του Δεσποτάτου της Ηπείρου (1204). Σύμφωνα με την παράδοση λειτουργούσε και εδώ σχολείο τα χρόνια της τουρκοκρατίας.

Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Αθανάσιος
Γιαννής

Μετά τη μονή Στρατηγοπούλου συνεχίζουμε τον ωραίο περίπατο. Η βλάστηση είναι πυκνή. Ψηλά πλατάνια και ιτιές χαρίζουν τον ίσκιο τους στους επισκέπτες. Η γαλήνη του τοπίου, η απομόνωση λόγω της λίμνης και η ίδρυση των μοναστηριών έκανε το νησί αυτό ένα πνευματικό κέντρο. Από τον 13ο αιώνα ως το 1642, ή κατ' άλλους ως το 1758, οι μοναχοί των μοναστηριών αυτών του νησιού δίδαξαν τα ελληνικά γράμματα και διατήρησαν την εθνική μας ταυτότητα.

Συναντούμε το περιτειχισμένο μοναστήρι της Παναγίας της Ελεούσης. Ήταν αντρικό μοναστήρι και παλιά ονομαζόταν μονή Αγ. Νικολάου των Γκιουμάτων από το όνομα γνωστής γιαννιώτικης οικογένειας. Το σημερινό του όνομα το πήρε από την εικόνα της Θεοτόκου Ελεούσης, η οποία παλιά βρισκόταν στη μονή της Αγ. Παρασκευής στα Γιάννινα. Στο τέλος του 15ου αιώνα η μονή αυτή μετατρέπεται σε τζαμί και η εικόνα της Ελεούσης χάνεται, ώσπου η μοναχή Παρθενία τη βρίσκει και τη μεταφέρει στο μοναστήρι των Γκιουμάτων στο νησί το 1584, που από τότε ονομάζεται της Ελεούσης.

Στο σχέδιο φαίνεται το καθολικό της μονής με το χαγιάτι. Είναι άγνωστο πότε χτίστηκε, πάντως πριν το 1584. Ο ναός αποτελείται από το νάρθηκα και τον κυρίως ναό και είναι καμαροσκέπαστος. Το εσωτερικό του ναού τοιχογραφήθηκε το 1748 και 1759 από τον Καπεσοβίτη αγιογράφο Αναστάσιο. Η εικόνα της Παναγίας είναι του 15ου αιώνα και η ασημένια της επένδυση έγινε το 1769 από τον Καλαρυτινό παπα-Διαμάντη.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Αθανάσιος
Γρονιός

Το μοναστήρι λοιπόν είναι μεγάλο και περιτειχισμένο. Λόγω της μορφής του εδάφους, τα κελιά και οι διάφοροι βοηθητικοί χώροι είναι χτισμένα σε τρία επίπεδα με πολλές αυλές πλακόστρωτες και μικρές πέτρινες σκάλες. Τα κτίρια αυτά είναι διώροφα, άλλα χτισμένα με καλοχτισμένη πέτρα και άλλα με τσιμέντο. Οι κρεββάτες τους στηρίζονται σε ωραίες πέτρινες κολόνες. Εκτός από την κυρία είσοδο, που είναι η μικρή πορτούλα κοντά στο δρόμο, υπάρχει και άλλη μία στην κορυφή δεξιά και η οποία μέσα από ένα στενό μονοπάτι σε οδηγεί στο τελευταίο μοναστήρι της πλευράς αυτής του νησιού, τον Σωτήρα.

Μεγάλα κιούπια, πέτρινα γουδιά, γούρες και λιθανάγλυφα, τοποθετημένα στις αυλές, μας δείχνουν ότι κάποτε η μονή Ελεούσης ήταν σε ακμή. Η εκκλησία όπως και αρκετά από τα κελιά είναι πολύ καλά διατηρημένα. Στο σχέδιο βλέπουμε ένα μέρος από τα κελιά με τη γραφική πλακόστρωτη αυλή και το πηγάδι του μοναστηριού.

Όταν μπεις στο μοναστήρι αυτό και κλείσεις πίσω σου την ξύλινη πόρτα, έχεις την εντύπωση ότι βρίσκεσαι εκτός τόπου και χρόνου. Τόσο σε υποβάλλει το συγκρότημα αυτού του μοναστηριού. Είναι από τα ωραιότερα μοναστήρια που έχω επισκεφθεί. Παντού, εδώ, υπάρχει το μεράκι και το μέτρο. Γωνιές σκιερές, γωνιές φωτεινές, γωνιές απ' όπου μπορείς να θαυμάσεις τη λίμνη, τα Γιάννινα, τις καλαμιές, το πράσινο. Εδώ είναι ένας παράδεισος που απέχει μόνο δέκα λεπτά με το καραβάκι από την πολύβουη πια πόλη των Ιωαννίνων.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κολοκοσσάς

Παναγιώτης Γαρυμ

ΜΟΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ

ΝΗΣΙ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

Το μοναστήρι του Προδρόμου βρίσκεται στην πίσω πλευρά του νησιού, κοντά στο άλλο μοναστήρι του Αγ. Παντελεήμονα, πίσω από τα κελιά όπου σκοτώθηκε ο Αλή-πασάς.

Τα κελιά που βλέπουμε αριστερά στο σχέδιο είναι μεταγενέστερα του ναού. Ο ναός είναι σταυρεπίστεγος με τρουλοκαμάρα, στολίζεται με οδοντωτή διακοσμητική ταινία κάτω από το γείσο και έχει χορούς αθωνίτικου τύπου. Οι χοροί αυτοί βρίσκονται στο καθολικό και είναι μεγάλες κόγχες αριστερά και δεξιά. Ονομάζονται έτσι γιατί οι μοναχοί των μοναστηριών, χωρισμένοι σε δύο χορούς, έψελναν σε αναλογία. Αυτός ο τύπος διαμορφώθηκε στο Άγ. Όρος και τον γνώριζαν οι κτήτορες και ιδρυτές της μονής αυτής, Θεοφάνης και Νεκτάριος Αψαράδες. Από την αυτοβιογραφία τους συμπεραίνουμε ότι ο ναός χτίστηκε το 1506-1507 πάνω στα ερείπια άλλου παλιού βυζαντινού ναού.

Αποτελείται από το καθολικό και το νάρθηκα, ο οποίος είναι χτισμένος στη σπηλιά βράχου, και μπαίνουμε από ένα μεγάλο τοξωτό άνοιγμα. Το καθολικό είναι κατάγραφο από τοιχογραφίες του 1798 και αργότερα του 1824 και 1891. Έκπληξη μας προκαλεί μια υπόγεια κρύπτη που βρίσκεται κάτω από το άγιο βήμα και στην οποία οδηγείται από τρία σκαλοπάτια. Αυτή σε βγάζει στην ανατολική πλευρά προς το μέρος της λίμνης. Ίσως αυτή η κρύπτη να ήταν κάποτε έξοδος διαφυγής.

Τελειώνοντας με τα μοναστήρια του νησιού θα ήθελα να γράψω ότι διαδραμάτισαν έναν πολύ σπουδαίο ρόλο τα χρόνια της τουρκοκρατίας, διότι κατάφεραν να γλιτώσουν από τη μανία του κατακτητή και έτσι μπόρεσαν να γίνουν σπουδαία πνευματικά κέντρα που ανέπτυξαν, εκτός από τα γράμματα, και τις τέχνες (αγιογραφία, ξυλογραφία κλπ.).

Ανθοσία Κέντρο Βραχόθηνη Κόνιτσας

Παναγιώτα
Γιαννάκη

ΜΟΝΗ ΚΑΣΤΡΙΤΣΑΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Ανατολικά των Ιωαννίνων, στο λόφο της Καστρίτσας, σε 12 χλμ. περίπου απόσταση, βρίσκεται το μοναστήρι της Καστρίτσας, που είναι αφιερωμένο στη σύλληψη του Ιωάννη του Προδρόμου.

Είναι περιτειχισμένο και έχει μία καταπληκτική θέα της λίμνης και των Ιωαννίνων. Από μια βαριά πόρτα μπαίνουμε στην πλακόστρωτη αυλή του. Αριστερά μας το συγκρότημα με τις αποθήκες και τα κελιά σε δύο πατώματα με ξύλινες κρεββάτες και διπλή πέτρινη σκάλα, όλα νοικοκυρεμένα και περιποιημένα. Δεξιά μας η σκεπαστή στέρνα και η μικρή παλιά εκκλησία. Αυτή ανήκει στον πολύ σπάνιο τύπο της τετράκογχης με τρούλο που η κάτοψή της σχηματίζει ελεύθερο σταυρό. Βέβαια μετά τον 17ο αιώνα έγινε επέμβαση στο δυτικό τμήμα της και μεγάλωσαν με καμάρα τον κυρίως ναό και πρόσθεσαν και πρόναο επίσης καμαρωτό, που τον σκέπασαν με μονόκλινη στέγη, στην κορυφή της οποίας, όπως βλέπουμε και στο σχέδιο, έχτισαν μικρό καμπαναριό.

Μπαίνουμε από τη χαμηλή πορτούλα στον πρόναο, ο οποίος είναι ατοιχογράφητος, όπως ατοιχογράφητη είναι και η προσθήκη στον κυρίως ναό. Ο υπόλοιπος παλιός ναός με τις κόγχες και τον τρούλο είναι θαυμάσια ιστορημένος κατά τον 17ο-18ο αιώνα. Το τέμπλο του επίσης είναι μεγάλης καλλιτεχνικής αξίας, ξυλόγλυπτο. Ο τρούλος είναι ιδιαίτερα μεγάλος, 2,50 μ. ύψος, είναι οκτάπλευρος και φωτίζεται από τέσσερα στενά ανοίγματα. Υπάρχουν στον τρούλο εντοιχισμένα κεραμικά που δίνουν μια δυσδιάκριτη χρονολογία, πιθανόν 1196.

Αυτό το πιθανότατα βυζαντινό καθολικό της μονής είναι χτισμένο με μέρος υλικού από την αρχαία οχύρωση του λόφου της Καστρίτσας. Εδώ ήταν χτισμένη η μολοσσική πόλη Τέκμων.

Σήμερα το μοναστήρι λειτουργεί και μονάζουν εδώ δύο καλόγριες, οι οποίες ασχολούνται με την υφαντική.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Αθανασία
Γιάννινα

ΜΟΝΗ ΝΤΟΥΡΑΧΑΝ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Απέναντι ακριβώς από τα Γιάννινα, στην όχθη σχεδόν της λίμνης, είναι χτισμένο το μοναστήρι αυτό, που είναι αφιερωμένο στη γέννηση της Θεοτόκου. Είναι περιτειχισμένο και μεγάλο τμήμα του τείχους καταλαμβάνουν τα κελιά, τα οποία είναι όλα καλοδιατηρημένα. Υπάρχουν πολλοί βοηθητικοί χώροι, υπόγεια, αποθήκες, και στον όροφο με το χαγιάτι έχει κελιά που βλέπουν προς τη λίμνη και τα Γιάννινα.

Μπαίνουμε στη γραφική πλακόστρωτη αυλή του από ένα ανηφορικό καλντερίμι, κάτω από τα κελιά. Η εκκλησία του, όπως βλέπουμε στο σχέδιο, έχει ένα χαγιάτι που ακουμπά στην μπροστινή πλευρά της, όπου και η είσοδος. Αριστερά, άλλη μικρή πόρτα μάς οδηγεί στο νάρθηκα, ο οποίος βρίσκεται σε αρκετά ψηλότερο επίπεδο (πέντε σκαλοπάτια) και χωρίζεται με πέτρινο σοβατισμένο τοίχο από το καθολικό. Αυτό είναι τρίκλιτο θολωτό με πάρα πολύ ωραίο ξυλόγλυπτο τέμπλο. Ξυλόγλυπτα επίσης είναι ο άμβωνας και το δεσποτικό. Φωτίζεται αμυδρά και βλέπουμε πως έχει λίγες τοιχογραφίες, ζωγραφισμένες, σύμφωνα με επιγραφή στο υπέρθυρο, το 1830 από τον Γιαννιώτη Β. Θεοδοσίου.

Η ιστορία του μοναστηριού είναι παράξενη, γι' αυτό γνωστή και εκτός Ηπείρου. Κάπου στην ιστορία του ανακατεύεται και ο θρύλος, προσθέτοντας ένα μυστήριο και μια μαγεία:

Το 1434 ο Ντουραχάν πασάς της Θεσσαλίας και στρατάρχης των σουλτάνων Μουράτ Β' και Μωάμεθ Β', θέλοντας να καταστείλει κάποια ανταρσία στο Αργυρόκαστρο, αναγκάστηκε από τη Θεσσαλία να περάσει με το στρατό του από τα Γιάννινα. Η λίμνη τότε βρισκόταν σ' έναν από τους ιστορικά εξακριβωμένους παγετούς της. Τη νύχτα λοιπόν ο Ντουραχάν, έχοντας χάσει τον προσανατολισμό του, πέρασε με τα στρατεύματά του πάνω από την παγωμένη λίμνη, νομίζοντας ότι ήταν πεδιάδα. Όταν την άλλη μέρα είδε την παγωμένη λίμνη, το θεώρησε θαύμα και στην επιστροφή του όρισε να χτίσουν, στη θέση που υπήρχε κάποιο εικόνισμα της Παναγίας, το σημερινό μοναστήρι. Η παράδοση μας λέει ότι οι γονείς του ήταν χριστιανοί.

Με τις καταστροφές που έγιναν στα εκκλησιαστικά μνημεία από τους Τούρκους μετά το 1611 δεν μπορούμε να γνωρίζουμε ακριβώς πότε πήρε τη σημερινή του μορφή το μοναστήρι αυτό.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΜΟΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ ΚΡΥΑ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Στο λεκανοπέδιο Ιωαννίνων και σε απόσταση μόλις 8 χλμ. βρίσκεται το χωριό Κρύα. Μέσα στο χωριό συναντάμε το περιτειχισμένο μοναστήρι του Αγίου Ιωάννη. Από μία σιδερένια πόρτα μπαίνουμε στην αυλή. Σώζεται μόνο η εκκλησία. Πάνω στο τείχος φαίνονται ίχνη από κελιά που υπήρχαν εδώ. Κυπαρίσσια και πεύκα στολίζουν την αυλή του μοναστηριού αυτού.

Όπως βλέπουμε και στο σχέδιο, πρόκειται για ένα ναό σταυροειδή με τρούλο και δύο χορούς, οι οποίοι είναι ημικυκλικοί εσωτερικά και τρίπλευροι εξωτερικά. Έχει επίσης χαμηλή ημικυκλική αφίδα, η οποία φέρει διακόσμηση από κεραμικά. Ο τρούλος του ναού είναι μεγάλος, οκτάπλευρος, με μικρά ανοίγματα σε κάθε πλευρά, και στο γείσο του φέρει ωραία οδοντωτή διακοσμητική ταινία. Εσωτερικά φωτίζεται, εκτός του τρούλου, και από τα στενά ανοίγματα των πλευρών και από τα παράθυρα των χορών. Ο ναός είναι όλος κατάγραφος και έχει ωραίο ξυλόγλυπτο τέμπλο με μεταβυζαντινές-δεσποτικές εικόνες. Οι νεότερες τοιχογραφίες του 1759 είναι έργα των ζωγράφων Αναστασίου και υιών Ιωάννου και Γεωργίου από το Καπέσοβο. Ο νάρθηκας προστέθηκε αργότερα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Βλαχώσα
Παννίν

ΜΟΝΑΣΤΗΡΙ ΣΤΟΥΠΑΙΝΑΣ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Πάνω από το χωριό Περίβλεπτος, στο χωματόδρομο που ανοίχτηκε για το Δίκορφο, στο 19ο χλμ., στις πλαγιές του Μιτοκελιού βρίσκεται το μοναστήρι της Στούπαινας.

Καρυδιές, αγγιλιές και άλλα δέντρα δημιουργούν ένα ειδυλλιακό χώρο, όπου βρίσκεται το περιτειχισμένο συγκρότημα του μοναστηριού. Τα περισσότερα από τα παλιά κελιά ήταν μονώροφα και είναι μισοαγκρεμισμένα. Η εκκλησία του μοναστηριού διατηρείται σε καλή κατάσταση και χτίστηκε σύμφωνα με επιγραφή, το 1724. Από μία χαμηλή καμαρωτή πορτούλα μπαίνουμε στον νάρθηκα, ο οποίος στεγάζεται με φουρνικό (θόλο). Είναι τοιχογραφημένος από το 1730. Το καθολικό είναι μονόχωρο, σκεπάζεται από τρεις θόλους και τοιχογραφήθηκε το 1734. Βλέπουμε ένα ωραίο ξυλόγλυπτο τέμπλο με σταυρό στη μέση και ένα επίσης ξυλόγλυπτο προσκυνητάρι. Η κόγχη του ιερού είναι ημικυκλική, με πέντε τυφλά αφιδωτά εξωτερικά.

Το μοναστήρι πήρε τ' όνομά του από το ανδρωνυμικό όνομα μιας γυναίκας η οποία διέθεσε το 1708 τα χρήματα για να μεταφερθεί το μοναστήρι από τη θέση «Πηγαδούλια», μία τοποθεσία επικίνδυνη, αφού ήταν πέρασμα Τουρκαλβανών στρατιωτών, στη σημερινή του θέση.

Για την ιστορία του μοναστηριού υπάρχει η εξής παράδοση, γραμμένη σε εντοιχισμένη πλάκα: «Κατά τον Φώτη Κόντογλου, η ιερά Μονή ανηγέρθη εις θέσιν Πηγαδούλια το έτος 950. Διά θαυματουργής μεταστάσεως τρις της εικόνας της Θεοτόκου εις τον χώρον αυτόν μεταφέρθηκε η Μονή το έτος 1724. Ανακαλυφθείσα και κατόπιν απωλεσθείσα εγχάρακτη πλάκα μαρτυρούσε περί της πρώτης και δευτέρας ανευρέσεως...»

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Το μοναστήρι της Βουτσάς ή Βοτσάς βρίσκεται Ν.Α. του Γρεβενιτίου, 44 χλμ., στο ανατολικό Ζαγόρι. Ο δρόμος από το χωριό είναι περίπου 5 χλμ. χωματόδρομος, που τις περισσότερες φορές είναι κλεισμένος και χρειάζεται προς το τέλος πεζοπορία. Είναι χτισμένο πλάι στην ποταμιά του Βάρδα ποταμού.

Στα ΧΡΟΝΙΚΑ ΗΠΕΙΡΟΥ ο Π. Βρανούσης γράφει για το μοναστήρι ότι «ανήκει εις τα παλαιά και σεβάσμια εκείνα μοναστήρια της Ηπείρου, τα οποία, κατά την παράδοσιν, ανάγουν την ίδρυσίν των εις τον βυζαντινόν αυτοκράτορα Κωνσταντίνον Δ' τον Πωγωνάτον. Λείψανα λιθόστρωτων οδών, παλαιαί γέφυραι, η παράδοσις και άλλα μαρτυρούν ότι εις παλαιότερους αιώνας διήρχετο πλησίον της Μονής μία από τας σημαντικωτέρας οδικάς αρτηρίας αι οποίαι συνέδεον την Ήπειρον με την Θεσσαλίαν και την Δυτικήν Μακεδονίαν. Τούτο εξηγεί την παλαιάν ακμήν και τας περιπετείας της Μονής. Επητορική επιγραφή του 1680 διαιωνίζει την παλαιάν παράδοσιν ότι η Μονή ιδρύθη από τον Κων. Πωγωνάτον, ο οποίος επιστρέφων από την Σικελίαν λέγεται ότι έκτισε την Μονή Μολυβδοσκεπάστου και Σωτήρος Κλειδωνιάς».

Από αρκετή απόσταση βλέπουμε το μοναστήρι που περιβάλλεται από ισχυρό περίβολο με ενσωματωμένα κελιά και βοηθητικούς χώρους. Μπαίνουμε στην περιποιημένη αυλή του. Στο σχέδιο φαίνεται η είσοδος προς το νάρθηκα με το νεότερο ξύλινο υπόστεγο. Εσωτερικά ο ναός είναι διαμορφωμένος κατά τα αγιορείτικα πρότυπα, με πλάγιους χορούς στον κυρίως ναό, με λιτή και νάρθηκα που καλύπτονται με φουρνικό, καμάρες και σταυροθόλιο. Η κόγχη του ιερού είναι χτισμένη με ακανόνιστο ημικύκλιο. Ο ναός είναι κατάγραφος. Κατά τον Φ. Κόντογλου, το καθολικό του μοναστηριού όπως είναι σήμερα τοιχογραφήθηκε από τον ιερέα Αθανάσιο και τους μοναχούς Αντώνιο και Νικόδημο το 1680. Οι δεσποτικές εικόνες είναι της ίδιας εποχής.

Το μοναστήρι είναι αφιερωμένο στην Κοίμηση της Θεοτόκου και πανηγυρίζει στις 8 Σεπτεμβρίου.

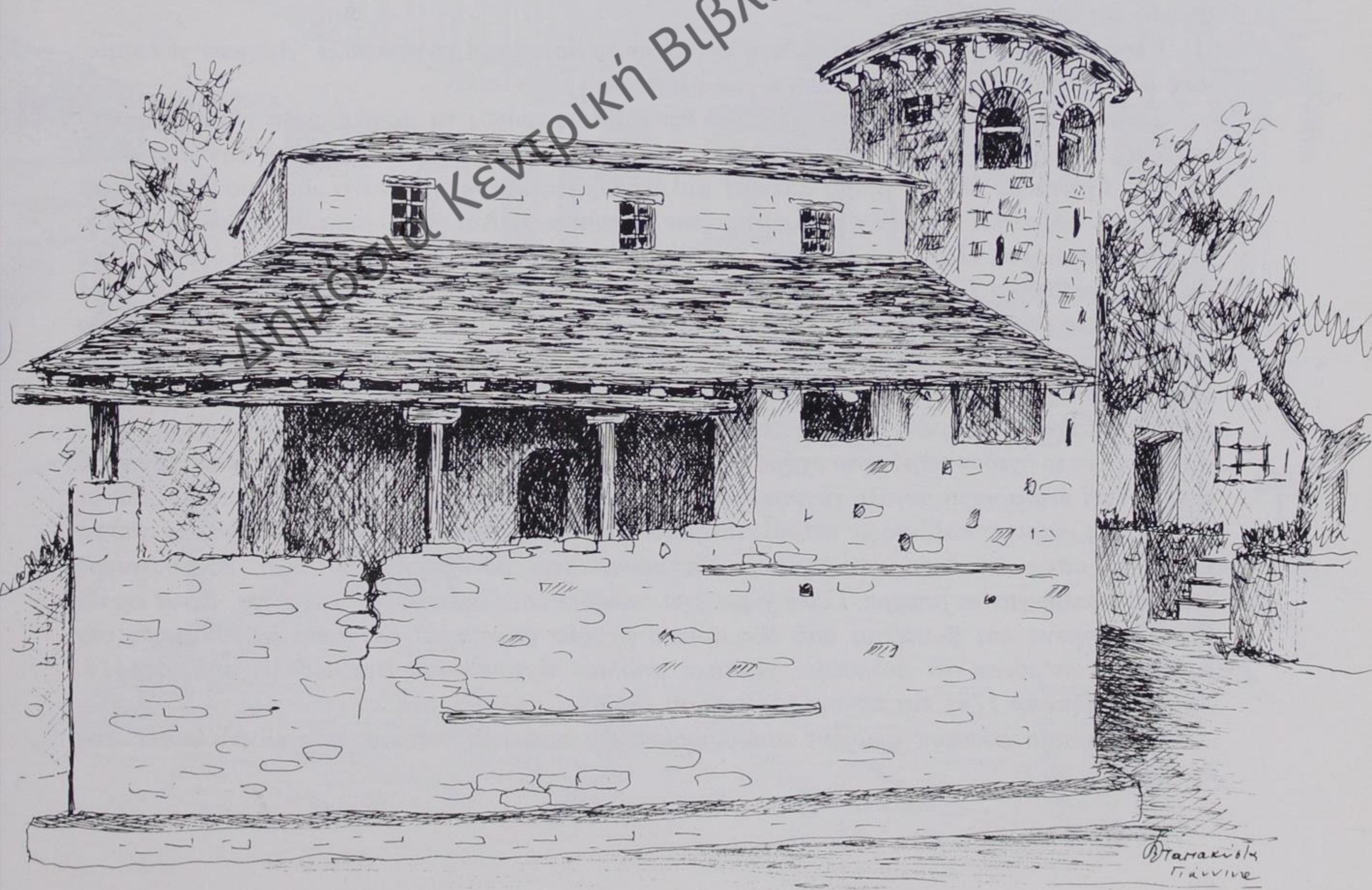
Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Το Φλαμπουράρι το συναντούμε μετά το Γρεβενίτι και είναι χτισμένο ψηλά, σε μία από τις καταπράσινες πλαγιές της Πίνδου. Στο μεσοχώρι βλέπουμε την εκκλησία του σχεδίου μας. Είναι ο Άγιος Νικόλαος και χτίστηκε το 1774. Έχει αξιόλογες εικόνες και ένα αρκετά παράξενο πολύπλευρο καμπαναριό. Σε μία μάλιστα πλευρά του υπάρχει σκαλισμένη η χρονολογία 1837. Είναι μία απλή εκκλησία. Το χαγιάτι της είναι κλειστό και στηρίζει τη σκεπή του σε ξύλινες χοντρές κολόνες.

Το σχέδιο είχε σχεδιαστεί πριν τη διαμόρφωση της πλατείας σήμερα και τις επεμβάσεις στο κτίριο της εκκλησίας.

8
Δημοσία Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΜΟΝΗ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΒΙΣΟΚΟΥ

ΚΑΛΩΤΑ/ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Αρχίζουμε την περιοδεία στα χωριά του κεντρικού Ζαγορίου και κατευθυνόμαστε προς το χωριό Καλωτά, 47 χλμ. Πριν μπούμε στο χωριό, στρίβουμε αριστερά τον κατήφορο που γράφει Φραγγάδες και απέναντι από το ποτάμι στρίβουμε αριστερά και ανεβαίνουμε για το μοναστήρι. Χωματόδρομος βέβαια και πυκνή βλάστηση.

Είναι παραμονή Δεκαπενταύγουστου και αύριο το μοναστήρι πανηγυρίζει. Άρχισαν οι ετοιμασίες και ο κόσμος σιγά-σιγά φτάνει για την ολονυκτία.

Το μοναστήρι είναι ψηλό σαν φρούριο και ο μόνος τρόπος να μπούμε μέσα είναι η μεγάλη κεντρική πόρτα. Μπαίνουμε και, κάτω από τα πρώτα κελιά, που καταλαμβάνουν την μπροστινή πλευρά, βγαίνουμε σε μια μικρή κλειστή αυλή πλακοστρωμένη. Απέναντί μας μια άλλη βαριά πόρτα, που ασφαρίζει το κυρίως συγκρότημα του μοναστηριού. Και οι δύο πόρτες κλείνουν από μέσα με βαριές αμπάρες. Περνούμε κι αυτήν την πόρτα και, κάτω από κελιά, περπατούμε σ' ένα μακρύ διάδρομο σε σχήμα Γ, που μας οδηγεί στην κύρια αυλή του μοναστηριού, η οποία είναι κι αυτή πλακοστρωτή με τετράγωνο πηγάδι, όπως βλέπουμε και στο σχέδιο. Τα κελιά βρίσκονται στον όροφο που στηρίζεται σε τετράγωνες πέτρινες κολόνες. Οι κρεββάτες τους είναι μεγάλες με λαϊκότεχνα ξύλινα κάγκελα. Τα κάτω δωμάτια είναι αποθήκες και βοηθητικοί χώροι. Τα κελιά με τους άλλους χώρους κατέχουν τις τρεις πλευρές σε σχήμα Π, που, μαζί με αυτήν που κατέχει η εκκλησία, σχηματίζουν το σχεδόν τετράγωνο σχήμα του μοναστηριού. Η εκκλησία, όπως φαίνεται απέναντι στο σχέδιο, έχει ένα αρκετά μεγάλο χαγιάτι, που η σκεπή του, στρωμένη με γκρι πλάκα, στηρίζεται σε τετράγωνες πέτρινες κολόνες με πεζούλι ανάμεσά τους. Η εξωτερική μπροστινή πλευρά της από τη μέση και πάνω είναι τοιχογραφημένη. Εσωτερικά είναι μονόχωρη, ξυλόστεγη. Κατεβαίνουμε τέσσερα σκαλιά για να μπούμε. Γύρω-γύρω έχει στασίδια και καφασωτό γυναικωνίτη. Είναι ωραία τοιχογραφημένη και φωτίζεται από δύο αρκετά μεγάλα παράθυρα. Σύμφωνα με επιγραφή στο εσωτερικό υπέρθυρο, το μοναστήρι χτίστηκε από τον άρχοντα του Βισοκού Μιχαήλ το 1114. Ανακαινίστηκε το 1787 και τοιχογραφήθηκε το 1818.

Η ονομασία Βισοκού προήλθε από παρακείμενο ομώνυμο οικισμό, που εξαφανίστηκε από πανώλη.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Αθανάσιος
Γαμου

ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΚΗΠΟΙ (ΜΠΑΓΙΑ)/ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Μόλις 39 χλμ. από τα Γιάννινα, οι Κήποι είναι από τα μεγαλύτερα και ωραιότερα χωριά του κεντρικού Ζαγοριού. Για να φτάσεις στην εκκλησία του Αγ. Νικολάου, που είναι η κεντρική εκκλησία του χωριού, ανεβαίνεις γραφικά καλντερίμια, περνάς από καλοχτισμένα σπίτια. Δεσπόζει με το περήφανο πολυγωνικό καμπαναριό της.

Είναι άγνωστο πότε χτίστηκε η πρώτη εκκλησία και πώς καταστράφηκε. Στη θέση της χτίστηκε το 1779 μια άλλη, η οποία όμως κάηκε και ξαναχτίστηκε πλέον το 1854 με τη μορφή σχεδόν που έχει σήμερα.

Είναι μια ιδιόρρυθμη εσωτερικά εκκλησία, προσαρμοσμένη ίσως στις ανάγκες του χωριού. Όσοπου να φτάσουμε στον κυρίως ναό περνούμε από αλλεπάλληλες εισόδους και στροφές. Μέσα στο ναό θαυμάζουμε το ωραίο ξυλόγλυπτο τέμπλο, τον άμβωνα, το δεσποτικό. Το γυναικείο είναι διώροφο με λεπτοδουλεμένα ξύλινα κυματιστά καφασωτά. Είναι όλη πλακοστρωμένη με μαύρη και άσπρη πέτρα καλοπελεκημένη. Στο ανώφλι της εισόδου προς το νάρθηκα και δίπλα υπάρχουν εντοιχισμένες πλάκες με επιγραφές από την προηγούμενη εκκλησία.

Η παράδοση για το χτίσιμο της εκκλησίας μάς λέει ότι ληστές είχαν κλέψει από την καμένη εκκλησία, εκτός των άλλων, και την εικόνα των Αγ. Κωνσταντίνου και Ελένης, την οποία άφησαν στη ρίζα του βουνού προς τη μεριά του Βίκου. Σ' αυτή τη θέση τις νύχτες φαινόταν να κρέμεται ένα καντήλι αναμμένο. Αυτό θεωρήθηκε θαύμα από τους χωριανούς και, επειδή δεν είχαν χρήματα, αποφάσισε ο Πέτρος Αναγνώστου να ταξιδέψει στο εξωτερικό, όπου υπήρχαν Μπαγιώτες, για να συγκεντρώσει το ποσό που χρειαζόταν. Έτσι κάπως χτίστηκε η σημερινή εκκλησία. Για την εποχή εκείνη ήταν εξαιρετικά δύσκολο και επικίνδυνο ένα τέτοιο μεγάλο ταξίδι, γι' αυτό ο πιστός εκείνος άνθρωπος κρίθηκε άξιος να ταφεί κάτω από τον άμβωνα της εκκλησίας.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΝΑΟΣ ΑΓΙΑΣ ΤΡΙΑΔΑΣ

ΝΕΓΑΔΕΣ/ΙΩΑΝΝΙΝΑ

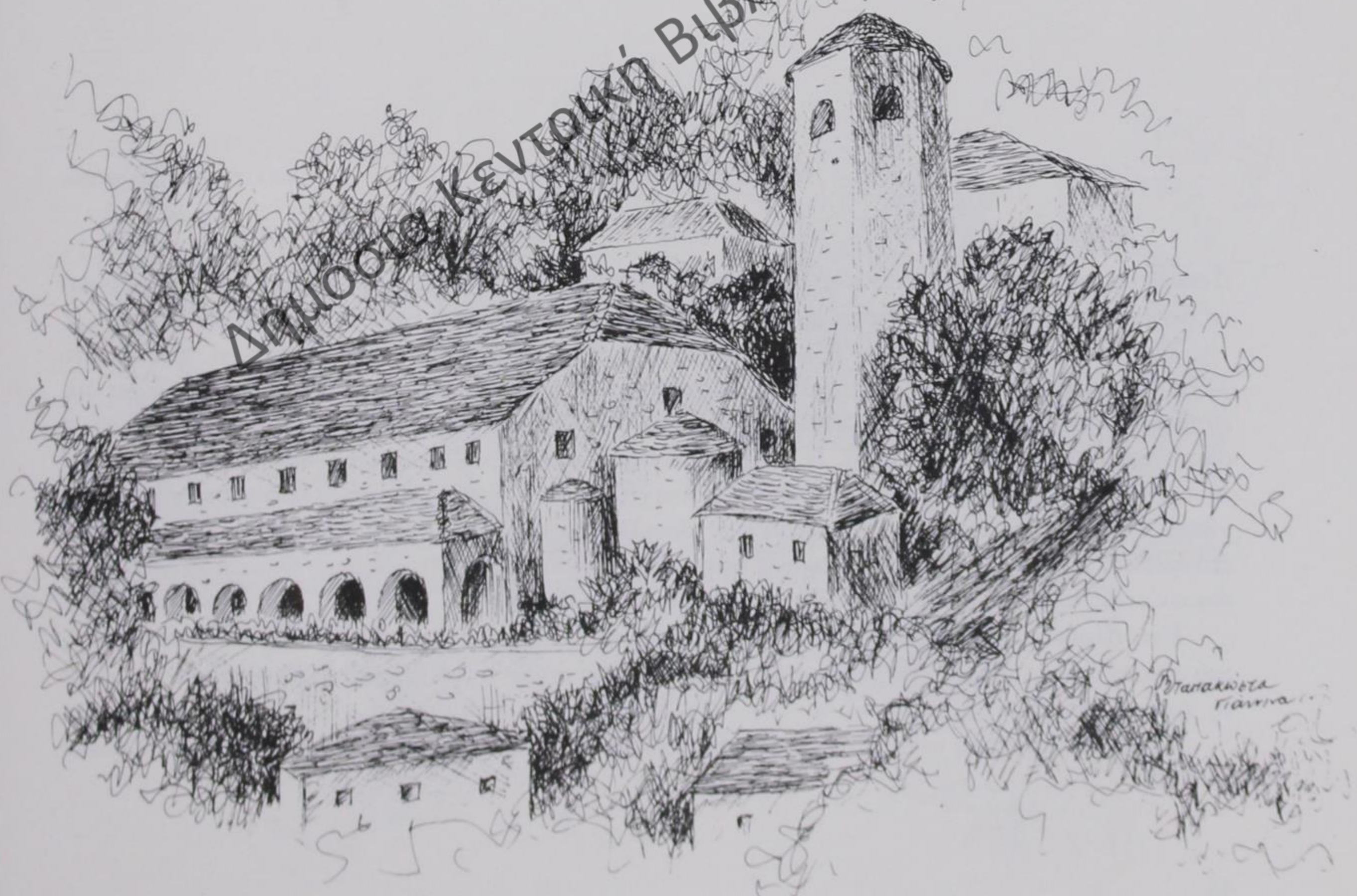
Ύστερα από τους Κήπους, 9 χλμ., συναντούμε το χωριό Νεγάδες, που, εκτός από την ομορφιά του και τα ωραία σπίτια του, είναι ξακουστό και για την πολύ μεγάλη, για ένα τέτοιο χωριό, εκκλησία του.

Μόλις μπούμε στο χωριό, αντικρίζουμε αυτό το μεγάλο κτίσμα. Στο σχέδιο η εκκλησία είναι ζωγραφισμένη καθώς μπαίνουμε στο χωριό ερχόμενοι από τους Φραγγάδες. Ένα μεγάλο χαγιάτι με πέτρινες καμάρες και κολόνες περιβάλλει την εκκλησία από τις τρεις πλευρές σε σχήμα Π. Τριγύρω τα πεζούλια. Το ιερό έχει τρεις κόγχες, η μεσαία μεγάλη και οι ακρινές μικρότερες. Καθώς μπαίνουμε μέσα, το μέγεθός της μας συναρπάζει. Είναι μία τρίκλιτη βασιλική. Φωτίζεται αρκετά από πολλά παράθυρα και το φως αντανακλά καθώς πέφτει στο θαυμάσιο επιχρυσωμένο ξυλόγλυπτο τέμπλο με τις ωραίες εικόνες του. Επιχρυσωμένα επίσης είναι ο άμβωνας και το δεσποτικό. Είναι τοιχογραφημένη από Καπεσοβίτες ζωγράφους. Το δάπεδο είναι στρωμένο με μεγάλες τετράγωνα γκριζόπλακες. Η εκκλησία αυτή χτίστηκε το 1792 από τον Χατζή Γκίνο.

Το καμπαναριό της είναι εξάπλευρο, ψηλό και πολύ επιβλητικό, με τοξωτά ανοίγματα κοντά στην κορυφή και ένα στρογγυλό ρολόι πιο κάτω.

Είναι η μεγαλύτερη εκκλησία της περιοχής και τιμά τη μνήμη της Αγ. Τριάδας.

Δημοσία Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Μαρακώτα
Γιάννης

Δεκαπέντε χλμ. μετά τους Νεγάδες συναντούμε το χωριό Φραγγάδες. Στην πλατεία του χωριού και σε περίοπτη θέση, όπως φαίνεται και στο σχέδιο, είναι χτισμένος ο ναός του Αγ. Δημητρίου.

Σύμφωνα με επιγραφή που είναι σε πέτρα εντοιχισμένη στη δεξιά βόρεια πλευρά, χτίστηκε το 1779. Η ανέγερσή της συμπίπτει με τη χρονολογία που μαρτύρησε ο Κοσμάς ο Αιτωλός. Έχει δύο εισόδους. Αυτή που οδηγεί στο καθολικό έχει στο υπέρθυρό της την εικόνα του Αγ. Δημητρίου, η οποία χρονολογείται από το 1803. Η άλλη είσοδος μας οδηγεί στο νάρθηκα, ο οποίος χωρίζεται από το καθολικό με καφασωτό διαχωριστικό που συνεχίζεται και στον όροφο όπου βρίσκεται ο γυναικωνίτης. Το μνημείο αυτό είναι μία τρίκλιτη βασιλική με τρούλο. Είναι πλακοστρωμένη και έχει ξυλόγλυπτο τέμπλο με βαθύ σκάλισμα. Ξυλόγλυπτος είναι και ο άμβωνάς της. Ο ναός ενδέχεται να διασώζει τις αρχικές του τοιχογραφίες κάτω από τον ασβέστη.

Έχει πλούσια ιερά σκεύη και πολύτιμες εικόνες του 17ου-18ου αιώνα. Μάλιστα εδώ υπάρχει και μια εικόνα από τη διαλυμένη μονή του Αγ. Νικολάου, η οποία είναι λίγο έξω από το χωριό και φέρει τη χρονολογία 1607.

Σε μικρή απόσταση από το ναό βρίσκεται το καμπαναριό, 12 μ. ψηλό, εξαγωνικό, που χτίστηκε το 1833.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΛΕΥΤΟΚΑΡΙΑ (ΛΕΣΚΟΒΕΤΣ)/ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Σε απόσταση 5 χλμ. από τους Φραγγάδες βρίσκεται το ωραίο χωριό Λευτοκαριά. Έχει δύο παλιές εκκλησίες. Η μία βρίσκεται χτισμένη στο ψηλότερο μέρος του χωριού και είναι ο Άγ. Αθανάσιος, που χτίστηκε το 1859, σύμφωνα με επιγραφή. Η άλλη είναι ο Άγ. Νικόλαος, που βρίσκεται λίγο πιο πέρα από την πλατεία του χωριού, σε κατηφορικό μέρος, και έχει κοινή αυλή με το σχολείο του χωριού.

Πριν μπούμε στην αυλή, υπάρχει χτισμένο ένα ωραίο πέτρινο υπόστεγο με μια επίσης πέτρινη βρύση, καλοχτισμένη, με δροσερό νερό.

Στο σχέδιο φαίνεται μία γωνία του ναού μ' αυτό το παράξενο χαγιάτι που σχηματίζει Γ προς τα έξω και χρησιμοποιείται και σαν καμπαναριό. Για να μπούμε στο χαγιάτι κατεβαίνουμε έξι σκαλοπάτια. Μπροστά μας, η πόρτα που οδηγεί στο καθολικό βλέπουμε να έχει σκαλιστούς ρόδακες στις παραστάσεις της. Στο υπέρθυρο το σκάλιομα μας λέει πως ο ναός χτίστηκε το 1771 και πιο ψηλά ότι τοιχογραφήθηκε το 1812 από τον Τσεπελοβίτη ζωγράφο Αναστάση Αναγνώστου.

Δεξιά η μικρή πορτούλα μάς οδηγεί στο γυναικωνίτη, ο οποίος έχει καφασωτό διαχωριστικό.

Κατεβαίνουμε άλλα τέσσερα σκαλιά για να μπούμε στο καθολικό. Πρόκειται για μία τρίκλιτη ξυλόστεγη βασιλική. Έχει τέσσερις κολόνες στην κάθε σειρά, οι οποίες βαστάζουν τα αντίστοιχα τόξα στα τύμπανα των οποίων υπάρχουν τοιχογραφίες. Έχει επίσης δύο σειρές τοιχογραφιών στους τοίχους. Είναι όλη πλακοστρωμένη. Το τέμπλο της είναι ξυλόγλυπτο ηπειρωτικής τέχνης, ενώ ο άμβωνας, ο δεσποτικός θρόνος, τα αναλόγια και το προσκυνητάρι είναι διαφορετικής τέχνης, χαραγμένα με ένθετο φίλντισι.

Ο ναός μαζί με το χαγιάτι σκεπάζονται από γκρίζα πλάκα. Τέλος, η κόγχη του ιερού εξωτερικά είναι κατασκευασμένη με πολύ μεράκι από πέτρινα ημικυκλικά κολονάκια και μικρά τυφλά αψιδώματα στην κορυφή.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Παναγιώτα
Γιαννίνα

ΝΑΟΣ ΚΟΙΜΗΣΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΝΕΟ ΜΑΡΟΥΣΙ (ΔΟΛΙΑΝΗ)/ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Το Νέο Μαρούσι, 46 χλμ. είναι πιο κοντά στα Γιάννινα αν πάμε από τα ανατολικά Ζαγοροχώρια, δηλαδή αν στρίψουμε αριστερά από την Μπαλντούμα. Είναι ένα πολύ ωραίο χωριό, με πέτρινα καλοχτισμένα σπίτια, γραφικά καλντερίμια και μια ωραία σκιερή πλακόστρωτη πλατεία. Πάνω από την πλατεία δεσπόζει η εκκλησία της Κοίμησης της Θεοτόκου με το ψηλό της καμπαναριό. Χτίστηκε το 1791 και είναι μια τρίκλιτη βασιλική με στρογγυλό τρούλο. Ο τρούλος της, εκτός από τα στενά ανοίγματα και τα τυφλά τόξα, φέρει στο γείσο του οδοντωτή διακοσμητική ταινία. Στην πλευρά της εισόδου ακουμπά χαγιάτι με πεζούλια και τετράγωνα ανοίγματα. Η είσοδος της εκκλησίας είναι μικρή καμαρωτή από γκρίζα πέτρα όπου υπάρχουν σκαλισμένα δύο ανθοδοχεία, ρόδακες και ένας σταυρός.

Όλη η εκκλησία έχει πολύ επιμελημένο χτίσιμο. Ιδιαίτερη όμως φροντίδα έδωσαν οι οικοδόμοι στο χτίσιμο της ανατολικής πλευράς, όπου βλέπουμε τις τρεις αφίδες του ιερού. Κάθε αφίδα φέρει σειρά από ημικυκλικά κολονάκια που ενώνονται ψηλά με γκρίζα πλάκα, και στην κορυφή όλο αυτό το πέτρινο σύνολο δένεται με επιμελημένη πέτρινη οδοντωτή ταινία. Αριστερά και δεξιά των αφίδων υπάρχουν εντοιχισμένες πλάκες όπου είναι σκαλισμένα από τον πελεκάνο του μπουλουκιού από ένας δικέφαλος αετός, πιο ψηλά ένας δράκος και ένας καβαλάρης. Σε γωνιόλιθο δεξιά βλέπουμε ανάγλυφο ένα κεφάλι και πιο κάτω ένα μικρότερο. Πιθανόν να είναι το κεφάλι του αρχιμάστορα και του μαστορόπουλου ή να είναι αυτού που με τα χρήματά του χτίστηκε η εκκλησία αυτή.

Δημοσία Κεντρική Βιβλιοθήκη Κονίτσας

©Ταρακωβτα
Γιάβνια

Το μοναστήρι του Ρογκοβού βρίσκεται ΝΔ του χωριού Τσεπέλοβο, που ανήκει στα Ζαγοροχώρια και απέχει από τα Γιάννινα 51 χλμ.

Τιμάει τη μνήμη του Ιωάννου του Προδρόμου. Η τοποθεσία όπου είναι χτισμένο θεωρείται εξαιρετικού κάλλους. Πανύψηλα δέντρα σκιάζουν τον τόπο, και το πράσινο, ως εκεί που φτάνει το μάτι.

Στον περίβολο της εκκλησίας, η οποία βρίσκεται περίπου στο κέντρο, υπάρχουν δύο κτιριακά συγκροτήματα. Το ένα είναι πιο παλιό και μεγάλο, έχει τρία ανώγια δωμάτια με τζάκια και μπάσια και μία μεγάλη κρεββάτα. Στο κάτω πάτωμα υπάρχουν αρκετοί βοηθητικοί χώροι.

Η ανοικοδόμηση του ναού έγινε από την Πουλχερία κατά τον 11ο αιώνα. Μετά καταστράφηκε εντελώς. Η σημερινή εκκλησία χτίστηκε πάνω στα θεμέλια της παλιάς πολύ αργότερα, το 1749, σύμφωνα με επιγραφή που διαβάζουμε στο υπέρθυρο της εισόδου. Το χαγιάτι προστέθηκε αργότερα.

Από το μικρό νάρθηκα μπαίνουμε στο καθολικό, που είναι τρίκλιτο με τέσσερις κολόνες να βαστάζουν τον οκτάπλευρο τρούλο. Αριστερά και δεξιά μας υπάρχουν χοροί ημικυκλικοί εσωτερικά και τρίπλευροι εξωτερικά. Χωρίζεται με τέμπλο από το ιερό. Αυτό είναι ξυλόγλυπτο, επιχρυσωμένο και έγινε από Καπεσοβίτες, οι οποίοι ζωγράφισαν και τις τοιχογραφίες του ναού το 1765. Η αφίδα του ιερού είναι ημικυκλική. Εκτός από τα ανοίγματα του τρούλου, δύο ακόμη στενά παράθυρα φωτίζουν το καθολικό, ένα τον νάρθηκα και ένα το ιερό. Ολόκληρος ο ναός υποβαστάζεται από έξι χοντρές αντηρίδες. Ο χώρος γύρω από το ναό έχει διαμορφωθεί ωραία με διαδρόμους, αυλές και πέτρινες σκάλες.

ΕΡΕΥΝΗΚΗ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

Παναγιώτης
Γαβριήλ

Τρία χλμ. από το Τσεπέλοβο συναντούμε το χωριό Σκαμνέλι. Πριν καλά-καλά μπούμε στο χωριό, βλέπουμε αριστερά ψηλά το μοναστήρι της Αγ. Παρασκευής και κάτω δεξιά το άλλο μοναστήρι. Είναι ο Άγ. Νικόλαος που βλέπουμε στο σχέδιο και ιδρύθηκε το 1683. Πιθανός ιδρυτής του φέρεται ο καλόγερος της μονής της Αγ. Παρασκευής, Θεοφάνης. Ο ναός ιστορήθηκε πολύ αργότερα. Το μοναστήρι αυτό ως πριν την απελευθέρωση από τους Τούρκους είχε ζωή. Μετά το 1912 ερημώθηκε. Στις ημέρες μας μάλιστα εκλάπησαν και πολύτιμες εικόνες που ήταν μέσα στην εκκλησία.

Είναι περιτειχισμένο και η είσοδος στην αυλή του γίνεται από τη σιδερένια πόρτα, στη μέση του σχεδίου. Αριστερά βλέπουμε τα ετοιμόρροπα κελιά με την κρεββάτα, όπου ξύλινες κολόνες στηρίζουν τη σκεπασμένη από γκρίζα πλάκα στέγη. Στη μέση κάπου της αυλής βρίσκεται η στέρνα, που η σκεπή της ακουμπά πάνω σε χοντρές τετράγωνες πέτρινες κολόνες. Μπροστά μας φαίνεται η είσοδος της εκκλησίας, η οποία έχει τριγωνικό ξύλινο υπόστεγο που στηρίζεται σε στρογγυλές πέτρινες κολόνες.

Αξιόλογη είναι και η κεντρική εκκλησία μέσα στο χωριό, η οποία έχει πολύ ωραία λιθανάγλυφα στην είσοδό της.

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΝΙΤΟΟΥ

Βρατσάνης
Γιώργος

Αριστερά μας πάνω στα βράχια βρίσκεται σκαρφαλωμένο το μοναστήρι της Αγ. Παρασκευής. Από ένα στενό μονοπάτι σε 10 λεπτά είμαστε μπροστά στη σιδερένια αυλόπορτα. Μεγάλη η αυλή και πλακόστρωτη. Αριστερά μας, στο σχέδιο, βλέπουμε το μεγάλο καμαρωτό υπόστεγο όπου ήταν μέσα η στέρνα. Από τη μικρή τοξωτή πορτούλα, δίπλα, μπαίνουμε μέσα και θρυσκόμαστε σ' ένα ψηλό χαγιάτι, που πιάνει όλο το μήκος της εκκλησίας. Τα παλιά χοντρά ξύλινα δοκάρια του, που συγκρατούν την από πλάκα σκεπή του, μαρτυρούν κι αυτά τα χρόνια του μοναστηριού. Το χαγιάτι αυτό είναι τοιχογραφημένο. Από μια χαμηλή πορτούλα κατεβαίνουμε τρία σκαλοπάτια για να μπούμε στο στενόμακρο μονοκάμαρο ναό.

Το ιερό του σκεπάζεται από καμάρα και χωρίζεται από τον κυρίως ναό με τέμπλο. Φωτίζεται από ένα μικρό παραθυράκι και από δύο στενά ανοίγματα στην κόγχη. Οι τοιχογραφίες του είναι πολύ παλιές, χαρακτηριστικές του 12ου-13ου αιώνα. Ο κυρίως ναός είναι κι αυτός καμαροσκεπαστος και οι τοιχογραφίες του είναι νεότερες. Έχει ζωγραφιστεί από Χιονιαδίτες και Καπεσοβίτες ζωγράφους.

Το μπροστινό τμήμα του ναού είναι σκεπασμένο με θόλο. Ο ναός φωτίζεται από τέσσερα μικρά παράθυρα, όλα από την πλευρά του χαγιατιού.

Στο μοναστήρι αυτό υπήρχε μια πολύ σπουδαία βιβλιοθήκη που εκτός των βιβλίων της είχε και περγαμηνές. Η περιουσία του ήταν μεγάλη και βοηθούσε τους φτωχούς.

Είναι ένα από τα αρχαιότερα μοναστήρια του Ζαγορίου. Ο Ι. Λαμπρίδης το αναφέρει ως σταυροπηγικό στην εποχή του Δεσποτάτου της Ηπείρου. Πιθανώς να συμπίπτει η ανέγερσή του με αυτή των Φιλανθρωπινών του νησιού.

Ήταν γυναικείο μοναστήρι με 80 μοναχές. Τα ερείπια των κελιών τριγύρω μαρτυρούν για την ακμή του.

Το πανηγύρι γίνεται της Αγ. Παρασκευής και παλιά γιορταζόταν με μεγάλη λαμπρότητα, σαν να ήταν Πάσχα.

Παπακώστα
Γρανίνα

ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

ΒΡΥΣΟΧΩΡΙ/ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Μετά το Σκαμνέλι, αφού περάσουμε τον μαγευτικό Γυφτόκαμπο, ύστερα από 26 χλμ., φτάνουμε στο τελευταίο χωριό, που βρίσκεται κτισμένο από τις απότομες κορφές της Γκαμήλας, το Βρυσοχώρι. Απέχει από τα Γιάννινα 82 χλμ. και μετά τον Γυφτόκαμπο ο δρόμος είναι χωματόδρομος και το χειμώνα με κακή βατότητα.

Στη μέση του χωριού συναντούμε την ωραία αυτή εκκλησία, που μας δροσίζει με την βρύση της πριν μπούμε στην αυλή.

Είναι ένα μεγαλόπρεπο κτίσμα στον τύπο της τρίκλιτης τρουλωτής βασιλικής. Η ανέγερση του ναού αυτού άρχισε τον Μάιο του 1799, με χρήματα από συνδρομές Βρυσοχωριτών, και τελείωσε το 1814, χρονολογία που υπάρχει στο νότιο εξωτερικό τοίχο.

Έχει μεγάλο χαγιάτι, όπως βλέπουμε και στο σχέδιο, με πολλά τόξα και κολόνες. Στα μέτωπα των τόξων είναι εντοιχισμένα λαϊκά ανάγλυφα σκαλισμένα σε πωρόλιθο. Εσωτερικά είναι αρκετά ευρύχωρος ναός και οι οκτώ κολόνες του, που οι μεσαίες βαστάζουν τον ετοιμόρροπο τρούλο, έχουν ζωγραφισμένη τη γύψινη επένδυση. Έχει ωραιότατο ξυλόγλυπτο τέμπλο που φυλάσσεται διαλυμένο στο νάρθηκα. Ανάλογης καλλιτεχνικής αξίας είναι ο άμβωνας, ο δεσποτικός θρόνος και οι εικόνες του. Η μοναδική τοιχογραφία που διασώζεται είναι αυτή της Κοίμησης της Θεοτόκου στο δυτικό τοίχο. Ο νάρθηκας έχει καφασωτό διαχωριστικό, όπως καφασωτός είναι και ο γυναικωνίτης επάνω από το νάρθηκα. Μέσα στο γυναικωνίτη είχε ανεγερθεί παλιά μικρή εκκλησούλα, που υπάρχει και σήμερα, στο όνομα του Αγ. Μηνά.

Ο ναός αυτός είναι αφιερωμένος στον Άγ. Χαράλαμπο, στους Αγ. Αποστόλους και στους Τρεις Ιεράρχες. Θεωρείται από τους ντόπιους ότι είναι ο μεγαλύτερος και ωραιότερος της περιοχής αυτής.

Ρεταλακμάς
Γιάβινα

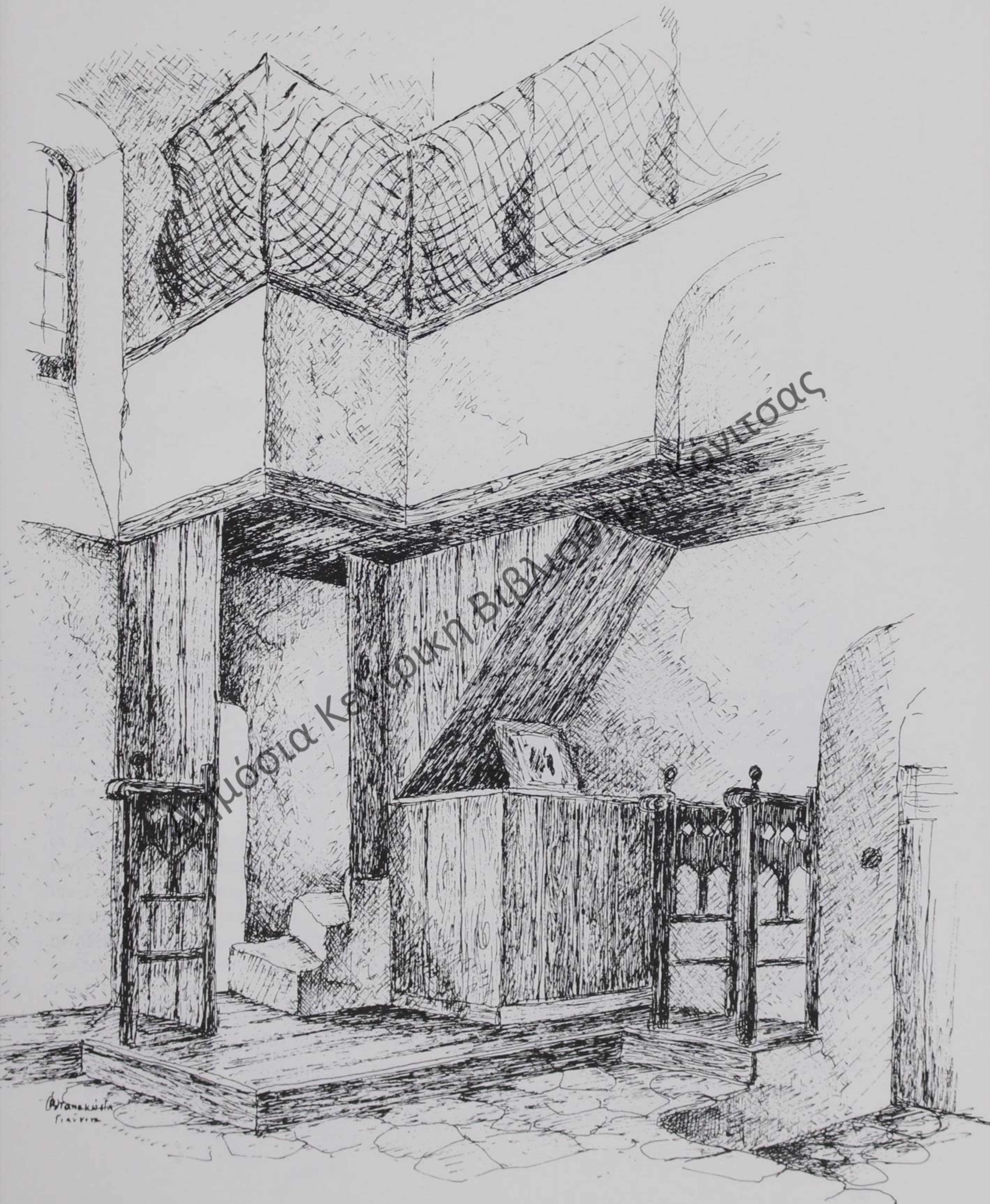
ΕΒΝΟΟΘΗΚΗ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

Στους περισσότερους παλιούς ναούς στην Ήπειρο υπάρχει ο νάρθηκας ή γυναικείο, από όπου παρακολουθούσαν τη θεία λειτουργία οι γυναίκες. Ο χώρος αυτός ήταν συνήθως χωρισμένος από το καθολικό με παχύ πέτρινο χτιστό τοίχο, που είχε χαμηλή τοξωτή πορτούλα και τις περισσότερες φορές δύο μικρά καφασωτά ανοίγματα για να ακούγονται τα λόγια του παπά, όπως στο σχέδιο 155 του Αγ. Δημητρίου Γοργοτύλου.

Στο σχέδιο βλέπουμε έναν άλλο τύπο γυναικωνίτη, που τον συναντούμε κυρίως στις μεγάλες εκκλησίες. Είναι σχεδιασμένη η γωνία του γυναικωνίτη της εκκλησίας της Παναγίας Λαϊστας, που μαζί με το Βρυσοχώρι και το Ηλιοχώρι είναι από τα πιο απομακρυσμένα χωριά του Ζαγορίου.

Σ' αυτή την εκκλησία, λοιπόν, επέτρεπαν στις γυναίκες να βρίσκονται στον κυρίως ναό, μόνο που τις απομόνωναν στο δυτικό τμήμα του ναού, μέσα σε κλειστή εξέδρα σε σχήμα Π. Ένα ξύλινο κοίλο καφασωτό συμπληρώνει αυτό το γυναικωνίτη, το οποίο τους έδινε κάποια αίσθηση ελευθερίας, αφού μπορούσαν πλέον να παρακολουθούν και να ακούν καλύτερα. Η είσοδος φυσικά γινόταν χωριστά, από τη μικρή πόρτα που φαίνεται αριστερά πίσω από το ξύλινο διαχωριστικό, και στη συνέχεια ανέβαιναν τη στενή σκάλα. Οι άνδρες έμπαιναν από την κεντρική πόρτα δεξιά.

Ο ναός αυτός φωτίζεται ωραία από παράθυρα με κεκλιμένες ποδιές, όπως φαίνεται στο σχέδιο, δίπλα στο γυναικωνίτη, και είναι πλακοστρωμένος.

Από τα ωραιότερα χωριά του δυτικού Ζαγορίου η Βίτσα, απέχει από τα Γιάννινα μόνο 37 χλμ. Έχει, εκτός από τις παλιές καλοχτισμένες εκκλησίες της και το μοναστήρι του Άι Λια στην κορυφή ενός πανέμορφου λόφου που αξίζει να ανεβεί κανείς με τα πόδια. Η απόσταση δεν είναι περισσότερη από 20 λεπτά. Φτάνοντας στην κορυφή μάς περιμένουν ερείπια. Είναι από όσα κελιά έχουν καταρρεύσει. Ορισμένα βρίσκονται σε καλή κατάσταση, όπως και η εκκλησία που φαίνεται στο σχέδιο με τον τρούλο της και τριγύρω τα κελιά της.

Πρώτα χτίστηκε το καθολικό, το 1632, όμως ολοκληρώθηκε και προστέθηκε ο νάρθηκας το 1668. Αυτή η χρονολογία είναι χαραγμένη σε πέτρα στην είσοδο προς το καθολικό. Ο ναός είναι μονόχωρος και έξι εντοιχισμένες κολόνες με τυφλά τόξα συγκρατούν τον κυκλικό εσωτερικά και πολύπλευρο εξωτερικά τρούλο. Η κόγχη του ιερού είναι τρίπλευρη. Ο κυρίως ναός φωτίζεται από πέντε μεγάλα παράθυρα. Το τέμπλο του έχει δύο πόρτες, είναι ξυλόγλυπτο, επιχρυσωμένο. Είναι θαυμάσιας τέχνης και έχει σκαλισμένες παραστάσεις από λουλούδια, ζώα, πουλιά, δράκοντες και ανθρώπους. Ο ναός είναι όλος τοιχογραφημένος.

Στο παρελθόν ήταν πολύ πλούσιο μοναστήρι, φαίνεται άλλωστε από το μέγεθός του. Διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο, αφού εδώ διδάχτηκαν τα πρώτα τους γράμματα ο Μάρκος Μπότσαρης και ο Γεννάδιος.

Κι αυτό το μοναστήρι, όπως και τόσα άλλα, έλαμψε και φώτισε σαν διάπτοντας αστέρας. Τα κτίσματα, όσο μένουν όρθια, θα μας θυμίζουν την ακμή του.

Εθνική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ριζοκώστα
Γιαννίνα

ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΒΙΤΣΑ/ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Στην κορυφή της ανηφοριάς στην πάνω Βίτσα, δεξιά του δρόμου, αντικρίζουμε την όμορφη αυτή εκκλησία που είναι στο σχέδιο. Είναι ο Άγ. Νικόλαος Βίτσας, ο οποίος, ήταν μέχρι το 1885 ο ενοριακός ναός του χωριού. Από επιγραφή που βρίσκεται στο υπέρθυρο προς το νάρθηκα μαθαίνουμε ότι χτίστηκε το 1619. Ο νάρθηκας προστέθηκε αργότερα. Πριν από αρκετά χρόνια ο ναός αυτός είχε χαγιάτι, που κάλυπτε ολόκληρη την μπροστινή πλευρά και το οποίο κατέρρευσε μάλλον κατά τη διάνοιξη του δρόμου. Η είσοδος γίνεται από τη μικρή τοξωτή πορτούλα που φαίνεται και έχει χοντρό πορτόφυλλο με μεγάλα γυφτόκαρφα. Μπαίνουμε στο εσωτερικό που είναι μονόχωρο, καμαροσκέπαστο με εγκάρσια καμάρα (τρούλο). Φωτίζεται από αρκετά στενά ανοίγματα. Το τέμπλο του κατασκευάστηκε έξι χρόνια μετά το χτίσιμο της εκκλησίας και είναι ξυλόγλυπτο. Βλέπουμε τις τοιχογραφίες της, που καλύπτουν ολόκληρο το εσωτερικό και είναι θαυμάσιες, ζωγραφισμένες το 1619 από το ζωγράφο Μιχαήλ από το Λινοτόπι Καστοριάς, ο οποίος ζωγράφισε και την παλιά εκκλησία του Αγ. Μηνά στο Μονοδέντρι.

Τέλος, η αψίδα του ιερού όπως βλέπουμε εξωτερικά είναι τρίπλευρη και φέρει διακοσμητικούς ρόμβους από κεραμικά.

ΔΗΜΟΣ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ Κόνιτσας

Παρακωστός
Γραβινα

Πίσω ακριβώς από την εκκλησία του Αγ. Νικολάου, δίπλα σ' ένα από τα γραφικά καλντερίμια του χωριού, βρίσκεται η εκκλησία των Ταξιαρχών, που είναι κι ο ενοριακός ναός της πάνω Βίτσας από το 1885.

Είναι περιτειχισμένη από χαμηλό τοίχο και έχει μια αρκετά ευρύχωρη σκιερή αυλή. Έχει δύο χαγιάτια, που ακουμπούν στην μπροστινή πλευρά της. Το ένα είναι τοξωτό, καλοχτισμένο, επικοινωνεί με το καθολικό και ήταν μόνο για τους άνδρες. Το άλλο, στη συνέχεια, είναι κλειστό, σαν δωμάτιο, μικρότερο, επικοινωνεί φυσικά με το νάρθηκα και ήταν για τις γυναίκες. Άλλο ένα παρόμοιο σχεδόν χαγιάτι, χωρισμένο με ενδιάμεσο τοίχο, υπάρχει στο χωριό Λευκοθέα στην εκκλησία των Αγ. Κωνσταντίνου και Ελένης (70) και είχε την ίδια λειτουργικότητα.

Η εκκλησία των Ταξιαρχών αποτελείται από το νάρθηκα, το καθολικό και το ιερό, το οποίο έχει εξωτερικά τρίπλευρη αφίδα. Είναι καμαροσκεπαστη με εγκάρσια καμάρα και καλύπτεται από γκρίζα πλάκα. Είναι μια καλοχτισμένη και καλοδιατηρημένη εκκλησία, όπως άλλωστε οι περισσότερες εκκλησίες στα Ζαγοροχώρια.

Από μία επιγραφή στο εσωτερικό υπέρθυρο μαθαίνουμε ότι χτίστηκε το 1607 και ανακαινίστηκε το 1885. Οι τοιχογραφίες, που έγιναν τότε, είναι από τους Χιονιαδίτες ζωγράφους Απόστολο, Μιλτιάδη και Σωκράτη.

Η Βίτσα έχει ιδιαίτερα πολλές εκκλησίες, όμως η αρχαιότερη απ' όλες είναι αυτή της Κοίμησης της Θεοτόκου, που είναι η ενοριακή της κάτω Βίτσας και χτίστηκε στις αρχές του 16ου αιώνα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Παναγιώτης
Γιαννής

ΜΟΝΗ ΑΓΙΑΣ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ

ΜΟΝΟΔΕΝΤΡΙ/ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Λίγα μόλις χιλιόμετρα μετά τη Βίτσα βρίσκεται το γνωστό χωριό Μονοδέντρι. Αυτό έχει δύο σπουδαίες εκκλησίες, τον Άγ. Αθανάσιο και τον Άγ. Μηνά. Έχει επίσης ένα από τα αρχαιότερα μοναστήρια στην Ήπειρο, την Αγ. Παρασκευή. Το μοναστήρι αυτό είναι χτισμένο πάνω στα βράχια του γνωστού φαραγγιού του Βίκου.

Στο σχέδιο βλέπουμε μια γενική άποψη του μοναστηριού, πολύ λίγη και μικρή για να αποδοθεί η επιβλητικότητα και η τραχύτητα του μοναδικού αυτού τοπίου.

Τα χρόνια της τουρκοκρατίας ένα μοναστήρι έπρεπε να είναι σαν φρούριο για να αντιμετωπίζει τις διάφορες επιδρομές. Έτσι και εδώ τα κελιά με την εκκλησία ήταν σχεδόν απροσπέλαστα. Για να φτάσουμε, μπαίνουμε στην καλοχτισμένη καμαρωτή πύλη με την πολεμίστρα δίπλα. Περπατούμε σ' ένα στενό καλντερίμι. Αριστερά μας βλέπουμε ένα πέτρινο κτίσμα, αποθήκη, που εκείνα τα χρόνια μπορεί να χρησίμευε και σαν φυλάκιο. Μπαίνουμε σ' ένα υπόστεγο και δεξιά μας ένα άλλο τέτοιο κτίσμα. Τώρα βαδίζουμε σ' ένα μακρύτερο καλντερίμι. Δεξιά μας ξεχωρίζουμε το αλώνι του μοναστηριού και αριστερά μας το τρίτο πέτρινο κτίσμα. Φτάνουμε τέλος σε μια χοντρή τετράγωνη πόρτα και μπαίνουμε πλέον στη μικρή αυλή του μοναστηριού. Πάνω από την είσοδο και δεξιά μια σειρά από καλοχτισμένα κελιά και απέναντι η μικρή εκκλησία. Έχει ένα νάρθηκα με ελάχιστες παλιές τοιχογραφίες. Το καθολικό είναι μονόχωρο. Πρώτα είχε δίρριχτη σκεπή, ενώ σήμερα έχει ταβάνι και έχουν ανοιχτεί τρία παράθυρα για περισσότερο φωτισμό. Έχει ξύλινο ζωγραφιστό τέμπλο και είναι ολόκληρη τοιχογραφημένη. Στην αριστερή μάλιστα πλευρά παριστάνονται ολόσωμοι ο κτήτορας του μοναστηριού, Βοεβόδας, η σύζυγος, ο υιός και η κόρη Παρασκευή, για την οποία λέγεται ότι εμόνασε εδώ. Μια επιγραφή στο εσωτερικό υπέρθυρο μας πληροφορεί ότι το μοναστήρι χτίστηκε το 1412 από τον Μιχαήλ Βοεβόδα του Θερεανού.

Αριστερά της εκκλησίας βλέπουμε το στεγασμένο πηγάδι. Από εκεί βγαίνουμε πίσω, όπου σ' ένα κελί που είναι χτισμένο πάνω από τον γκρεμό βλέπουμε μια καταπακτή και κρυφώνα μαζί, που έμεινε ακόμα για να μας θυμίζει τους δύσκολους καιρούς που πέρασε αυτός ο τόπος.

Ολόκληρο το συγκρότημα αυτού του μοναστηριού είναι πλακοστρωμένο και χτισμένο από θαυμάσιους τεχνίτες της πέτρας, ώστε να δένει το χτίσιμο τέλεια με τους βράχους του Βίκου.

Εθνική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Βρασκωία
Γράβινα

ΜΟΝΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑΣ

ΣΟΥΔΕΝΑ/ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Μόλις μπούμε στο χωριό Σουδενά (35 χλμ.), βλέπουμε το περιτειχισμένο μοναστήρι. Είναι αφιερωμένο στον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου και γιορτάζει στις 25 Μαρτίου.

Ένας μεγάλος κλειστός θαλαστός χώρος μάς οδηγεί στη βαριά αυλόπορτα και από εκεί μπαίνουμε στη μεγάλη πλακόστρωτη αυλή. Αριστερά μας υψώνεται ψηλός τοίχος και δεξιά βρίσκονται τα κελιά σε σχήμα Γ, που αποτελούν το κάτω μέρος του τείχους. Πίσω δεξιά είναι η στέρνα και στη μέση περίπου η εκκλησία. Τα κελιά και οι διάφοροι βοηθητικοί χώροι είναι χτισμένα σε δύο πατώματα, με χαγιάτια και κρεββάτες κατά μήκος, όπως φαίνεται δεξιά στο σχέδιο. Στο πανηγύρι κάθε χωριό είχε το δικό του κελί.

Η πορτα της εκκλησίας είναι βαριά σιδερένια, με χοντρά καρφιά. Το τοξωτό υπέρθυρό της είναι από γκρίζα πέτρα, όπου το χέρι του λαϊκού γλύπτη σκάλισε δικέφαλους αετούς, λουλούδια, αστέρια, αγγέλους. Από εδώ κατεβαίνουμε τρία σκαλοπάτια για να μπούμε στο νάρθηκα, ο οποίος είναι ατοιχογράφητος με σκαλιστό ταβάνι. Άλλα τέσσερα σκαλοπάτια μάς οδηγούν στο καθολικό που είναι τρίκλιτο και τέσσερις κολόνες βαστάζουν το στρογγυλό του τρούλο. Από τα δέκα στενά ανοίγματα του τρούλου και έξι παράθυρα περνάει το φως στην εκκλησία. Το ιερό έχει τρεις αφίδες. Το τέμπλο του είναι ξυλόγλυπτο επιχρυσωμένο με σκαλισμένο φυτικό διάκοσμο. Σκαλιστός επίσης είναι ο άμβωνας και ο δεσποτικός θρόνος.

Πότε ιδρύθηκε το μοναστήρι μάς είναι άγνωστο. Επιγραφές αναφέρουν ότι το τοιχόκαστρο χτίστηκε από τα θεμέλια το 1786, ο ναός το 1793, και η τοιχογράφηση έγινε το 1809.

Στο μοναστήρι της Ευαγγελίστριας ήταν μοναχός ο Νεόφυτος Δούκας, δάσκαλος του Γένους, όπου είχε διδαχτεί και τα κοινά γράμματα.

Απόδραση Κόνιτσας

Το χωριό αυτό έχει κι άλλο μοναστήρι, της Αγ. Παρασκευής. Βρίσκεται έξω από το χωριό, περίπου μισή ώρα με τα πόδια, ψηλά στο βουνό, μετά από ωραία διαδρομή. Είναι περιτειχισμένο, χτισμένο σε κατηφορικό μέρος. Η είσοδος στην αυλή γίνεται από την καμαρωτή πόρτα, όπως φαίνεται και στο σχέδιο. Από πάνω μάλιστα έχουν χτίσει μικρό καμπαναριό.

Ο ναός είναι σκεπασμένος με γκρίζα πλάκα, όπως και το υπόστεγο της εισόδου. Είναι τρίκλιτος με δεκαεξάπλευρο τρούλο και τρίπλευρη αφίδα. Έχει επίσης τρίπλευρους χορούς και νάρθηκα. Το τέμπλο του ιερού είναι ξυλόγλυπτο με παραστάσεις ζώων, λουλουδιών, καρπών και πουλιών που ραμφίζουν φίδια. Οι τοιχογραφίες του είναι από το 1925 και είναι έργα του Χιονιαδίτη ζωγράφου Βασ. Φίλη.

Λίγο πριν στρίψουμε τη στροφή για να ανεβούμε στα Πεδινά, δεξιά κάτω στον κάμπο, βλέπουμε χτισμένη την εκκλησία των Ταξιαρχών.

Είναι εντελώς διαφορετική από τις άλλες εκκλησίες της περιοχής αυτής. Ο νάρθηκάς της είναι ξυλόστεγος και έχει προστεθεί αργότερα. Καταλαμβάνει μάλιστα μεγαλύτερο μέρος από το πλάτος της εκκλησίας. Καταλαμβάνει όσο και το πλάτος της μαζί με τους αθωνίτικου τύπου χορούς της. Ένας μεγάλος, για το μέγεθος της εκκλησίας, πολύπλευρος τρούλος καλύπτει αρκετό μέρος της σκεπής και φωτίζει το καθολικό με τα στενόμακρα παράθυρά του. Οι χοροί, όπως και η αφίδα, είναι τρίπλευροι με ένα μικρό παράθυρο στη μεσαία πλευρά τους. Η ανάπτυξη του νάρθηκα θα πρέπει να έγινε με τον τρόπο αυτό για να μετριασθεί ίσως το μέγεθος του τρούλου.

Σύμφωνα με τον Ι. Λαμπρίδη, η εκκλησία αυτή χτίστηκε το 1591. Είναι ολόκληρη τοιχογραφημένη, σύμφωνα με επιγραφή, το 1749.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Κάτω από το χωριό Αρίστη, 48 χλμ., δίπλα στο ορμητικό ποτάμι του Βοϊδομάτη, πάνω σε βράχο, είναι χτισμένο το μοναστήρι της Παναγίας της Σπηλαιώτισσας. Γιορτάζει της Ζωοδόχου Πηγής.

Μια έμμεση μαρτυρία για την ίδρυση της μονής το 1579 είναι από τον Ι. Λαμπρίδη (ΗΠΕΙΡ. ΑΓΑΘΟΕΡΓΗΜΑΤΑ Α', σελ. 58, και ΗΠΕΙΡ. ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ Η', σελ. 47). Στο μοναστήρι, πάντως, σώζονται επιγραφές που μας λένε πως ιδρύθηκε το 1665 από τους μοναχούς Ιωακείμ και Σωφρόνιο και ιστορήθηκε από τον μοναχό Παρθένιο το 1673.

Το συγκρότημα του μοναστηριού αυτού είναι αρκετά μεγάλο, θεμελιωμένο σε βράχο. Πίσω από τον τρούλο, όπως φαίνεται στο σχέδιο, μέσα στο βράχο, υπάρχει σκήτη και ψηλά στην κορυφή του βράχου βρίσκεται το καμπαναριό. Οι λαϊκοί οικοδόμοι εδώ έβαλαν όλη τους την τέχνη. Έχτισαν ωραίους τοίχους, ημικυκλικές πέτρινες σκάλες, όμορφα πλακοστρωμένες αυλές... Η διάταξη των χώρων είναι πολυδαίδαλη. Το ανατολικό τμήμα του καθολικού είναι μονοκάμαρο με τρούλο και το δυτικό είναι σταυρεπίστεγο. Το τέμπλο είναι του 17ου αιώνα, ξυλόγλυπτο υψηλής τέχνης, όπως και οι τοιχογραφίες. Το ηγουμενείο είναι ζωγραφισμένο με παραστάσεις από το φυτικό κόσμο και ζωγραφίστηκε από τον Χιονιαδίτη Γεώργιο Αναστασίου στις 30 Μαρτίου 1874.

Η θέση που είναι χτισμένο το μοναστήρι είναι ειδυλλιακή και υποβλητική μαζί. Η θέση αυτή είχε επιλεγεί όχι μόνο γιατί βρίσκεται στη μέση των χωριών Αγ. Μηνά, Παπίγκου και Αρίστης, αλλά και διότι, όταν το μοναστήρι βρισκόταν σε δύσκολη θέση και κίνδυνο, έδινε διέξοδο στους κυνηγημένους, προς τη σπηλιά που βρίσκεται εδώ, και τον Βοϊδομάτη στη συνέχεια.

Η ιστορία του ήταν σημαντική και, όπως πολλά μοναστήρια επί τουρκοκρατίας είχαν αναλάβει να συντηρούν διάφορα σχολεία, έτσι και τούτο το μοναστήρι πλήρωνε τους δασκάλους των σχολείων της Αρίστης και των γύρω χωριών.

Παρακλιση
Γρανινα

ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΒΛΑΣΙΟΥ

ΠΑΠΙΓΚΟ/ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Μετά το μοναστήρι της Σπηλαιώτισσας ανεβαίνουμε τις στροφές για το Πάπιγκο, ένα ωραιότατο παραδοσιακό χωριό του δυτικού Ζαγορίου, που απέχει από τα Γιάννινα 61 χλμ.

Στο κέντρο του χωριού βρίσκεται χτισμένη η εκκλησία του Αγ. Βλασίου. Είναι περιτειχισμένη. Μέρος του μπροστινού τείχους καταλαμβάνει το καμπαναριό της, που υψώνεται σε πέντε ζώνες και είναι εξάπλευρο με τοξωτά ανοίγματα στις τρεις τελευταίες ζώνες για να ακούγονται οι καμπάνες σ' όλο το χωριό.

Ο ναός είναι μία μεγάλη βασιλική, θολωτή με καμαρωτό χαγιάτι και καμαρωτό επίσης υπόστεγο στην κεντρική είσοδο. Είναι ένας καλοχτισμένος ναός από πελεκημένη άσπρη πέτρα. Έχει θαυμάσια ακουστική και λέγεται ότι, επειδή μοιάζει με τον Άγ. Νικόλαο Κονίτσης, πιθανόν να χτίστηκε από το ίδιο μπουλούκι μαστόρων. Είναι πλακόστρωτος από μαύρη πλάκα. Ο νάρθηκας προστέθηκε αργότερα και χωρίζεται με καφασωτό από το καθολικό, το οποίο είναι χτισμένο 2 μέτρα μέσα στη γη, γι' αυτό κατεβαίνουμε πέντε σκαλοπάτια για να μπούμε μέσα. Αυτό δικαιολογεί τη δροσιά που έχει η εκκλησία το καλοκαίρι και τη ζέση το χειμώνα. Το τέμπλο του είναι ξυλόγλυπτο. Ξυλόγλυπτος επίσης είναι ο Μυστικός Δείπνος που προέρχεται από το παλιό τέμπλο και φυλάγεται στο ιερό.

Στην θέση που βρίσκεται η σημερινή εκκλησία ήταν χτισμένη άλλη, αρχαιότερη, που τιμούσε τον ίδιο άγιο και κατεδαφίστηκε από τους Παπιγκιώτες το 1845-1850. Για την παλιά εκείνη εκκλησία ο Ι. Λαμπρίδης αλλού αναφέρει ότι είχε χτιστεί το 717 και αλλού ότι χτίστηκε το 915.

Ο Άγ. Βλάσιος Παπίγκου γιορτάζει στις 11 Φεβρουαρίου.

ΒΙΒΛΙΟΤΗΚΗ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

Βασιλική
Τράνινα

ΝΑΟΣ ΤΑΞΙΑΡΧΩΝ

ΜΙΚΡΟ ΠΑΠΙΓΚΟ/ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Μετά το χωριό Πάπιγκο ακολουθούμε το δρόμο ως εκεί που τελειώνει, ως το Μικρό Πάπιγκο, άλλο ένα χωριό με καθαρά τοπικό παραδοσιακό χρώμα στην αρχιτεκτονική του, με ωραία χτισμένα πέτρινα σπίτια και γραφικά κεντρίμια. Σκαρφαλωμένο στις πλαγιές της Γκαμήλας, χαρίζει στον επισκέπτη ένα αίσθημα υγείας, δέους μαζί και γαλήνης. Από δω ξεκινούν οι ορειβάτες για τις Δρακόλιμνες, την Ασπράδα και άλλες κορυφές.

Στην πλατεία του χωριού, σε μεγάλο πλάτωμα, βρίσκεται η ωραία και μεγάλη εκκλησία των Ταξιαρχών. Είναι μία τρίκλιτη βασιλική με οκτάπλευρο τρούλο. Όπως βλέπουμε και στο σχέδιο, κατά μήκος της μπροστινής πλευράς είναι χτισμένο το χαγιάτι με τις πέτρινες κολόνες και τα τόξα τους. Είναι σκεπασμένο με γκρίζα πλάκα, όπως και ο υπόλοιπος ναός. Η είσοδος του καθολικού είναι μία πέτρινη τοξωτή πόρτα, με κυμάτια, κάτω από το χαγιάτι. Το υπέρθυρό της είναι ένα αριστούργημα λαϊκού λιθανάγλυφου που παριστάνει κλάρες από σταφύλια, ρόδακες, ένα δικέφαλο αετό, δύο πουλιά και στο κέντρο ένα σταυρό με τη χρονολογία, πιθανόν κτίσεως του ναού, «1808 Μαΐου 18». Το πορτόφυλλο είναι από χοντρό ξύλο με μεγάλα γυφτόκαρφα. Η είσοδος στο νάρθηκα γίνεται από τα δυτικά, κάτω από το πέτρινο καμαρωτό τετράγωνο υπόστεγο, όπως φαίνεται στο σχέδιο. Το ιερό έχει τρεις πολυγωνικές αφίδες. Το τέμπλο της εκκλησίας αυτής είναι ξυλόγλυπτο με βαθύ διάτρητο σκάλισμα, κατασκευασμένο στις αρχές του 19ου αιώνα. Ορισμένες από τις εικόνες της είναι ζωγραφισμένες το 1816.

Η εκκλησία αυτή μαζί με το χωριό είναι ένα από τα σύνολα εκείνα στην αρχιτεκτονική που σώθηκαν ευτυχώς για να μας δείχνουν με πόση σοφία και τέχνη οι ανώνυμοι οικοδόμοι μας μπορούσαν να παντρεύουν την τέχνη με τη φύση.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Το μοναστήρι αυτό βρίσκεται στη μέση περίπου των χωριών Πάπιγκο, Άγ. Μηνάς και Κλειδωνιά. Είναι χτισμένο σε μία απόκρημνη πλαγιά, και το μονοπάτι που παίρνουμε από τη γέφυρα του Βοϊδομάτη, κοντά στην Κλειδωνιά, είναι αρκετά δύσβατο και χρειάζεται οπωσδήποτε οδηγός. Ολόκληρη η τοποθεσία μαζί με τη χαράδρα του Βίκου είναι εθνικός δρυμός, κι έτσι χαιρόμαστε την αγριάδα και την παρθενικότητα του τοπίου αυτού. Μία ώρα και ένα τέταρτο, βαδίζοντας στη δεξιά όχθη του ποταμού, χρειάστηκε, ώσπου να φτάσουμε το μικρό μοναστήρι, που κάτω από πανύψηλο βράχο βρίσκεται πια σε ερείπια. Τίποτε δεν έμεινε από τα κελιά, παρά μόνο γκρεμισμένοι τοίχοι. Το μικρό εκκλησάκι, σε καλή ευτυχώς κατάσταση, στέκει στην ερημιά και ζωντανεύει μόνο στο πανηγύρι του, στις 28 Ιουνίου.

Η είσοδος είναι η ιδιαίτερα χαμηλή αυτή πορτούλα που φαίνεται στο σχέδιο. Το υπέρθυρο τόξο της είναι από πωρόλιθο, όπως και αυτό της κόγχης ακριβώς από πάνω. Είναι καμαροσκεπάστη και στη μέση ακριβώς της καμάρας υψώνεται χαμηλός τρούλος χωρίς κανένα άνοιγμα. Είναι όλη τοιχογραφημένη, εκτός από ορισμένα κομμάτια που έχουν καταστραφεί. Δυστυχώς, εκτός από την υγρασία, η κακιά συνήθεια να γράφουν οι επισκέπτες χρονολογίες και τα αρχικά τους, χαράζοντας πάνω στις τοιχογραφίες, είναι μία άλλη αιτία της καταστροφής των τοιχογραφιών, ιδίως των εξωκλησιών. Εδώ παριστάνονται ολόσωμοι άγιοι, στηθάρια αγίων, Ευαγγελικές σκηνές, ο Παντοκράτορας φυσικά στον τρούλο και πάνω από την είσοδο η Κοίμηση της Θεοτόκου και η χρονολογία κτίσεως του ναού 1660. Το τέμπλο είναι ξυλόγλυπτο επιχρυσωμένο με μπλε και κόκκινο φόντο. Είναι πολύ παλιό, από όταν χτίστηκε η εκκλησία, και του λείπουν αρκετά κομμάτια. Οι εικόνες του έχουν γίνει αργότερα, το 1815.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Παπακώστα
Γιάννης

Κατευθυνόμαστε προς την Κόνιτσα. Ύστερα από 53 χλμ. συναντούμε το χωριό Κλειδωνιά (Νέα). Από δω παίρνουμε το κακοτράχαλο μονοπάτι και ανηφορίζουμε προς το μοναστήρι.

Σώζεται μόνο το καθολικό του. Λέγεται ότι και αυτό το μοναστήρι το έχτισε ο Πωγωνάτος, χωρίς αυτή η παράδοση να στηρίζεται σε αρχαιολογικές ενδείξεις ή ιστορικές μαρτυρίες. Για πρώτη φορά συναντούμε να αναφέρεται η μονή σε επιστολή του Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Νεοφύτου Β' στις 12.10.1609. Άρα το μοναστήρι ήταν χτισμένο πριν το 1600. Ένα άλλο έγγραφο χρονολογημένο το 1783 αναφέρεται στο «χαλασμό» του μοναστηριού.

Το τείχος που περιβάλλει την εκκλησία και το καμπαναριό είναι νεότερο κτίσμα. Μπαίνουμε στην αρκετά μεγάλη αυλή και μετά στην εκκλησία, που είναι ένα μονόχωρο κτίσμα με μεγάλη σχετικά την αψίδα του ιερού. Στο κεντρικό μέρος του σκεπάζεται με εγκάρσια καμάρα που στηρίζεται σε τόξα. Στο κέντρο της καμάρας αυτής διαμορφώνεται ένας αβαθής θόλος. Η εκκλησία είναι σκεπασμένη από γκρίζα πλάκα που στο κέντρο της έχει ένα ελαφρύ έξαρμα, που δημιουργείται από το θόλο του καθολικού. Οι πλάκες καλύπτουν χωρίς διακοπή και την κόγχη του ιερού, όπως φαίνεται και στο σχέδιο.

Η εκκλησία ονομάζεται από τους χωριανούς «Σωτήρας».

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

Ρ. Παπακώστα
Γάνυια

ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΚΛΕΙΔΩΝΙΑ/ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Συνεχίζουμε με τα πόδια από το μοναστήρι του Σωτήρος, ανεβαίνοντας τις στροφές, ανάμεσα από ψηλά πουρνάρια και βράχια. Φτάνουμε ύστερα από μία ώρα και περισσότερο στην κορυφή, όπου μας περιμένει η εκκλησία του Αγ. Αθανασίου.

Πρόκειται για ένα κτίσμα συνηθισμένο στη βυζαντινή και μεταβυζαντινή αρχιτεκτονική, και υπάρχουν αρκετές τέτοιου τύπου εκκλησίες σ' ολόκληρη την Ήπειρο. Είναι δηλαδή σταυρεπίστεγη και η εγκάρσια κάμαρα βρίσκεται ψηλότερα από την κατά μήκος καμάρα. Η είσοδος της είναι καμαρωτή με τοξωτό πέτρινο υπέρθυρο και πιο ψηλά διακοσμητική κόγχη. Μπαίνουμε στο ναό. Είναι μονόχωρος και καταλήγει σε αψίδα ημικυκλική εσωτερικά και τρίπλευρη εξωτερικά. Το φως είναι λιγοστό, αφού δύο είναι τα στενά ανοίγματα που ανοίγονται, από ένα σε κάθε πλευρά του τοίχου. Βλέπουμε το δάπεδο του ναού να είναι στρωμένο με πλάκες όπως αυτές της σκεπής. Όλοι οι τοίχοι είναι κατάγραφοι, μόνο που οι τοιχογραφίες του δεν σώζονται όλες σε καλή κατάσταση.

Στο υπέρθυρο της εισόδου υπάρχει κτητορική επιγραφή και έτσι μαθαίνουμε ότι η εκκλησία του Αγ. Αθανασίου χτίστηκε και τοιχογραφήθηκε το 1617.

ΝΑΟΣ ΚΟΙΜΗΣΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

ΚΛΕΙΔΩΝΙΑ/ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Προχωρούμε από τον Άγ. Αθανάσιο για το παλιό χωριό. Μπροστά στα πόδια μας απλώνεται τώρα ένα καινούριο οροπέδιο (υψ. 880 μ.). Εδώ βρίσκεται ο εγκαταλειμμένος σήμερα οικισμός της Κλειδωνιάς. Ερημωμένα σπίτια, γκρεμισμένοι τοίχοι. Μια παγερή ηουχία στην αυλή και τις αίθουσες του άλλοτε ωραίου πέτρινου σχολείου. Πιο κάτω η πρώην ενοριακή εκκλησία, αφιερωμένη στην Κοίμηση της Θεοτόκου.

Βλέπουμε πως είναι μια σχετικά μεγάλη εκκλησία, με χαγιάτι από πέτρινες τετράγωνες κολόνες, σκεπασμένο με γκρίζα πλάκα όπως και η εκκλησία. Αυτή καταλήγει, όπως βλέπουμε στο σχέδιο, σε αψίδα ημικυκλική εσωτερικά και τρίπλευρη εξωτερικά. Είναι μονόχωρη και χρονολογείται από το β' μισό του 18ου αιώνα. Είναι ασοεσωμένη και ο αρχαιολόγος Τριανταφυλλόπουλος συμπεραίνει για τις τοιχογραφίες τα εξής: «Φαίνεται ότι οι τοιχογραφίες στην αψίδα και το μέτωπό της προέρχονται από αρχαιότερη φάση του ναού (17ο αιώνα πιθανόν), όταν δε αργότερα, στον 18ο αιώνα, επισκευάστηκε ριζικά ο ναός, αγιογραφήθηκαν οι υπόλοιπες επιφάνειες... Υπάρχει ωστόσο πιθανότητα να διασώζονται, κάτω από αυτές, και παλαιότερες τοιχογραφίες».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

P. Karavola
Tavira

ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΚΛΕΙΔΩΝΙΑ/ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Κατεβαίνουμε ένα ρέμα για να πάμε απέναντι στην άλλη εκκλησία, που ήταν και το νεκροταφείο του ερημωμένου χωριού της Κλειδώνιας. Είναι ο Άγ. Νικόλαος.

Έχει διαφορετικό τύπο, όπως φαίνεται στο σχέδιο, και έχει αποχωματωθεί. Η εκκλησία αυτή είναι χτισμένη με άσπρη πέτρα και ανάμεσα, κατά διαστήματα, έχουν τοποθετηθεί γκρίζες πέτρες. Η είσοδος βλέπουμε πως είναι καμαρωτή και από πάνω υπάρχει τυφλή τοξωτή αψίδα. Δεξιά της εισόδου ο κτίστης έχτισε μια μεγάλη σχετικά κόγχη. Το πορτόφυλλο της άλλης εισόδου, από την άλλη πλευρά του ναού, είναι μονοκόμματο από πολύ χοντρό ξύλο. Μπαίνουμε στην εκκλησία, η οποία είναι πλακόστρωτη, όπως και η σκεπή της. Είναι μια σχετικά μεγάλη τρίκλιτη βασιλική με πολύπλευρο τρούλο. Ο τρούλος αυτός στηρίζεται σε τόξα και κολόνες. Εκτός του τρούλου ο ναός αυτός σκεπάζεται με καμάρες. Λιγοστό φως μπαίνει από τα στενά ανοίγματα του τρούλου και των πλευρών του ναού. Τοιχογραφίες υπάρχουν μόνο στον τρούλο και την κόγχη του ιερού. Οι υπόλοιποι τοίχοι δεν είναι μόνο ατοιχογράφητοι, αλλά ούτε καν σοβατισμένοι.

Η παράδοση μας λέει ότι ο αγιογράφος που ζωγράφησε την κόγχη και τον τρούλο έπεσε από τη σκαλωσιά και σκοτώθηκε. Αυτό θεωρήθηκε γρουσουζιά και από τότε κανείς πλέον δεν επιχείρησε να τελειώσει την τοιχογράφηση της εκκλησίας αυτής.

Στην ΝΑ πλευρά του τρούλου σώζεται χρονολογία γραμμένη με κεραμικά ως εξής: «ΕΤΟΥΣ ΖΡΗΗ». Χτίστηκε λοιπόν ο Άγ. Νικόλαος το 1620, και πολύ πιθανό είναι να έγιναν οι λιγοστές τοιχογραφίες του κατ' αυτήν την περίοδο.

Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Παναγιώτα
Γαυβιά

Ανατολικά του Αγ. Νικολάου και σε μικρή απόσταση βρισκόμαστε μπροστά στα ερείπια της μονής των Αγ. Αποστόλων Πέτρου και Παύλου.

Όπως βλέπουμε και στο σχέδιο, σώζεται μόνο το καθολικό. Από τα κελιά του μικρού αυτού μοναστηριού, δεξιά, υπάρχουν μόνο οι τοίχοι. Στο καθολικό, κατά τον τελευταίο πόλεμο, είχε προστεθεί νάρθηκας από ξερολιθιά του οποίου η σκεπή έχει πέσει. Μπαίνουμε στον κυρίως ναό από μια χαμηλή ταξωτή πορτούλα. Ελάχιστο φως εισέρχεται από τα στενά ανοίγματα της ανατολικής και νότιας πλευράς, που μας επιτρέπει ωστόσο να δούμε πως πρόκειται για μια μονόχωρη μικρή εκκλησία που σκεπάζεται από χαμηλούς εσωτερικούς τρούλους. Η κόγχη του ιερού είναι εσωτερικά ημικυκλική και εξωτερικά πεντάπλευρη. Βλέπουμε πως είναι κατάγραφή από τοιχογραφίες που πρέπει να έγιναν μεταξύ 1725-1740. Το ωραίο ξυλόγλυπτο τέμπλο της εκκλησίας αυτής είναι επιχρυσωμένο, πρέπει να είναι το αρχικό της και να κατασκευάστηκε, κατά τον Φ. Πέτσα, το 1676.

Πιθανή χρονολογία κτίσης, σύμφωνα με το Χ. Σούλη και Φ. Πέτσα, είναι το 1662. Όμως δεν βρέθηκε η πέτρα πάνω από την πόρτα του ναού, στην οποία λέγεται ότι ήταν χαραγμένη η παραπάνω χρονολογία.

Τα μεταβυζαντινά αυτά μνημεία καλύπτουν περίπου τέσσερις αιώνες ζωής της (Γλυτονιαύστιας) Κλειδωνιάς. Και, ενώ άλλα χωριά ερημώνουν το χειμώνα και ξαναζούν το καλοκαίρι, η Κλειδωνιά πέθανε για πάντα, δεν υπάρχει γι' αυτήν καλοκαίρι. Οι παλιές εκκλησίες της και τα μοναστήρια της, όσο αντέξουν στο χρόνο, θα μας θυμίζουν πως ζούσε κάποτε το χωριό αυτό.

Αρχαιολογική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Παναγιώτα
Γιάννινα

Πριν φτάσουμε στο καινούργιο γεφύρι της Κόνιτσας, στρίβουμε δεξιά και σε λίγο βρισκόμαστε μπροστά στο παλιό γεφύρι. Είναι από τα μεγαλύτερα και ωραιότερα μονότοξα γεφύρια. Αρχιμάστορας αυτού του σπουδαίου αρχιτεκτονικού έργου ήταν ο Φρόντζος με το μπουλούκι του από την Πυρσόγιαννη.

Από δω, όταν η ατμόσφαιρα είναι καθαρή, φαίνεται το μοναστήρι του Στομίου στο βάθος ανάμεσα από απότομα βουνά. Πριν αρκετά χρόνια η επικοινωνία με το μοναστήρι γινόταν από ένα στενό και επικίνδυνο, σε ορισμένα σημεία, μονοπάτι και χρειαζόταν δύομισι ώρες με τα πόδια. Σήμερα το αυτοκίνητο φτάνει σχεδόν κάτω από το μοναστήρι, αλλά αξίζει κανείς να πάει με τα πόδια, μία ώρα και μισή, γιατί η πεζοπορία γίνεται δίπλα στο ποτάμι και το τοπίο δεν περιγράφεται με λόγια.

Ανεβαίνουμε λοιπόν το μοναδικό ανήφορο της πορείας και ξαφνικά βλέπουμε να προβάλλει μπροστά το μεγάλο αυτό συγκρότημα, όπως φαίνεται ακριβώς στο σχέδιο. Είναι το μοναστήρι του Στομίου και είναι αρκετά ψηλό και περιτειχισμένο. Ένα μεγάλο μέρος του τείχους καταλαμβάνουν τα κελιά και οι διάφοροι βοηθητικοί χώροι που επισκευάστηκαν πριν αρκετά χρόνια.

Εθνική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Παναγιώτα
Τράνινα

22

Αφού περάσουμε την αυλόπορτα, μπαίνουμε σε μια σχετικά μικρή αυλή. Αριστερά μας μία σειρά από κελιά, όλα, όπως έγραφα, επισκευασμένα, διότι είχαν πυρποληθεί το 1944 από τους Γερμανούς. Τα κελιά αυτά είναι αρκετά για να εξυπηρετήσουν πολύ κόσμο και η τραπεζαρία επίσης μεγάλη με τζάκι για τις κρύες ημέρες.

Η εκκλησία δεν ακουμπά στον περίβολο. Ανεβαίνεις τρία σκαλοπάτια για να μπεις στο αρκετά κλειστό χαμάτι, το οποίο φωτίζεται από τις καμάρες μπροστά, αριστερά και δεξιά. Η εκκλησία εσωτερικά είναι πλακοστρωμένη και οι τοίχοι της στο μεγαλύτερο μέρος τους είναι ασβεστωμένοι. Έχει δύο χορούς αριστερά και δεξιά που φωτίζονται από ένα μικρό παράθυρο. Τέσσερις κολόνες στηρίζουν με τα αντίστοιχα τόξα τους το στρογγυλό τρούλο της, ο οποίος εξωτερικά κάτω από το γείσο του φέρει οδοντωτή πέτρινη διακόσμηση. Έχει ένα ωραιότατο ξυλόγλυπτο τέμπλο.

Το μοναστήρι αυτό, όπως λέγεται, ιδρύθηκε το 1412. Στην αυλόπορτα όμως υπάρχει εντοιχισμένη πλάκα που μας πληροφορεί πως χτίστηκε το 1774.

Αριστερά της εκκλησίας είναι ένας τεράστιος βράχος και από κάτω το μεγάλο βάραθρο που φτάνει στο στενότερο πέρασμα του Αώου ποταμού, που μοιάζει με στόμιο και από το οποίο πήρε το μοναστήρι το όνομά του. Η μονή Στομίου λέγεται αλλιώς και «Περιβολάκι της Παναγίας». Πανηγυρίζει στις 8 Σεπτεμβρίου.

Το μοναστήρι παλιά δεν είχε νερό και έπαιρνε από τη «βρύση της λεπτοκαριάς». Επειδή η τοποθεσία εκεί είναι εξαιρετικού κάλλους και απέχει μόνο 10 λεπτά με τα πόδια, αξίζει να την επισκεφτεί κανείς.

Δημοσία Γεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Μετά την Κόνιτσα παίρνουμε το δρόμο για Πυρσόγιαννη. Ύστερα από 15 χλμ. περίπου, στρίβουμε δεξιά το δρόμο για το χωριό Νικάνορας. Δεν θα φτάσουμε στο χωριό, αλλά θα στρίψουμε για το μοναστήρι, το οποίο ξεχωρίζει από μακριά επάνω σε επιβλητικούς βράχους. Ολόκληρη η περιοχή είναι κατάφυτη από βελανιδιές και ανάμεσά τους πεύκα και λίγα έλατα.

Τις περισσότερες φορές η ίδρυση ενός μοναστηριού συνδέεται με κάποιο θαύμα που λέγεται ότι έγινε στην περιοχή. Έτσι και εδώ η παράδοση μας λέει πως το 1815 στο χωριό Κορτινίτσα, σήμερα Νικάνορας, έπεσε χολέρα και ο θάνατος είχε αφανίσει πολύ κόσμο. Τρομοκρατημένοι, λοιπόν, οι κάτοικοι εγκατέλειψαν το χωριό για να σωθούν. Κάποιος περαστικός βοσκός από την περιοχή αυτή είδε στο όνειρό του τον Άγ. Νικάνορα να του λέει να πάει και να πει στους κατοίκους να επιστρέψουν στο χωριό, το οποίο θα σωθεί από τη χολέρα. Είδε το όνειρο κι άλλες φορές, ώσπου πίστεψε και κατάφερε να πείσει και τους κατοίκους, οι οποίοι επέστρεψαν στο χωριό και σώθηκαν γιατί η χολέρα υποχώρησε. Αυτό θεωρήθηκε θαύμα και οι κάτοικοι έχτισαν στο μέρος όπου είδε ο βοσκός το όνειρο, το μικρό αυτό μοναστήρι πάνω στους βράχους, όπως φαίνεται και στο σχέδιο. Από τότε ως και σήμερα το μοναστήρι θεωρείται θαυματουργό και έχει τακτικούς και πολλούς επισκέπτες.

Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσιο Κέντρο

Βιτανθωλα
Παυλινα

ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΑΝΟΡΑ

ΝΙΚΑΝΟΡΑΣ/ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Το μοναστήρι του Αγ. Νικάνορα είναι πολύ περιποιημένο. Στη βάση του βράχου περίπου έχουν διαμορφώσει με τοιμέντο μία πλατεία για το πανηγύρι, με ακακίες τριγύρω για ελαφρύ ίσκιο. Πιο πέρα μια βρύση με δροσερό νερό. Τα κελιά βρίσκονται κρεμασμένα στο πλάι του βράχου, κάτω από το καμπαναριό. Για να φτάσουμε στην κορυφή, που είναι χτισμένο το εκκλησάκι, πρέπει ν' ανεβούμε εξήντα σκαλοπάτια.

Βρισκόμαστε στο μικρό περίβολο της εκκλησίας. Από εδώ η θέα είναι καταπληκτική. Απέναντι βλέπουμε τα χωριά Εξοχή, Τράπεζα, στο βάθος τον Πύργο, και ανάμεσα να γυαλίζει τον Σαραντάπορο με τους παραποτάμους του. Από την πίσω πλευρά, οι ψηλές κορυφές του Σμόλικα σε γεμίζουν με δέος. Ο αέρας, που μόνιμα φυσάει εδώ, σε προδιαθέτει κατάλληλα για να μπει στο μικρό καταφύγιο του ναού. Η είσοδός του είναι μικρή, μόλις 1,50 μέτρο ύψος. Εξωτερικά πάνω από την είσοδο βλέπουμε την τοιχογραφία του Αγίου να σκοτώνει το σατανά και πιο κάτω μια πλάκα με χαραγμένα γράμματα κατεστραμμένα από τον αέρα και τη βροχή. Με μεγάλη δυσκολία ξεχωρίζουμε τη χρονολογία 1816. Μπαίνουμε στο ναό, που είναι μονόχωρος θολωτός με τρούλο. Οι τοιχογραφίες του είναι όλες μαυρισμένες από τα πολλά κεριά. Έγιναν από τον ζωγράφο Αποστόλη Βασιλείου από τα Φραστανά και τελείωσαν στις 30 Ιουλίου του 1826.

Το εκκλησάκι αυτό είναι από τα μικρότερα που υπάρχουν στην Ήπειρο. Θαυμάζουμε εδώ το έμφυτο καλλιτεχνικό μέτρο του λαϊκού οικοδόμου, που ενώ θα μπορούσε να κατασκευάσει ένα μεγαλύτερο ναό να χωράει περισσότερο κόσμο, δημιούργησε το μικρό αυτό αριστούργημα, θυσιάζοντας μάλλον τη λειτουργικότητα του ναού μπροστά στην αισθητική διαμόρφωση του μικρού αυτού βράχου.

Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Βρισκόμαστε πάλι στο δρόμο Κόνιτσας – Πυρσόγιαννης. Λίγο πριν φτάσουμε στη γέφυρα του Σαραντάπορου στρίβουμε δεξιά στο χωματόδρομο για Μοναστήρι – Μόλιστα – Γαναδιό. Το μοναστήρι βρίσκεται λίγα λεπτά με τα πόδια έξω από το χωριό Μόλιστα, 85 χλμ., που είναι ένα από τα ωραία χωριά της περιοχής Κόνιτσας, με τα καλντερίμια, τα όμορφα πέτρινα σπίτια, τις γραφικές αυλές. Κι αυτό το χωριό είναι από τα χωριά εκείνα που ζωντανεύουν κάθε καλοκαίρι.

Το μοναστήρι γιορτάζει τα Εισόδια της Θεοτόκου, στις 21 Νοεμβρίου. Είναι ένα πολύ μεγάλο συγκρότημα και χρονολογείται από τον 17ο αιώνα. Καταστράφηκε και χτίστηκε ξανά το 1819 και ολοκληρώθηκε το 1892.

Μπαίνουμε στο μοναστήρι από τη μεγάλη καμαρωτή πόρτα που φαίνεται στο σχέδιο. Τα κελιά του μοναστηριού βρίσκονται σε δύο ορόφους, όπου υπάρχουν επίσης δωμάτιο υποδοχής με τζάκι και μπάνια και κουζίνα με μαγειρικά σκεύη. Δεξιά, όπως φαίνεται στο σχέδιο, είναι ένα άλλο κτίριο γνωστό με το όνομα «του Τούρκου η κρεβάτα». Ονομάστηκε έτσι γιατί χτίστηκε με τα χρήματα ενός μπέη της Κόνιτσας που τον γιάτρεψε, όπως λένε, η Παναγία της Μόλιτσας. Εξαιτίας της κλίσης του εδάφους ο ναός είναι χτισμένος σε ψηλότερο επίπεδο (δεν φαίνεται στο σχέδιο) από αυτό των κελιών. Έχει γυναικωνίτη και καθολικό που χωρίζεται από το ιερό με ωραίο ξυλόγλυπτο τέμπλο. Τα πέτρινα σκαλιστά μανουάλια χρονολογούνται από το 1831 και είναι φερμένα από το Ελεύθερο Κονίτσης. Το υπέρθυρο της εισόδου είναι τοξωτό από γκρίζα πέτρα. Ο λαϊκός γλύπτης εδώ σκάλισε με πολύ μεράκι και μέτρο κυπαρίσσια, λουλούδια, ανθοδοχεία, ένα σταυρό στη μέση και τη χρονολογία 1892. Το πορτόφυλλο από δύο κομμάτια χοντρό ξύλο έχει τρεις σειρές μεγάλα γυφτόκαρφα.

Παναγιώτα
Γιαννίνα

Στο δεύτερο σχέδιο από το μοναστήρι της Μόλιστας είναι σχεδιασμένη μια πλευρά του τοίχου ενός από τα κελιά του μοναστηριού αυτού. Μας δείχνει το μικρό παράθυρο με το ξύλινο δοκάρι κατά μήκος και την κεκλιμένη ποδιά για περισσότερο φως. Η λαϊκότητα και γραφικότητα του κελιού αυτού συμπληρώνεται από μια πολεμίστρα κάτω αριστερά, που πολλές φορές θα έσωσε τη ζωή των μοναχών από επιδρομείς.

Σε αρκετά μοναστήρια υπήρχαν πολεμίστρες για προστασία. Σε ορισμένα μάλιστα υπήρχαν δίπλα στην εξώπορτα, εκτός από τις πολεμίστρες, και καταχύστρες (ζεματίστρες), ώστε να αντιμετωπίζουν οι μοναχοί τούς επιδρομείς με ζεματιστό νερό.

Η παράδοση μας λέει για το μοναστήρι της Μόλιστας ότι δύο οδοιπόροι βρήκαν την εικόνα της Παναγίας σε κάτι θάμνους. Ο ένας πρότεινε να τη δώσουν στο χωριό Πλαγιά (Ζέρμα), ο άλλος να τη χαρίσουν στη Μόλιστα. Αποφάσισαν τέλος να τη δώσουν στη Ζέρμα. Παραδόξως όμως η εικόνα βρέθηκε στη Μόλιστα, όπου και έχτισαν το σημερινό μοναστήρι της Παναγίας της Μόλιστας.

Εδώ, εκτός των άλλων κειμηλίων, σώζονται μια φορητή εικόνα του 1783, ένα αχρονολόγητο χειρόγραφο και ένας νομοκανόνας βυζαντινής γραφής.

Το μοναστήρι της Μόλιστας σήμερα διατηρείται όσο καλά μπορεί να διατηρηθεί στις ημέρες μας ένα μοναστήρι. Κι εδώ σκάλες και αυλές δυστυχώς από τοιμέντο, μια λύση πρόχειρη, κακόγουστη και φτηνή, όμως αναγκαστικά προτιμότερη από την ερείπωση ενός μνημείου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΜΟΝΗ ΚΛΑΔΟΡΜΗΣ

ΦΟΥΡΚΑ/ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Μόλις φτάσουμε στο γεφύρι του Σαραντάπορου στρίβουμε δεξιά στο δρόμο για Κεράσοβο – Φούρκα. Μετά το Κεράσοβο αρχίζει ο χωματόδρομος για να ανεβούμε ύστερα από 13 χλμ. στο ωραίο χωριό της Φούρκας, 106 χλμ. Είναι χτισμένο σε μια πλαγιά κορυφής της βόρειας οροσειράς της Πίνδου. Από τον αυχένα, πάνω από το χωριό βλέπουμε μπροστά μας ν' απλώνεται όλος ο ορεινός όγκος της Πίνδου με τις περιοχές της Ζούζουλης, του Επταχωρίου, της Πλαγιάς. Το μοναστήρι της Κλαδόρμης είναι κρυμμένο μέσα σ' αυτά τα βουνά και χρειάζεται οπωσδήποτε οδηγός από το χωριό και τρεις ώρες περίπου περπάτημα. Η πορεία βέβαια για το μοναστήρι είναι από τις ωραιότερες. Περνάμε καταπράσινα δάση από άγριες βελανιδιές και πουρνάρια. Εδώ είναι το καταφύγιο των άγριων πουλιών και ζώων. Ο οδηγός μάς λέει πως συχνά το χειμώνα οι αρκούδες κατεβαίνουν ως τα τελευταία σπίτια του χωριού. Ολόκληρη η περιοχή αυτή έχει ποτιστεί με πολύ αίμα, αφού ήταν το επίκεντρο μαχών κατά τους τελευταίους πολέμους.

Η ιστορία της κτίσης του μοναστηριού φαίνεται να μοιάζει με αυτή αρκετών μοναστηριών στην Ήπειρο. Λέγεται, λοιπόν, ότι βοσκοί βρήκαν την εικόνα της Παναγίας στα σύνορα Φούρκας–Σαμαρίνας. Κάθε χωριό τη διεκδικούσε. Αποφάσισαν, λοιπόν, να τη φορτώσουν σ' ένα μουλάρι και, όπου αυτό θα σταματούσε, εκεί θα χτιζόταν το μοναστήρι. Το μουλάρι σταμάτησε εδώ και η εικόνα βρέθηκε κρεμασμένη επάνω στο κλαδί ενός δέντρου. Έτσι το μοναστήρι που έχτισαν εδώ το ονόμασαν της «Κλαδόρμης» και ανήκει στη Φούρκα.

Στο σχέδιο είναι μία άποψη του μοναστηριού από ένα ύψωμα. Βλέπουμε τη μεγάλη καμαρωτή αυλόπορτα. Δίπλα είναι συντηρημένα λίγα κελιά, γιατί πολύ συχνά μένουν σ' αυτά κυνηγοί. Όλα τα άλλα κελιά και οι βοηθητικοί χώροι βρίσκονται σωριασμένα σε ερείπια. Το ηγουμενείο είναι κι αυτό το μισό γκρεμισμένο. Το μόνο κτίσμα που διατηρείται ευτυχώς σε καλή κατάσταση είναι η εκκλησία.

Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Μαριάννη Γραμμή

Μπαίνουμε στην αυλή του μοναστηριού από την ωραία καλοχτισμένη καμαρωτή πόρτα. Στη δεξιά πλευρά υπάρχει ένα παλιό χαμηλό κελύφος. Η καμπάνα γράφει 1863.

Ο ναός της Παναγίας διατηρείται σε άριστη κατάσταση και είναι χτισμένος με καλοτελεξημένη πέτρα. Ιδιαίτερη φροντίδα έλαβε ο μάστορας στο χτίσιμο εξωτερικά της κόγχης του ιερού, που είναι λεπτοδολεμένη, όπως φαίνεται στο σχέδιο. Στο εξωτερικό υπέρθυρο της εισόδου, υπάρχει χαραγμένη μία επιγραφή. Αλλη, παρόμοια, υπάρχει στην επάνω αριστερή γωνία και έτσι μαθαίνουμε ότι το μοναστήρι υπάρχει από το 1747. Γίνεται επίσης αναφορά για το «Μοναστήρι Κλαδόρμης» σε παλιό κείμενο του 16ου αιώνα της Μονής Ζάμπορδας των Γρεβενών.

Ο ναός έχει νάρθηκα, καθολικό και ιερό. Ο νάρθηκας χωρίζεται με τρίθυλο από το καθολικό, όπως και στη μονή Ζίρμης. Το ιερό του ιερού είναι ξυλόγειτο με θαυμάσια ωραία πύλη. Ο προσόχος του ναού είναι οκταγωνικός, με τέσσερα στενά ανοίγματα και στηρίζεται σε τέσσερις κολόνες. Στις δύο πλευρές του καθολικού υπάρχουν από μία κόγχη (χορός) αθωνίτικου τύπου. Ολόκληρη η εκκλησία είναι πλακοσρωμένη.

Στον εθνικό τομέα, το μοναστήρι αυτό διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο σαν ορμητήριο και καταφύγιο. Τον καιρό της ιερρακρατίας εδώ καλλιεργήθηκε η θρησκευτική και εθνική ιδέα. Κάθε χρόνο το μοναστήρι αυτό ενίσχυε οικονομικά τα σχολεία στη Φούρκα. Το 1940 χρησιμοποιεί σαν σπιτικό διακομιδής τραυματιών.

Το μοναστήρι πανηγυρίζει στις 8 Σεπτεμβρίου. Κάθε χρόνο, λοιπόν, την παραμονή, ξεκτιούν με τα παιδιά και τα ζώα φορτωμένα με τρόφιμα οι πιστοί από την Φούρκα και τα γύρω χωριά και διανυκτερεύουν γλεντώνοντας κάτω από τα μεγάλα δέντρα, δίπλα στη πηγή με το ιερατικό, όπως λένε, νερό.

Επιμελήθηκε η Κόνιτσα

Βασίλειος
Πάνου

ΜΟΝΗ ΖΕΡΜΑΣ

ΠΛΑΓΙΑ (ΖΕΡΜΑ)/ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Μετά τη γέφυρα του Σαραντάπορου, παίρνουμε το δρόμο της Θεσσαλονίκης. Λίγο πριν τα σύνορα με την Καστοριά, στρίβουμε αριστερά για την Πλαγιά, παλιά Ζέρμα. Μετά από λίγα χιλιόμετρα, σε μια στροφή, προβάλλει μπροστά μας το μοναστήρι, που είναι αφιερωμένο στην Κοίμηση της Θεοτόκου. Βρισκόμαστε στη μεγάλη καμαρωτή αυλόπορτα, που είναι η μόνη που σώζεται, μαζί με το ναό, από όλο το συγκρότημα του μοναστηριού. Παντού ερείπια. Στην αριστερή πέτρινη παραστάδα της αυλόπορτας βλέπουμε ανάγλυφα διακοσμητικά, δουλεμένα με πολύ μεράκι. Ρόδακες, δικέφαλους αετούς, λουλούδια, πουλιά, όμορφα ζυγιασμένα. Ο ναός είναι σε καλή κατάσταση, ίσως γιατί έχει στηρικτικά τοιχώματα (αντηρίδες).

Οι περισσότερες εκκλησίες στην Ήπειρο έχουν έναν τρούλο ή και κανένα. Αυτή εδώ έχει τρεις τρούλους. Δύο στο νάρθηκα και έναν στο καθολικό. Η παράδοση μας λέει ότι το μοναστήρι της Ζέρμας αποτελούσε μετόχι της μονής Κουτλουμουσίου του Αγ. Όρους και ίσως έτσι να εξηγείται ο παράξενος αυτός αρχιτεκτονικός τύπος που έχει. Η τοξωτή είσοδος του ναού, που στο σχέδιο φαίνεται η μισή, είναι πολύ μικρή, με ανάγλυφες παραστάδες, περίπου σαν αυτές της αυλόπορτας. Το τοξωτό υπέρθυρό της είναι όλο ανάγλυφο με κεφαλαία βυζαντινά γράμματα, όπου αναφέρονται οι χρονολογίες ανακαίνισης του ναού. Η πρώτη ανακαίνιση έγινε το 1656 και η άλλη το 1800.

Μπαίνουμε από δω μέσα στο νάρθηκα, που φέρει τους δύο τρούλους και χωρίζεται από το καθολικό με τρίβηλο (είναι μία σπάνια κατασκευή για την Ήπειρο, κατάλοιπο των βυζαντινών χρόνων). Τέσσερις κολόνες στο καθολικό βαστάζουν με τα τόξα τους τον κεντρικό τρούλο. Το ιερό, σήμερα, δεν έχει τέμπλο. Το παλιό της ξυλόγλυπτο επιχρυσωμένο τέμπλο κήκε μαζί με τα κελιά κατά τη γερμανική κατοχή. Ο ναός, εκτός από τα ανοίγματα των τρούλων, φωτίζεται αρκετά και από δύο σειρές στενόμαρκα παράθυρα.

Το μοναστήρι της Ζέρμας ανακαινίστηκε από τους Πυρσογιαννίτες μαστόρους Σούρλα, Ρίζο και Παπαϊωάννου. Από μισοκαταστραμμένη επιγραφή μαθαίνουμε πως οι τοιχογραφίες έγιναν από τους αδελφούς Νικόλαο και Γεώργιο από το Λινοπότι στη δεκαετία του 1650.

Από το 1864 ως το 1867 το μοναστήρι ενίσχυε οικονομικά το σχολείο της κοινότητας Ζέρμας.

Δημοσ. Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ρτοστακίωτα
Γιανιω

ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΓΟΡΓΟΠΟΤΑΜΟΣ (ΤΟΥΡΝΟΒΟ)/ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Το χωριό Γοργοπόταμος απέχει από τα Γιάννινα 108 χλμ. και βρίσκεται μετά το χωριό Βούρμπιανη. Τα περισσότερα χωριά της περιοχής αυτής δέχτηκαν πολλές καταστροφές στον τελευταίο πόλεμο. Είναι κι αυτό ένα από τα μαστοροχώρια του Σαραντάπορου. Εδώ σ' αυτό το χωριό λειτουργούσε επίσης σχολή ξυλογλυπτικής, ενώ στο διπλανό, τους Χιονιάδες, σχολή ζωγραφικής. Τα χωριά αυτά, μαζί με τη Βούρμπιανη, την Πυρσόγιαννη και τα άλλα μαστοροχώρια της περιοχής Κόνιτσας, μπορούν να καυχηθούν ότι, παρά την τουρκική κατοχή και το πνευματικό σκοτάδι που επικρατούσε την εποχή εκείνη, έλαμψαν και κατάφεραν να αναπτύξουν σε υψηλό βαθμό τη λαϊκή αρχιτεκτονική, τη ζωγραφική, ιδιαίτερα την αγιογραφία, και την ξυλογλυπτική.

Το πρώτο κτίσμα μόλις μπορούμε στο χωριό είναι η εκκλησία του Αγ. Νικολάου, που είναι και το νεκροταφείο του. Είναι ένα ταπεινό κτίσμα, με ένα χαγιάτι μπροστά, που η σκεπή του στηρίζεται σε χοντρά ξύλινα δοκάρια. Είναι μονόχωρη και ο τρούλος της στηρίζεται σε δύο καμάρες. Η κόγχη του ιερού εξωτερικά είναι τρίπλευρη. Έχει νάρθηκα με δική του είσοδο, και από πάνω γυναικωνίτη με καφασωτό διαχωριστικό. Το παράξενο σ' αυτή την εκκλησία είναι ότι είναι ιδιαίτερα στενή (ούτε 3, 5 μ.) για το μεγάλο μήκος της. Είναι ατοιχογράφητη. Οι μοναδικές τοιχογραφίες της είναι αυτές του τρούλου και της κόγχης του ιερού.

Η μοναδική μαρτυρία για την ιστορία του ναού είναι μία επιγραφή κάτω από τον Παντοκράτορα με μικρά γράμματα που λέει: «Ίστορήθη ὁ Παντοκράτωρ 1834 διά χειρός Ζήκου Γεωργίου Χιονοδίτου. ἔτος μιᾶς παλεᾶς ἱστορίας ἤτη ζωγραφίας ὅπου ἦτο εἰς τό Τέμπλον, ΖΡΚΕ'» (1617).

Δημοτικό Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Παπακώστα Γιάννης

Από την Κόνιτσα παίρνουμε το δρόμο για το Μπουραζάνι. Πριν φτάσουμε στο χωριό Μάζι, στρίβουμε δεξιά μας στο δρόμο για το χωριό Καβάσιλα, 78 χλμ. Αφού περάσουμε το χωριό, σε 10' αντικρίζουμε, κάτω από το δρόμο αριστερά, το μοναστήρι. Όπως φαίνεται και στο σχέδιο, είναι περιτειχισμένο με ψηφιδωτά και χτισμένο σε κατηφορικό μέρος. Η αυλόπορτα είναι χαμηλή, καμαρωτή, με όμορφα πελεκημένα τα δύο τόξα της. Στις δύο εντοιχισμένες πλάκες αριστερά και δεξιά, μόλις ξεχωρίζουμε τη χρονολογία 1818. Η αυλή είναι αρκετά μεγάλη, χορταριασμένη. Ψηλά πουρνάρια σκιάζουν το ήρεμο και ήσυχο τοπίο.

Στη μέση περίπου της αυλής είναι χτισμένη η εκκλησία. Το χαγιάτι της είναι χτισμένο με πέτρα και έχει τετράγωνα ανοίγματα. Είναι σκεπασμένο με κεραμίδι και γκριζα πλάκα από την οποία είναι σκεπασμένη και η υπόλοιπη εκκλησία μαζί με τον τρούλο. Το χαγιάτι είναι πιθανό να προστέθηκε αργότερα για να προστατεύει τους πιστούς από τις βροχές και τα χιόνια, που είναι πολλά σ' αυτό το μέρος. Ο ναός είναι μονόχωρος θολωτός με στρογγυλό ψηλό τρούλο, ο οποίος φωτίζεται από δύο στενά ανοίγματα. Εξωτερικά ο τρούλος φέρει κάτω από το γείσο του οδοντωτή διακοσμητική ταινία. Τέσσερα στρογγυλά μικρά ανοίγματα αφήνουν ελάχιστο φως να μπει στο ναό. Ένα κατάγραφο χτιστό τέμπλο με δύο μικρές εισόδους χωρίζει το καθολικό από το ιερό. Στη μέση ακριβώς αυτού του τέμπλου υπάρχει εντοιχισμένο ένα μεγάλο ξύλινο, ζωγραφιστό, καμαρωτό διαχωριστικό με ένα σταυρό στο κέντρο ψηλά. Ο ναός είναι όλος πλακόστρωτος και στο εσωτερικό υπέρθυρο μία επιγραφή μάς πληροφορεί ότι ο ναός ιστορήθηκε από τους αυτάδελφους «Ζήκου και Ματθαίου και Αποστόλου του υιού» από το χωριό «Χιονάδες τον Ιούλιο του 1864».

Τρία σπουδαία μοναστήρια βρίσκονται στην περιοχή Μπουραζάνι Κόνιτσας, του Μολυβδοσκεπάστου, της Γκούρας και του Αγ. Νικολάου της Καλόβρυσης (67 χλμ.). Μισή ώρα με τα πόδια από την Καλόβρυση, χτισμένο σε απόκρημνο μέρος, πάνω από το καταστραμμένο γεφύρι της Μέρτζιανης, βλέπουμε το μοναστήρι του Αγ. Νικολάου. Απέναντι, σε μικρή απόσταση η Βορ. Ήπειρος.

Τα κελιά είναι σωριασμένα σε ερείπια. Ο ναός, παρ' ότι ο τρούλος του, κατά τη γερμανική κατοχή, ήταν στόχος του γερμανικού πυροβολικού, στέκεται όρθιος και σε καλή σχετικά κατάσταση, πιθανόν λόγω του πωρολίθου που είχε χρησιμοποιηθεί αρκετά στην τοιχοποιία.

Μπαίνουμε στο καθολικό από την είσοδο του νάρθηκα, που είναι και η μοναδική είσοδος του ναού. Είναι ένα μικρό μάλλον καθολικό, τρίκλιτο, με τέσσερις κολόνες να στηρίζουν μια εγκάρσια καμάρα, η οποία καταλήγει αριστερά και δεξιά σε χορούς. Οι χοροί αυτοί φωτίζονται από ένα παράθυρο. Ο τρούλος είναι αρκετά μεγάλος και στηρίζεται στην εγκάρσια καμάρα, διασώζει μάλιστα και κομμάτια παλιών τοιχογραφιών, ενώ η υπόλοιπη εκκλησία είναι ασοβάτιστη. Εξωτερικά, ο τρούλος πάνω από τα στενά ανοίγματά του φέρει από δύο διακοσμητικά τόξα με κεραμικά. Το παράξενο σ' αυτόν το ναό είναι ότι εσωτερικά στους τοίχους του καθολικού, κατά διαστήματα, υπάρχουν κεραμικοί σωλήνες τυφλοί, οι οποίοι ίσως να τοποθετήθηκαν έτσι ώστε να δυναμώνει η φωνή του ψάλτη.

Ο παπάς του χωριού μάς λέει ότι στο μοναστήρι αυτό επί τουρκοκρατίαςμόναζαν 300 καλόγεροι και ότι ήταν πολύ πλούσιο. Επίσης ότι εδώ υπήρχε μυστική δίοδος μέσα στα βράχια, η οποία συνέδεε το μοναστήρι με τον Σαραντάπορο που κυλάει από κάτω. Στα μοναστήρια που ήταν χτισμένα στη άκρη ενός γκρεμού οι μοναχοί φρόντιζαν πάντα να κατασκευάζουν μυστικές διεξόδους ώστε να μην παγιδεύονται όταν τους γίνονταν επιδρομές.

Εδώ πάνω από το βράχο, όταν είναι καλός ο καιρός, μπορούμε να ξεχωρίσουμε απέναντι αριστερά τη μονή Γκούρας.

Δημοτικό Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Αθανασία Παύλου

ΜΟΝΗ ΤΑΞΙΑΡΧΩΝ ΓΚΟΥΡΑΣ

ΑΗΔΟΝΟΧΩΡΙ/ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Αφού βγούμε από το χωριό Αηδονοχώρι, 66 χλμ., ύστερα από 2 χλμ. βρισκόμαστε στην κάτω είσοδο της Μονής Γκούρας. Το μοναστήρι είναι μεγάλο και έχει τρεις εισόδους.

Η παράδοση μας λέει ότι πολύ παλιά η μονή βρισκόταν σε μια περιοχή άλλη, μέσα στο δάσος, σε απόσταση μιας ώρας, που ονομαζόταν «Αηδονομαλούσα». Επίσης ότι το όνομα Γκούρα, που σημαίνει πέτρα, βράχος, το πήρε ακριβώς γιατί είναι χτισμένη επάνω σε έναν τέτοιο βράχο.

Το μοναστήρι είναι περιτειχισμένο και τμήμα του τείχους καταλαμβάνουν τα κελιά. Το μέρος που είναι χτισμένο είναι αρκετά κατηφορικό, κατάφυτο από άγρια δέντρα. Η τοποθεσία του μοναστηριού είναι μεγαλόπρεπη και η γεωγραφική θέση του τέτοια που χρησιμοποιήθηκε αρκετές φορές ως στρατιωτικός καταυλισμός.

Αφού περάσουμε την είσοδο, βλέπουμε δεξιά μας ερείπια πνιγμένα στη βλάστηση. Ανεβαίνουμε τις πέτρινες χορτοσπασμένες σκάλες που μας οδηγούν σε μικρή αυλή όπου βρίσκεται ο ναός του μοναστηριού και το παρεκκλήσι του Αγ. Χαραλάμπους. Από τον αρχικό ναό, ο οποίος κάηκε το 1829 από τους Τούρκους, δεν σώθηκε τίποτα. Στα θεμέλιά του άρχισε από το 1854-1857 να χτίζεται ο σημερινός ναός των Ταξιαρχών. Το παρεκκλήσι του Αγ. Χαραλάμπους είναι πολύ πιο παλιό.

Από άλλη σκάλα τώρα, ανεβαίνουμε σε αυλή όπου είναι χτισμένα σε δύο ορόφους τα κελιά, τα οποία είναι καλά επισκευασμένα, έχοντας όμως χάσει το παλιό χρώμα του μοναστηριού. Αυτά που σώθηκαν όπως ήταν παλιά είναι ο φούρνος, το μαγειρείο και η τραπεζαρία των μοναχών, όπως φαίνονται και στο σχέδιο δεξιά, με την ωραία τοξωτή πόρτα και τα καλοχτισμένα παράθυρα με τε ανακουφιστικά τους τόξα. Αριστερά βλέπουμε το θαυμάσια χτισμένο, τετράγωνο στην κάτοψη καμπαναριό με τα δίλοβα ανοίγματα, κτίσμα του 1857. Έχει οκτώ μέτρα ύψος και έχει κι αυτή καλοχτισμένη τοξωτή πόρτα με ένα παράθυρο πιο ψηλά. Πνιγμένα στη βλάστηση, σε ερείπια πια, βρίσκονται το σχολείο που είχε η μονή και τα διάφορα εργαστήρια. Τα ερείπια αυτά μας δείχνουν ότι το μοναστήρι αυτό στο παρελθόν είχε πολύ πλούτο και μεγάλη ακμή. Είχε αξιόλογη βιβλιοθήκη και μετόχια στη Ρουμανία.

Για το χρόνο ίδρυσης της μονής δεν υπάρχει καμιά κτητορική επιγραφή, ούτε επίσημα ιδρυτικά έγγραφα ή ενθυμίες. Πιθανολογείται ότι χτίστηκε κατά τον 16ο αιώνα.

Δημοτικό Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Περίπου 10 χλμ. μετά το Αηδονοχώρι βρίσκεται το χωριό Μολυβδοσκεπάστο (72 χλμ. από τα Γιάννινα μέσω Μπουραζανίου). Πριν ανέβουμε για το χωριό, ανάμεσα σε ψηλά δέντρα και τρεχούμενα νερά, αντικρίζουμε το περιτειχισμένο μοναστήρι. Η εξώπορτα, παλιά, δρύινη, μας μπάζει στην αρκετά περιποιημένη αυλή του. Αριστερά μας βρίσκονται τα κελιά με τους βοηθητικούς χώρους, όλα σε καλή κατάσταση, και στη μέση η εκκλησία της Παναγίας.

Από το ζωγραφιστό χαγιάτι και το νάρθηκα περνούμε μια μεγάλη ξυλόγλυπτη πόρτα, η οποία είναι έργο τέχνης με τις ωραίες δουλεμένες παραστάσεις της, για να μπούμε σε ένα χώρο που μοιάζει με καθολικό. Έχει πολύ ωραίες τοιχογραφίες και ένα σκαλιστό προσκνητάρι από ξύλο. Στεγάζεται από εγκάρσια καμάρα και φωτίζεται ελάχιστα από τέσσερα στενά τοξωτά παράθυρα, τα οποία εξωτερικά φέρουν τοξωτή διακόσμηση από κεραμικά. Ο χώρος αυτός έχει και άλλη μία είσοδο, η οποία είναι κι αυτή ξυλόγλυπτη, όχι όμως ανάγλυφη. Αυτή η πόρτα είναι ένα έργο λαϊκής τέχνης, με ήλιους, σταυρούς και άλλη διακόσμηση, πολύ όμορφα ζυγισμένα. Από το χώρο αυτό μπαίνουμε στο καθολικό, που φωτίζεται κι αυτό αμυδρά από τα μικρά πολύχρωμα παράθυρα του τρούλου και των χορών. Ένα θαυμάσιο ξυλόγλυπτο τέμπλο του 16ου αιώνα το χωρίζει από το ιερό. Το καθολικό είναι σταυρεπίστεγο θολωτό με ψηλό τρούλο και χορούς. Ο ναός είναι πλακόστρωτος και οι στέγες του είναι από γκρίζα πλάκα.

Λέγεται ότι η μονή ίσως να χτίστηκε από τον Κωνσταντίνο τον Πωγωνάτο. Επειδή όμως δεν έχει επιβεβαιωθεί η διέλευσή του από την Ήπειρο και η κτητορική επιγραφή της εκκλησίας είναι του 1521, διασώζοντας πιθανόν και στοιχεία παλαιότερης επιγραφής, και επειδή επίσης υπάρχει ανέκδοτο κτητορικό από τη Β. Ήπειρο για τη μονή αυτή, προσδιορίζεται η ίδρυσή της κατά τον 14ο αιώνα.

Το μοναστήρι της Παναγίας Μολυβδοσκεπάστου είναι αφιερωμένο στην Κοίμηση της Θεοτόκου και γιορτάζει με μεγάλο πανηγύρι τον Δεκαπενταύγουστο.

Την ονομασία του οφείλει στις μολυβένιες πλάκες που είχε στη σκεπή του παλιά.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ Κόνιτσας

Βασανούλης
Γ. Γραμ

Είναι μια αρκετά μεγάλη εκκλησία, που βρίσκεται στην άκρη του χωριού. Πρέπει να είναι το πιο κοντινό μνημείο στα σύνορά μας με τη Β. Ήπειρο. Η εκκλησία αυτή χρησιμοποιείται και για νεκροταφείο. Είναι μια τρίκλιτη βασιλική, σταυρεπίστεγη με πολύπλευρο τρούλο και ενσωματωμένο καμπαναριό. Ο τρούλος της σε κάθε πλευρά έχει από μια τυφλή αφίδα με διακοσμητικό τόξο από πάνω, και κάτω από το γείσο φέρει οδοντωτή διακόσμηση. Όμοια με τον τρούλο είναι χτισμένη και η κόγχη του ιερού, που στη μεσαία πλευρά της χαμηλά έχει ένα παράθυρο. Στην μπροστινή πλευρά της εκκλησίας ακουμπά χαγιάτι, σκεπασμένο με πλάκα που στηρίζεται σε πέτρινους πεσσούς. Ο τοίχος πάνω από το χαγιάτι είναι σοβατισμένος, όμως από κάτω πρέπει να έχει διακόσμηση από κεραμικά, όπως φαίνεται και από τα κεραμικά τόξα που διακρίνονται.

Ο ναός είναι πολύ παλιός και χτίστηκε το 1298. Οι τελευταίες τοιχογραφίες του έγιναν το 1578.

Δημοσιον Κεντρικη Πρωτοθρησκια Κόνιτσας

Παναγιωτα
Γράβιν

Από το Καλπάκι στρίβουμε αριστερά και ύστερα δεξιά για το χωριό Βήσσανη, 55 χλμ. Σε μικρή απόσταση από το χωριό και σε ωραία τοποθεσία είναι χτισμένη η μονή Άβελ. Λέγεται ότι χτίστηκε από κάποιον Άβελ ή Αβελή τους τελευταίους βυζαντινούς χρόνους και από αυτόν πιθανόν πήρε το όνομά της. Το 1770 καταστράφηκε από Τουρκαλθανούς και ξαναχτίστηκε το 1776. Τοιχογραφήθηκε από Χιονιαδίτες ζωγράφους το 1779.

Από μια μικρή πόρτα μπαίνουμε στο νάρθηκα. Όπως στους περισσότερους νάρθηκες, έτσι και εδώ βλέπουμε τοιχογραφίες που απεικονίζουν τη Δευτέρα Παρουσία, την κόλαση και τον Παράδεισο. Από άλλη μικρή πόρτα μπαίνουμε στο καθολικό. Είναι όλο θαυμάσια τοιχογραφημένο και φέρει ψηλό τρούλο, ο οποίος εξωτερικά είναι πολύπλευρος με μια τυφλή αψίδα στην κάθε πλευρά του. Κάτω από το γείσο του φέρει επίσης πέτρινη οδοντωτή διακόσμηση. Στο καθολικό βλέπουμε ότι υπάρχουν δύο χοροί, ημικυκλικοί εσωτερικά και τρίπλευροι εξωτερικά, με ένα μικρό παράθυρο στη μεσαία πλευρά τους. Η κόγχη του ιερού είναι ημικυκλική. Το τέμπλο του είναι εξαιρετικής τέχνης, από ξύλο καρυδιάς, επιχρυσωμένο. Από τα κελιά με τα υπόγεια και τις κρεβάτες που ήταν χτισμένα τριγύρω δεν σώζεται τίποτα σήμερα.

Στα μπουλούκια των μαστόρων αυτοί που έχτιζαν τον τρούλο ήταν ειδικοί και έχτιζαν σχεδόν πάντα και την κόγχη του ιερού καθώς και τους χορούς, όταν υπήρχαν. Γι' αυτό και στα τρία αυτά στοιχεία υπήρχε συνήθως ομοιότητα στο χτίσιμο. Εδώ, στην εκκλησία της μονής Άβελ, το χτίσιμο είναι διαφορετικό για το κάθε στοιχείο και είναι πολύ πιθανό η εκκλησία να χτίστηκε από διαφορετικούς μαστόρους.

Το μοναστήρι αυτό κάποτε ήταν πλούσιο και ενίσχυε οικονομικά τα σχολεία της Βήσσανης με έξι χιλιάδες γρόσια το χρόνο.

Είναι αφιερωμένο στην Κοίμηση της Θεοτόκου.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Παναγιώτα
Πάρινα

ΜΟΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ ΠΡΟΔΡΟΜΟΥ

ΚΑΤΩ ΜΕΡΟΠΗ/ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Μετά τη Βήσσανη, Ωραιόκαστρο, στρίβουμε αριστερά για το χωριό Κάτω Μερόπη, 64 χλμ. Από εδώ στρίβουμε πάλι αριστερά και παίρνουμε το χωματόδρομο, που είναι σε κακή κατάσταση, για να μας βγάλει ύστερα από 3 χλμ. στο ξάγναντο που είναι χτισμένο το μοναστήρι.

Χτίστηκε το 1614 από τον Νικάνορα, ηγεμόνα της Βλαχίας, ηπειρωτικής καταγωγής.

Το μοναστήρι, όπως μπορεί να φανεί και από το σχέδιο, έχει σχήμα παραλληλόγραμμο. Τη μία πλευρά του κατέχουν τα κελιά σε δύο ορόφους και την άλλη η εκκλησία. Το ενδιάμεσο τμήμα καλύπτεται από την αυλή.

Μπαίνουμε στο μοναστήρι από τη μεγάλη καμαρωτή πόρτα που βρίσκεται κάτω από τα κελιά του ορόφου, τα οποία είναι σχεδόν καταστραμμένα, όπως και η σκάλα τους και η κρεββάτα τους. Από δω βγαίνουμε στη μικρή αυλή που στο κέντρο της έχει το πηγάδι, στεγασμένο, με τέσσερις πέτρινες κολόνες να βαστάζουν τη στέγη.

Απέναντι βλέπουμε την εκκλησία, η οποία είναι σταυρεπίστεγη. Τις πλευρές της εξωτερικά τις στηρίζουν αντηρίδες. Η είσοδός της γίνεται από τη μεριά της αυλής. Στο νάρθηκα είναι ζωγραφισμένος ο κτήτορας με τη σύζυγό του. Το καθολικό είναι μονοκάμαρο και έχει δύο χορούς οι οποίοι είναι πεντάπλευροι εξωτερικά. Η κόγχη του ιερού εξωτερικά είναι τρίπλευρη. Ο θόλος της και οι τοίχοι του καθολικού είναι θαυμάσια τοιχογραφημένοι.

Παλιά έξω από το μοναστήρι γινόταν μεγάλη εμποροπανήγυρη η οποία κρατούσε δύο ημέρες.

Το μοναστήρι είναι αφιερωμένο στη Γέννηση του Ιωάννου του Προδρόμου και πανηγυρίζει στις 24 Ιουνίου.

Δημοσιονομική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Πετακίδης
Γιώργος

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΔΟΛΟ/ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Μετά το χωριό Μερόπη στρίβουμε αριστερά για το Δολό, 78 χλμ. Είναι ένα πολύ ωραίο χωριό, το οποίο έχει πλακόστρωτες επίπεδες πλατείες για το σχολείο, την εκκλησία, το καφενείο, που επικοινωνούν μεταξύ τους με καλοχτισμένες πέτρινες σκάλες. Σε μια τέτοια πλατεία, κάτω από τον ίσκιο μεγάλου δέντρου, βρίσκεται και η εκκλησία του Αγ. Νικολάου, που βλέπουμε στο σχέδιο.

Χτίστηκε το 1812 και, όπως φαίνεται, έχει ένα αρκετά μακρύ χαγιάτι που καταλαμβάνει όλη την μπροστινή πλευρά της εκκλησίας και είναι καμαρωτό με στρογγυλές κολόνες. Εκεί που ακουμπά η στέγη του χαγιατιού αρχίζουν πέντε παράθυρα, τα οποία φωτίζουν τον κυρίως ναό. Αυτά έχουν ανακουφιστικά τόξα, με ανάγλυφους θολίτες, και απολήγουν σε οξυκόρυφη στέγη το καθένα. Πρέπει να παρουσιάζουν αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον, διότι η κατασκευή αυτή είναι σπάνια στις εκκλησίες της Ηπείρου. Υπάρχει κάποια ομοιότητα με το χαγιάτι της Αγ. Θεοδώρας της Άρτας και της μονής του Αγ. Νικολάου στο Μεσοπόταμο της Β. Ηπείρου. Ανάμεσα από το ζικ-ζακ της στέγης υψώνεται το καμπαναριό σε δύο ζώνες.

Εσωτερικά η εκκλησία είναι τρίκλιτη βασιλική. Έχει παλιές και νεότερες εικόνες. Πολλές από αυτές είναι ζωγραφισμένες από κάποιον Κούρο ή Ρουτοκωμανό από το Δολό, ο οποίος έζησε στην Κωνσταντινούπολη και το υπόλοιπο έργο του μας είναι άγνωστο.

Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Μετά το Καλπάκι στρίβουμε αριστερά για το χωριό Παρακάλαμος, 45 χλμ. Πριν φτάσουμε, βλέπουμε αριστερά μας έναν αβγοειδή καταπράσινο λόφο. Ανεβαίνουμε τον, σε κακή κατάσταση, χωματόδρομο, που μας οδηγεί στην κορυφή του λόφου, όπου ακτικρίζουμε το ερειπωμένο, χορταρισμένο μοναστήρι. Βλέπουμε να έχει διασωθεί μόνο η εκκλησία και η καλοχτισμένη στεγασμένη στέρνα της, που φαίνεται στο σχέδιο.

Εντύπωση μας κάνει ο ιδιαίτερα ψηλός τρούλος της, ο οποίος είναι διακοσμημένος με δύο σειρές από μικρές τυφλές αφίδες. Αριστερά μας βρίσκεται το χαγιάτι με τα τοξωτά μεγάλα ανοίγματα, το οποίο προστέθηκε αργότερα. Μέσα σ' αυτό το χαγιάτι βρίσκεται και η μοναδική είσοδος της εκκλησίας. Από την είσοδο αυτή μπαίνουμε σ' έναν κλειστό νάρθηκα και εν συνεχεία στον κυρίως ναό. Τέσσερις κολόνες χωρίζουν το καθολικό αυτό σε τρία κλίτη και βαστάζουν με τα αντίστοιχα τόξα τους τον ψηλό τρούλο. Ολόκληρος ο ναός, μαζί με το νάρθηκα, σκεπάζεται από μικρούς και μεγάλους θόλους. Στις κατά μήκος πλευρές του καθολικού ανοίγονται δύο χοροί ημικυκλικοί εσωτερικά και τρίπλευροι εξωτερικά, με τυφλή αφίδα. Η κόγχη του ιερού είναι κι αυτή χτισμένη όπως οι χοροί. Από το δυτικό εξωτερικό τοίχο του νάρθηκα ως και το ιερό η εκκλησία είναι κατάγραφή από ωραίες τοιχογραφίες, οι οποίες όμως έχουν ανανεωθεί κατά τον 16ο αιώνα.

Το μοναστήρι είναι αφιερωμένο στον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου.

Δημόσια
Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Βιταντζέλα
Γιαννι

Στο σχέδιό μας βλέπουμε αριστερά μία γωνία από το χαγιάτι της εκκλησίας, όπου φαίνεται ο τρόπος που ο λαϊκός χτίστης έχτισε αυτό το τόξο και ένα τμήμα από τα ερειπωμένα κελιά και τις αίθουσες διδασκαλίας αυτού του μοναστηριού, που λειτουργούσε και σαν εκπαιδευτήριο μέσης εκπαίδευσης.

Ο πλούσιος ομογενής από την Πογδόριανη Ιωάννης Σιμωνιάς ήταν αυτός που έχτισε το μοναστήρι, όχι μόνο για θρησκευτικούς σκοπούς αλλά και εθνικούς. Για το λόγο αυτό λέγεται ότι πλούτισε το μοναστήρι με κτήματα και χωράφια και έδωσε εντολή να γίνει σχολείο σ' αυτό για τα παιδιά των γύρω χωριών. Μάλιστα φρόντισε και δημιούργησε μια πλούσια βιβλιοθήκη εδώ. Από το 1598 ως το 1718, δηλαδή για 120 χρόνια, διδάσκονταν εδώ τα ελληνικά γράμματα και μάλιστα υπήρξε διάστημα όπου φοιτούσαν εδώ 80 μαθητές. Το μοναστήρι αυτό δέχτηκε δωρεές για τη συντήρησή του από τους Ζωσιμάδες, τον Χατζηκώστα και από το κληροδότημα Δοσιθέου Φίλτου.

Μπορούμε λοιπόν να φανταστούμε, και από τα ερείπια που βλέπουμε, όχι μόνο πόσο μεγάλο συγκρότημα ήταν το μοναστήρι αυτό, αλλά και τι έργο επιτελούσε και σε πόσο δύσκολους χρόνους κατάφερε να γίνει μία ακόμη εστία εθνικής αντίστασης και πνευματικής καλλιέργειας. Είναι και αυτό ένα από τα μοναστήρια εκείνα που φώτισαν τα πυκνά σκοτάδια στην τουρκοκρατούμενη Ήπειρο.

Διεύθυνση Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Παναγιώτης Γεωργίου

Μετά τη λίμνη της Ζαραθίνας στρίβουμε αριστερά για το χωριό Στρατίνιστα, 58 χλμ. Πριν φτάσουμε στο χωριό και αφού ρωτήσουμε, παίρνουμε τον κατήφορο, δεξιά μας, που θα μας βγάλει σε ένα ωραίο σιάδι, γεμάτο δέντρα και βλάστηση. Εκεί μας περιμένει το περιτειχισμένο μοναστήρι, από το οποίο σώζεται μόνο το καθολικό. Με τις προσθήκες όμως που έχουν γίνει, καταστράφηκαν αρκετές τοιχογραφίες, η κτητορική του επιγραφή και δυστυχώς το αρχιτεκτονικό του χρώμα.

Στο σχέδιο είναι ζωγραφισμένη η πίσω, ανατολική πλευρά, που έμεινε άθικτη. Μας δείχνει την τρίπλευρη κόγχη του ιερού, με τα τρία τοξωτά τυφλά αφιδώματα στην κάθε πλευρά, καθώς και το μικρό καμαρωτό άνοιγμα στη βάση της μεσαίας πλευράς. Ο τρούλος του ναού αυτού είναι πολύπλευρος και έχει την ίδια διακόσμηση με την κόγχη.

Σύμφωνα με την κτητορική επιγραφή, η οποία δεν σώζεται σήμερα, ο ναός του μοναστηριού αυτού χτίστηκε το 1591 από τους μοναχούς Ζωσιμά, Κάλλιστο και Γαβριήλ. Η τοιχογράφηση του τελείωσε το 1608. Τα τελευταία κελιά που είχαν μείνει κάηκαν από τους Γερμανούς το 1944, όπως και πολλών άλλων μοναστηριών.

Σε αρκετές εκκλησιές συνηθίζουν να φυτεύουν στην πλευρά του ιερού δάφνη. Έτσι και δω η δάφνη σκεπάζει την πλευρά αυτή, δίνει μια γραφικότητα, και χαρίζει το ωραίο άρωμά της και τα φύλλα της τη γιορτή των Βαΐων, αφού και σήμερα η παράδοση θέλει τα Βαία εκείνης της ημέρας να φυλάνε το σπίτι μας από κάθε κακό.

Το μοναστήρι είναι αφιερωμένο στη μνήμη των Εισοδίων της Θεοτόκου.

Στο δρόμο Ιωαννίνων-Κόνιτσας, λίγο μετά την Ασφάκα, στρίβουμε αριστερά το δρόμο για το χωριό Βλαχάτανο, 31 χλμ. Μεταξύ Βλαχάτανου και Βατατάδων, αφού ρωτήσουμε, παίρνουμε με τα πόδια το μονοπάτι αριστερά, που σε ένα τέταρτο περίπου θα μας βγάλει στο μικρό εξωκλήσι της Αγ. Παρασκευής. Είναι χωμένο μέσα στο δάσος, σε πυκνή βλάστηση.

Τρεις αντηρίδες το στηρίζουν. Είναι μονόχωρο, καμαροσκέπαστο και δεν παρουσιάζει κανένα στολίδι στο χτίσιμο εξωτερικά, παρά μόνο τις τρεις τυφλές αφίδες που έχτισε ο λαϊκός οικοδόμος στην κόγχη του ιερού. Είναι σκεπασμένο με γκρίζα πλάκα και φωτίζεται ελάχιστα από τέσσερα στενά ανοίγματα στους ιδιαίτερα χοντρούς τοίχους του. Σύμφωνα με επιγραφή σε αγκωνάρι, χτίστηκε το 1628.

Σχεδιάζοντας αυτό το μικρό εξωκλήσι, θέλησα να θυμίσω στον καθένα τα εκατοντάδες εξωκλήσια που είναι σπαρμένα στα ηπειρωτικά βουνά. Δεν υπάρχει χωριό που να μην έχει τουλάχιστον ένα εξωκλήσι, πότε κοντά και πότε μακρύτερα από το χωριό.

Τα παλιά χρόνια αυτά τα μικρά κτίσματα, εκτός από καταφύγια, ήταν αυτά που σημάδευαν το δρόμο του πεζοπόρου, ήταν αυτά που προανάγγελλαν το φτάσιμο στο χωριό, ύστερα από ώρες, ημέρες και, για τους ξενιτεμένους, μήνες δρόμου.

Απλοϊκά χτισμένα, χωρίς περιττά στολίδια, τέλεια δεμένα με το τοπίο, πολλά από αυτά στέκουν ακόμη και μας περιμένουν για να μας πάνε πίσω στα παιδικά μας χρόνια, που κρατώντας τη γιαγιά από τη φούστα ανηφορίζαμε κάποια απογεύματα για ν' ανάψουμε τα καντήλια...

Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Βρασιλκωτά
Γιάννινα

Ένα από τα χωριά, δίπλα στο λεκανοπέδιο των Ιωαννίνων είναι και η Ζωοδόχος, 11 χλμ. Απέναντι ακριβώς από το χωριό, στο λόφο της Παναγίας, είναι χτισμένο το μοναστήρι του σχεδίου.

Κατάξερος είναι ο τόπος γύρω από το τείχος του μοναστηριού. Όμως όταν μπορούμε στην αυλή του, αντικρίζουμε πανύψηλα αιωνόβια δένδρα και χαμηλά, θάμνους, λουλούδια.

Σήμερα σώζεται μόνο η εκκλησία της Ζωοδόχου Πηγής, η οποία είναι σταυρεπίστεγη, θολωτή με τρούλο και χτίστηκε μάλλον σταδιακά. Κατά τον 16ο αιώνα χτίστηκε ο μικρός ναός που αποτελεί το καθολικό. Τον 18ο αιώνα προστέθηκε ο νάρθηκας και αγιογραφήθηκε ολόκληρος ο ναός σε τρεις φάσεις. Κατά τον 19ο αιώνα προστέθηκε το επάνω τμήμα του καθολικού μαζί με τον τρούλο του. Μαζί με το νάρθηκα πρέπει να χτίστηκε και το ωραίο πέτρινο σκεπαστό υπόστεγο της στέρνας του μοναστηριού, όπου βλέπουμε χαραγμένη και τη χρονολογία «1761 Μαΐου 15 Θεοδόρις». Μεταγενέστερο είναι και το χαγιάτι.

Η παράδοση σχετικά με την κτίση του μοναστηριού μάς λέει πως μια μικρή κοπέλα της οικογένειας Καραγιάννη έβλεπε για τρεις βραδιές φως στο λόφο της Παναγίας. Ήρθε λοιπόν με τον παππού της εδώ και βρήκε την εικόνα της Παναγίας πάνω σε μια βαλανιδιά. Την πήρε στο σπίτι της, αλλά παραδόξως η εικόνα την άλλη μέρα βρέθηκε πάλι εδώ, όπου και κτίστηκε μετά το μοναστήρι. Σε μία μάλιστα πλευρά του νάρθηκα υπάρχει η τοιχογραφία του παππού με την εγγονή. Είναι μάλλον πιθανό η εκκλησία να ιστορήθηκε με έξοδα της οικογένειας Καραγιάννη και αυτό να συγχέεται με την κτίση του μοναστηριού.

Το μοναστήρι πανηγυρίζει τον Δεκαπενταύγουστο και πιστεύεται ότι η εικόνα του είναι θαυματουργή.

Μέσα στο χωριό υπάρχει και άλλη μια αξιόλογη εκκλησία. Είναι καμαροσκεπαστη με τρούλο και τιμάει τη μνήμη της Αγ. Παρασκευής.

Παρανάκης
Γαβρίνα

Μετά τη Ζωοδόχο κατευθυνόμαστε για τα Γραμμενοχώρια. 20 χλμ. μόνο απέχει η Κόντσικα από τα Γιάννινα. Μόλις μπούμε στο χωριό, αριστερά μας, δίπλα στο δρόμο, βλέπουμε την παλιά εκκλησία του Αγ. Γεωργίου. Βρίσκεται εδώ από το 1604 και είναι η ενοριακή του χωριού. Παλιά χρησίμευε και σαν νεκροταφείο, όπως μαρτυρούν πέτρινοι χαραγμένοι σταυροί στην αυλή της. Από το 1863 έχει προστεθεί οστεοφυλάκιο αριστερά, όπως φαίνεται στο σχέδιο, που χρησιμοποιείται και σήμερα. Ο τρούλος της είναι ιδιαίτερα μεγάλος, δωδεκάπλευρος με τέσσερα στενά ανοίγματα. Η εκκλησία αυτή έχει χαμηλότερο νάρθηκα, ο οποίος πρέπει να προστέθηκε αργότερα. Η είσοδος στο καθολικό είναι μία μικρή πόρτα κάτω από ένα πέτρινο θολωτό υπόστεγο. Αριστερά και δεξιά βρίσκονται τα χαγιάτια της εκκλησίας με τα γραφικά πέτρινα πεζούλια τους και τα τεράστια ξύλινα δοκάρια που βαστάζουν τη σκεπή από γκρίζα σχιστόπλακα. Τέσσερα σκαλοπάτια κατεβαίνουμε για να μπούμε στο σκοτεινό καθολικό της εκκλησίας, το οποίο εκτός του τρούλου φωτίζεται μόνο από δύο στενά ανοίγματα. Βλέπουμε δύο ημικυκλικούς χορούς, αθωνίτικου τύπου, οι οποίοι εξωτερικά είναι τρίπλευροι. Είναι μονόχωρο το καθολικό αυτό, καμαροσκέπαστο με τρούλο, είναι κατάγραφο από τοιχογραφίες, μαυρισμένες από τα κεριά, και επικοινωνεί με το νάρθηκα από μικρή πόρτα. Παρ' όλο που είναι σχετικά μικρό, έχει έναν ωραιότατο ξυλόγλυπτο άμβωνα. Ξυλόγλυπτο επίσης είναι και το τέμπλο του, με ωραίες παραστάσεις. Το δάπεδο είναι στρωμένο με πολύ μεγάλες ασύμμετρες πλάκες, που μαζί με όλα τ' άλλα χαρίζουν ένα ιδιαίτερο χρώμα σ' ένα ακόμη από τα μνημεία της λαϊκής μας αρχιτεκτονικής.

Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημοσ

Βρανακωστα
Γιάννινα

Το χωριό Βαγενήτι ανήκει κι αυτό στα Γραμμενοχώρια και απέχει από τα Γιάννινα μόλις 20 χλμ. Μέσα στο χωριό, περιτειχισμένη, βρίσκεται η εκκλησία του Αγ. Γεωργίου, που είναι ενοριακή και χρησιμεύει και σαν νεκροταφείο.

Είναι μια παλιά εκκλησία που χτίστηκε, σύμφωνα με ένθετη επιγραφή από κεραμικά στη βόρεια πλευρά της, στις 10 Ιουνίου του 1612. Εγκαινιάστηκε το 1615.

Μπαίνουμε στο ναό από το νάρθηκα, ο οποίος προστέθηκε αργότερα. Μεταγενέστερο είναι και το κτίσμα που ακουμπά στην εκκλησία, δεξιά, όπως φαίνεται στο σχέδιο. Από μικρή πορτούλα που ενώνει το νάρθηκα με το καθολικό μπαίνουμε μέσα. Βλέπουμε πως είναι ένα μονόχωρο καθολικό, αρκετά ψηλό, που στεγάζεται από καμάρα, ενώ στο κέντρο του σχηματίζεται ένας τυφλός θόλος. Είναι κατάγραφο και χωρίζεται από το ιερό με ωραίο ξυλόγλυπτο διάτρητο τέμπλο, τέσσερα μέτρα μήκος. Το εσωτερικό της εκκλησίας αυτής πιθανόν να κάηκε επί Αλή πασά. Το σημερινό λοιπόν τέμπλο της κατασκευάστηκε στο πρώτο τέταρτο του 19ου αιώνα από συναρμολογημένα κομμάτια που σώθηκαν από το παλιό τέμπλο, φυσικά με το παλιό σχέδιο.

Ολόκληρη η περιοχή των Γραμμενοχωρίων έχει αρκετές παλιές και ωραίες εκκλησίες, όπως τη μεγάλη κεντρική εκκλησία του Γραμμένου, που είναι αξιόλογη, με ωραία λιθανάγλυφα. Επίσης αξιόλογες εκκλησίες βρίσκονται μέσα στα χωριά Βουνοπλαγιά, Ζωοδόχος, Λοφίσκος, Λύγγος κλπ.

Εκκλησιαστική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Α. Τσικαλάκης
Πάρις

Στην περιοχή των Γραμμενοχωρίων, 22 χλμ. από τα Γιάννινα, βρίσκεται το όμορφο χωριό Πολύλοφος. Από το μεσοχώρι κατηφορίζουμε και σε λίγα λεπτά φτάνουμε στην περιτειχισμένη εκκλησία του Αγ. Ιωάννη.

Περνούμε την αυλόπορτα, που φέρει και το καμπαναριό, και βρισκόμαστε μπροστά σ' αυτό το θαυμάσιο εκκλησιαστικό μνημείο που βλέπουμε στο σχέδιο.

Η εκκλησία αυτή είναι μια τρίκλιτη βασιλική, σταυρεπίστεγη με τρούλο. Ένα μεγάλο ξυλόστεγο χαγιάτι σε σχήμα Γ καταλαμβάνει τις δύο πλευρές της. Το χαγιάτι αυτό είναι χτισμένο από πέτρα, όπως και όλη η εκκλησία. Έχει καμάρες, οι οποίες στηρίζονται σε κολόνες και χρειάζεται να κατεβούμε δύο σκαλοπάτια για να μπούμε σ' αυτό. Ο τρούλος είναι οκτάπλευρος με στενά ανοίγματα σε κάθε πλευρά του. Σε μία μάλιστα πλευρά υπάρχει εντοιχισμένη πλάκα με τη χρονολογία κτίσης της εκκλησίας: ΕΤΩCZPIB (1604).

Εσωτερικά η εκκλησία είναι αρκετά χαμηλή, είναι πλακόστρωτη και έξι συνολικά κολόνες τη χωρίζουν σε τρία κλίτη. Το τέμπλο της είναι απλό, ξύλινο και ο νάρθηκάς της προστέθηκε αργότερα. Είναι ολόκληρη τοιχογραφημένη ωραιότατα και, σύμφωνα με επιγραφή στο υπέρθυρο της πόρτας, που οδηγεί στο νάρθηκα, μαθαίνουμε ότι η ιστόρησή της έγινε από τους ζωγράφους Δημήτριο και Γεώργιο το 1672. Στην ίδια επίσης επιγραφή αναφέρεται πάλι η χρονολογία κτίσης της εκκλησίας αυτής, το 1604.

Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Παναγιώτης
Γαύρας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Η Κληματιά είναι κοντά στη Ζίτσα και απέχει 21 χλμ. από τα Γιάννινα. Είναι γνωστό το χωριό αυτό και για τις εκκλησίες του και περισσότερο για τις σπάνιες τοιχογραφίες τους. Εξωτερικά δεν παρουσιάζουν τόσο ενδιαφέρον όσο το εσωτερικό τους.

Μέσα στο χωριό υπάρχει το μοναστήρι των Ταξιαρχών, που έχει λιτή γραμμή και πολύ επιμελημένο χτίσιμο. ΒΔ του χωριού, επάνω σε λόφο, είναι χτισμένη η εκκλησία της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος. Είναι καμαροσκέπαστη με νάρθηκα και χτίστηκε το 1568. Έχει πολύ ωραίες τοιχογραφίες και πιστεύεται ότι τις ζωγράφησε ο ίδιος ζωγράφος που ζωγράφησε και το καθολικό της μονής των Φιλανθρωπινών στο Νησί των Ιωαννίνων. Άλλη μία εκκλησία βρίσκεται μέσα στο χωριό και είναι η Κοίμηση της Θεοτόκου. Χτίστηκε το 1519 και έχει κι αυτή πολύ πλούσιες τοιχογραφίες.

Η τελευταία εκκλησία είναι αυτή του σχεδίου. Βρίσκεται μέσα στο χωριό, είναι ενοριακή και είναι αφιερωμένη στη μνήμη του Αγ. Δημητρίου.

Είναι σταυρεπίστεγη και ο τύπος της εμφανίζεται συχνά στην Ήπειρο τα μεταβυζαντινά χρόνια, όπως στις εκκλησίες του Βαγενητίου, της Βροσύνας, της Ουσοντίνας...

Η εκκλησία του Αγ. Δημητρίου χτίστηκε το 1558, σύμφωνα με χρονολογία που είναι χαραγμένη στο εξωτερικό της. Ο νάρθηκάς της προστέθηκε αργότερα. Οι τοιχογραφίες της έγιναν κι αυτές κατά τον 16ο αιώνα.

Μετά την Κληματία και πριν φτάσουμε στη Ζίτσα, βρίσκεται η Καρίτσα, 24 χλμ. Στο τελευταίο σχιστήριο μαρμάρων, που είναι αριστερά μας, πριν μπούμε στο χωριό, υπάρχει ένας στενός και σε πολύ κακή κατάσταση χωματόδρομος. Αφού ρωτήσουμε, ύστερα από ενάμισι χιλιόμετρο περίπου, καταφέρνουμε να φτάσουμε στο μοναστήρι του Αγ. Νικολάου της Καρίτσας.

Ψηλές βαλανιδιές και πουρνάρια σκιάζουν το καλά περιτειχισμένο αυτό μοναστήρι. Έξω από το τείχος βλέπουμε ερείπια από κτίσματα, που δείχνουν ότι το συγκρότημα αυτό πρέπει να ήταν μεγάλο και πλούσιο. Από μια σιδερένια πόρτα μπαίνουμε στην αυλή. Αριστερά μας ερείπια από γκρεμισμένα κελιά. Σώζεται μόνο η μικρή εκκλησία του μοναστηριού. Η είσοδος της είναι αυτή η μικρή πορτούλα που φαίνεται στο σχέδιο, η οποία μας οδηγεί στο νάρθηκα, που πρέπει να προστέθηκε αργότερα και καταλαμβάνει όλο το πλάτος της εκκλησίας. Υπάρχει μεγάλη ξύλινη πόρτα από την οποία μπαίνουμε στο καθολικό. Είναι κατάγραφο από ωραίες τοιχογραφίες. Το τέμπλο του είναι ξυλόγλυπτο παλιό. Από επιγραφή μαθαίνουμε ότι η εκκλησία χτίστηκε το 1565. Η κόγχη του ιερού είναι ημικυκλική εσωτερικά και τρίπλευρη εξωτερικά με μικρό παραθυράκι στη μεσαία πλευρά. Το καθολικό φωτίζεται από τα στενά ανοίγματα που φαίνονται στο σχέδιο.

Η παράδοση μας λέει ότι το μοναστήρι αυτό ήταν πλούσιο με μεγάλο ελαιώνα στην Παραμυθιά, μετόχι στη Βλαχία, και ότι είχε επίσης μεγάλη κινητή και ακίνητη περιουσία.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Παναγιώτης
Παναγιώτης

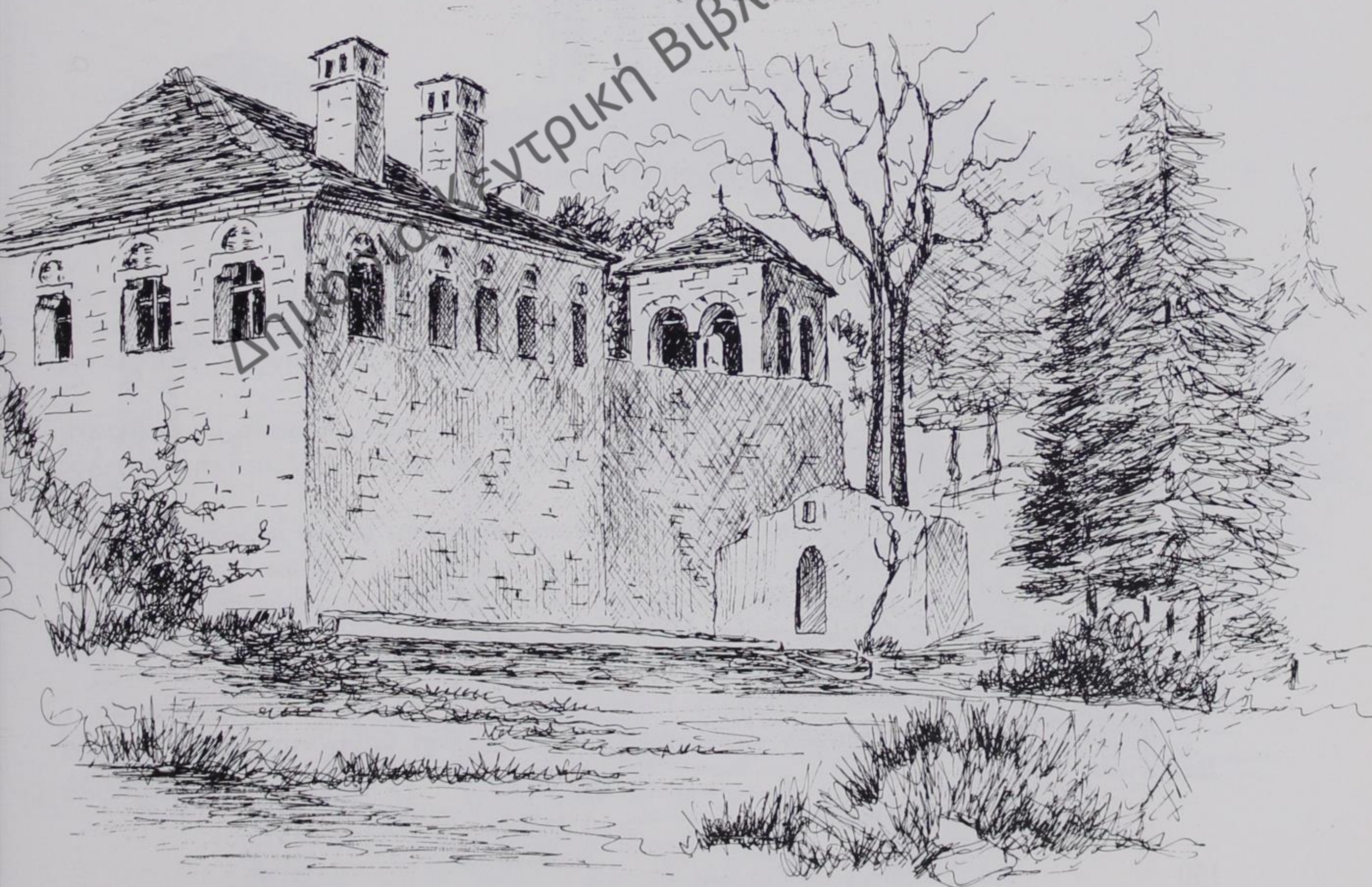
Μετά την Καρίτσα, αντικρίζουμε μπροστά μας το όμορφο χωριό της Ζίτσας, φημισμένο για τα κρασιά του. Σ' ένα δασωμένο λόφο ψηλά από το χωριό είναι χτισμένο το μοναστήρι του προφήτη Ηλία. Στο σχέδιο βλέπουμε μια άποψη από τα κελιά και το καμπαναριό, κάτω από το οποίο γίνεται η είσοδος στην αυλή του μοναστηριού.

Το μοναστήρι αυτό είχε πολλά κελιά στον όροφο, 30 περίπου, σε σχήμα Π, θολωτά υπόγεια και αποθήκες για τα κρασιά καθώς και κρυψώνες. Πολύ πλούτο στο μοναστήρι έφερναν τα μετόχια του, που είχε στη Ρωσία και στη Ρουμανία. Εδώ λειτουργούσε σχολείο από τα μέσα του 15ου αιώνα ως το 1813, όπου έμαθαν τα πρώτα τους γράμματα σημαντικές προσωπικότητες.

Ο ναός του μοναστηριού είναι μονόχωρος θολωτός με νάρθηκα, που προστέθηκε το 1799. Το ιερό καλύπτεται με καμάρα και ο υπόλοιπος χώρος με τυφλούς θόλους. Ο νάρθηκας στεγάζεται με φουρνικό. Σύμφωνα με επιγραφή, οι θαυμάσιες τοιχογραφίες του έγιναν το 1658. Δεν είναι εξακριβωμένο πότε χτίστηκε το μοναστήρι.

Η σχετική παράδοση για την κτίση του μοναστηριού μάς λέει ότι αρχικά αυτό ήταν χτισμένο στον απέναντι λόφο και η εικόνα του προφήτη Ηλία, που ήταν στην εκκλησία του, σε διάστημα ενός μήνα έφυγε τρεις φορές και βρέθηκε σε ένα παλιούρι, στο μέρος όπου μετά αποφάσισαν οι κάτοικοι της Ζίτσας να μεταφέρουν και να χτίσουν το μοναστήρι. Λένε ότι αυτό έγινε το 1598, σύμφωνα με φθαρμένη επιγραφή εντοιχισμένη πάνω από την είσοδο.

Η τοποθεσία που είναι χτισμένο το μοναστήρι έχει τραγουδηθεί από αρκετούς ποιητές, Έλληνες και ξένους, αφού είναι «ιδιαιτέρου φυσικού κάλλους».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Μετά τη Ζίτσα παίρνουμε το χωματόδρομο για το Σακελλαρικό και από κει κατεβαίνουμε τον άσχημο δρόμο, όπου αριστερά μας αντικρίζουμε τα ερείπια από τα κελιά και τους βοηθητικούς χώρους της μονής των Πατέρων. Η εκκλησία ευτυχώς στέκεται σε καλή κατάσταση με τον ψηλό της τρούλο και το αρκετά κλειστό της χαγιάτι.

Ο χρόνος που χτίστηκε το καθολικό της μονής αυτής είναι το 1590, σύμφωνα με χαραγμένη επιγραφή στο νότιο τοίχο του. Στη βάση του τρούλου υπάρχει η χρονολογία 1631, που είναι ο χρόνος της ιστόρησης του καθολικού και του νάρθηκα.

Οι πληροφορίες για την κτίση του μοναστηριού αυτού συγχέονται με την παράδοση, η οποία θέλει το μοναστήρι αρχικά στη θέση «Θεογέφυρο» και την μεταφορά του εδώ τον 17ο αιώνα. Αυτό όμως πρέπει να οφείλεται, γράφει ο Ευ. Χαλκιάς (ΗΠ. ΧΡΟΝΙΚΑ 1983), στις διάφορες οικοδομικές φάσεις, οι οποίες είναι εμφανείς στην τοιχοποιία του καθολικού, καθώς και στις επιγραφές και χαράγματα στην αψίδα του ιερού.

Κι αυτό το μοναστήρι, όπως ο Προφήτης Ηλίας, είχε μετόχια στη Ρωσία και στη Ρουμανία.

Οι εικόνες του είναι πολύτιμες, καθώς και το βημόθυρο, και φυλάγονται στη Μητρόπολη Ιωαννίνων.

Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Maravilla
Γιάννη

ΝΑΟΣ ΑΓΙΩΝ ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ
ΠΕΤΡΟΥ ΚΑΙ ΠΑΥΛΟΥ

ΛΕΥΚΟΘΕΑ (ΑΡΑΧΩΒΙΤΣΑ)/ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Στο 30ό χλμ. του δρόμου Ιωαννίνων-Ηγουμενίτσας βρίσκεται το χωριό Λευκοθέα. Η ενοριακή εκκλησία του χωριού αυτού είναι αφιερωμένη στους αποστόλους Πέτρο και Παύλο και βρίσκεται σε πολύ καλή κατάσταση.

Είναι σταυρεπίστεγη θολωτή με εγκάρσια καμάρα και στρογγυλό τρούλο, ο οποίος έχει τέσσερα πολύ μικρά ανοίγματα και στο πίσω μέρος του έχει εντοιχισμένα κεραμικά με τη χρονολογία 1764. Είναι όλη τοιχογραφημένη. Ο νάρθηκάς της σκεπάζεται με φουρνικό (θόλο που ξεκινάει από τις τέσσερις πλευρές), κατασκευή σπάνια που τη συναντήσαμε στη Μονή Στούπαινας, στην μονή Πρ. Ηλία Ζίτσας, στον Άγ. Μηνά Μονοδεντρίου κ.α.

Όπως γνωρίζουμε, το χαγιάτι σχεδόν πάντα είναι ένας χώρος ενιαίος, που χρησιμεύει για να προφυλάγονται οι πιστοί από τις καιρικές συνθήκες. Επίσης, χρησιμοποιείται σε αρκετά χωριά σαν τόπος συγκέντρωσης των χωριανών για επίλυση τοπικών προβλημάτων. Τα παλιά χρόνια το χαγιάτι χρησίμευε και σαν τόπος ψυχικής προετοιμασίας των πιστών, πριν μπουν στην εκκλησία.

Στο σχέδιό μας βλέπουμε η εκκλησία αυτού του χωριού να έχει δύο χαγιάτια χωριστά, στην ίδια πλευρά, σε διαφορετικά επίπεδα και με διαφορετικό τύπο το καθένα. Νομίζω ότι είναι μια πολύ σπάνια περίπτωση, όπου ο διαχωρισμός ανδρών και γυναικών δεν γίνεται μόνο μέσα στην εκκλησία, με τον γυναικωνίτη και το καθολικό (αντρικό), αλλά επεκτείνεται και έξω, στο χαγιάτι. Εδώ βλέπουμε, στο σχέδιο, το ένα χαγιάτι μπροστά από το νάρθηκα, για τις γυναίκες, να είναι χαμηλό, τοξωτό, με δύο κοντές κολόνες, σκοτεινό και μικρό. Το άλλο, μπροστά από την είσοδο του καθολικού, για τους άνδρες, φωτεινό και ευρύχωρο, με δύο ψηλές κολόνες.

Τα παραπάνω χαγιάτια είναι δείγματα μέσα σε τόσα άλλα για την κοινωνική θέση της γυναίκας την εποχή της τουρκοκρατίας και αρκετά χρόνια μετά.

Εθνική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Βιτανιώτα
Γιάννης

Λίγο μετά τη Λευκοθέα στρίβουμε δεξιά για το μοναστήρι της Παλιουρής, που φαίνεται και ψηλά από το δρόμο. Ο τόπος εδώ είναι ειδυλλιακός, με πανύψηλα πλατάνια και μεγάλη βλάστηση, αφού υπάρχει άφθονο και δροσερό νερό.

Το μοναστήρι είναι αφιερωμένο στην Γέννηση της Θεοτόκου.

Είναι όλο περιτειχισμένο και τα κελιά του καταλαμβάνουν αρκετό μέρος του τείχους του. Όπως βλέπουμε στο σχέδιο υπάρχουν δύο μεγάλες τοξωτές πόρτες. Η δεξιά οδηγεί στο ηγουμενείο και στα κελιά, ενώ η αριστερή μάς μπάζει στην αυλή του μοναστηριού. Στη μέση της βλέπουμε την εκκλησία, που είναι αρκετά μεγάλη. Μπαίνουμε μέσα και, από το λιγοστό φως που μπαίνει από μικρά παράθυρα και ανοίγματα, βλέπουμε πως είναι μια τρίκλιτη βασιλική με τρεις κολόνες στην κάθε σειρά. Εκτός από τον τρούλο που έχει στο κέντρο της, η υπόλοιπη στεγάζεται με πολλούς θόλους. Είναι όλη τοιχογραφημένη εκτός από τη δυτική πλευρά, η οποία παλιά είχε καταρρεύσει. Σύμφωνα με επιγραφές, η εκκλησία ιστορήθηκε από το 1814 ως το 1833. Έχει επίσης ένα ωραίο ξυλόγλυπτο τέμπλο.

Ο Αραβαντινός γράφει πως το μοναστήρι αυτό ιδρύθηκε από τον Δεσπότη των Ιωαννίνων Θωμά Πρελούμπο στη θέση παλιού το 1373. Αργότερα, το 1688-1690, το επισκεύασε ο Παπαναστάσης Αλεξίου από τη Ζίτσα, ο οποίος εμόνασε εδώ. Αφού καταστράφηκε ολοσχερώς από τον Αλή πασά το 1782, οικοδομήθηκε με τη μορφή που έχει σήμερα το 1796. Όπως βλέπουμε, το μοναστήρι αυτό, λόγω της θέσης του, είχε πολλές περιπέτειες.

Η παράδοση, όπως και σε πολλά άλλα μοναστήρια, έτσι κι εδώ μας λέει ότι βρέθηκε η εικόνα της Παναγίας ανάμεσα σε θάμνους, παλιούρια, και έτσι κάπως χτίστηκε το μοναστήρι και ονομάστηκε της Παναγίας της Παλιουρής ή Παλιουριώτισσας.

Πανακωδα
Γιάφρα

Εθνική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Μετά την Παλιουρή, στρίβουμε δεξιά στο ορόμο για Ράικο–Βασιλόπουλο. Πριν φτάσουμε στο Βασιλόπουλο, αρχίζει ο ανήφορος. Είναι 4 χλμ. δύσβατος χωματόδρομος, που σε μερικά σημεία η κλίση του είναι μεγάλη. Φτάνουμε στο μοναστήρι της Παναγίας, που είναι σε αρκετό υψόμετρο απέναντι από το χωριό Καστρί, παλιά Σιούτιστα, 46 χλμ. Είναι Δεκαπενταύγουστος και το μοναστήρι πανηγυρίζει. Ήδη έχει μαζευτεί πολύς κόσμος από τα γύρω χωριά, καθώς και ξενιτεμένοι που περιμένουν αυτή την ημέρα για να ανταμώσουν αγαπημένα πρόσωπα, συγγενείς, να κάνουν γνωριμίες. Κάτω από σκιερές φτελιές έχουν στρωθεί τραπέζια και περιμένουν να τελειώσει η λειτουργία για γ' αρχίσει το γλέντι.

Στο αγέδιο βλέπουμε μια γενική άποψη του μοναστηριού. Μπροστά μας φαίνονται τα ερείπια από τα κελιά και τους άλλους βοηθητικούς χώρους, που ήταν χτισμένα σε δύο ορόφους. Πιο πίσω το καμπαναριό, ένας ξενώνας και στο βάθος η εκκλησία που, επειδή σήμερα γιορτάζει, έχει υψώσει τη σημαία. Είναι χτισμένη με καλοπελεκημένη πέτρα. Επίσης καλοχτισμένη με μια σειρά τυφλά αφιδώματα είναι η κόγχη του ιερού. Η είσοδος της εκκλησίας καλύπτεται από τοξωτό πέτρινο υπόστεγο. Εσωτερικά είναι μία μικρή ξυλόστεγη μονόχωρη εκκλησία, κατάγραφή από τοιχογραφίες, με ένα ωραιότατο ξυλόγλυπτο τέμπλο.

Δεν γνωρίζουμε τη χρονολογία κτίσης αυτού του μοναστηριού. Σε μια εικόνα της Παναγίας υπάρχει η χρονολογία 1580. Στη γωνία ψηλά της εισόδου βρίσκεται εντοιχισμένη πλάκα στην οποία αναφέρεται η τελευταία ανακαίνιση του ναού, που έγινε το 1909.

Όπως τα πιο πολλά μοναστήρια, πολύ περισσότερο το μοναστήρι της Σιούτιστας, λόγω της απομακρυσμένης θέσης του, τέρμα του Θεού λένε οι ντόπιοι, υπήρξε καταφύγιο οπλαρχηγών κατά την τουρκοκρατία, όπως και των κατατρεγμένων και φοβισμένων κατοίκων της περιοχής ως και τον τελευταίο πόλεμο.

Επιμοσία Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Αθανασία
Γιαννι

ΜΟΝΗ ΜΑΚΡΑΛΕΞΗ

ΚΑΤΩ ΛΑΒΔΑΝΗ/ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Το μοναστήρι αυτό είναι χτισμένο σε μια ομαλώμενη πλαγιά της Μουργκάνας, ανάμεσα από τα χωριά Αγ. Μαρίνα, Κάτω Λάβδανη και Κουρεμάδι. Από την Κάτω Λάβδανη, 71 χλμ., περπατούμε περίπου μία ώρα, γιατί ο δρόμος σε ορισμένα σημεία είναι σε κακή κατάσταση, για να φτάσουμε στο καταπράσινο τοπίο που βρίσκεται το μοναστήρι. Εδώ τρεχούμενα νερά και αηδόνια μάς υποδέχονται.

Μπαίνουμε στην αυλή του μοναστηριού. Παντού ερείπια πνιγμένα στη βλάστηση. Δύο κελιά στέκουν ετοιμόρροπα. Η εκκλησία με τον όμορφο τρούλο της βρίσκεται σε καλή κατάσταση. Από την τοξωτή πόρτα, όπως φαίνεται δεξιά στο σχέδιο, μπαίνουμε στο χαγιάτι που οι τοιχογραφίες του είναι αρκετά καταστραμμένες. Ο νάρθηκας και το καθολικό είναι κατάγραφα από τοιχογραφίες οι οποίες, σύμφωνα με επιγραφή στο υπέρθυρο του καθολικού, έγιναν το 1599 από τους ζωγράφους Νικόλαο και Μιχαήλ από το Ληνοτόπι. Ανάμεσα από τους εξωτερικούς και εσωτερικούς τοίχους του καθολικού υπάρχει κενό στο οποίο μπορεί να μπει κανείς από μυστική μικρή είσοδο και το οποίο σίγουρα χρησίμευε σαν κρησφύγετο τα παλιά χρόνια. Λέγεται ότι εδώ λειτουργούσε κρυφό σχολείο, αφού ζούσαν στο μοναστήρι 70 καλόγεροι. Λέγεται επίσης ότι το μοναστήρι ιδρύθηκε το 1068 και ότι καταστράφηκε το 1568. Βέβαιη όμως χρονολογία πρέπει να είναι η επιγραφή με τα κεραμικά στη νότια πλευρά, που μας λέει ότι χτίστηκε το 1585.

Η παράδοση για το πώς πήρε το όνομά του το μοναστήρι έχει πολλές εκδοχές. Κοινό όμως έχουν όλες κάποιον Αλέξη, που πρέπει να έπαιξε σπουδαίο ρόλο στην ιστορία του μοναστηριού.

Πολλοί πιστεύουν ότι η Παναγία του Μακραλέξη είναι θαυματουργή. Γι' αυτό πολύς κόσμος από τα γύρω χωριά και ακόμη μακρύτερα έρχονται εδώ τον Δεκαπενταύγουστο να προσκυνήσουν και να χορέψουν στο πανηγύρι του.

Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Στο 39ο χλμ. του δρόμου Ιωαννίνων-Ηγουμενίτσας στρίβουμε αριστερά για να βρεθούμε, ύστερα από 5 χλμ. ωραίας διαδρομής, στα Κούρεντα. Αφού ρωτήσουμε, περπατούμε μόνο 10' κατεβαίνοντας μια σκιερή λάκκα, ώσπου ξαφνικά προβάλλει μπροστά μας κάτασπρο το μοναστήρι του Αγγελομάχου. Από ενθύμηση σε εσώφυλλο παλιού τριωδίου της μονής μαθαίνουμε ότι πριν πολλά χρόνια αυτή ονομαζόταν Αγγελομάρκου.

Ό,τι υπήρχε από το μοναστήρι, κελιά, αποθήκες κλπ. είναι σωριασμένα σε ερείπια. Η εκκλησία, καλοχτισμένη με άσπρη πελεκημένη πέτρα, διατηρείται θαυμάσια. Βλέπουμε πως είναι σταυρεπίστεγη με τρούλο που φέρει στενά ανοίγματα. Έχει πεντάπλευρους χορούς, όπως πεντάπλευρη είναι και η αφίδα του ιερού, και στολίζονται με τυφλά κυματοειδή αφιδώματα. Ο νάρθηκας, ο κυρίως ναός και το ιερό είναι όλα θαυμάσια τοιχογραφημένα. Στο υπέρθυρο του νάρθηκα διαβάζουμε πως ο ναός χτίστηκε το 1779 και η ιστόρησή του τελείωσε το 1812. Ζωγράφοι ήταν οι αδελφοί Θεόδωρος και Σταμάτιος από την Κέρκυρα. Το τέμπλο του είναι ξυλόγλυπτο από ξύλο καρυδιάς, όπως ο άμβωνας και ο δεσποτικός θρόνος. Εκτός από τα ανοίγματα του τρούλου, ο ναός φωτίζεται και από δύο δίλοβα παράθυρα στη νότια και βόρεια πλευρά. Είναι πλακοστρωμένος και στο κέντρο του κάτω από τον τρούλο έχει σκαλισμένο ένα δικέφαλο αετό πάνω σε γκρίζα πλάκα.

Δεν γνωρίζουμε αν η μονή Αγγελομάχου χτίστηκε στα θεμέλια άλλης παλιότερης, που πιθανόν να καταστράφηκε στο μεγάλο χαλασμό των εκκλησιών το 1611. Επίσης είναι ελάχιστες οι ενδείξεις που να δείχνουν ότι εδώ λειτουργούσε κρυφό σχολείο, όπως λέγεται. Γνωρίζουμε όμως ότι, επειδή στα Κούρεντα λειτουργούσε σχολαρχείο από το οποίο αποφοιτούσαν δάσκαλοι, το μοναστήρι συντηρούσε οικοτροφείο στο οποίο έτρωγαν και κοιμούνταν οι σπουδαστές από μακρινά χωριά. Αυτό κράτησε ως το 1912.

Το μοναστήρι τιμά τα Εισόδια της Θεοτόκου, γιορτάζει όμως τον Δεκαπενταύγουστο.

Εθνική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Μετά το χωριό Βουτσαράς, στο 45ο χλμ. περίπου του δρόμου Ιωαννίνων–Ηγουμενίτσας και σε μικρή απόσταση, αριστερά μας, διακρίνουμε το μοναστήρι της Παναγίας. Παντού βάτα και άγρια βλάστηση. Με κόπο ανοίγουμε την αυλόπορτα. Δεξιά μας βλέπουμε σωριασμένα σε ερείπια το ηγουμενείο και τα κελιά. Αυτά καταστράφηκαν από τους Γερμανούς κατά την κατοχή.

Η εκκλησία έχει μία μόνο είσοδο, αυτή του νάρθηκα. Είναι μια μικρή καμαρωτή πορτούλα με μεγάλα τόξα από πωρόλιθο. Πάνω από την τοξωτή αυτή πόρτα υπάρχει τυφλή αφίδα όπου είναι ζωγραφισμένη η Παναγία Βρεφοκρατούσα. Πιο ψηλά στην ίδια ευθεία είναι χτισμένη ακόμα μία μικρότερη αφίδα με μονοκόμματο τόξο, από πωρόλιθο επίσης. Ακόμα πιο ψηλά βλέπουμε τη χρονολογία κτίσης του μοναστηριού γραμμένη με κεραμικά, 1764. Μια στηρικτική αντηρίδα, μαζί με το αρμολόγημα που έγινε τελευταία, έσωσαν την ετοιμόρροπη αυτή παλιά εκκλησία.

Το μοναστήρι αυτό, όπως και όλες οι εκκλησίες και τα μοναστήρια της περιοχής αυτής, είχαν καταστραφεί εντελώς από τον Οσμάν, πασά των Ιωαννίνων, μετά την επανάσταση του Διονυσίου του Φιλοσόφου το 1611. Ο ιερομόναχος Τρύφωνας από το Γκρίμποβο ήταν αυτός που έχτισε το μοναστήρι, στα θεμέλια του παλιού, το 1764 και το τοιχογράφησε το 1774. Οι τοιχογραφίες του βρίσκονται σε καλή κατάσταση.

Το μοναστήρι είναι αφιερωμένο στην Κοίμηση της Θεοτόκου, αλλά πανηγυρίζει στη Γέννηση, στις 8 Σεπτεμβρίου, για να μη συμπίπτει με το πανηγύρι της Παναγίας της Ραϊδιώτισσας στη Βροσύνα.

Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Παναγιώτης Παναγιώτης

Μετά το μοναστήρι της Παναγίας του Γκριμπόβου στρίβουμε αριστερά για το Πολύδωρο και ύστερα τη Γρανίτσα, 60 χλμ. Λίγο πριν μπούμε στο χωριό, σε μικρή απόσταση, κάτω από το δρόμο βλέπουμε τα ερείπια από το μοναστήρι της Παναγίας. Κελιά και βοηθητικοί χώροι δεν είναι παρά σκορπισμένες πέτρες. Ετοιμόρροπη στέκει μόνο η εκκλησία, που αποτελείται, όπως βλέπουμε και στο σχέδιο, από το νάρθηκα, που έχει χαμηλότερα τη σκεπή του, και από τον κυρίως ναό, ο οποίος είναι καμαροσκεπαστος, μονόχωρος. Οι τοιχογραφίες του έγιναν το 1860, σύμφωνα με επιγραφή στο εσωτερικό υπέρθυρο. Το μοναστήρι αυτό δεν γνωρίζουμε πότε πρωτοχτίστηκε. Αυτό που βλέπουμε σήμερα είναι χτισμένο στη θέση του παλιού για να μας το θυμίζει, πολύ μετά την καταστροφή του 1611. Μάλιστα εδώ, στην τοποθεσία «Μνήματα», βρέθηκαν και οι τάφοι των καλόγερων εκείνων που εμόναζαν εδώ και σφάχτηκαν από τους Τούρκους τη χρονιά εκείνη.

Το μοναστήρι της Παναγίας της Γρανίτσας τιμά την Κοίμηση της Θεοτόκου και γιορτάζει τον Δεκαπενταύγουστο.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ Κόνιτσας

Αθανάσιος
Γαβριλάκης

Μετά το μοναστήρι της Γρανίτσας, ανεβαίνουμε για το Ραυθούζι και μετά για το χωριό Διχούνι, 68 χλμ. Από εδώ αρχίζει, για λίγα μόνο χιλιόμετρα, χωματόδρομος που μας πάει ως την πόρτα του μοναστηριού.

Συναισθηματικά είμαστε φορτισμένοι από την ιστορία του μοναστηριού αυτού. Δεν είναι που εδώ διαφυλάχτηκε η θρησκευτική πίστη μόνο, είναι που σ' αυτό εδώ το μέρος καλλιεργήθηκε η φλόγα των Ελλήνων για αντίσταση κατά των Τούρκων πολύ πριν το 1821. Ο Διονύσιος Φιλόσοφος εδώ ήταν που μυστικά συγκέντρωσε και τέλος ξεσήκωσε, τον Σεπτέμβριο του 1611, τους άνδρες πολλών χωριών της περιοχής σε επανάσταση. Τα Γιάννινα ήταν ο στόχος τους, τον οποίο πέτυχαν. Η προδοσία όμως άλλαξε την έκβαση και τα πάντα χάθηκαν. Από τότε (1611) άρχισε η κατεδάφιση όλων των εκκλησιών και μοναστηριών. Αυτή η καταστροφή κάλυψε μια αρκετά μεγάλη περιοχή δυτικά των Ιωαννίνων και φυσικά τα ίδια τα Γιάννινα. Το μοναστήρι της Διχούνης, που τιμά τον Άγ. Δημήτριο, ήταν από τα πρώτα που κατεδαφίστηκε.

Το σημερινό μοναστήρι είναι χτισμένο το 1763, σύμφωνα με επιγραφή από κεραμικά που βλέπουμε επάνω αριστερά από την καμαρωτή πόρτα και την τυφλή αψίδα με την τοιχογραφία του Αγ. Δημητρίου. Έχει νάρθηκα, ο οποίος φωτίζεται μόνο όταν η πόρτα είναι ανοιχτή. Το καθολικό είναι θολωτό με τρούλο. Λιγοστό φως μπαίνει από τον τρούλο και τα στενά ανοίγματα στους τοίχους. Ένα παλιό ξυλόγλυπτο σαρακοφαγωμένο τέμπλο χωρίζει το ιερό από το καθολικό. Οι τοιχογραφίες του είναι του 18ου αιώνα.

Εκτός από την εκκλησία το μοναστήρι έχει πολύ περιποιημένα κελιά και μία μεγάλη αυλή με βρύση.

Η παράδοση για το χτίσιμο του σημερινού μοναστηριού μάς λέει ότι κάποιος καλόγερος από την Κακαβιά είδε στον ύπνο του την εικόνα από το παλιό μοναστήρι. Με οδηγό το όνειρό του ήλθε εδώ, έφαξε και τη βρήκε μέσα στους θάμνους και έτσι κάπως χτίστηκε το μοναστήρι. Θα πρέπει να πούμε ότι η καταστροφή του μοναστηριού αυτού ειδικά ήταν τέτοια ώστε δεν είχε μείνει τίποτα που να καθορίζει την παλιά του θέση.

ΚΑ Κόνιτσας

Βιολανόστα
Γιαννι

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Επιστρέφουμε πάλι στο δρόμο Ιωαννίνων–Ηγουμενίτσας και σε λίγο συναντούμε τη Βροσύνα, 50 χλμ. Καθώς ανεβαίνουμε τις στροφές της, αντικρίζουμε αριστερά μας, απέναντι από το ποτάμι, το μεγάλο παλιό συγκρότημα του μοναστηριού της Παναγίας της Ραϊδιώτισσας (σχέδιο), που πήρε το όνομά του γιατί είναι χτισμένο επάνω σε ραϊδιό (γκρεμό).

Για να πάμε στο μοναστήρι, πρέπει να ξεκινήσουμε μέσα από τη Βροσύνα και, ακολουθώντας ένα στενό μονοπάτι, να βρεθούμε σε λίγο στην αυλή. Δεξιά μας βλέπουμε το ερειπωμένο πια μεγάλο συγκρότημα του μοναστηριού, με τις αποθήκες, τα υπόγεια και τα κελιά. Η εκκλησία, αριστερά μας, είναι σκαρφαλωμένη επάνω στους βράχους. Για να τη φτάσουμε ανεβαίνουμε μια πέτρινη σκάλα σε σχήμα Γ χτισμένη επάνω στο βράχο. Είναι μικρή και πλακοστρωμένη από καλοπελεκημένες πλάκες. Οι τοίχοι της και οι χαμηλές της κολόνες είναι τοιχογραφημένα. Παρά τις επισκευές που έχουν γίνει, υπάρχει επιγραφή πάνω από το δυτικό παράθυρο που μας λέει ότι το μοναστήρι χτίστηκε το 1628. Το μοναστήρι αυτό είναι αφιερωμένο στην Κοίμηση της Θεοτόκου.

Μέσα στη Βροσύνα υπάρχει και ο ενοριακός ναός του Αγ. Γεωργίου, που είναι σταυρεπίστεγος, καμαροσκέπαστος, με τοξωτό χαγιάτι. Σύμφωνα με επιγραφές, αυτός χτίστηκε το 1607 και οι τοιχογραφίες του, που είναι εξαιρετικές και καλύπτουν όλο το εσωτερικό, έγιναν το 1620.

Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΝΕΝ
ΟΟ

Βασίλης
Γαβρι

Μετά τη Βροσύνα στρίβουμε αριστερά για το Ζάλογγο, Φτέρη (62 χλμ.). Στην άκρη του χωριού, δεξιά επάνω από το δρόμο, βλέπουμε τη μικρή εκκλησία του Αγ. Ιωάννη.

Μετά πιθανόν τη διάνοιξη του δρόμου έγινε ετοιμόρροπη και μαθαίνουμε πως μεταφέρθηκε σε άλλη καινούργια, πιο ψηλά. Σήμερα ίσως και να έχει καταρρεύσει. Δεν είναι καμιά πλούσια μεγάλη εκκλησία, μάλιστα δεν είναι καν τοιχογραφημένη. Είναι μικρή μονόχωρη που, παρ' όλα αυτά, ο λαϊκός μάστορας τη στόλισε με έναν εξάπλευρο τρούλο και, για να ισορροπήσει το σύνολο, πρόσθεσε κατά μήκος της μπροστινής πλευράς αυτό το απλοϊκό και τόσο γραφικό χαγιάτι, με τις κοντές πέτρινες κολόνες και τις καμάρες δεμένες μεταξύ τους με ξύλινα δοκάρια. Τέλος περιτείχισε την εκκλησία και έχτισε μια χαμηλή πορτούλα με σκάλες, για να εμποδίζει τα ζώα να μπαίνουν στην αυλή. Η εκκλησία αυτή είναι ένα δείγμα μονόχωρης θολωτής με τρούλο και χαγιάτι.

Είναι ένα απλοϊκό μικρό κτίσμα που σε λίγο καιρό ίσως να μην υπάρχει. Η αμέλεια και η αδιαφορία για ό,τι δεν μας ανήκει αλλά είναι κοινό θα οδηγήσει κι αυτό το μνημείο, στολίδι του χωριού, στην εξαφάνιση.

Ελληνική Κόνιτσα

Β. Παπακώστα
ΓΙΑΝΝΙΝΑ

ΝΑΟΣ ΤΑΞΙΑΡΧΩΝ

ΚΩΣΤΑΝΙΑΝΗ/ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Στη διασταύρωση προς το αρχαίο Μαντείο της Δωδώνης στρίβουμε δεξιά για το χωριό Κωστανιανη, 27 χλμ. Μόλις μπορούμε στο χωριό, βλέπουμε αριστερά μας την ωραία αυτή εκκλησία, η οποία παλιά ήταν σχεδόν ως τη στέγη της σκεπασμένη με γλάβα. Ονομάζεται των Ταξιαρχών, αλλά τιμά τη μνήμη του Ιωάννη του Προδρόμου.

Η εκκλησία αυτή χτίστηκε κατά το τέλος του 13ου αιώνα.

Όπως βλέπουμε στο σχέδιο, πρόκειται για μία σταυρεπίστεγη εκκλησία, η οποία έχει ενσωματωμένο καμπαναριό και φωτίζεται από δύο δίλοβα παράθυρα με διακοσμητικά τόξα και κεραμικά. Το μοναδικό μονόλοβο παράθυρο της είναι αυτό που βρίσκεται και φαίνεται στη βόρεια πλευρά, έχει διπλό διακοσμητικό τόξο και στρογγυλά τζάμια. Όλη η εκκλησία εξωτερικά φέρει κάτω από το γείσο της οδοντωτή διακοσμητική ταινία από κεραμικά, όπως από κεραμικά είναι και η υπόλοιπη εξωτερική διακόσμησή της. Ο δυτικός τοίχος, όπου είναι και η είσοδος, βλέπουμε να διασώζει μερικές τοιχογραφίες αγίων.

Μπαίνουμε στην εκκλησία, η οποία είναι τρίκλιτη βασιλική με διασταυρωμένες καμάρες. Δηλαδή, περσοί στηρίζουν την κεντρική καμάρα, η οποία καταλήγει στην κόγχη του ιερού, που εξωτερικά είναι τρίπλευρη. Αυτή η καμάρα φωτίζεται από το δίλοβο παράθυρο πάνω από την είσοδο. Πριν από το χτιστό τέμπλο του ιερού, η καμάρα αυτή διασταυρώνεται με άλλη, η οποία αρχίζει από το δίλοβο παράθυρο της βόρειας πλευράς και καταλήγει στο καμπαναριό. Τα υπόλοιπα δύο κλίτη καλύπτονται από ημικυκλικούς θόλους. Είναι όλη τοιχογραφημένη και η τέχνη τους μοιάζει με αυτή των τοιχογραφιών της μονής των Φιλανθρωπίνων, στο νησί των Ιωαννίνων (16ος αιώνας).

Η παράδοση μας λέει ότι η εκκλησία αυτή χτίστηκε από βοσκούς οι οποίοι κάποτε έφυγαν από δω κι έτσι αυτή εγκαταλείφθηκε και με τα χρόνια σκεπάστηκε από χώμα και βλάστηση. Αργότερα, όταν ένας άλλος βοσκός έχασε το κασιόκι του, ψάχνοντας σε μία τρύπα μέσα στη γη ανακάλυψε την εκκλησία, όπου μέσα έκαιγε παραδόξως ένα κερί. Άρχισαν από τότε να περιποιούνται την εκκλησία και να χτίζουν τα πρώτα σπίτια εδώ κοντά. Έτσι, λέγεται, χτίστηκε το χωριό Κωστανιανη.

Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Βασιλική
Γιάννινα

Μετά το αρχαίο Μαντείο της Δωδώνης ανεβαίνουμε αριστερά για το χωριό Μαντείο, 22 χλμ. Λίγο έξω από το χωριό, πάνω σ' έναν κατάφυτο λόφο, βρίσκεται η εκκλησία της Αγ. Παρασκευής, που είναι και το νεκροταφείο του χωριού αυτού.

Ο τρούλος της δεσπόζει σε όλη τη γύρω περιοχή. Η εκκλησία αυτή είναι αρκετά μεγάλη. Ο νάρθηκάς της προστέθηκε αργότερα καθώς και το υπόστεγο μπροστά από την είσοδό του με τις δύο στρογγυλές κολόνες. Η είσοδος για τον κυρίως ναό γίνεται κάτω από το υπόστεγο που φαίνεται δεξιά με την τζαμαρία. Η είσοδος αυτή είναι ωραιότατη, χαμηλή, σκαλιστή, από γκρίζα πέτρα, όπου στο υπέρθυρο έχει ανάγλυφα: δύο δικέφαλους αετούς, κυπαρίσσια, πουλιά, ζώα, σταυρούς και τη χρονολογία 1786. Στις παραστάδες είναι σκαλισμένοι ρόδακες.

Ο θολωτός αυτός ναός δεν έχει καθόλου τοιχογραφίες, γιατί καταστράφηκαν όλες όταν πυρπολήθηκε από τους Τούρκους το 1912. Σώθηκε μόνο μία εικόνα του Πατροκοομά, η οποία θεωρείται ότι έχει μία από τις πιο πιστές αποδόσεις της μορφής του.

Η Αγ. Παρασκευή ως το 1854 ήταν μοναστήρι και χτίστηκε από τον Δημ. Τόσκα, ο οποίος ήταν τρομερός κλέφτης και αρματωλός της Κόνιτσας, των Γρεβενών και των Χασίων. Ο Τόσκας, όταν ήρθε σ' αυτά τα μέρη, παράλληλα με το χτίσιμο του μοναστηριού, μοίρασε και σαράντα κολυμβήθρες σε ισάριθμες κοινότητες, κατ' εντολή του Πατροκοομά. Το μοναστήρι αυτό για τους παραπάνω λόγους ασκούσε ιδιαίτερη έλξη και αγάπη στους σκλαβωμένους χριστιανούς. Έτσι λοιπόν, εδώ σ' αυτή την αυλή ο φλογερός ρασοφόρος Ιγνάτιος Παπαγεωργίου ξεσήκωσε και συγκέντρωσε άνδρες από τα χωριά Μηλιγγοί, Αλποχώρι, Τσαρκοβίτσα και Δραμεσιοί και κήρυξε τη γνωστή Ηπειρο-θεσσαλική επανάσταση, τον Νοέμβριο του 1853. Για την ενθύμηση, μάλιστα, αυτού του γεγονότος υπάρχει εντοιχισμένη πλάκα, αριστερά της εισόδου του νάρθηκα.

Το μοναστήρι αυτό, όπως και τόσα άλλα στην Ήπειρο, υπήρξε πυρήνας αντίστασης και διατήρησης του οράματος της ελευθερίας.

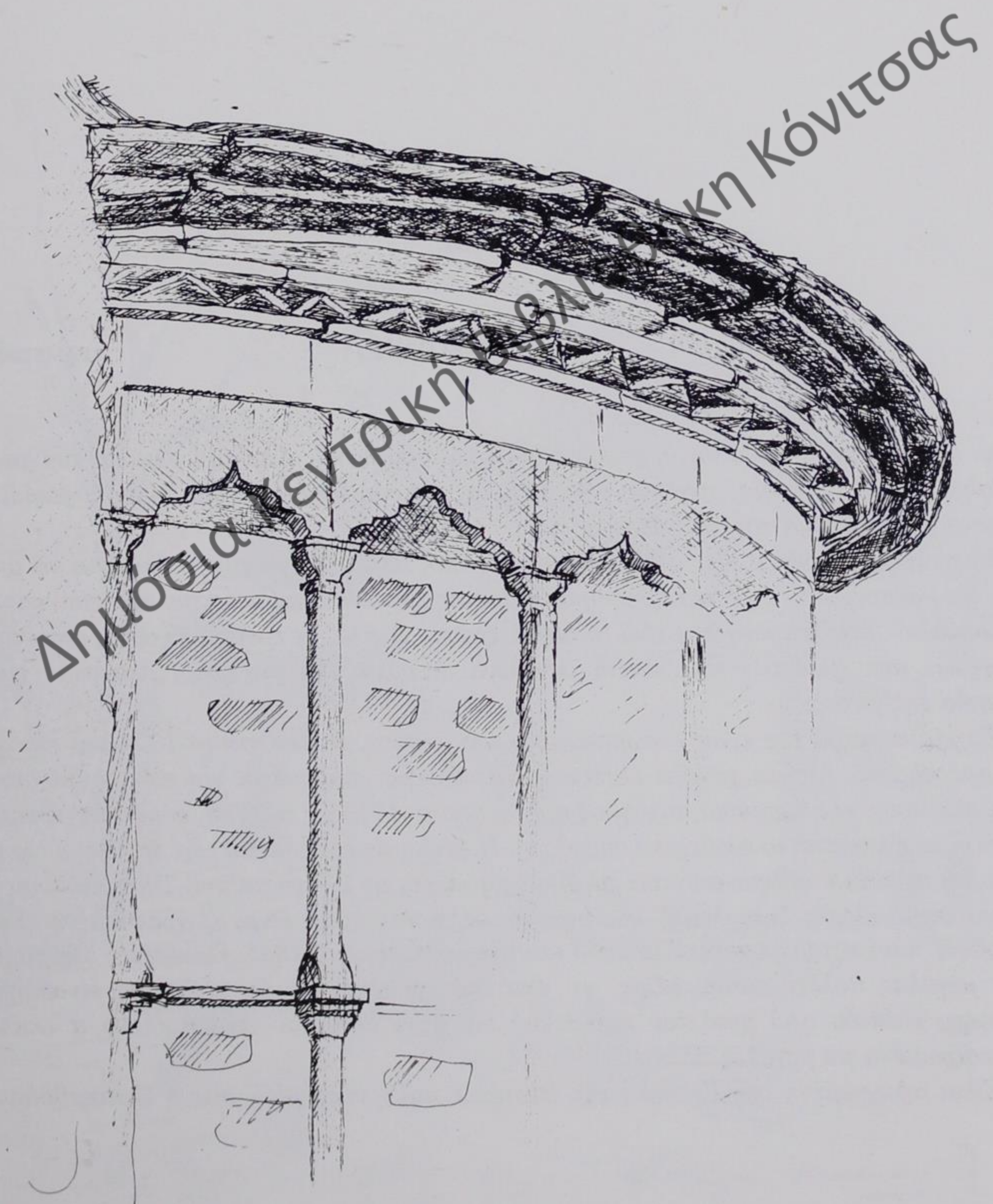
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ Κόνιτσας

A. Papanicolaou
Ikoniza

Σε μία εκκλησία τα πιο επιμελημένα μέρη εξωτερικά ήταν η κόγχη του ιερού, ο τρούλος και οι χοροί, όταν υπήρχαν. Σχεδόν πάντα αυτά τα μέρη είχαν την ίδια διακόσμηση, διαφορετική βέβαια για κάθε εκκλησία. Στην κόγχη είναι που φαινόταν όλο το μεράκι και η τέχνη των λαϊκών μας μαστόρων.

Στο σχέδιο είναι ζωγραφισμένο το επάνω μέρος της κόγχης του ιερού της Αγ. Παρασκευής, στο χωριό Μαντείο της Δωδώνης. Ο καλλιτέχνης εδώ παίζει με την γκρίζα και την άσπρη πέτρα πολύ ωραία: Η σκεπή της κόγχης είναι από γκρίζα πέτρα, όπως και μία σειρά του γείσου. Πιο κάτω δύο σειρές από άσπρη πέτρα και μία οριζόντια οδοντωτή διακοσμητική ταινία, επίσης από άσπρη πέτρα, συμπληρώνουν το γείσο. Πιο κάτω, μία σειρά από παραλληλόγραμμες άσπρες πλάκες έρχονται σε αντίθεση με τα μονοκόμματα κυματιστά τόξα, πελεκημένα σε γκρίζα πλάκα. Τα πέτρινα αυτά τοξωτά κυμάτια είναι σε δύο σχέδια, τοποθετημένα εναλλάξ. Ψηλά, λεπτά, ημικυκλικά κολονάκια από γκρίζα πέτρα για να στηρίζουν τα παραπάνω τόξα, σε δύο ζώνες, συμπληρώνουν το σύνολο από τις τυφλές αυτές αφίδες, οι οποίες ενδιάμεσα είναι χτισμένες με γκρίζες πέτρες σε παχύ κονίαμα.

Πάρα πολλές κόγχες ιερών στην Ήπειρο είναι μικρά αριστουργήματα. Η κατασκευή μάλιστα τυφλών αφιδωμάτων, που διαδόθηκε πολύ κατά τους χρόνους της τουρκοκρατίας, έδωσε μία αισθητική λύση δυσκολότερη, βέβαια, από αυτήν της κεραμικής διακόσμησης, οπωσδήποτε όμως πιο εναρμονισμένη με το ηπειρωτικό τοπίο.

Δίπλα από το χωριό Δωδώνη βρίσκεται το χωριό Δραμεσιοί. Από την πλατεία του χωριού αυτού ανεβαίνουμε με τα πόδια, περίπου ένα τέταρτο, για να φτάσουμε στο μικρό ύψωμα, που είναι χτισμένο το μοναστήρι της Θεοτόκου.

Είναι περικειχόμενο, όπως φαίνεται στο σχέδιο. Ανεβαίνουμε μια σκάλα, για να μπούμε στην αυλή του μοναστηριού. Αριστερά μας βρίσκονται, σε ερείπια, η αίθουσα του σχολείου και το δωμάτιο του δασκάλου, που λειτουργούσε εδώ τα παλιά χρόνια. Δίπλα, σε ερείπια κι αυτά, είναι τα κελιά των καλογριών που εμόναζαν εδώ. Δεξιά μας λίγα πεζούλια και στη μέση βλέπουμε χτισμένη την εκκλησία της Θεοτόκου.

Το καμπαναριό της είναι ενσωματωμένο στο χαγιάτι. Χτίστηκαν το 1874 και ανακαινίστηκαν στις ημέρες μας. Από το χαγιάτι κατεβαίνουμε τέσσερα σκαλοπάτια για να μπούμε στο μονόχωρο καθολικό, που είναι θαυμάσια τοιχογραφημένο, από το 1718 ως το 1755, σύμφωνα με επιγραφή που διαβάζουμε πάνω από το εσωτερικό υπέρθυρο. Η εκκλησία αυτή παλιά είχε τρούλο, ο οποίος το 1717 έπεσε και αντικαταστάθηκε από τότε με δίρριχτη στέγη, με ξύλινο ταβάνι. Το τέμπλο του ιερού είναι κι αυτό πολύ ωραίο ξυλόγλυπτο και από τη μέση και κάτω είναι ζωγραφισμένο. Σύμφωνα με επιγραφή, αυτό κατασκευάστηκε το 1683 και ανακαινίστηκε το 1845. Ορισμένες από τις εικόνες του είναι μεγάλης καλλιτεχνικής αξίας, γι' αυτό και φυλάγονται. Ο νάρθηκας είναι χτισμένος σε ψηλότερο επίπεδο από αυτό του καθολικού και έχει δική του είσοδο. Όλη η εκκλησία είναι πλακοστρωμένη με μεγάλες πλάκες.

Είναι αφιερωμένη στη Γέννηση της Θεοτόκου και πανηγυρίζει στις 8 Σεπτεμβρίου.

Εθνική Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ποτακίνα
Γιαννινα

Μετά το Μαντείο παίρνουμε το δρόμο για την Αρτοποιούλα. Πριν φτάσουμε στη γέφυρα, στρίβουμε δεξιά για τα χωριά Ψήνα και Πολύγυρο, 43 χλμ. Πριν καλά-καλά μπούμε στο χωριό, από μακριά αντικρίζουμε την όμορφη εκκλησία της Αγ. Κυριακής, που είναι χτισμένη στο κέντρο του χωριού, επάνω σε περίοπτο λόφο με κυπαρίσσια και άλλα δέντρα.

Το χαγιάτι της εκκλησίας είναι έξω από την αυλή. Είναι καινούργιο κτίσμα, πολύ επιμελημένο, χτισμένο στη θέση του παλιού. Η εκκλησία είναι μεγάλη, χτισμένη με συμμετρικά πελεκημένη πέτρα. Είναι επίσης σταυροειδής, καμαροσκεπάστη, με τρούλο και δύο μεγάλους χορούς, μέσα στους οποίους έχουν τοποθετήσει τον επιτάφιο και το δεσποτικό θρόνο. Έχει νάρθηκα με χωριστή είσοδο, ενώ η είσοδος του καθολικού γίνεται από χαμηλή τοξωτή πόρτα κάτω από την κακόγουστη τζαμαρία, που φαίνεται. Το καθολικό είναι κατάγραφο από θαυμάσιες τοιχογραφίες. Σύμφωνα με επιγραφή στο εσωτερικό υπέρθυρό του, μαθαίνουμε ότι έγιναν το 1835 από τους Χιονιαδίτες ζωγράφους Ζήκο, Νικόλαο και Ματθαίο. Ο τρούλος, η κόγχη του ιερού και οι χοροί, όπως φαίνεται και στο σχέδιο, είναι χτισμένα με πολύ μεράκι, με πέτρινα κολονάκια και τόξα.

Η παράδοση για την κτίση της εκκλησίας μάς λέει πως ο γιος του Αλή πασά, Μουχτάρ, ήθελε να χτίσει μία κούλια για τους στρατιώτες του στη θέση που οι Πολυγυριώτες είχαν επιλέξει να χτίσουν την εκκλησία της Αγ. Κυριακής. Σκέφτηκαν λοιπόν να δημιουργήσουν ένα θαύμα, μήπως και αλλάξουν τη γνώμη του Μουχτάρ. Πήραν έτσι την εικόνα της Αγίας, την κρέμασαν σ' ένα πουρνάρι στη θέση αυτή και διέδωσαν ότι αυτό ήταν θαύμα και ότι μόνη της πήγε η εικόνα εκεί. Έκαιγαν μάλιστα και ένα καντήλι από κάτω μέρα και νύχτα. Η μεταφορά της εικόνας από κει, όπως συνέβαινε σ' αυτές τις περιπτώσεις, θα προκαλούσε κακό στον υπαίτιο, έλεγαν. Δεισιδαίμονας καθώς ήταν ο Μουχτάρ, είδε και έναν εφιάλτη το βράδυ, φοβήθηκε και όχι μόνο άφησε τους Πολυγυριώτες να χτίσουν την εκκλησία τους, αλλά ο ίδιος πλήρωσε και έφεραν, λέει, από την Πόλη δύο αρχιμαστόρους για να χτιστεί μεγαλόπρεπη η εκκλησία. Τα έξοδα μάλιστα ήταν τόσο πολλά που «και τα 120 σπίτια του χωριού να πωληθούν δεν τη φικιάνουν», γράφει ο Σπύρος Μουσελίμης.

ΕΘΝ. ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛ. ΕΠΙΘ. ΚΟΝΙΤΣΑΣ

Ανακίρα
Γιάννα

Στο 20ό χλμ. του δρόμου Ιωαννίνων–Αθηνών, στρίβουμε δεξιά για το χωριό Θεριακίσι και από κει ανεβαίνουμε το χωματόδρομο, σε κακή κατάσταση όμως, που θα μας πάει ψηλά στο παλιό χωριό, που τώρα είναι σχεδόν έρημο. Ανάμεσα από πέτρινους φράχτες και στενά δρομάκια, φτάνουμε στην κορυφή του βουνού, όπου βρίσκεται ο Άγ. Νικόλαος, νεκροταφείο άλλοτε του χωριού.

Είναι μία καλοχτισμένη εκκλησία από άσπρη πέτρα, με μία σειρά από γκρίζα πέτρα στη μέση των δύο πλευρών της και των πλευρών του τρούλου, ο οποίος είναι οκτάπλευρος με τέσσερα στενά ανοίγματα. Ο νάρθηκας, όπως φαίνεται και στο σχέδιο, είναι σωριασμένος σε ερείπια πια. Κατέβαινες τέσσερα σκαλοπάτια για να μπεις και, όπως βλέπουμε, επικοινωνούσε με το καθολικό από χαμηλή πόρτα, που αριστερά και δεξιά της είχε χτισμένο ένα τοξωτό παράθυρο. Στην κάθετη ευθεία της πόρτας, πιο ψηλά, βρίσκεται μικρή τοξωτή τυφλή αφίδα. Άλλα τρία σκαλοπάτια κατεβαίνουμε για να μπούμε στο καθολικό, το οποίο είναι ατοιχογράφητο και έχει πέτρινο χτιστό τέμπλο. Η κόγχη του ιερού, στο κέντρο της, έχει ένα σταυροειδές άνοιγμα για φωτισμό. Ο φωτισμός του καθολικού παλιά ήταν αμυδρός, όπως συνηθιζόταν. Σήμερα, με τις επεμβάσεις και συντηρήσεις που έχουν γίνει, η εκκλησία έχει άπλετο φως από ένα μεγάλο παράθυρο που έχουν ανοίξει στη νότια πλευρά.

Δεν υπάρχει καμία επιγραφή που να μας φανερώνει πότε χτίστηκε η εκκλησία αυτή. Είναι πολύ πιθανό να χτίστηκε κι αυτή, όπως οι περισσότερες εκκλησίες στην Ήπειρο, μετά τον 17ο αιώνα.

Δημόσια Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Β. Τανακίδια
Γράφει

Μετά το Θεριακίσι συνεχίζουμε το δρόμο για Κοπάνη και ύστερα Αχλαδιές, 42 χλμ. Από εδώ, ύστερα από λίγα χιλιόμετρα χωματόδρομο σε κακή κατάσταση, βρισκόμαστε μπροστά στο μοναστήρι της Παναγίας.

Είναι περιτειχισμένο το μοναστήρι αυτό, με δύο εισόδους, όπως βλέπουμε στο σχέδιο. Ολόκληρη η μπροστινή πλευρά της εκκλησίας του καλύπτεται με χαγιάτι λιθόκτιστο από πολλές κολόνες που στηρίζουν με τα αντίστοιχα τόξα τη σκεπή από γκριζα πλάκα. Έχει νάρθηκα με τέσσερις κολόνες για να στηρίζουν με τα τόξα τους τη σκεπή του. Το καθολικό είναι τρίκλιτο, θολωτό με τρούλο, ο οποίος φωτίζεται από στενά ανοίγματα και εξωτερικά στο γείσο του φέρει οδοντωτή διακόσμηση. Έχει ωραιότατο ξυλόγλυπτο τέμπλο, δεσποτικό θρόνο και άμβωνα που μαζί με τις όμορφες τοιχογραφίες του δίνουν μια μεγαλοπρέπεια στην εκκλησία αυτή.

Δεν γνωρίζουμε πότε ιδρύθηκε αρχικά το μοναστήρι αυτό. Γνωρίζουμε όμως ότι χτίστηκε στα θεμέλια του παλιού το 1772 από τον Νικόλαο Κονταξή και τοιχογραφήθηκε το 1810.

Το μοναστήρι, όταν ήταν στην ακμή του, συντηρούσε το σχολείο στην Τόσκεση. Κατά τον Ι. Λαμπρίδη, εδώ λειτουργούσε σχολείο πριν την περιοδεία του Πατροκοσμά.

Το τοπίο γύρω από το μοναστήρι είναι ειδυλλιακότατο, καθώς λίγα μόλις μέτρα από αυτό κυλάει ένα μικρό ποτάμι και τα πλατάνια σκιάζουν όλη την περιοχή.

Παλιά ο κόσμος πίστευε ότι η Παναγία ήταν θαυματουργή και έφερναν εδώ τους τρελούς για θεραπεία. Έτσι το μοναστήρι είναι γνωστό και συγκεντρώνει πολύ κόσμο τον Δεκαπενταύγουστο που πανηγυρίζει.

Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Βερανιώλα
Γιάννινα

ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΜΟΥΚΟΒΙΝΑ/ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Στο χωριό Μουκοβίνα, που απέχει 56 χλμ. από τα Γιάννινα, μπορούμε να πάμε ή μέσω Δερβιζιάνων – Ελάφου ή από το δρόμο για Δωδώνη – Τύρια – Αρτοπούλα. Η εκκλησία του Αγ. Αθανασίου βρίσκεται σε μια καταπράσινη πλαγιά, επάνω από τα τελευταία σπίτια του χωριού. Αν και είναι κάπως μακριά, χρησιμοποιείται σαν νεκροταφείο, χωρίς όμως να υπάρχει δυνατότητα Θείας Λειτουργίας, αφού έχει περισσότερο από δύο χρόνια που η εκκλησία αυτή είναι στην κατάσταση που βλέπουμε στο σχέδιο. Ο θαυμάσιος τοιχογραφημένος τρούλος όπως και ολόκληρος ο νάρθηκας, το καθολικό και μέρος του χαγιατιού βρίσκονται σωριασμένα σε ερείπια. Οι τοιχογραφίες του ναού αυτού παρ' όλη τη βροχή, το χιόνι, τον ήλιο διατηρούν ακόμη την ομορφιά των μορφών και των χρωμάτων. Η αμέλεια κατέστρεψε ένα ακόμα μνημείο...

Σήμερα πλέον μπορούμε να πούμε πως ο Άγ. Αθανάσιος της Μουκοβίνας ήταν μια τρίκλιτη βασιλική με τρούλο, η οποία χτίστηκε, σύμφωνα με επιγραφή στο εξωτερικό υπέρθυρο, το 1759. Άλλη μία όμως επιγραφή, που αναφέρει ο Χρ. Σούλης, μας λέει ότι χτίστηκε το 1750, χρονολογία που έγιναν και οι τοιχογραφίες του ναού. Οι μαστόροι της εκκλησίας αυτής ήταν από τη Ζέρμα της περιοχής Κόνιτσας. Ο νάρθηκας προστέθηκε αργότερα. Είχε χτιστό τοιχογραφημένο τέμπλο και όλη η εκκλησία στεγαζόταν με θόλους. Ήταν πλακοστρωμένη και η αψίδα του ιερού εξωτερικά ήταν πεντάπλευρη με τυφλά μικρά αψιδώματα. Το χαγιατί της είναι γραφικό με καμαρωτή είσοδο και τρία τοξωτά ανοίγματα, που στηρίζονται στις πέτρινες κολόνες που βλέπουμε.

Κάθε μνημείο που χάνεται είναι και ένας κρίκος που σπάει και μας απομακρύνει από τις ρίζες μας. Σήμερα, περισσότερο από κάθε άλλη φορά, χρειαζόμαστε τους κρίκους γερούς, για να αντέξουμε την ισοπέδωση που έφτασε...

Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Παναγιώτα
Γιωργίου

Λίγο μετά τη διασπαύρωση με τη Μουκοβίνα και πριν να φτάσουμε στο χωριό Σιστρούνι, 64 χλμ., κάτω στην ποταμιά, δεξιά μας, βλέπουμε αυτή την ωραία εκκλησία. Είναι ό,τι απόμεινε από το μοναστήρι της Παναγίας του Σιστρουνίου και είναι αφιερωμένο στην Κοίμησή της.

Ιδρύθηκε το 1156 και καταστράφηκε ή από καθίζηση ή από τον Οσμάν, πασά των Ιωαννίνων, το 1611. Μια σχεδόν καταστραμμένη επιγραφή, στη νότια πλευρά του ναού, ίσως να μας πληροφορούσε πότε ο ναός αυτός ξαναχτίστηκε με τη σημερινή του μορφή.

Όπως βλέπουμε και στο σχέδιο, η εκκλησία αυτή έχει ένα ωραιότατο πέτρινο χαγιάτι που η στέγη του στηρίζεται σε τόξα και κολόνες οι οποίες πατούν επάνω σε πελεκημένα τετράγωνα βάθρα. Ο τρούλος της είναι πολυγωνικός με στενά ανοίγματα και στο γείσο του φέρει οδοντωτή διακοσμητική ταινία. Η κόγχη του ιερού διαφέρει στο χτίσιμο, αφού είναι απλή ημικυκλική. Μπαίνουμε στο νάρθηκα, ο οποίος είναι ατοιχογράφητος, και από εκεί στο καθολικό. Είναι όλο τοιχογραφημένο και φωτίζεται ελάχιστα. Η εκκλησία αυτή είναι μια τρίκλιτη βασιλική με τέσσερις κολόνες να βαστάζουν το θόλο και στη συνέχεια τον τρούλο.

Ο ηγούμενος της μονής Ρωμανού Παρθένιος Α' ήταν αυτός που διεύθυνε και φρόντιζε και τη μονή Σιστρουνίου.

ΕΠΙΘΕΣΗ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

Παναγιώτα
Γιάββα

Μετά το Σιοτρούνι συναντούμε το χωριό Ρωμανό. Στη βόρεια άκρη του ξεχωρίζουμε το ψηλό καμπαναριό από το μοναστήρι, που το έχτισε το 1900 ο Κονιτσιώτης μάστορας Καραβέλλας.

Το μοναστήρι αυτό, που είναι αφιερωμένο στη Μεταμόρφωση του Σωτήρος, είναι πολύ καλά συντηρημένο με το ηγουμενείο του, τα κελιά, τις αποθήκες, τις πλακόστρωτες αυλές με τα λουλούδια τους. Η εκκλησία είναι καλοχτισμένη, από άσπρη πέτρα και σειρές από γκρίζα πέτρα για διακόσμηση. Ένα πέτρινο τοξωτό υπόστεγο σκεπάζει την είσοδο του νάρθηκα και ένα παρόμοιο αυτήν του καθολικού, από την άλλη πλευρά. Μπαίνουμε στο νάρθηκα από την τοξωτή πόρτα που είναι στο σχέδιο. Ο νάρθηκας αυτός έχει γυναικωνίτη στον όροφο που χωρίζεται με καφασωτό ξύλινο διαχωριστικό από το καθολικό. Από το νάρθηκα κάτω από χαμηλή πορτούλα μπαίνουμε στο καθολικό, το οποίο είναι θολωτό και τοιχογραφήθηκε το 1907 από τον Παρθένιο Β'. Εντύπωση μας κάνει το τέμπλο του, που είναι ένα έργο τέχνης με τις διάφορες παραστάσεις του σκαλισμένες τόσο ωραία στο ξύλο.

Το μοναστήρι αυτό ιδρύθηκε το 1113 από τον ηγούμενο Ιωάσαφ. Καταστράφηκε πολλές φορές. Η τελευταία ήταν το 1611. Ανακαινίστηκε το 1866 από τον γνωστό για τη δραστηριότητά του ηγούμενο Παρθένιο Α'.

Ο ηγούμενος εκείνος καταγόταν από τη Μουκοβίνα και το σπίτι του εκεί το έκανε σχολείο. Κατάφερε με μεγάλη δυσκολία, για τα χρόνια εκείνα, να κρατήσει την περιουσία της μονής, ώστε να μπορεί να συντηρεί τα σχολεία που ίδρυσε στο Ρωμανό και στο Σιοτρούνι. Οι δάσκαλοι πληρώνονταν από το μοναστήρι, όπου έτρωγαν και κοιμόνταν. Επίσης μέσα στο μοναστήρι λειτουργούσε σε καθημερινή βάση συσσίτιο για τους φτωχούς της περιοχής. Ο ηγούμενος αυτός ήταν πολύ γενναίος και δεν ήταν λίγες οι φορές που με την τόλμη του και την εξυπνάδα του έσωσε το μοναστήρι από τους Τούρκους.

Διεύθυνση Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Α. Παπακωνσταντίνου
Γράμμα

Στο χωριό Ρωμανό υπάρχει άλλη μία εκκλησία. Είναι χτισμένη μέσα στο χωριό σε μικρό ύψωμα και τιμά τη μνήμη της Γέννησης της Παναγίας στις 8 Σεπτεμβρίου.

Αφού μπορούμε από τη χαμηλή καμαρωτή, με τις δύο σειρές τόξα, είσοδο στο χαγιάτι, βλέπουμε στο υπέρθυρο της εισόδου του καθολικού δύο εντοιχισμένες πλάκες. Με μεγάλη δυσκολία διακρίνουμε χαραγμένη τη χρονολογία 1796. Κατεβαίνουμε δύο σκαλοπάτια για να μπορούμε στο καθολικό, που είναι τρίκλιτο θολωτό με αρκετά ψηλό τρούλο. Ο νάρθηκας σε ψηλότερο επίπεδο επικοινωνεί με ωραία πέτρινη σκάλα και χωρίζεται από το καθολικό με χτιστό τοίχο όπου είναι η καμαρωτή πόρτα του και δύο τοξωτά παράθυρα.

Η παράδοση μας λέει ότι στη θέση της σημερινής εκκλησίας υπήρχε άλλη παλιότερη, την οποία οι Τούρκοι έκαψαν, διότι Ρωμανιώτες με Σουλιώτες συμπολεμιστές ανατίναξαν το κάστρο του Αλή πασά στο Ρωμανό. Οι Σουλιώτες όμως, για να εκδικηθούν το κάψιμο της εκκλησίας, έκλεψαν άλογα από τον κάμπο των Ιωαννίνων, τα πούλησαν και με τα χρήματα εκείνα έχτισαν, το 1796, τη σημερινή εκκλησία της Παναγίας.

Άλλη μία παλιά επίσης εκκλησία βρίσκεται στο κοντινό χωριό Αλποχώρι, η οποία χτίστηκε από τον ληστή Διαμάντη Σπάτουλα το 1764.

Αρχαιολογία Κρήτης
Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Σαράντα οκτώ χλμ. από τα Γιάννινα, μετά τα Δερβίζιανα, δεξιά μας είναι χτισμένο το μοναστήρι των Μεσιανών. Τιμάει τη μνήμη των Αποστόλων Πέτρου και Παύλου και πανηγυρίζει στις 29 Ιουνίου.

Αφού μπούμε στην αυλή, μία χαμηλή πορτούλα στη βόρεια πλευρά μάς οδηγεί στο καθολικό. Είναι πλακοστρωμένο, μονόχωρο και στεγάζεται με καμάρα. Το τέμπλο του είναι ωραίο ξυλόγλυπτο με σκαλιστά βημόθυρα. Το καθολικό αυτό φωτίζεται από ένα παράθυρο, όπως και το ιερό και από τα δύο ανοίγματα της καμάρας. Ο νάρθηκας της εκκλησίας αυτής βρίσκεται δύο σκαλοπάτια ψηλότερα του καθολικού, χωρίζεται με χτιστό τοίχο και επικοινωνεί με μικρή πόρτα.

Χτίστηκε το 1764 και τοιχογραφήθηκε την ίδια χρονιά. Τα κελιά του μοναστηριού καταστράφηκαν το 1943.

Το μοναστήρι είναι περιτειχισμένο και έχουν ευτυχώς γίνει επεμβάσεις συντήρησης και διαμόρφωσης του χώρου. Έχει αρμολογηθεί εξωτερικά ο ναός, έχει πλακοστρωθεί η αυλή και έχουν χτιστεί όμορφα πεζούλια. Στην αυλή βρίσκεται και το μοναδικό κελί του μοναστηριού.

Το μοναστήρι αυτό ήταν πολύ πλούσιο και πλήρωνε τους δασκάλους στα σχολεία των Μηλιανών, Πολυστάφυλου, Άρδοσης και Ελάφου. Επίσης με χρήματα του μοναστηριού χτίστηκε το 1878 το σχολαρχείο στα Δερβίζιανα.

Το πανηγύρι εδώ συγκεντρώνει πολύ κόσμο. Ο τόπος γύρω από το μοναστήρι είναι «χαρά Θεού». Τεράστια σιάδια σε πολλά επίπεδα περιμένουν, με βλάστηση από ελιές και μεγάλα πουρνάρια. Λίγο πιο κάτω, σε μια σκιερή ρεματιά, το νερό κυλάει άφθονο από μια καλοχτισμένη πέτρινη βρύση.

Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ποτακίωσα
Γιάννα

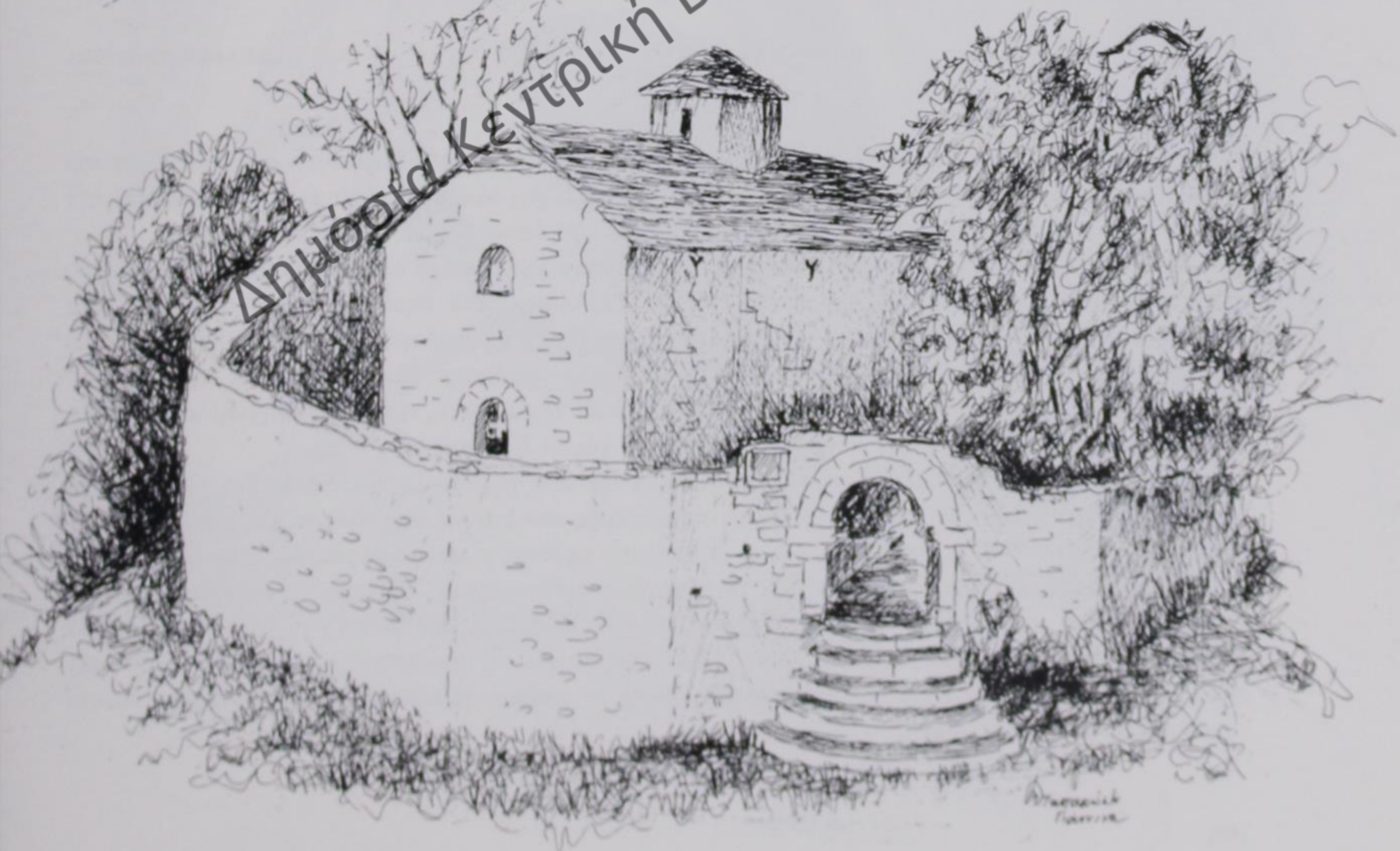
Πριν αρχίσουν οι στροφές της Κανέιας, στρίβουμε αριστερά για Πεστά και ύστερα για τη Σκλίβανη, 38 χλμ. Μόλις συναντήσουμε τα πρώτα σπίτια, στρίβουμε αριστερά, όπου υπάρχει μικρή πινακίδα για το μοναστήρι. Από εδώ, ανάμεσα από φράχτες και πουρνάρια, μετά από τρία χιλιόμετρα χωματόδρομο φτάνουμε μπροστά στην πόρτα του μοναστηριού.

Είναι ένα από τα μικρότερα περιτειχισμένα μοναστήρια που έχω επισκεφτεί. Ο τοίχος του είναι αρκετά ψηλός, όπως φαίνεται και στο σχέδιο. Η αυλόπορτά του είναι τοξωτή με καλοπελεκημένη πέτρα όπως και τα σκαλοπάτια της, από τα οποία μπαίνουμε στην αυλή του μοναστηριού. Δεξιά μας μια μεγάλη συκιά σκιάζει μέρος της αυλής αυτής. Πίσω της λίγα κελιά, που κάνουν προσπάθεια οι κάτοικοι να συντηρήσουν. Η εκκλησία εξωτερικά είναι πολύ απλή. Μπαίνουμε στο νάρθηκα, που είναι τοιχογραφημένος από το 1904. Από μια άλλη πόρτα μπαίνουμε στο καθολικό, που είναι μονόχωρο καμαροσκέπαστο με εξάπλευρο τρούλο, ο οποίος έχει τρία στενά ανοίγματα και οδοντωτή διακοσμητική ταινία στο γείσο του. Είναι ωραιότατα τοιχογραφημένο και πιθανόν οι τοιχογραφίες να έγιναν όταν χτίστηκε και το μοναστήρι. Το τέμπλο είναι κι αυτό αρκετά παλιό, ξυλόγλυπτο και καλοδουλεμένο. Η εκκλησία αυτή, όπως και άλλες με λίγο φωτισμό, είναι γεμάτη νυχτερίδες.

Στον εξωτερικό τοίχο πάνω από την κόγχη του ιερού, η οποία φέρει κεραμική διακόσμηση, υπάρχει μια γκρίζα στρογγυλή εντοιχισμένη πλάκα, που έχει χαραγμένη τη χρονολογία που χτίστηκε το μοναστήρι, 1748.

Υπάρχει και άλλη αυλόπορτα από την αντίθετη πλευρά, πάνω από την οποία είναι χτισμένο το καμπαναριό και είναι η κύρια είσοδος. Μπροστά της υπάρχει μεγάλος χώρος με δέντρα και νερό, ωραία διαμορφωμένος για το πανηγύρι του μοναστηριού.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

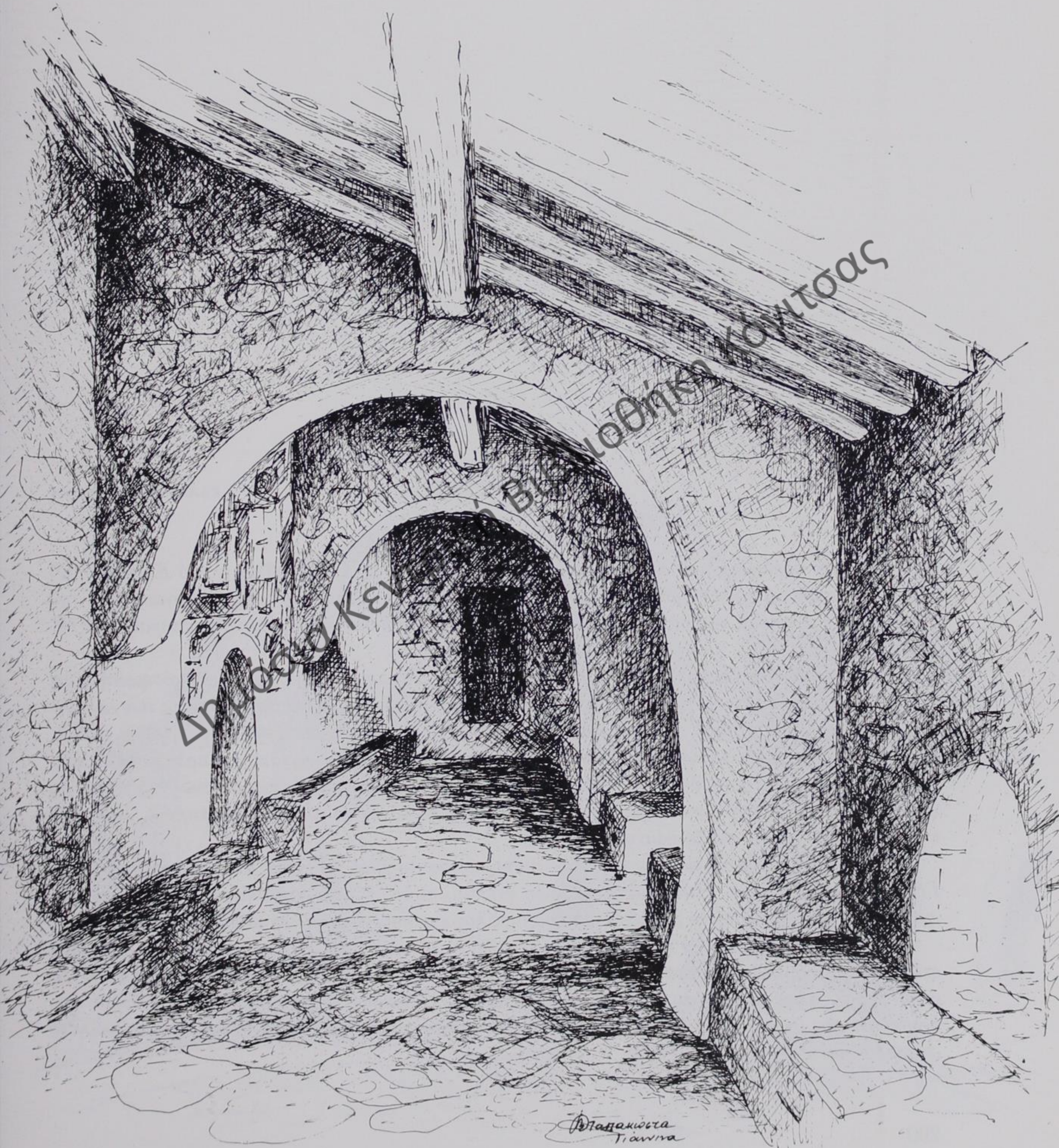
Μαριάνθη Γαλιάνη

Μετά τη διασταύρωση προς Σκλίβανη στρίβουμε δεξιά για το χωριό Βαρλαάμ, 35 χλμ. Μέσα στο χωριό βρίσκεται η παλιά εκκλησία του Αγ. Νικολάου. Το χωριό ονομάστηκε έτσι, λέγεται, από την εικόνα του ηγουμένου Βαρλαάμ, που βρίσκεται δίπλα στο δεσποτικό αυτής της εκκλησίας.

Αυτή είναι μονόκλιτη, καμαροσκέπαστη, με νάρθηκα και αρκετά κλειστό χαγιάτι. Στην είσοδο αυτού του χαγιατιού υπάρχει η χρονολογία «1832 Απριλίου». Στο νάρθηκα υπάρχει εντοιχισμένη επιγραφή με το έτος 1753. Επίσης υπάρχει άλλη μία με τη χρονολογία 1620. Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι η εκκλησία θα πρέπει να χτίστηκε σταδιακά. Το τέμπλο της είναι αρκετά αξιόλογο. Οι τοιχογραφίες της έγιναν το 1835 επάνω σε παλιότερες, από τους ζωγράφους Αναστάσιο, Χριστόδουλο, Νικόλαο και Παπαϊωάννη από το χωριό Κορύτιανη.

Στο σχέδιο έχω ζωγραφίσει το εσωτερικό του χαγιατιού της εκκλησίας αυτής για να δούμε τη λειτουργικότητα αυτού του χώρου, τον τρόπο κατασκευής του και περισσότερο το μεράκι του λαϊκού οικοδόμου. Με τη λάσπη, την πέτρα και το ξύλο έχτισε εκείνος ο απλοϊκός μάστορας τα ωραία αυτά πεζούλια, για να ξεκουράζονται και να προετοιμάζονται οι πιστοί. Έχτισε τις πέτρινες μεγάλες καμάρες για να στηρίξει την ξύλινη σκεπή με τα χοντρά ξύλινα δοκάρια της. Άνοιξε τα όμορφα τοξωτά παράθυρα για να περνάει όσο φως χρειάζεται και για να προστατεύσει τους πιστούς από τον αέρα και το κρύο. Τέλος ο λαϊκός ζωγράφος έβαλε το χρώμα που έλειπε, ζωγραφίζοντας λαϊκές παραστάσεις στο υπέρθυρο της εισόδου.

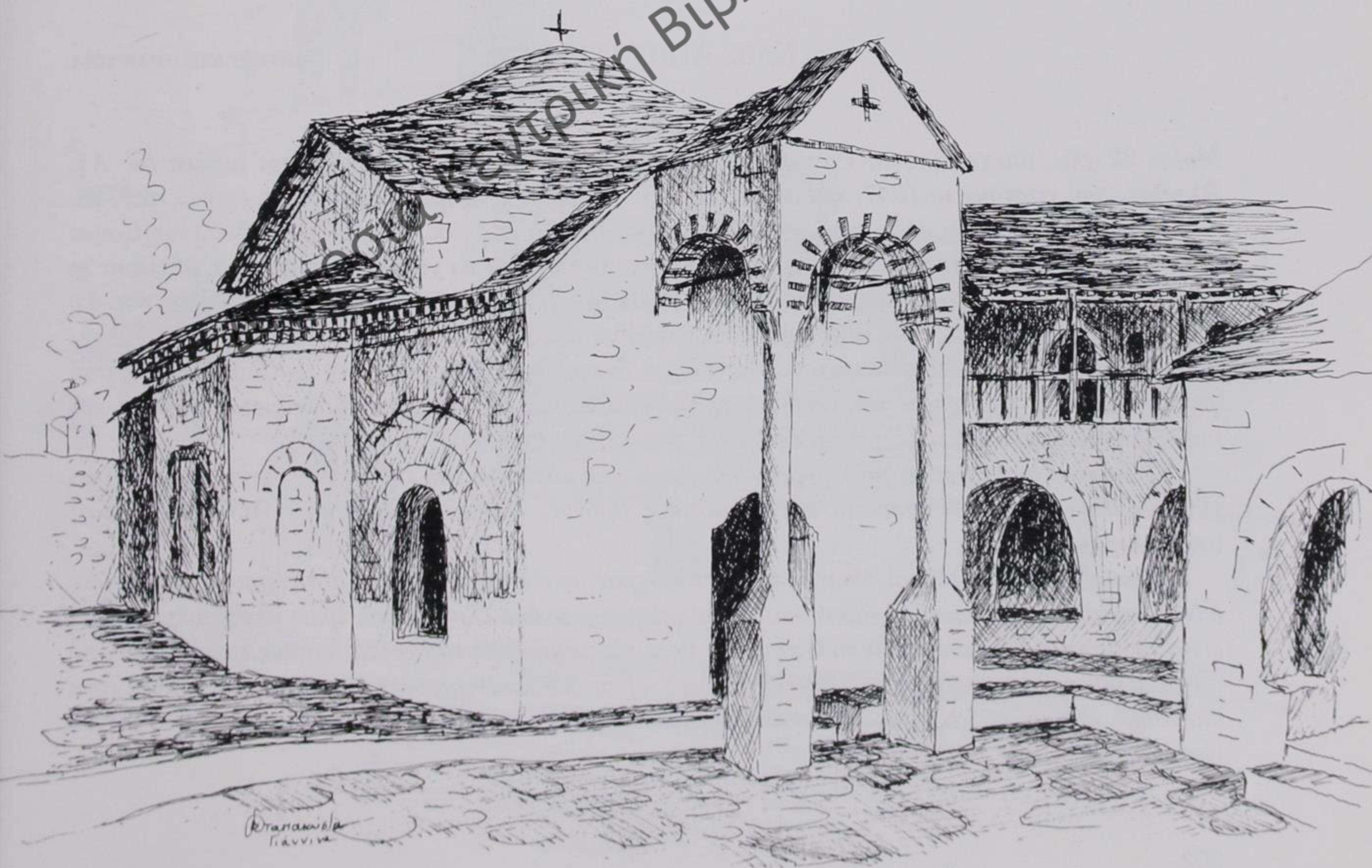
Ξεκινάμε την περιοδεία μας προς τα Κατσανοχώρια. Περνούμε μέσα από το χωριό Ελληνικό, 20 χλμ., και ύστερα από δύο περίπου χιλιόμετρα βρισκόμαστε μπροστά στην πύλη του μοναστηριού της Τσούκας. Με τα πόδια, αφού περάσουμε ανάμεσα από δέντρα και πυκνούς θάμνους, φτάνουμε σε 10' στο μοναστήρι.

Είναι περιττειχισμένο και μπαίνουμε από μια μεγάλη καμαρωτή πόρτα στην πλακόστρωτη αυλή του. Τριγύρω, χτισμένες με πολύ μεράκι, πέτρινες τοξοστοιχίες στηρίζουν τις κρεββάτες των κελιών. Η στέγη του μοναστηριού, το ίδιο ωραία κι αυτή χτισμένη, είναι σκεπασμένη με γκριζα πλάκα, όπως και ολόκληρο το συγκρότημα. Η εκκλησία, που φαίνεται και στο σχέδιο, όχι πολύ μεγάλη, έχει ένα πέτρινο τοξωτό υπόστεγο, με κολόνες πάνω από την καμαρωτή είσοδο του νάρθηκα. Το καθολικό έχει δύο χορούς, Αθωνίτικου τύπου, είναι θολωτό και είναι όλο τοιχογραφημένο. Στο γείσο της η εκκλησία φέρει διπλή οδοντωτή ταινία.

Το μοναστήρι αυτό χτίστηκε από τον αυτοκράτορα Ισαάκιο Άγγελο το 1190 και τιμά την Γέννηση της Θεοτόκου. Ήταν και είναι πολύ γνωστό, πιθανόν λόγω των θαυμάτων που, λέγεται, έχουν γίνει εδώ. Αυτός είναι μάλλον ένας από τους λόγους που έχει, σχεδόν καθημερινά, επισκέπτες.

Για το μοναστήρι αυτό η παράδοση μας λέει ότι οι πιστοί είχαν βρει την εικόνα της Παναγίας στην απόκρημνη θέση (τσούκα) που βρίσκεται σήμερα. Έχτισαν όμως οι κάτοικοι ένα εξωκλήσι σε άλλο μέρος, αφού ετούτο το μέρος ήταν επικίνδυνο. Η εικόνα λοιπόν έφευγε κάθε βράδυ και βρισκόταν στη θέση της τσούκας ψηλά στο βράχο, ώσπου οι κάτοικοι αναγκάστηκαν να χτίσουν το σημερινό μοναστήρι.

Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Κωνσταντίνος
Γραβινα

Μόλις 22 χλμ. απέχει από τα Γιάννινα η Αετορράχη. Στο χωριό αυτό βρίσκεται ο ναός του Αγ. Βλασίου, που χτίστηκε το 1647, και ο ναός του Αγ. Μηνά, που οι τοιχογραφίες του έγιναν το 1788.

Στο σχέδιο είναι μία άλλη εκκλησία του χωριού, ο Άγ. Γεώργιος, για την οποία δεν γνωρίζουμε πόσο παλιά είναι. Το καμπαναριό της και το χαγιάτι της πρέπει να χτίστηκαν αργότερα. Μάλιστα το χαγιάτι, που είναι αρκετά κλειστό, έχει καλύψει τον ένα χορό ως ψηλά στο παράθυρο. Το καμπαναριό, τετράγωνο στην κάτοψη, είναι χτισμένο πάνω από την είσοδο σε τρεις ζώνες. Έχει καμάρες στις τέσσερις πλευρές κάθε ζώνης και για διακόσμηση έχει χτισμένες οριζόντιες σειρές από γκρίζα πέτρα. Οι δύο χοροί του ναού έχουν από ένα παράθυρο, είναι πεντάπλευροι εξωτερικά και κυκλικοί εσωτερικά. Ο τρούλος του έχει μόνο ένα μικρό παράθυρο.

Εσωτερικά ο ναός είναι μονόχωρος, πλακόστρωτος και αριστερά της εισόδου έχει μικρό ξύλινο γυναικωνίτη. Υπάρχουν στασίδια και δεσποτικός θρόνος. Από τη μέση και επάνω ο ναός είναι τοιχογραφημένος.

Αξιοπρόσεκτη εξωτερικά είναι η κόγχη του ιερού, η οποία μοιάζει με αυτήν του Αγ. Βλασίου. Είναι πεντάπλευρη, όπως οι χοροί, και είναι χτισμένη σε δύο ζώνες. Στις τρεις κεντρικές πλευρές είναι ωραιότατα χτισμένες και πελεκημένες θολωτές αφίδες με κεραμικά διακοσμητικά τόξα από πάνω. Αριστερά και δεξιά, ψηλά από την κόγχη, είναι δύο μικρά παράθυρα, που με τα τοξωτά τους υπέρθυρα και τις ποδιές από γκρίζα πέτρα συμπληρώνουν τη γραφικότητα του ανατολικού τοίχου της όμορφης αυτής εκκλησίας.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Λίγα χιλιόμετρα μετά την Αετορράχη βρισκόμαστε στη διασταύρωση για το Φορτόσι. Από τη διασταύρωση αυτή αρχίζει ο ανηφορικός χωματόδρομος που σε λίγο χρόνο μάς ανεβάζει στο λόφο της Φανερωμένης. Σε πλάτωμα περίπου δέκα στρεμμάτων είναι χτισμένη η εκκλησία της Φανερωμένης, η οποία είναι αφιερωμένη στην Κοίμηση της Θεοτόκου και τον Δεκαπενταύγουστο γίνεται εδώ μεγάλο πανηγύρι. Η τοποθεσία αυτή είναι ειδυλλιακότατη, με πολύ πράσινο και καταπληκτική θέα. Λόγω του ωραίου τοπίου, και όχι μόνο, έχει πολλούς επισκέπτες.

Η εκκλησία της Φανερωμένης είναι ένα δείγμα μεταβυζαντινού εκκλησιαστικού κτίσματος της Ηπείρου. Κτίστηκε στις αρχές της τουρκοκρατίας. Φωτίζεται αρκετά από τα παράθυρα του πολύπλευρου μεγάλου τρούλου της και από αυτά των δύο πλευρών. Έχει ένα αρκετά ενδιαφέρον ξυλόγλυπτο τέμπλο και ωραίες τοιχογραφίες που έγιναν, σύμφωνα με επιγραφή, το 1787.

Μία άλλη αξιόλογη εκκλησία βρίσκεται μέσα στο Φορτόσι και είναι η ενοριακή του εκκλησία. Είναι πάρα πολύ μεγάλη και είναι ιδιαίτερα επιμελημένη στο χτίσιμο.

Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Παναγιώτα
Γιαυβή

Λίγα χιλιόμετρα μετά το Φορτόσι βρίσκουμε το χωριό Πάτερο, 29 χλμ. Στην πλατεία του χωριού και σε χαμηλότερο επίπεδο είναι χτισμένη η μεγαλόπρεπη και αρκετά μεγάλη αυτή εκκλησία.

Στο σχέδιο είναι τονισμένα τα σημεία εκείνα που ήθελα να φανεί η πράγματι ωραία δουλειά του οικοδόμου. Βλέπουμε, λοιπόν, τον τρόπο που ο μάστορας στόλισε την εκκλησία αυτή εξωτερικά. Στις τρεις κόγχες του ιερού, κάτω από το γείσο, όπως και στον τρούλο και στον μπροστινό τοίχο, έχει χτίσει διπλή σειρά από οδοντωτή πέτρινη διακόσμηση. Μάλιστα αυτή της μεσαίας κόγχης είναι διαφορετική. Οι κόγχες είναι τρίπλευρες. Η μεσαία κόγχη έχει τρεις τυφλές αφίδες, ενώ οι δύο άλλες που είναι μικρότερες έχουν από μία. Ο τρούλος είναι οκτάπλευρος και στην κάθε πλευρά του έχει από μία τυφλή αφίδα και ένα στενό άνοιγμα για λιγοστό φωτισμό.

Αρκετές εκκλησίες στην Ήπειρο έχουν αυτή την εξωτερική διακόσμηση, οι περισσότερες μάλιστα με μονή οδοντωτή ταινία. Για τέτοιου είδους κτίσιμο έπρεπε ο μάστορας να είναι ειδικευμένος, με μεγάλη πείρα και πολύ μεράκι.

Ο ναός της Αγ. Παρασκευής ανήκει στον τύπο των σταυρεπίστεγων με τρούλο και χτίστηκε το 1650, σύμφωνα με κτητορική επιγραφή στο βόρειο τοίχο. Εκτός από το επιμελημένο χτίσιμο, αυτή η εκκλησία έχει ένα από τα πιο παλιά ξυλόγλυπτα τέμπλα στην Ήπειρο, που διατηρούνται μέχρι σήμερα. Δεν φέρει χρονολογία, αλλά δύο δεσποτικές εικόνες, που πιθανόν να ανήκουν σ' αυτό, έχουν τις χρονολογίες 1651 και 1663. Επίσης υπάρχουν εικόνες με τις χρονολογίες 1664 και 1691.

Αγία Κεντική Εβραϊκή Κόνιτσα

Ρ. Τσακίρης
Γιάννη

Από το Πάτερο κατεβαίνουμε και σε λίγο είμαστε στο χωριό Καλέντζι. Δεξιά, πάνω από το δρόμο, ανάμεσα από σπίτια, βλέπουμε ό,τι απόμεινε από το παλιό μοναστήρι του Αγ. Νικολάου. Είναι η εκκλησία του, που φαίνεται και στο σχέδιο. Είναι ένα μικρό σχετικά κτίσμα, που κάποτε ήταν και η ενοριακή εκκλησία του χωριού. Είναι χτισμένη με ασύμμετρες πέτρες, που στη βάση τους είναι ιδιαίτερα μεγάλες και σε πολύ αραιά διαστήματα έχουν κεραμικά ανάμεσα. Στη μισή μπροστινή πλευρά της ακουμπά το χαγιάτι, που είναι καμαρωτό με μικρά τοξωτά ανοίγματα και επίσης τοξωτή είσοδο. Είναι όλη σκεπασμένη από γκρίζα πλάκα. Ο ανατολικός τοίχος του νάρθηκα είναι τοιχογραφημένος. Τοιχογραφημένο είναι και το καθολικό, μόνο που οι τοιχογραφίες του έχουν υποστεί μεγάλες φθορές. Είναι όλη πλακοστρωμένη με μεγάλες πλάκες. Πιθανόν παλιά να στεγαζόταν με καμάρα. Σήμερα έχει ξύλινο ταβάνι.

Το μοναστήρι αυτό θα πρέπει να χτίστηκε πολύ παλιά, αφού στο υπέρθυρο της εισόδου του ναού υπάρχει επιγραφή για κάποια ανακαίνιση το 1620. Κοντά στην εκκλησία βλέπουμε τα ερείπια του παλιού καμpanαριού που ήταν χτισμένο σε δύο πατώματα. Λέγεται μάλιστα ότι στο κάτω πάτωμα λειτουργούσε σχολείο. Τα έξοδα τα κάλυπτε φυσικά το μοναστήρι, όπως συνηθιζόταν για τα περισσότερα μοναστήρια στην Ήπειρο επί τουρκοκρατίας.

Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Π. Τσακίλια
Γράφει

ΝΑΟΣ ΚΟΙΜΗΣΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

ΠΛΑΙΣΙΑ / ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Δίπλα ακριβώς από το Καλέντζι είναι το χωριό Πλαίσια, 31 χλμ. Είναι ένα χωριό με πολύ πράσινο.

Η Κοίμηση της Θεοτόκου είναι η ενοριακή εκκλησία του χωριού. Είναι αρκετά μεγάλη και έχει κάποιες ομοιότητες με την Αγ. Παρασκευή στο Πάτερο. Έχει γυναικωνίτη με δική του είσοδο, καθολικό και ιερό που καλύπτει σε τρεις αφίδες. Τμήμα της εκκλησίας ήταν θαμμένο μέσα στο χώμα και έγινε απαγορευτική για να αποκαλυφθεί όλη η τοιχοποιία. Η είσοδος στο καθολικό γίνεται από την καμαρούλη πορτούλα κάτω από το ωραίο αυτό υπόστεγο που φαίνεται στο σχέδιο. Κατεβαίνουμε μερικά σκαλοπάτια για να μπούμε. Βλέπουμε πως είναι μία τρίκλιτη βασιλική σταυρεπίστεγη με τρούλο, ο οποίος είναι οκτάπλευρος, έχει σειρές από οδοντωτή πέτρινη διακόσμηση στο γείσο και στενά ανοίγματα στις πλευρές του. Το καθολικό εσωτερικά είναι όλο τοιχογραφημένο και εκτός του τρούλου σκεπάζεται με θόλους.

Η παράδοση λέει πως την εκκλησία αυτή την έκτισε ο Θεόδ. Νίκας, ο οποίος ήταν ο πρώτος κάτοικος της περιοχής αυτής, και ότι το όνομά του βρίσκεται εντοιχισμένο στην εκκλησία.

Το τέμπλο της είναι πολύ αξιόλογο. Είναι ξυλόγλυπτο και είναι ενιαίο έργο, εκτός από το βημόθυρο της ωραίας πύλης, που κατασκευάστηκε αργότερα, τον Ιούνιο του 1857, σύμφωνα με επιγραφή.

Τα τόσα θαυμάσια ξυλόγλυπτα τέμπλα, οι άμβωνες, οι δεσποτικοί θρόνοι, τα προσκυνητάρια, που σώζονται σ' ολόκληρη την Ήπειρο, μαρτυρούν την πολύ σπουδαία ηπειρωτική παράδοση και στην ξυλογλυπτική, της οποίας τα δείγματα είναι ανεπανάληπτα και είναι αυτά που με τις παραλλαγές και τις απομιμήσεις τους στηρίζουν σήμερα την τοπική αγορά στον τομέα του ξυλόγλυπτου.

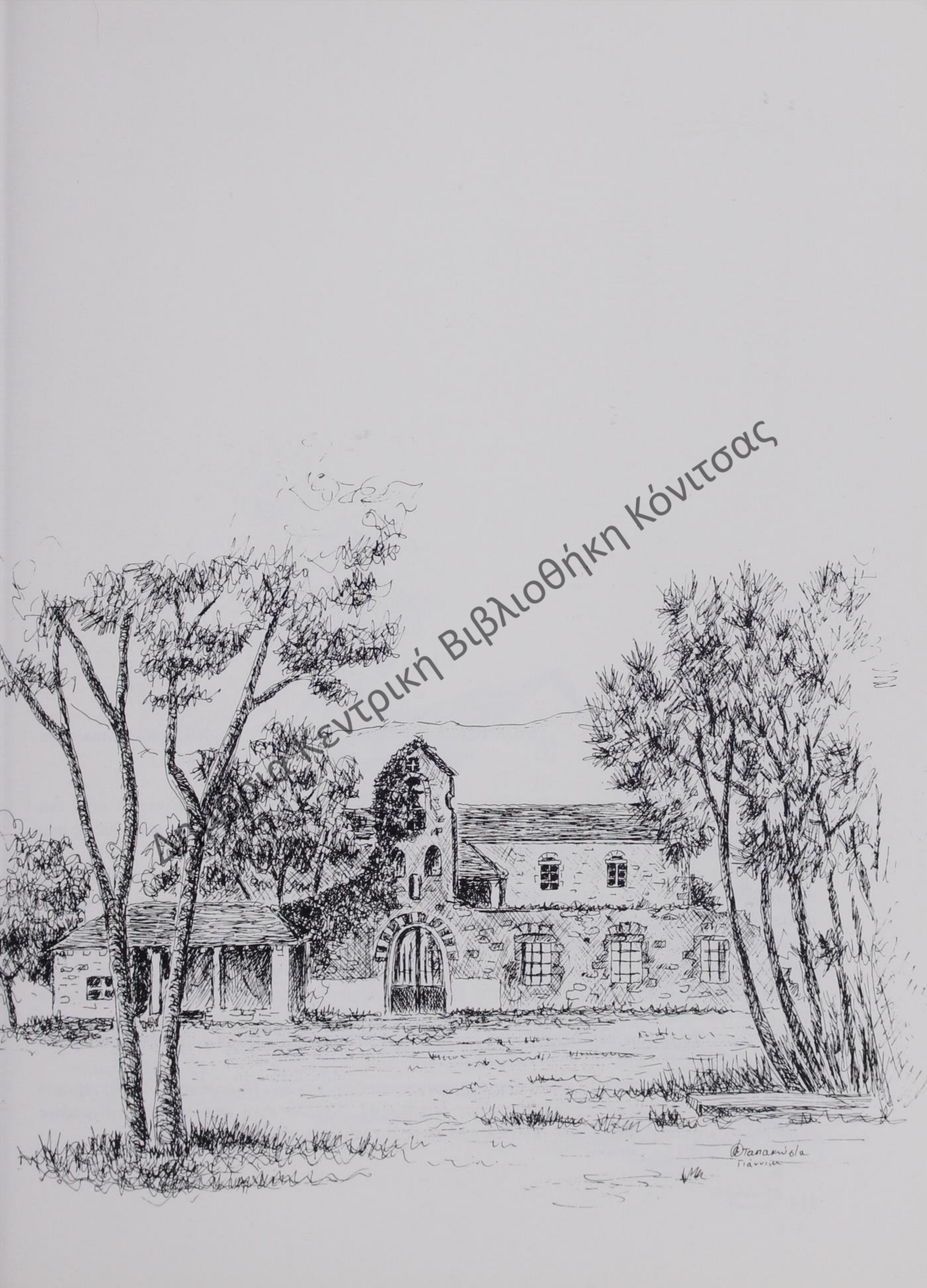
Βτανάκινα
Γιάβινα

Έξω από το χωριό Πλαίσια, ένα τέταρτο της ώρας με τα πόδια, βρίσκεται το μοναστήρι του Αγ. Ιωάννου. Η διαδρομή είναι πολύ ωραία και η τοποθεσία που είναι χτισμένο το μοναστήρι από τις ωραιότερες. Είναι ιδανική για πανηγύρια.

Το μοναστήρι, όπως βλέπουμε και στο σχέδιο, ήταν περιτειχισμένο. Σήμερα τα κελιά και οι βοηθητικοί χώροι είναι σωριασμένα σε ερείπια. Η είσοδος στην αυλή του μοναστηριού γίνεται κάτω από το καμπαναριό. Η εκκλησία σώζεται σε καλή κατάσταση. Είναι τρίκλιτη βασιλική και η είσοδός της βρίσκεται κάτω από τετράγωνο υπόστεγο.

Οι κάτοικοι των γύρω χωριών λένε ότι ήταν πολύ παλιό αυτό το μοναστήρι. Πάντως το σημερινό χτίστηκε το 1770, πιθανόν στα θεμέλια του παλιού, και ανακαινίστηκε το 1900.

Πανηγυρίζει στις 29 Αυγούστου.

Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Θαλασσία
Γιάννινα

Αφήνουμε τα Κατσανοχώρια και ανεβαίνουμε για την Πλατανούσα, 48 χλμ. Είναι κι αυτό ένα καταπράσινο χωριό, χτισμένο σε μια πλαγιά του Ξεροβουνίου, απέναντι από τα Γοριανά. Εκτός από τις καινούργιες του εκκλησίες έχει και δύο παλιές.

Αυτή που είναι στο σχέδιο βρίσκεται μέσα στο χωριό, σε ένα ύψωμα πάνω από το δρόμο. Είναι ένα απλοϊκό ταπεινό κτίσμα, χτισμένο με ασύμμετρες πέτρες και ξύλινη δίρριχτη στέγη από σχιστόπλακα. Η χαμηλή πορτούλα, η αβαθής κόγχη πιο πάνω και το πολύ μικρό παράθυρό έχουν τόξα από πωρόλιθο. Αυτή η εκκλησία είναι πάρα πολύ μικρή, όσο και ένα δωμάτιο. Σκύβουμε αρκετά για να μπούμε και βρισκόμαστε αμέσως απέναντι από το μισοκαταστραμμένο τέμπλο. Στο ιερό μόλις που χωράει ο παπάς, μπαίνει ελάχιστο φως από ένα μικρό άνοιγμα της κόγχης. Βλέπουμε πως όλος ο ναός είναι κατάγραφος, μόνο που οι τοιχογραφίες, ζωγραφισμένες σε τρεις ζώνες, έχουν υποστεί μεγάλη ζημιά. Στο εσωτερικό υπέρθυρο της εισόδου μια επιγραφή μάς πληροφορεί ότι αυτές έγιναν το 1734.

Η άλλη παλιά εκκλησία, η οποία έχει ομοιότητες με αυτήν της Αγ. Παρασκευής, βρίσκεται στον απομακρυσμένο συνοικισμό της Πλατανούσας Μπουκοριό. Έχει κι αυτή ωραιότερες τοιχογραφίες και είναι το μοναδικό κτίσμα που σώζεται από το παλιό μοναστήρι της Θεοτόκου.

Δημοτική Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημοτική
Κέντρο

Κοντά στη γέφυρα της Πλάκας, στην ανατολική όχθη του Αράχθου, 45 χλμ. από τα Γιάννινα, βρίσκεται χτισμένο το γραφικό μοναστήρι Μουχουστίου. Τιμάει τη μνήμη της Γέννησης της Θεοτόκου.

Δεν έχει διασωθεί καμία μαρτυρία για τις συνθήκες κάτω από τις οποίες ιδρύθηκε το μοναστήρι. Μια επιγραφή στο νότιο χορό, εξωτερικά, μας πληροφορεί για μια ανακαίνιση του ναού, η οποία έγινε το 1665. Το μοναστήρι λοιπόν πρέπει να ανήκει στα εκκλησιαστικά εκείνα μνημεία που χτίστηκαν στις αρχές της τουρκοκρατίας.

Στο ναό υπάρχει ο νάρθηκας, ο οποίος είναι τοιχογραφημένος από το 1694 και πολύ πιθανόν να προστέθηκε στο καθολικό αργότερα. Το καθολικό βλέπουμε να είναι κι αυτό κατάγραφο και οι τοιχογραφίες του, πρέπει να τονίσω, είναι καταπληκτικές, με ζωηρά χρώματα, παρ' όλο που έχουν καπνιστεί αρκετά. Στο κέντρο του υψώνεται οκτάπλευρος τρούλος με στενά ανοίγματα για φωτισμό. Δεξιά και αριστερά ανοίγονται χοροί, κυκλικοί εσωτερικά και τρίπλευροι εξωτερικά. Τρίπλευρη είναι επίσης και η κόγχη του ιερού. Το τέμπλο του είναι ξυλόγλυπτο επιχρυσωμένο, σπουδαίας τέχνης.

Σήμερα εκτός από την εκκλησία σώζονται, σε όχι πολύ καλή κατάσταση, λίγα κελιά και βοηθητικοί χώροι.

Η τοποθεσία όπου είναι χτισμένο το μοναστήρι είναι από τις ωραιότερες του νομού Ιωαννίνων και εκτός από τις 8 Σεπτεμβρίου που γίνεται το πανηγύρι, συγκεντρώνει και τον υπόλοιπο χρόνο κόσμο από τα γύρω χωριά.

Κέντρο για Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Γεωργίου
Πίνου

Από τη γέφυρα Πλάκας, κατευθυνόμαστε για το χωριό Πράμαντα, 67 χλμ. Λίγο έξω από το χωριό, επάνω σε ένα μικρό λόφο, δεξιά μας, βρίσκεται ανάμεσα στα δέντρα το μοναστήρι της Αγ. Παρασκευής.

Εδώ η βλάστηση οργιάζει. Εκατό περίπου μέτρα πιο πέρα, μια πηγή όμορφα χτισμένη με πέτρα μάς ξεδιψάει με το νερό της. Πανύψηλες λεύκες και έλατα χαρακτηρίζουν το τζουμερκιώτικο αυτό τοπίο, που είναι εξαιρετικού κάλλους.

Το μοναστήρι είναι περιτειχισμένο σαν φρούριο. Την μπροστινή πλευρά του κατέχουν τα κελιά, οι ξενώνες στον όροφο και οι βοηθητικοί χώροι στο ισόγειο. Από μια μεγάλη καμαρωτή πόρτα στο κέντρο, κάτω από τα κελιά, μπαίνουμε στην αυλή του μοναστηριού, όπου βρίσκεται ο ναός και ένας μικρός κήπος. Η εκκλησία, όπως φαίνεται λίγο στο σχέδιο, είναι μια μεγάλη τρίκλιτη βασιλική με τέσσερις κολόνες στην κάθε σειρά. Είναι χτισμένη με πέτρα και στην είσοδο, εξωτερικά, είναι σκαλισμένος ένας σταυρός και η χρονολογία 1876. Στο μοναστήρι αυτό έχουν γίνει αρκετές επεμβάσεις με τσιμέντο. Το χαγιάτι του συγκροτήματος των κελιών είναι με χαμηλές πέτρινες κολόνες και τόξα που στηρίζουν την ξύλινη κρεββάτα. Η στέγη είναι από γκρίζα σχιστόπλακα.

Το μοναστήρι κατοικείται, γι' αυτό είναι περιποιημένο και καθαρό, φρεσκοασβεστωμένο, με γλάστρες και λουλούδια.

Γιορτάζει στις 26 Ιουλίου, που γίνεται μεγάλο πανηγύρι. Συχνά όμως εδώ, λόγω της ομορφιάς του τοπίου, τελούνται γάμοι και βαφτίσια από τα γύρω χωριά.

Το χωριό Χριστοί απέχει 74 χλμ. από τα Γιάννινα και βρίσκεται μετά τα Πράμαντα. Ύστερα από δύο χιλιόμετρα περίπου με τα πόδια (σήμερα μάλλον έγινε ο δρόμος), σκαρφαλωμένο ψηλά στους κατακόρυφους βράχους αντικρίζουμε το μοναστήρι της Θεοτόκου. Θαυμασμό μάς προκαλεί το πώς μπόρεσαν εκείνοι οι χτίστες να θεμελιώσουν και να σηκώσουν ένα τόσο μεγάλο συγκρότημα κρεμασμένοι στον αέρα.

Όπως βλέπουμε και στο σχέδιο, το μοναστήρι αυτό έχει αρκετά κελιά και βοηθητικούς χώρους. Οι κρεββάτες τους βρίσκονται σε δύο ορόφους. Για να μπούμε στο μοναστήρι της Κηπίνας πρέπει ν' ανεβούμε το βουνό δεξιά και από μονοπάτι να φτιάσουμε την ξύλινη γέφυρα, πριν την είσοδο. Κάτω αντικρίζουμε το χάος. Τα παλιά χρόνια, για ασφάλεια, αυτή η γέφυρα ήταν κινητή και με εσωτερικό μηχανισμό σηκωνόταν, έτσι ώστε το μοναστήρι γινόταν απροσπέλαστο από τους διάφορους επιδρομείς. Ο μικρός ναός του μοναστηριού είναι καλοχτισμένος και στεγάζεται από χαμηλό τρούλο. Είναι όλος τοιχογραφημένος και οι τοιχογραφίες του, δυστυχώς καπνισμένες σήμερα, έχουν γίνει πιθανόν κατά τον 17ο αιώνα. Ο Σεραφείμ Βυζάντιος γράφει ότι το μοναστήρι χτίστηκε το 1212 από κάποιον αρχιεπίσκοπο Γρηγόριο.

Έξω από το ναό, στο βάθος, υπάρχει μια είσοδος που σε οδηγεί σε πολύ βαθιά και σκοτεινή φυσική σπηλιά, της οποίας λένε ότι δεν έχουν μπορέσει ακόμα να βρουν την άκρη.

Το μοναστήρι αυτό, έτσι απόρθητο που ήταν, έσωσε πολύ κόσμο που ζητούσε ένα σίγουρο καταφύγιο τα χρόνια της τουρκοκρατίας.

Παναγιώτα
Γιαννιμά

Μετά τους Χριστούς στρίβουμε δεξιά για το Ματσούκι και ύστερα από 11 χλμ. περίπου χωματόδρομο σταματάμε κοντά στο γεφύρι του Στρούγκου. Από εδώ περπατάμε περισσότερο από μία ώρα δύσβατο μονοπάτι, για να ανεβούμε στο μοναστήρι, 1000 μ. υψόμετρο. Περιβάλλεται από απόκρημνα βουνά και η θέα από εδώ είναι καταπληκτική.

Στο σχέδιο βλέπουμε μια εξωτερική άποψη του μοναστηριού, του οποίου τον περίβολο κατέχουν τα κελιά και ένας αρκετά ψηλός τοίχος. Η είσοδος στην αυλή γίνεται από το μεγάλο καμαρωτό υπόστεγο, πάνω από το οποίο είναι χτισμένο ένα κελί, μια σπάνια περίπτωση. Τα υπόλοιπα κελιά, σε σχήμα Π, σχηματίζουν πέτρινες τοξοστοιχίες στο ισόγειο και ξύλινες κρεββάτες στον όροφο. Από ένα μεταγενέστερο χαγιάτι μπαίνουμε στο νάρθηκα, ο οποίος σκεπάζεται με καμάρα, και από εδώ στον κυρίως ναό. Αυτός αρχικά ήταν καμαροσκεπαστος, αλλά σήμερα καλύπτεται από τετράκλινη στέγη. Το καθολικό αυτό είναι τοιχογραφημένο από το 1797. Η αφίδα του ιερού εξωτερικά είναι πεντάπλευρη με τυφλά αφιδώματα. Στο κεντρικό αφιδώμα βλέπουμε μια επιγραφή από την οποία μαθαίνουμε ότι ο ναός ανακαινίστηκε το 1783. Σώζεται επίσης στο μοναστήρι μια θρύση από το 1778 και μια δεξαμενή από το 1780.

Το μοναστήρι τιμά τον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου.

Έξω από το μοναστήρι υπάρχει ένας μικρός μονόχωρος ναός, αφιερωμένος στον Ιωάννη τον Πρόδρομο. Είναι όλος τοιχογραφημένος από το 1737. Έχει ένα θαυμάσιο ξυλόγλυπτο τέμπλο επιχρυσωμένο, με αξιόλογες εικόνες. Το βημόθυρό του είναι διαφορετικής τεχνικής και αποτελείται από μικρά κομμάτια ελεφαντόδοντο ένθετα, τα οποία δημιουργούν έναν ωραίο φυτικό διάκοσμο.

Κλη Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια

Παναγιώτα
Γαρυνη

Πολύ κοντά στα Γιάννινα, 25 χλμ., βρίσκεται η τοποθεσία Δρίσκος, όπου σκοτώθηκε ο ποιητής Λορέντζος Μαβίλης. Εδώ κοντά είναι χτισμένο και το μοναστήρι της Τζιόρας, το οποίο είναι αφιερωμένο στον Άγ. Νικόλαο.

Το μοναστήρι είναι περιτειχισμένο από ψηλό τοίχο. Από μια βαριά πόρτα μπαίνουμε, κάτω από τα κελιά, στην αυλή του. Τα κελιά δεξιά, με το ηγουμενείο αριστερά, καλύπτουν τμήμα της κάτω δεξιάς γωνίας σε σχήμα Γ. Στο ισόγειο βρίσκονται οι βοηθητικοί χώροι και οι αποθήκες και στον όροφο, ο οποίος στηρίζεται σε πέτρινες κολόνες και τόξα, είναι τα κελιά. Δέντρα ψηλά σκιάζουν την αυλή, όπου είναι χτισμένη η εκκλησία του Αγ. Νικολάου, που βλέπουμε και στο σχέδιο. Αντηρίδες χτισμένες στην αριστερή πλευρά της τη στηρίζουν. Επίσης άλλες δύο αντηρίδες μαζί με μια κολόνα τη στηρίζουν από μπροστά, δημιουργώντας το μικρό χαγιάτι πριν από την είσοδο του νάρθηκα.

Ο Ι. Λαμπρίδης, στα ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ, μας λέει ότι το μοναστήρι της Τζιόρας ιδρύθηκε το 790. Για πρώτη φορά όμως μνημονεύεται σε χρυσόβουλο του Ανδρόνικου Παλαιολόγου το 1319. Ο σημερινός ναός χτίστηκε και τοιχογραφήθηκε το 1663. Το 1859 πιθανόν να ανεγέρθηκε το συγκρότημα των κελιών.

Βρακίλια
Γαργαλιάνη

Από το μοναστήρι της Τζιόρας, πέντε λεπτά απόσταση με τα πόδια χρειαζόμαστε για να πάμε στην εκκλησία της Αγ. Παρασκευής, λίγο πιο ψηλά.

Βλέπουμε πως είναι χτισμένη σε κατηφορικό μέρος και είναι κι αυτή περιτειχισμένη. Η είσοδος γίνεται από την πόρτα του νάρθηκα. Στο καθολικό ανοίγονται δύο χοροί, οι οποίοι εξωτερικά είναι τρίπλευροι, όπως και η αφίδα του ιερού.

Και για την εκκλησία αυτή γράφει ο Ι. Λαμπρίδης. Λέει πως η εκκλησία της Αγ. Παρασκευής είχε χτιστεί πριν τον Άγ. Νικόλαο. Επειδή όμως το έδαφος ήταν απόκρημνο, έχτισαν τα κελιά πιο κάτω, όπου στη συνέχεια έχτισαν και τον Άγ. Νικόλαο, δηλαδή το μοναστήρι της Τζιόρας. Σίγουρο πάντως είναι ότι η εκκλησία της Αγ. Παρασκευής, που είναι στο σχέδιο, χτίστηκε το 1665.

Δημόσια Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Παπαδόπουλος
Γεώργιος

Με τις πρώτες βροχές ο δρόμος για το μοναστήρι της Ηλιοκάλης κλείνει. Στην τελευταία ανατολική άκρη του Μιτοκαλιού, μετά το χωριό Πλατανιά, Γουλάς, 16 χλμ., και πριν φτάσουμε στη Δαφνούλα, στρίβουμε δεξιά τον κατήφορο ώσπου σε λίγο βρισκόμαστε στο μοναστήρι. Είναι από τις ωραιότερες τοποθεσίες, καθώς βλέπουμε στο βάθος το λόφο της Καστρίτσας, πιο πέρα τη λίμνη, το νησί, τα Γιάννινα.

Το μοναστήρι είναι περιτειχισμένο από ψηλό τοίχο, χτισμένο με γκριζα πέτρα. Για να μπούμε στην αυλή του, ανεβαίνουμε τρία σκαλοπάτια και περνάμε απ' αυτόν το θολωτό χτιστό διάδρομο που σχεδίασα για να φανεί το παράξενο σχήμα του. Μετά το διάδρομο βλέπουμε τις καμάρες από το χαγιάτι των κελιών και την είσοδο της εκκλησίας. Τα κελιά καταλαμβάνουν τη μία σχεδόν πλευρά του τείχους. Το χαγιάτι των κελιών αυτόν αποτελείται από μια σειρά τοξοστοιχιών που δένονται στη βάση τους με γραφικά πέτρινα πεζούλια. Οι καμάρες αυτές στηρίζουν τη μεγάλη κρεβάτα του ορόφου, η οποία έχει αντίστοιχα πέτρινες στρογγυλές κολόνες που συγκρατούν τη στέγη και δένονται με ξύλινα κάγκελα. Δυστυχώς το συγκρότημα αυτό των κελιών δεν βρίσκεται σε καλή κατάσταση.

Ο Κώστας Κρυστάλλης στο έργο του «Οι βλάχοι της Πίνδου», στο κομμάτι για το Μαλακάσι, μας λέει πως οι Γιαννιώτες πίστευαν ότι η σκιά από τα ψηλά δένδρα της μονής ήταν θαυματουργή και έτσι τον Δεκαπενταύγουστο, που πανηγυρίζει, έρχονταν εδώ και ξάπλωναν στη σκιά για να γιαιτρευτούν. Ίσως τα αρχαία χρόνια να ήταν κάποιος ναός και μαντείο σ' αυτό το μέρος.

Εθνική Βιβλιοθήκη Κονίτσας

Dimitris Tzavara
Γραφικά

Η παράδοση για την κτίση του μοναστηριού μάς λέει ότι τα παλιά χρόνια κάποιος ιερέας Αθανάσιος από το χωριό Βέρζα έβλεπε τις νύχτες ένα φως να λάμπει εδώ. Όταν ερχόταν την ημέρα, δεν έβλεπε τίποτα. Μετά σαράντα ημέρες ήρθε και έκανε δοξολογία, οπότε η εικόνα που ήταν σ' ένα πουρνάρι τού φανερώθηκε. Ήταν της Παναγίας και έγραφε τη λέξη Ηλιοκαλλής. Τότε ο παπα-Θανάσης πούλησε το σπίτι του, έχτισε την εκκλησία αυτή και της αφιέρωσε όλη του την περιουσία.

Έτσι κάπως χτίστηκε η εκκλησία, η οποία ανακαινίστηκε κατά καιρούς, και το 1806 ο ηγούμενος Αγάπιος έχτισε τα τείχη του μοναστηριού. Η παράδοση επίσης λέει ότι υπήρχε επιγραφή στην είσοδο προς το νάρθηκα που έγραφε τη χρονολογία ,αριγ' (1113).

Αυτός ο ναός λοιπόν είναι αυτός που βλέπουμε στο σχέδιο. Είναι χτισμένος στη μέση περίπου της αυλής και τον στηρίζουν τρεις αντηρίδες. Έχει μικρό κλειστό χαγιάτι με ωραία τοξωτή είσοδο. Έχει νάρθηκα και η κυρία είσοδος του καθολικού είναι μετά την πρώτη αντηρίδα.

Ο Χρ. Σούλης στα ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ του 1934 αναφέρει δύο επιγραφές σχετικές με τη μονή Ηλιοκαλης. Η μία λέει ότι «ανιστορήθη το 1605» και η άλλη «Αναστάσιος Μπαλαδήμας 1766 εκ πόλεως Ιωαννίνων», επιγραφή πίσω από τέσσερις εικόνες. Στην εικόνα της Παναγίας υπάρχει η επιγραφή: «ΠΟΡΤΑΪΤΙΣΑ ΕΛΕΟΥΣΑ/ΕΛΙΟΚΑΛΙ».

Σε υψόμετρο 1150 μ. βρίσκεται το χωριό Συρράκο και απέχει από τα Γιάννινα 51 χλμ. Ο δρόμος ως εδώ δεν είναι ασφαλτος και έχει πολλές στροφές. Μόλις ανέβουμε στην τελευταία κορυφή και αντικρίσουμε απέναντι το χωριό, καταλαβαίνουμε πλέον ότι φτάσαμε.

Τα παλιά χρόνια, που ο δρόμος γινόταν με τα ζώα και τα πόδια και το χιόνι αρκετές φορές σε σκέπαζε, αυτό το φτάσιμο στην κορυφή ήταν η ελπίδα και η σωτηρία. Σ' αυτή την κορυφή λοιπόν πριν από 200 χρόνια έκτισαν το εξωκλήσι του Αγ. Γεωργίου, προσάτη της στρατας, μαζί Συρρακιώτες και Καλαρρυτιώτες, για να ξεκουράζονται και να βρίσκουν καταφύγιο οι οδοιπόροι. Στην κορυφή αυτή δεν λείπει ποτέ ο αέρας. Οι κάτοικοι μάλιστα του Συρράκου έλεγαν πως εδώ τσακώνονται για την κυριαρχία όλοι οι άνεμοι και έτσι υπάρχει σχεδόν πάντα ανεμοθύελλα.

Το εξωκλήσι αυτό μετά την επανάσταση κατεδαφίστηκε και ξαναχτίστηκε. Σήμερα, όπως βλέπουμε και στο σχέδιο, είναι περιτειχισμένο. Τρεις αντηρίδες στηρίζουν τη νότια πλευρά του. Το χαγιάτι είναι βέβαια κλειστό και στην είσοδό του υψώνεται καμπαναριό. Για το καμπαναριό αυτό ο Κ. Κρυστάλλης γράφει ότι η μεγάλη ρωσική καμπάνα του ακούγεται ως τα Πράμαντα. Την καμπάνα αυτή τη χτυπούν και όταν υπάρχουν αποκλεισμένοι και κινδυνεύουν από το πολύ χιόνι.

Η κορυφή που είναι χτισμένο το εξωκλήσι του Αγ. Γεωργίου στα βλάχικα λέγεται Νυβέστες, δηλαδή Νύμφες.

Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Β. Παπακώστα
Γ. Ν. 1/13

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΝΑΟΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ

ΣΥΡΡΑΚΟ/ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Από την πλατεία (μεσοχώρι) του Συρράκου, παίρνουμε τον ανηφορικό δρόμο για την εκκλησία της Παναγίας, που είναι λίγο πιο πάνω.

Είναι περιτειχισμένη, όπως βλέπουμε και στο σχέδιο. Η είσοδος στην αυλή της γίνεται από τη θαυμάσια αυτή πέτρινη πόρτα με τα δύο τόξα. Δεξιά της υψώνεται το καμπαναριό με τα τοξωτά ανοίγματα. Η εκκλησία είναι αρκετά μεγάλη, τρίκλιτη βασιλική με τρούλο.

Για την εκκλησία αυτή δεν γνωρίζουμε πότε χτίστηκε. Οπωσδήποτε όμως αυτό έγινε πριν το 1821 γιατί ο Κ. Κρυστάλλης στο βιβλίο του «Οι βλάχοι της Πίνδου» μας λέει πως, όταν έγινε η επανάσταση του 1821, ο Συρρακιώτης Ι. Κωλέττης μαζί με τον Καλαρρυτινό Τουρτούρη οργάνωσαν επανάσταση στην περιοχή αυτή με σκοπό ν' απασχολήσουν τα στρατεύματα του Χουρσήτ πασά. Ο σκοπός της επανάστασης μπορεί να πέτυχε, όμως τα δύο χωριά, Συρράκο και Καλαρρύτες, δεν γλίτωσαν τη μανία των Τούρκων, που κατεδάφισαν τα πάντα. Όταν γύρισαν οι κάτοικοι στο χωριό, βρήκαν όρθια έξι με επτά σπίτια και την εκκλησία της Παναγίας.

Εκτός από τον Άγ. Γεώργιο και την Παναγία το Συρράκο έχει και άλλες τρεις εκκλησίες: τον Άγ. Νικόλαο, του Σωτήρος και του Προφήτη Ηλία.

Ανθολογική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Β. Τανακίδης
Γ. Α. Β. 1971

Από το Συρράκο χρειαζόμαστε τουλάχιστον μία ώρα με τα πόδια για να φτάσουμε στο όμορφο χωριό Καλαρρύτες. Το μονοπάτι που πρέπει να ακολουθήσουμε ως εδώ σε πολλά σημεία είναι απόκρημνο και κουραστικό, αλλά αξίζει, γιατί η διαδρομή είναι από τις ωραιότερες.

Στο σχέδιο βλέπουμε μια γενική άποψη της εκκλησίας, όπως δεσπόζει αυτή σ' ολόκληρο το χωριό. Είναι αφιερωμένη στον Άγ. Νικόλαο. Έχει ένα αρκετά μεγάλο χαγιάτι που η μπροστινή του πλευρά στολίζεται από τη θαυμάσια αυτή πέτρινη τοξοστοιχία. Τα γραφικά χτιστά πεζούλια ανάμεσα μας ξεκουράζουν ύστερα από την κουραστική πεζοπορία. Η εκκλησία είναι μια μεγάλη τρίκλιτη βασιλική με πολύ ψηλό τρούλο. Στα δύο πλαϊνά κλίτη υπάρχει από ένα παρεκκλήσι. Ο γυναικωνίτης της βρίσκεται στον όροφο και ανεβαίνεις εκεί από δύο σκάλες. Βλέπουμε πως όλη η εκκλησία είναι τοιχογραφημένη. Κολλημένο στο χαγιάτι υψώνεται το καμπαναριό, που είναι από τα ωραιότερα. Είναι τετράγωνο στην κάτοψη και χωρίζεται σε τέσσερις ζώνες, με οδοντωτή πέτρινη ταινία ανάμεσα. Στην τελευταία ζώνη στο κέντρο των τριών πλευρών φέρει από ένα ρολόι. Στην παρακάτω ζώνη στις πλευρές ανοίγονται από δύο τοξωτά ανοίγματα και στις άλλες δύο ζώνες από ένα. Η εκκλησία μαζί με το καμπαναριό έχουν πολύ επιμελημένο χτίσιμο.

Πότε χτίστηκε ακριβώς ο Άγ. Νικόλαος δεν γνωρίζουμε. Ο Σεραφείμ Βυζάντιος Ξενόπουλος αναφέρει ότι μετά την καταστροφή του 1821 οι κάτοικοι εκκλησιάζονταν στην Αγ. Τριάδα και τον Άγ. Νικόλαο «άριστα επισκευασθέντας και ευπρεπισθέντας υπό των επανακαμψάντων εις την Πατρίδα κατοίκων». Άρα κι αυτή η εκκλησία ήταν χτισμένη πριν το 1821.

Εθνική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Μετά τα χωριά Χουλιαράδες και Βαππιστής ο δρόμος σταματάει στο Μιχαλίτσι, 41 χλμ. Η θέα από το χωριό αυτό είναι καταπληκτική. Το Μιχαλίτσι εκτείνεται σε δύο μεγάλους μαχαλάδες. Περίπου 3 χλμ. χωματόδρομο σε κακή κατάσταση θέλουμε για να ανεβούμε στον επάνω μαχαλά, όπου στην πλατεία του βρίσκεται χτισμένη η εκκλησία των Αγ. Πάντων.

Η εκκλησία αυτή έχει δύο εισόδους. Η κύρια είσοδος είναι κάτω από το χαγιάτι και είναι τοξωτή με πολύ κλειστό τόξο. Το υπέρθυρό της είναι από γκρίζα σκαλισμένη πέτρα με λαϊκά ανάγλυφα. Εδώ ο λαϊκός γλύπτης κατάφερε μέσα στη μικρή αυτή ανάλογα επιφάνεια να χωρέσει: δύο δικέφαλους αετούς, δύο φίδια, δύο ρόδακες, δύο αγγέλους. Αυτά βρίσκονται στις εξωτερικές πλευρές. Στη μέση σκάλισε ένα σταυρό μέσα σε κύκλο και από τη μία μεριά του τον Άγ. Γεώργιο να σκοτώνει το δράκο και από την άλλη τον Άγ. Δημήτριο να κάνει το ίδιο. Τέλος, μέσα σε πλαίσιο σκάλισε τη χρονολογία 1836. Για να μπούμε μέσα στην εκκλησία κατεβαίνουμε δύο σκαλοπάτια. Βλέπουμε πως ο ναός είναι τρίκλιτος θολωτός με τις τέσσερις κολόνες του να βασιάζουν με τα τόξα τους τον τρούλο, ο οποίος είναι κυκλικός και φωτίζεται από τέσσερα ανοίγματα. Είναι όλη ασβεστωμένη και έχει άμβωνα και δεσποτικό θρόνο. Είναι πλακοστρωμένη και με πλάκα γκρίζα είναι σκεπασμένη και η στέγη του. Εξωτερικά ο τρούλος φέρει οδοντωτή διακοσμητική ταινία, όπως και η αφίδα του ιερού, που στη βάση της έχει πολύ μεγάλες πέτρες, τις οποίες πιθανόν πήραν από τα ερείπια παρακείμενου μεγάλου παλιού κτίσματος. Η αφίδα αυτή είναι χτισμένη με ιδιαίτερη φροντίδα και εδώ φαίνεται όλη η τέχνη του σπουδαίου μάστορα που την έχτισε.

Ελληνική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Παναγιώτης Γαρυφαλιός

ΜΟΝΗ ΠΑΝΑΓΙΑΣ

ΚΡΑΨΗ/ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Περίπου 25 χμ. από τα Γιάννινα, στις πλαγιές του Περιστεριού, βρίσκεται το χωριό Κράψη. Έξω από το χωριό, δεξιά κάτω από το δρόμο, βρίσκεται το μικρό μοναστήρι της Παναγίας.

Είναι περιτειχισμένο και μπαίνουμε στην αυλή του κάτω από το καμπαναριό. Βλέπουμε πως σώζεται μόνο η μικρή εκκλησούλα. Τριγύρω ερείπια και κάπου ένα θολωτό δωμάτιο, που πιθανόν να ήταν το υπόγειο από τα κελιά που ήταν χτισμένα στη ΒΔ γωνία. Η είσοδος της εκκλησίας είναι μια μικρή καμαρωτή πόρτα. Το ξύλινο χοντρό πορτόφυλλό της είναι καρφωμένο με μεγάλα γυφτόκαρφα. Αριστερά στην πέτρινη παραστάδα ξεχωρίζουμε χαραγμένη τη χρονολογία 1743. Ο μικρός αυτός ναός φωτίζεται ελάχιστα μόνο από ένα στενό άνοιγμα στη βορεινή πλευρά και ένα στην αψίδα του ιερού. Είναι καμαροσκεπαστος, μονόχωρος, τοιχογραφημένος, με ένα παλιό ξυλόγλυπτο τέμπλο. Λόγω της κλίσης του εδάφους ο μισός ναός είναι χωμένος μέσα στη γη. Ίσως αυτό και οι αντηρίδες από τις δύο πλευρές να κατάφεραν να κρατήσουν όρθια τη μικρή εκκλησία της Παναγίας.

Γνωστή είναι η κεντρική εκκλησία του χωριού, ο Άγ. Νικόλαος. Αυτή είναι κτίσμα του 16ου αιώνα και οι τοιχογραφίες της έγιναν το 1563 από τον Φράγκο Κατελάνο, ζωγράφο της μονής Φιλανθρωπινών και της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος στην Κληματιά. Η εκκλησία αυτή έχει ανακαινισθεί και δεχτεί αρκετές επεμβάσεις.

Στο κέντρο του χωριού
στην πλατεία.

Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Παρασκευά
Γαβριήλ

Πριν να φτάσουμε στο Μέτσοβο, στρίβουμε δεξιά για το Ανθοχώρι, 53 χλμ. Μετά το χωριό παίρνουμε το χωματόδρομο με κατεύθυνση το Ανήλιο. Αφού περάσουμε τη γέφυρα της Λάκκας, στρίβουμε στον πρώτο δρόμο δεξιά, ο οποίος έχει μεγάλη κλίση και είναι σε κακή κατάσταση. Σε δέκα λεπτά βρισκόμαστε μπροστά στην καμαρωτή αυλόπορτα του μοναστηριού, το οποίο είναι αφιερωμένο στη Ζωοδόχο Πηγή.

Μπαίνουμε στην αυλή. Αριστερά μας η εκκλησία, η οποία είναι σε πολύ καλή κατάσταση. Απέναντί μας τα κελιά, ή καλύτερα ό,τι απόμεινε από τα κελιά, τα οποία κάηκαν από απροσεξία. Τώρα άδεια παράθυρα και πόρτες μαρτυρούν το μεγαλείο των καλοχτισμένων κελιών που βρίσκονταν σε δύο πατώματα. Το κάθε χωριό είχε το δικό του κελί. Σήμερα συντηρημένοι τοίχοι, κολόνες και πεζούλια μάς φανερώνουν προσπάθειες αναστήλωσης του μνημείου αυτού.

Η εκκλησία είναι επιμελημένα χτισμένη από άσπρη πέτρα και έχει έναν ωραιότατο πολύπλευρο τρούλο, του οποίου τα παράθυρα είναι από χρωματιστό γυαλί. Το χαγιάτι της είναι αρκετά κλειστό. Στο καθολικό της ανοίγονται δύο χοροί, δεξιά και αριστερά, που φωτίζονται από στενά ανοίγματα. Είναι όλη τοιχογραφημένη.

Δεν γνωρίζουμε πότε χτίστηκε το μοναστήρι αυτό. Τα μόνα γνωστά είναι κάποια επισκευή του νάρθηκα το 1732, η αγιογράφηση του Αγ. Βήματος το 1765 και άλλη μία το 1844.

Ανατολικά του μοναστηριού υπάρχει βράχος με κόκκινα πετρώματα από τον οποίο πήρε το όνομά του στα βλάχικα, δηλαδή κόκκινη πέτρα. Στην κορυφή του λόφου υπάρχει παρεκκλήσι του μοναστηριού στο όνομα της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος και ανήκει στον 17ο αιώνα.

Λόγω της θέσης του το μοναστήρι αυτό ήταν πέρασμα και σταθμός για τα καραβάνια από την Ήπειρο προς τα Βαλκάνια. Ήταν πλούσιο μοναστήρι και τάλιζε πολλούς φτωχούς. Πιθανόν εδώ να λειτουργούσε και σχολείο.

ΣΧΟΛΙΑ
ΚΕΝΤΡΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Βανκίωρα
Γιαννίνα

Ο τελευταίος σταθμός μας για το νομό Ιωαννίνων είναι το Μέτσοβο. Το Μέτσοβο λοιπόν, εκτός από τη σπουδαία ενοριακή του εκκλησία, την Αγ. Παρασκευή, έχει και δύο σημαντικά μοναστήρια, του Αγ. Νικολάου και της Παναγίας.

Το μοναστήρι του Αγ. Νικολάου είναι χτισμένο στο μετσοβίτικο φαράγγι, λίγο πιο πάνω από το ποτάμι.

Είναι ένα μεγάλο συγκρότημα από κελιά, υπόγεια, αποθήκες, χαγιάτια, όλα πολύ καλά διατηρημένα και ανακαινισμένα. Στην αυλή του μοναστηριού βρίσκεται η εκκλησία του Αγ. Νικολάου, που βλέπουμε στο σχέδιο, με το μικρό τοιχογραφημένο χαγιάτι της. Ο κυρίως ναός έχει καθαριστεί και έτσι έχουν αποκαλυφθεί οι ωραίες τοιχογραφίες του. Είναι μονόχωρος θολωτός και φωτίζεται από τους φεγγίτες που βλέπουμε. Το τέμπλο του ναού είναι ξυλόγλυπτο, κατασκευασμένο με κομμάτια από το αρχικό του τέμπλο. Οι δεσποτικές του εικόνες φέρουν τις χρονολογίες 1698 και 1703. Η εκκλησία είναι πλακοστρωμένη και σκεπασμένη με γκρίζα πλάκα. Υπάρχει γυναικωνίτης που επικοινωνεί με το καθολικό με μικρή πόρτα και δύο καφασωτά παράθυρα. Δεξιά στο σχέδιο διακρίνεται το ξύλινο καμπαναριό. Εδώ στο Μέτσοβο με τα πολλά δάση η ξυλεία είναι αρκετή ώστε να δικαιολογεί τέτοιες κατασκευές.

Είναι άγνωστο πότε χτίστηκε το μοναστήρι, αφού έχουν καεί όλα τα αρχεία του. Η χρονολογία 1700, σκαλισμένη σε αγκωνάρι, πιθανόν να είναι κάποια χρονολογία ανακαίνισης του ναού.

Το μοναστήρι, λένε οι παλιοί, ήταν πολύ πλούσιο, γεγονός που πιστοποιείται και από μια ξύλινη καρούτα που βρέθηκε και χωρούσε, τότε, 12.000 οκάδες κρασί.

Εθνική Βιβλιοθήκη Κόντσας

Αθανάσιος Γιαννιός

Από την πλατεία του Μετσόβου παίρνουμε τον κατήφορο για το μοναστήρι της Παναγιάς, που είναι χτισμένο δίπλα στο ποτάμι, κοντά σε αυτό του Αγ. Νικολάου.

Η οσία Θέκλα, που μονάζει εδώ, μας ανοίγει τη βαριά αυλόπορτα. Βλέπουμε πεντακάθαρες αυλές, λουλούδια, περιποιημένα κελιά...

Το σχέδιο έχει γίνει από την απέναντι μεριά του ποταμού, για να φανεί καλύτερα το μεγάλο συγκρότημα του μοναστηριού αυτού, όπου φαίνονται τα κελιά σε δύο ορόφους και υπόγεια, οι ξενώνες, τα κρηπάρια, οι πλακοστρωμένες αυλές σε επίπεδα, η εκκλησία και δίπλα της το καμπαναριό, το οποίο από τη μέση και πάνω είναι από ξύλο και χρησίμευε παλιά και σαν ασκηταριό. Η καμπάνα του κατασκευάστηκε στα Γιάννινα το 1870. Τα κελιά εσωτερικά είναι στρωμένα με μετσοβίτικα υφαντά και τα έπιπλα είναι επίσης κι αυτά κατασκευασμένα από Μετσοβίτες ξυλογλύπτες.

Η εκκλησία βρίσκεται στη μέση περίπου. Στην μπροστινή πλευρά της ακουμπά χαγιάτι με πέτρινες κολόνες και γραφικά πεζούλια. Είναι σκεπασμένη από γκρίζα σχιστόπλακα. Από το νάρθηκα μπαίνουμε στο καθολικό, που είναι μονόχωρο, ξυλόστεγο. Φωτίζεται από δύο φεγγίτες στη σκεπή και από πολύ στενά ανοίγματα στον τοίχο. Στο τοξωτό υπέρθυρο υπάρχει επιγραφή που μας λέει ότι ο ναός χτίστηκε και τοιχογραφήθηκε το 1754 στις 8 Οκτωβρίου.

Η θέση του μοναστηριού και οι διάφορες μαρτυρίες μάς δείχνουν ότι στο παρελθόν αυτό ήταν σταθμός για τους οδοιπόρους. Η ίδρυση και αυτού του μοναστηριού χάνεται μέσα στο χρόνο.

Το μοναστήρι της Παναγιάς πανηγυρίζει τον Δεκαπενταύγουστο. Όλο όμως το χρόνο, και ιδιαίτερα το καλοκαίρι τα απογεύματα, πολύς κόσμος κατεβαίνει ως εδώ κάτω, άλλοι για περίπατο και άλλοι για να προσκυνήσουν τη θαυματουργή, όπως πιστεύεται, εικόνα της Θεοτόκου των Ιβήρων (αντίγραφο της Πορταϊτισσας της μονής των Ιβήρων του Αγ. Όρους).

Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

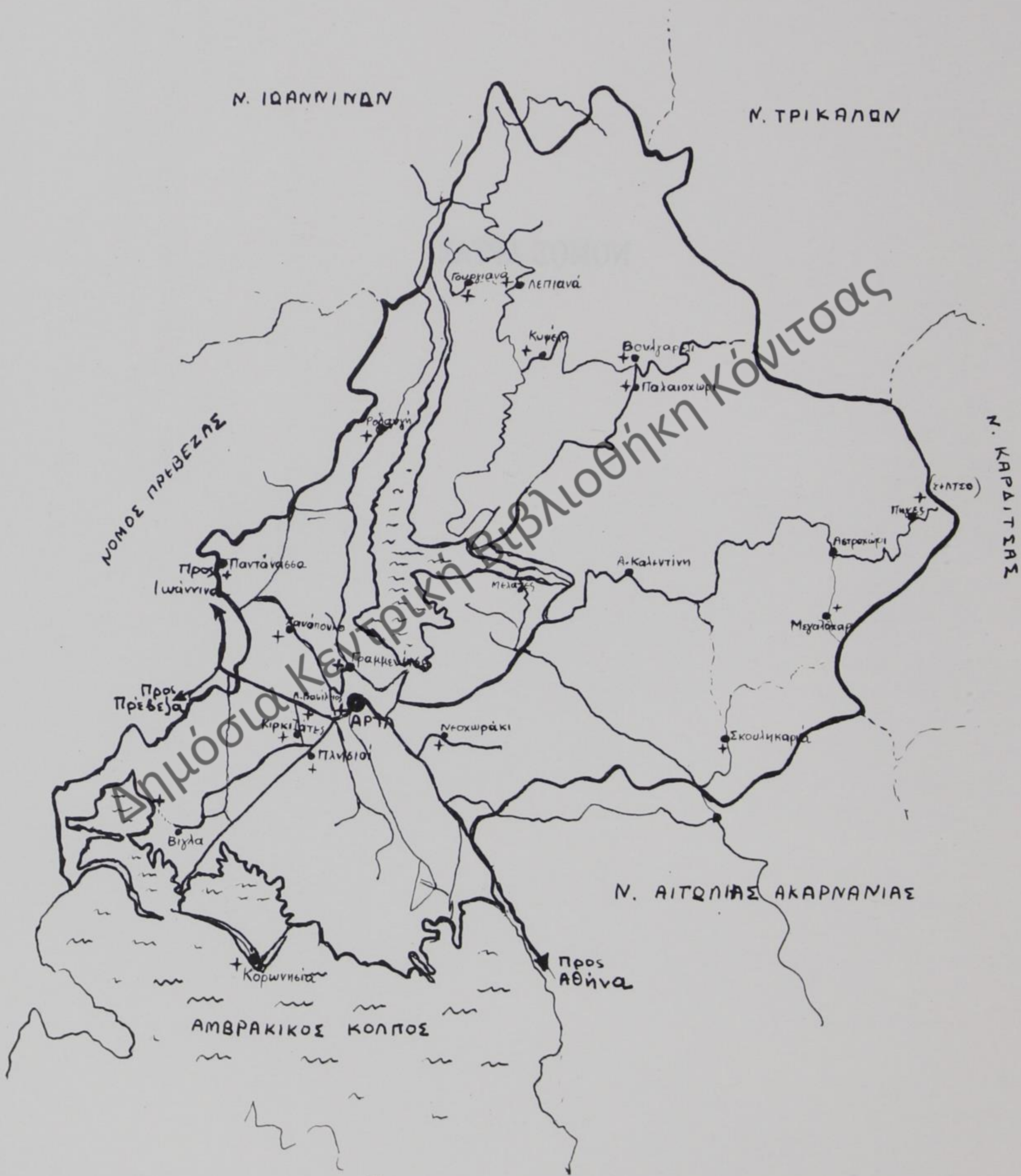
Βασιλικός
Γιαννής

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΝΟΜΟΣ ΑΡΤΑΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΝΟΜΟΣ ΑΡΤΑΣ

Μετά το 1204 η Άρτα είναι το κυριότερο πολιτιστικό κέντρο της Ηπείρου. Αυτό μαρτυρούν, εκτός των άλλων, και τα πολλά εκκλησιαστικά της μνημεία. Εδώ το Δεσποτάτο της Ηπείρου άφησε τα πιο εντυπωσιακά μνημεία. Εδώ, στην περιοχή της Άρτας, είναι που διατηρήθηκε η βυζαντινή παράδοση. Στους επόμενους αιώνες τροποποιήθηκε με καινούργιες ιδέες και απλοποιήθηκε από τους Ηπειρώτες μαστόρους και τεχνίτες, οι οποίοι συνέχισαν με τα μεταβυζαντινά εκκλησιαστικά μνημεία ως τον περασμένο αιώνα την παράδοση.

Θα ήθελα να αναφέρω τέσσερα μοναστήρια της Άρτας που δεν σχεδίασα:

Ένα από τα πιο σπουδαία μνημεία μέσα στην πόλη της Άρτας, τη μονή της Παρηγορήτισσας, που ιδρύθηκε τον 13ο αιώνα.

Τη μονή Θεοτόκου (Θεοτοκίό), στο Πέτα, που ιδρύθηκε τον 14ο αιώνα και έχει αρκετές προσθήκες.

Τη μονή Μελατών, που ιδρύθηκε τον 17ο αιώνα.

Τη μονή Ροβελίστης, που ιδρύθηκε κι αυτή τον 17ο αιώνα, αλλά σήμερα είναι ένα καινούργιο σύγχρονο μοναστήρι. Μέσα στην Άρτα υπάρχουν επίσης και άλλες αξιόλογες εκκλησίες. Οι χιλιομετρικές αποστάσεις είναι από την πρωτεύουσα του νομού, την Άρτα.

ΜΟΝΗ ΑΓΙΑΣ ΘΕΟΔΩΡΑΣ

ΑΡΤΑ

Μέσα στην Άρτα βρίσκεται ο γνωστός ναός της Αγ. Θεοδώρας. Πιστεύεται ότι ο κυρίως ναός, που τιμούσε τον Άγ. Γεώργιο, προήλθε της Θεοδώρας. Η βασίλισσα αυτή, σύζυγος του Μιχαήλ Β', ανακαίνισε το ναό αυτό το 1270 και πρόσθεσε το νάρθηκα και τον εξωνάρθηκα. Έχτισε επίσης κελιά και μόνασε αργότερα εδώ. Το 1280 πεθαίνοντας ζήτησε να ταφεί στο νάρθηκα, όπου υπάρχει και σήμερα ο τάφος της, και από τότε μετονομάστηκε προς τιμή της ο ναός του Αγ. Γεωργίου σε μοναστήρι της Αγ. Θεοδώρας.

Η εκκλησία είναι μια τρίκλιτη βασιλική με τέσσερις κολόνες, των οποίων τα κιονόκρανα μοιάζουν κορινθιακού ρυθμού, θαυμάσιας τέχνης, και είναι πιθανόν να μεταφέρθηκαν κατά τον 10ο αιώνα από την ερημωμένη Νικόπολη. Τα τρία κλίτη της καταλήγουν στις αντίστοιχες τρεις αφίδες του ιερού, οι οποίες εσωτερικά είναι ημικυκλικές και εξωτερικά τρίπλευρες. Ανατολικά και δυτικά υπάρχουν οξυγωνικά αετώματά που είναι χτισμένα από κεραμικά τούβλα και έχουν από ένα δίλοβο παράθυρο. Το κεντρικό κλίτος φωτίζεται επίσης από τα δίλοβα παράθυρα των πλευρών, και τα ακρινά από μονόλοβα. Ο κυρίως ναός είχε μαρμάρινο τέμπλο, το οποίο δεν γνωρίζουμε πότε καταστράφηκε. Ο νάρθηκας είναι κι αυτός τρίκλιτος θολωτός με πλούσια κεραμική διακόσμηση, ενώ οι τοιχογραφίες του είναι αρκετά καταστραμμένες.

Εκτός από την εκκλησία, από το παλιό συγκρότημα του μοναστηριού σώζεται μόνο ο πυλώνας του.

Μέσα στο ναό της Αγ. Θεοδώρας σώζεται, εκτός από μια μεγάλη εικόνα κρητικής τέχνης του 1653, και ένα Ευαγγέλιο, του οποίου το κάλυμμα είναι ένα έργο τέχνης, που το δημιούργησε πιθανόν ο γνωστός χρυσοχόος Αθανάσιος Ν. Τζιμούρης από τους Καλαρρύτες.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Παναγιώτα
Γιάννινα

ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΑΡΤΑ

Στη συνοικία Τουρκοπάζαρο, κοντά στην Αγ. Θεοδώρα, αντικρίζουμε στην αριστερή πλευρά του δρόμου αυτό το όμορφο εκκλησιαστικό μνημείο. Είναι ο ναός του Αγ. Βασιλείου, ο οποίος χτίστηκε στο τέλος του 14ου με αρχές του 15ου αιώνα.

Ο αρχικός ναός ήταν μόνο το κεντρικό κλίτος, που φαίνεται και στο σχέδιο, και καταλήγει στη μεγάλη τρίπλευρη αφίδα του ιερού με το μονόλοβο παράθυρο. Στην ανατολική πλευρά πάνω από την αφίδα και στη δυτική υπάρχει από ένα αέτωμα που φέρει ένα δίλοβο παράθυρο. Δίλοβα παράθυρα υπάρχουν επίσης και στις υπόλοιπες δύο πλευρές του. Αργότερα στις πλευρές αυτές προστέθηκαν χαμηλότερες πτέρυγες, που καταλήγουν κι αυτές σε τρίπλευρες κόγχες, μικρότερες της κεντρικής. Οι πτέρυγες αυτές είναι παρεκκλήσια, αφιερωμένα στον Άγ. Ιωάννη τον Χρυσόστομο και στον Άγ. Γρηγόριο. Επικοινωνούν με τον κεντρικό ναό του Αγ. Βασιλείου από μικρή πόρτα.

Η εκκλησία αυτή βλέπουμε να έχει μια πλούσια κεραμοπλαστική διακόσμηση. Εδώ ο καλλιτέχνης κάλυψε όλες σχεδόν τις επιφάνειες, παίζοντας με τα κεραμικά και τα χρωματιστά γυάλινα πλακάκια, τοποθετημένα έτσι που να μας δίνει το ωραίο αυτό αποτέλεσμα.

Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Το μοναστήρι αυτό είναι πολύ γνωστό και ονομάζεται της «Κάτω Παναγιάς» για να ξεχωρίζει απ' αυτό της «Παναγιάς της Παρηγορήτισσας».

Είναι ένα μεγάλο συγκρότημα με πολλά κελιά, βοηθητικούς χώρους και ξενώνες, αφού σήμερα λειτουργεί σαν γυναικείο μοναστήρι, όπου υπάρχει μάλιστα και σχολή υφαντουργίας και ταπητουργίας για κορτίσια. Λίγα από τα κτίρια είναι μεταγενέστερα της εκκλησίας· τα υπόλοιπα έχουν χτιστεί στις μέρες μας.

Η εκκλησία είναι η αρχική του και έχει πλούσια κεραμοπλαστική διακόσμηση. Είναι τρίκλιτη βασιλική και κάθε κλίτος της καταλήγει σε μία από τις τρεις αφίδες του ιερού. Βλέπουμε πως εσωτερικά καλύπτεται με καμάρα, η οποία πριν από το ιερό διασταυρώνεται με άλλη εγκάρσια, όπως στο ναό των Ταξιαρχών στην Κωστανιανή Δωδώνης. Είναι όλη θαυμάσια τοιχογραφημένη και, σύμφωνα με επιγραφή, οι τοιχογραφίες της έγιναν το 1715. Φωτίζεται από μονόλοβα, δίλοβα και τρίλοβα παράθυρα, τα οποία φέρουν κεραμικά τόξα και κεραμική οδοντωτή διακοσμητική ταινία.

Ο μοναχός Ιώβ, ο οποίος έζησε τον 17ο αιώνα και συνέγραψε το βίο της Θεοδώρας, μας λέει ότι τα μοναστήρια της Κάτω Παναγιάς και της Παντανάσσης, κοντά στη Φιλιππιάδα, τα έχτισε ο σύζυγος της Θεοδώρας, δεσπότης Μιχαήλ Β' ο Δούκας για να μιμηθεί τη Θεοδώρα και για να μεταμεληθεί με τον τρόπο αυτό για την πολυτάραχη ζωή που είχε ζήσει.

Άρα η μονή της Κάτω Παναγιάς είναι κτίσμα του 13ου αιώνα.

η Κόνιτσα

Παναγιώτα
Γιάννα

Απέναντι από την Άρτα, έξω από το χωριό Γραμμενίτσα, 6 χλμ., βρίσκεται χτισμένο το μεγαλόπρεπο μοναστήρι της Παναγίας των Βλαχερνών. Το μοναδικό κτίσμα που σώζεται από παλιά είναι η εκκλησία. Τα άλλα κτίρια είναι μεταγενέστερα.

Η εκκλησία αυτή είναι τρίκλιτη βασιλική με νάρθηκα, που προστέθηκε αργότερα. Κάθε κλίτος της καταλήγει σε κόγχη, που η κάθε μία είναι διαφορετική από την άλλη στο μέγεθος και τη διακόσμηση. Στη μέση κάθε κλίτους υψώνεται τρούλος, μάλιστα του μεσαίου είναι ψηλότερος και μεγαλύτερος. Αρχικά ο ναός είχε πέντε εισόδους, από τις οποίες φράχτηκαν οι τέσσερις και έγιναν παράθυρα. Τα παράθυρα απ' τα οποία φωτίζεται ο ναός είναι μονόλοβα, δίλοβα και τρίλοβα.

Αυτό το μνημείο έχει την πιο πλούσια κεραμοπλαστική ποικιλία και τον πιο πλούσιο και ωραίο γλυπτικό διάκοσμο, από ανάγλυφα υπέρθυρα, τάφους, κιονόκρανα, κιονίσκους... Ίσως πολλά απ' αυτά να προέρχονταν από το πλούσιο μαρμάρινο τέμπλο της εκκλησίας, το οποίο είχε καταστραφεί.

Πιθανόν το καθολικό της μονής των Βλαχερνών να χτίστηκε κατά το τέλος του 12ου αιώνα. Αργότερα, κατά τα μέσα του 13ου αιώνα, επί Μιχαήλ Β', δεσπότη της Άρτας, προστέθηκαν οι τρούλοι.

Σήμερα το μοναστήρι χρησιμεύει και σαν νεκροταφείο, όπως και τα παλιά χρόνια. Μάλιστα, επειδή έχουν βρεθεί πολλοί και πλούσιοι τάφοι, δύο απ' αυτούς μέσα στο ναό, πιστεύεται ότι μάλλον το μοναστήρι ήταν μανσωλείο των δεσποτών της Ηπείρου κατά τον 13ο αιώνα, και ότι ο ένας από τους δύο τάφους ανήκει στον Μιχαήλ Β' τον Δούκα.

Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Βρατανισσα
Γιάννα

Πριν από τη Γραμμενίτσα, στρίβουμε αριστερά για το Χανόπουλο. Δεξιά μας, πάνω από το συνοικισμό Αμπελιά, φαντάζει κατάσπρο το εκκλησάκι της Αγ. Παρασκευής. Από χωματόδρομο ανεβαίνουμε στο κατάξερο με πέτρες μέρος όπου είναι χτισμένο και περιτειχισμένο αυτό το μικρό κτίσμα. Γκρεμισμένοι τοίχοι τριγύρω μαρτυρούν ότι εδώ πρέπει να υπήρχαν και άλλα κτίσματα εκτός της εκκλησίας.

Στο πίσω μέρος της εκκλησίας αυτής, όπου υπάρχει και το μοναδικό μεγάλο δέντρο, ανοίγεται μια βαθιά σπηλιά προς τα κάτω, που έχει μεγάλη κλίση και χρειάστηκε να χτίσουν 73 σκαλοπάτια για να φτάσουν στη σκήτη, που βρίσκεται στο βάθος. Οι κάτοικοι των γύρω χωριών τη σπηλιά αυτή την ονομάζουν Δρακότρυπα και η παράδοση λέει πως από την παραμονή ως την ημέρα της Αγ. Παρασκευής (26 Ιουλίου) τα μεγάλα θράχια της Δρακότρυπας στάζουν θαυματουργό νερό.

Δίπλα λοιπόν απ' αυτή τη σπηλιά είναι χτισμένη η εκκλησία, με ασύμμετρες πέτρες, και φέρει διακοσμητικά τόξα από κεραμικά. Εσωτερικά είναι ασοβρωμένη. Ανήκει στον τύπο του ελεύθερου σταυρού με τρούλο, που είναι ένας τύπος όχι πολύ διαδομένος στην Ήπειρο τα μεταβυζαντινά χρόνια. Η κάτοψη του δηλαδή σχηματίζει τον ελληνικό σταυρό, με τα σκέλη του περίπου ίσα στο μήκος και το ιερό να καταλαμβάνει, ως συνήθως, το ανατολικό σκέλος.

Δημόσιο Κέντρο Κιβρίτσας Κονίτσας

Παρασκευά
Γιάννα

Μετά τη Φιλιπιάδα, στο 20ό χλμ. προς τα Ιωάννινα, βλέπουμε δεξιά μας τα ερείπια από το παλιό μοναστήρι της Παντάνασσας, που έδωσε και το όνομά του στο παρακείμενο χωριό.

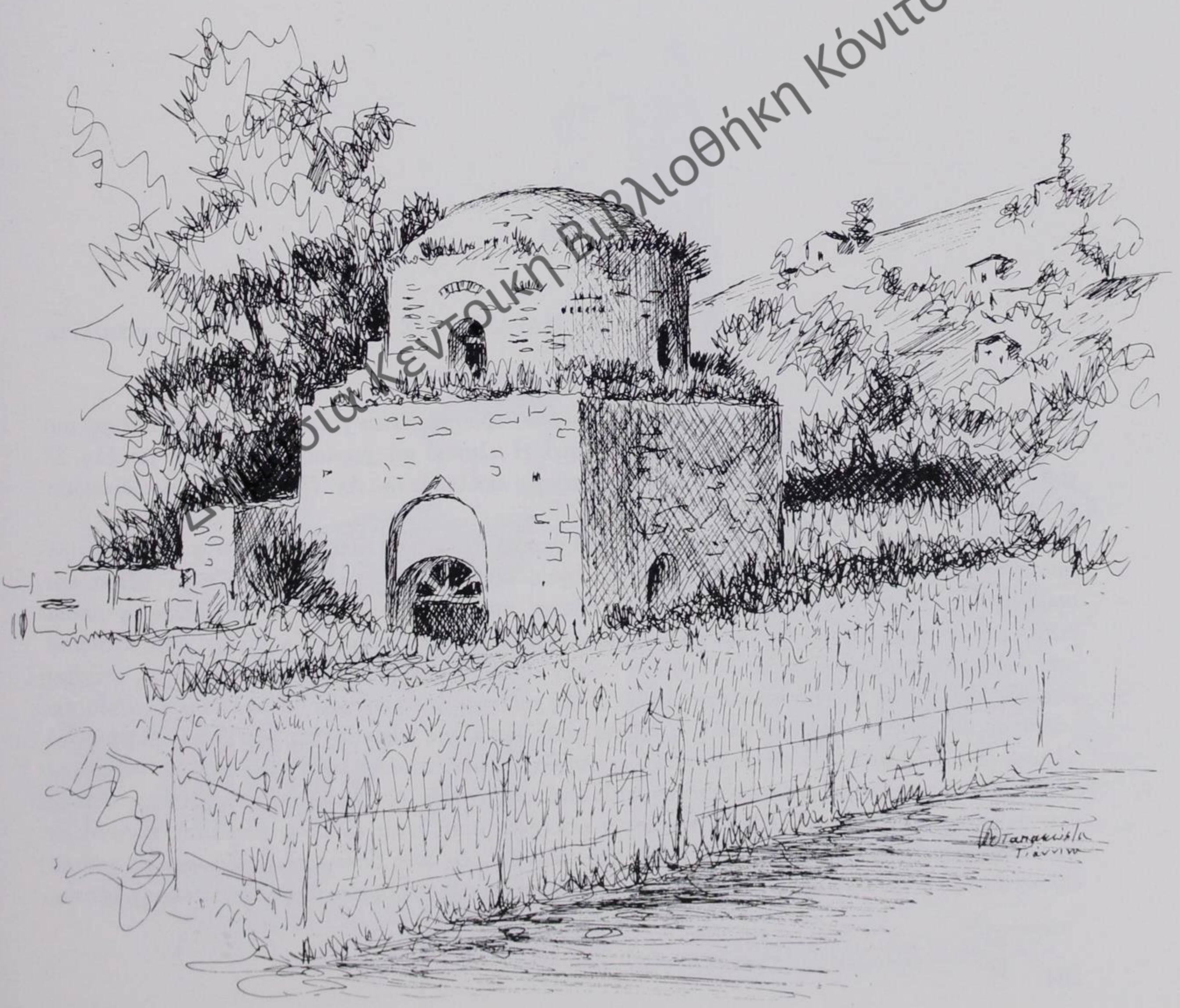
Αυτό χτίστηκε από τον Μιχαήλ Β', δεσπότη της Άρτας, την εποχή που χτίστηκε και η μονή Κάτω Παναγιάς, δηλαδή κατά τον 13ο αιώνα. Δεν γνωρίζουμε αν κατέρρευσε από σεισμό ή από άλλους λόγους, πρέπει πάντως να καταστράφηκε μάλλον κατά το 1692.

Η παλιά αυτή εκκλησία του μοναστηριού ήταν σταυροειδής, εγγεγραμμένη, τρίκλιτη με τέσσερις κολόνες να βαστάζουν τον τρούλο της. Περιβαλλόταν από δύο παρεκκλήσια που έφεραν κι αυτά τρούλο και κατέληγαν το καθένα σε μια τρίπλευρη αφίδα. Σήμερα σώζεται, στην κατάσταση που φαίνεται στο σχέδιο, το ένα παρεκκλήσι, ο Άγ. Βασίλειος, που επιδιορθώθηκε τον Μάρτιο του 1836 από κάποιον ηγούμενο Παρθένιο.

Το μοναστήρι αυτό ήταν από τα σημαντικότερα μνημεία του Δεσποτάτου της Ηπείρου και ευτυχώς έχουν βρεθεί εδώ και διασωθεί αξιολογότατα ευρήματα, μεταξύ αυτών και δύο μαρμάρινα τόξα με γλυπτό φυτικό διάκοσμο εξαιρετικής τέχνης.

Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

© Tanakista
T. 11/11/11

Είκοσι έξι χλμ. βόρεια της Άρτας βρίσκεται το χωριό Ροδαυγή. Είναι χτισμένο στη δεξιά πλευρά του ποταμού Άραχθου κι έχει πολλά νερά και πράσινο. Η πλατεία του χωριού είναι αρκετά μεγάλη. Σ' ένα μικρό ύψωμα της πλατείας αυτής είναι χτισμένη η εκκλησία της Αγ. Παρασκευής, που δεσπόζει σ' όλη την περιοχή.

Το καμπαναριό της είναι καλοχτισμένο από γκρίζα πέτρα και είναι από τα λίγα στην Ήπειρο που είναι χωρισμένα σε πέντε ζώνες. Η εκκλησία είναι πολύ μεγάλη, χτισμένη με πέτρα και σοβατισμένη. Είναι σκεπασμένη με γκρίζα πλάκα, όπως και η σκεπή του χαγιατιού, η οποία στηρίζεται σε πέτρινες κολόνες και σε αντηρίδες διαμπερείς με καμάρες. Το χαγιάτι αυτό ακουμπά στις δύο πλευρές της εκκλησίας σε σχήμα Γ. Στην είσοδο του κυρίως ναού, στο υπέρθυρο, υπάρχει εντοιχισμένη πλάκα με τη χρονολογία 1804. Άλλη μια ανάγλυφη πλάκα, πάνω από την είσοδο του νάρθηκα, φέρει τη χρονολογία 1863. Η πλάκα αυτή, εκτός της χρονολογίας, έχει σκαλισμένους δύο ήλιους, δύο λιοντάρια (για να φυλάνε την εκκλησία), ένα κυπαρίσσι και ένα σταυρό. Ο νάρθηκας βρίσκεται σε υψηλότερο επίπεδο από το καθολικό και, επειδή δεν υπάρχει διαχωριστικό, ο ναός δείχνει ακόμα μεγαλύτερος. Βλέπουμε πως η εκκλησία αυτή είναι τρίκλιτη βασιλική, θολωτή με τρούλο. Έχει έξι κολόνες στην κάθε σειρά της, που τα τόξα τους δένονται μεταξύ τους με χοντρά ξύλινα δοκάρια. Το τέμπλο είναι απλό ξύλινο και οι τοίχοι της εκκλησίας είναι όλοι ατοιχογράφητοι.

Απόσπασμα Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Αναστάσιος
Παναγιώτης

Στο σχέδιο βλέπουμε το εσωτερικό ενός τμήματος του ναού της Αγ. Παρασκευής, του οποίου η γραφικότητα και λειτουργικότητα ήταν η αφορμή να γράψω λίγα λόγια για το τμήμα αυτό της εκκλησίας που παρεμβάλλεται μεταξύ της αυλής και του κυρίως ναού ή του νάρθηκα και που τόσο σοφά οι οικοδόμοι μας ήξεραν να προσαρμόσουν στα υπόλοιπα στοιχεία του ναού.

Το χαγιάτι ακουμπούσε πάντα στον τοίχο της εκκλησίας και η στέγη του (συνήθως από σχιστόπλακα) στηριζόταν σε κολόνες, πέτρινες ή ξύλινες, σε πεσσούς ή σε τόξα και τοίχο, αναλόγως. Τις περισσότερες φορές το χαγιάτι καλύπτει τη μία πλευρά του ναού, όπου βρισκόταν και η κεντρική είσοδος. Όμως υπάρχουν ναοί όπου το χαγιάτι καλύπτει δύο συνεχόμενες πλευρές σε σχήμα Γ. Λίγες περιπτώσεις βρίσκουμε όπου μεγάλες εκκλησίες περιβάλλονται από χαγιάτι σε σχήμα Π. Οι οικοδόμοι εκείνοι πάντα λάμβαναν υπόψη τις καιρικές συνθήκες κάθε περιοχής. Έτσι, όπου το χιόνι κι ο αέρας ήταν πολύς, έχτιζαν κλειστά χαγιάτια με ελάχιστα ανοίγματα. Αλλού πάλι τα έκτιζαν λιγότερο κλειστά και αλλού ανοιχτά και φωτεινά, όλα όμως με μέτρο, θαυμάσια εναρμονισμένα με το γύρω τοπίο. Τα χαγιάτια αυτά τα έχτιζαν με πέτρα και λάσπη, ήταν πλακοστρωμένα και είχαν απαραίτητα πεζούλια για να κάθεται ο κόσμος.

Τα παλιά χρόνια το χαγιάτι χρησίμευε και για την ψυχολογική προετοιμασία των πιστών πριν μπουν στο ναό. Παράλληλα όμως ήταν και ο τόπος συγκέντρωσης των ανδρών του χωριού για την επίλυση τοπικών προβλημάτων, αφού δεν είχαν εμφανιστεί ακόμα τα καφενεία. Σήμερα σε λίγα ακόμη χωριά έχει μείνει αυτή η συνήθεια. Κυρίως στις ημέρες μας το χαγιάτι χρησιμεύει για να συγκεντρώνεται ο κόσμος μετά τη λειτουργία, στους γάμους, βαφτίσια, μνημόσυνα κλπ.

Η λέξη «χαγιάτι» είναι τούρκικη, αλλά έχει μπει τόσο πολύ στη γλώσσα και στη μνήμη μας που μας αγγίζει περισσότερο από τις αντίστοιχες ελληνικές, υπόστεγο, προστώο, εξώστεγο.

Οι οικοδόμοι μας και στο χαγιάτι κατάφεραν να παντρέψουν τέλεια τη λειτουργικότητα με την αισθητική, να μας δώσουν το μέτρο και τη ζεστασιά στους χώρους αυτούς και να μας δημιουργήσουν έτσι τόσες αναμνήσεις... Κατάφεραν τους χώρους αυτούς να τους κάνουν να σφύζουν από ζωή το Μεγαλοβδόμαδο, το Πάσχα, στο πανηγύρι... Δηλαδή πέτυχαν το σκοπό τους.

Αθανάσιος
Γιαννής

ΜΟΝΗ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΒΕΛΛΑΣ
(ΚΟΚΚΙΝΗ ΕΚΚΛΗΣΙΑ)

ΔΡΟΣΟΠΗΓΗ (ΒΟΥΛΓΑΡΕΛΙ)/ΑΡΤΑ

Λίγο πριν φτάσουμε στο Βουλγαρέλι, κοντά στο χωριό Παλαιοχώρι, 56 χλμ., βλέπουμε αριστερά μας τη βυζαντινή εκκλησία της Παναγίας.

Είναι το μοναδικό κτίσμα που σώζεται ως σήμερα σε αρκετά καλή κατάσταση από όλο το παλιό συγκρότημα. Έχει πλούσια εξωτερική διακόσμηση με κεραμικά και πλακάκια και μοιάζει με αυτή του Αγ. Βασιλείου Άρτας. Η κόγχη του ιερού, όπως φαίνεται και στο σχέδιο, είναι τρίπλευρη με ένα μεγάλο δίλοβο παράθυρο με κεραμικά τόξα και διακόσμηση. Η εκκλησία φωτίζεται από τρίλοβα παράθυρα που βρίσκονται στις μεγάλες πλευρές. Είναι σταυρεπίστεγη, θολωτή και παλιά ήταν με τρούλο, ο οποίος καταστράφηκε. Έχει νάρθηκα, όπου είναι ζωγραφισμένες οι προσωπογραφίες των κτητόρων της εκκλησίας Θεοδώρου Τζιμισκή και της συζύγου του Μαρίας. Οι προσωπογραφίες αυτές είναι οι αρχαιότερες που έχουν διατηρηθεί σε εκκλησία, όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά και στη βυζαντινή Σερβία. Οι προσωπογραφίες αυτές έγιναν το 1281, άρα ο ναός αυτός χτίστηκε αρκετά χρόνια νωρίτερα. Ο κυρίως ναός είναι τρίκλιτος και το τέμπλο του είναι γύψινο. Η κατασκευή αυτή ήταν σπάνια και πρέπει να έγινε για λόγους οικονομίας. Η πόρτα από το νάρθηκα στον κυρίως ναό είναι ξυλόγλυπτη και είναι μία από τις δύο βυζαντινές πόρτες που έχουν διασωθεί και διατηρηθεί μέχρι σήμερα.

Το μοναστήρι ονομάζεται «Βελλά», μάλλον γιατί υπήρχε λίγο πιο κάτω κάποια αρχαία πόλη Βελλά. Μπορεί όμως να απέκτησε το όνομα αυτό αργότερα, όταν είχε παρακμάσει και έγινε μετόχι της μονής Βελλάς του νομού Ιωαννίνων. «Κόκκινη εκκλησία» λέγεται λόγω των κόκκινων τούβλων με τα οποία είναι χτισμένη.

Η παράδοση ονομάζει την εκκλησία «βασιλομονάστηρο», που δείχνει ότι παλιά μπορεί να ήταν το καθολικό κάποιου βασιλικού μοναστηριού, που αργότερα έπεσε στην αφάνεια.

Ελληνική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Β. Παπακώστα
Γιάννινα

Μετά την «κόκκινη εκκλησιά» ανεβαίνουμε για το μεγάλο χωριό Βουλγαρέλι, 60 χλμ. Στο Βόρειο άκρο του χωριού αυτού, ψηλά, ανάμεσα στα δένδρα, βρίσκεται το μοναστήρι του Αγ. Γεωργίου.

Είναι περιτειχισμένο και αριστερά, σε δύο πατώματα, βρίσκονται εγκαταλειμμένα τα κελιά και οι βοηθητικοί χώροι. Μπαίνουμε μέσα στην αυλή, κάτω από το καμπαναριό, απ' όπου γίνεται η είσοδος. Η αυλή είναι αρκετά μεγάλη, η μισή πλακόστρωτη. Η εκκλησία βλέπουμε να είναι σε πολύ καλή κατάσταση και ενισχύεται από αντηρίδες. Είναι σταυρεπίστεγη με μεγάλο τρούλο, ο οποίος στο γείσο του φέρει οδοντωτή διακόσμηση. Στις πλευρές του καθολικού της ανοίγονται δύο χοροί τρίπλευροι. Η είσοδος στο νάρθηκα είναι αυτή η καμαρωτή πόρτα που στην κατακόρυφό της έχει μια τυφλή αφίδα με την τοιχογραφία του Αγίου και πιο ψηλά έχει ένα μικρό στενό άνοιγμα. Η κεντρική είσοδος στο καθολικό γίνεται μετά την πρώτη αντηρίδα, και βλέπουμε πως είναι μονόχωρο και τοιχογραφημένο από το 1714. Ο ναός, σύμφωνα με επιγραφή, χτίστηκε το 1690. Το τέμπλο εδώ είναι ωραιότατο ξυλόγλυπτο, αποτελεί ενιαίο έργο μήκους 4,50 μ. και κατασκευάστηκε στα τέλη του 17ου με αρχές 18ου αιώνα.

Και αυτό το μοναστήρι, όπως και άλλα, ήταν εκτός από πνευματική εστία και κέντρο εθνικής αντίστασης. Κατά την τουρκοκρατία λοιπόν, εδώ ο ηγούμενος Χριστόφορος ύψωσε τη σημαία της επανάστασης μπροστά σε διακόσια παλικάρια και οπλαρχηγούς.

Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ρωσανιώτο
Γιάννις

Μετά το Βουρβούλι φτάνουμε στο χωριό Κυψέλη. Έξω από το χωριό, αφού ρωτήσουμε, παίρνουμε έναν εξωτερικά δύσβατο χωματόδρομο, που ύστερα από λίγη ώρα θα μας βγάλει μπροστά στο μοναστήρι.

Από το παλιό συγκρότημα δεν σώζεται τίποτα, παρά μόνο η εκκλησία, την οποία στηρίζουν αντηρίδες. Είναι πολύ καλά συντηρημένη και ευτυχώς φυλάγεται, σε αντίθεση με άλλες. Ο ναός αυτός εξωτερικά δεν φανερώνει τίποτε από τον εσωτερικό καλλιτεχνικό του πλούτο.

Μπαίνουμε στο νάρθηκα και μένουμε κατάπληκτοι από τις ωραίες του τοιχογραφίες. Εδώ απεικονίζονται σκηνές από τη δημιουργία του κόσμου και καταλήγουν στις τιμωρίες της κόλασης. Τα χρώματα είναι ζωηρά και οι συνθέσεις ωραίες. Μπαίνουμε στο καθολικό, το οποίο είναι καμαροσκεπαστο και κατάγραφο από καταπληκτικές τοιχογραφίες. Αυτές έγιναν από τον Καλαρρυτινό ζωγράφο Νικόλαο το 1700. Οι φορητές εικόνες πρέπει να έχουν γίνει από διαφορετικό ζωγράφο. Εντυπωσιακό είναι επίσης το ξυλόγλυπτο τέμπλο, που είναι επιχρυσωμένο και φωτίζει μυστηριακά το χώρο αυτό.

Το μοναστήρι χτίστηκε στα τέλη του 17ου αιώνα.

Εδώ επί τουρκοκρατίας λειτουργούσε σχολείο.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΝΑΟΣ ΥΠΑΠΑΝΤΗΣ

ΛΕΠΙΑΝΑ / ΑΡΤΑ

Στους πρόποδες των Τζουμέρκων, μετά την Κυψέλη, βρίσκεται το όμορφο χωριό Λεπιανά, 70 χλμ. Στην άκρη του χωριού χαμηλά είναι χτισμένη η εκκλησία της Υπαπαντής.

Είναι ξυλόστεγη, μονόχρωμη με δύο μικρές καμαρωτές εισόδους. Το χτίσιμό της είναι ασύμμετρο και έχει δύο πεζούλια στη δεξιά είσοδο. Στην κατακόρυφη ευθεία της μπροστινής πόρτας, ψηλότερα, υπάρχει τυφλή αφίδα όπου πιθανόν να υπήρχε τοιχογραφία. Μία βαθύτερη κόγχη βρίσκεται αριστερά της πόρτας, όπως βλέπουμε στο σχέδιο. Ακόμα σώζονται υπολείμματα σ' αυτόν τον τοίχο από τοιχογραφίες. Πίσω, δίπλα στην κόγχη του ιερού, είναι φυτρωμένη μια μεγάλη δάφνη, που χαρίζει τα φύλλα της στους πιστούς την ημέρα των Βαΐων.

Τέτοια μονόχωρα φτωχικά εκκλησάκια υπήρχαν πολλά, σκορπισμένα στα χωριά και τις ερημιές της Ηπείρου. Χτίστηκαν επί τουρκοκρατίας, από το υστέρημα του φτωχού λαού, μέσα στο φόβο, ένα δείγμα αντίστασης κι αυτό ενάντια στον κατακτητή.

Ταπεινά εξωτερικά, για να μην προκαλούν, αλλά μέσα γεμάτα ζεστασιά και αγάπη, όπως αυτό της Υπαπαντής, που έχει θαυμάσιες τοιχογραφίες με πολύ ζεστά χρώματα. Στο ιερό, πάνω από την κόγχη, η Παναγία με τον Χριστό. Απέναντι, πάνω από την είσοδο, η Κοίμηση της Θεοτόκου και τριγύρω ολόσωμοι Άγιοι, στηθάρια και διάφορες Ευαγγελικές σκηνές. Σε στασίδι δίπλα στην είσοδο υπάρχει χαραγμένη η χρονολογία 1741.

Δημοσια Κεντρικη Βιβλιοθηκη Κόνιτσας

Παναγιώτα
Γιάννινα

ΜΟΝΗ ΧΡΥΣΟΣΠΗΛΑΙΩΤΙΣΣΑΣ

ΓΟΥΡΙΑΝΑ/ΑΡΤΑ

Τα Γουριανά, 68 χλμ., βρίσκονται στην αριστερή πλευρά του Άραχθου, ψηλά, ακριβώς απέναντι από την Πλατανούσα. Από το χωριό παίρνουμε τον ανήφορο που σε λίγο θα μας βγάλει στο μοναστήρι της Θεοτόκου. Περνώντας μέσα από ερείπια μπαίνουμε στη μεγάλη αυλή του. Τρία ψηλά κυπαρίσσια και αρκετές ιτιές σκιάζουν όλο το χώρο μπροστά από το ναό. Το νερό του μοναστηριού βγαίνει από τον τεράστιο βράχο που φαίνεται δεξιά στο σχέδιο και κατεβαίνει ως μια πολύ καλοχτισμένη βρύση. Ο βράχος αυτός είναι παράξενος και σου δίνει την εντύπωση ότι θα πέσει πάνω στην εκκλησία. Εδώ σε μια σπηλιά μέσα βρέθηκε η εικόνα της Παναγίας και πήρε έτσι το μοναστήρι το όνομά του.

Ο ναός είναι καλοχτισμένος, μονόχωρος καμαρωτός, με εγκάρσια καμάρα, η οποία στηρίζει τον οκτάπλευρο τρούλο με τα τέσσερα στενά του ανοίγματα. Κάτω από το γείσο, ο τρούλος φέρει διπλή οδοντωτή διακόσμηση. Η κόγχη του ιερού είναι τρίπλευρη, όπως τρίπλευροι είναι και οι χοροί που ανοίγονται στις πλευρές του καθολικού. Ο νάρθηκας είναι ξυλόστεγος και είναι μεταγενέστερος. Οι ελάχιστες τοιχογραφίες που υπάρχουν στο ναό έγιναν το 1801.

Μια επιγραφή, χαραγμένη σε γκρίζα πλάκα, που είναι εντοιχισμένη στην πλευρά του χορού, δίπλα στην είσοδο, γράφει: ΑΠΟ ΑΔΑΜ ΖΡΟΓ/ΑΝΙΚΕΝΙΘΙ Ο ΘΙΟΣ ΝΑΟΣ ΤΙΣ/ΥΠΕΡΑΓΙΑΣ ΔΕΣΠΙΝΙΣ ΥΜΟΝ ΘΕΙ/ΟΤΟΚΟΥ ΔΙΑ ΕΞΟΔΟΥ ΘΕΟΔΟΡΟΥ ΝΙΚΑ/ΑΠΟ ΠΛΕΣΣΕΟΥΣ ΓΕΝΙΣΙ ΑΠΟ ΧΡΙ/[ΣΤΟΥ] ΑΧΞΕ.

Κατά τον Ξενοπούλο, το μοναστήρι ιδρύθηκε κατά τον 11ο αιώνα. Ο Γ. Παπαγεωργίου γράφει ότι ιδρύθηκε τον 15ο ή 16ο αιώνα.

Το μοναστήρι της Χρυσοσπηλαιώτισσας είναι μετόχι της μονής Θεοτόκου (Θεοτοκιά) Άρτας.

Ρ. Τσανακίδης
Γιάννης

ΜΟΝΗ ΣΕΛΤΣΟΥ

ΠΗΓΕΣ/ΑΡΤΑ

Ξεκινάμε, ανατολικά της Άρτας, προς το Αστροχώρι, και συνεχίζουμε πλέον με χωματόδρομο ως το ωραίο χωριό Πηγές, 76 χλμ. Βγαίνουμε από το χωριό και κατεβαίνουμε έναν κακοτράχαλο δρόμο, ως το σημείο που πρέπει να πάρουμε την ανηφόρα με τα πόδια πλέον. Ανεβαίνουμε ένα απόκρημνο μονοπάτι στη δεξιά όχθη του Αχελώου, έχοντας για οδηγούς δύο εικονίσματα. Ύστερα από μιάμιση ώρα περίπου πορείας, αντικρίζουμε από ψηλά το μοναστήρι, ακριβώς όπως φαίνεται στο σχέδιο:

Είναι αφιερωμένο στην Κοίμηση της Θεοτόκου και βρίσκεται σε μία από τις βραχώδεις πλευρές του όρους Νεγκόζη. Επειδή το μοναστήρι αυτό είναι χτισμένο λίγα μέτρα από τον γκρεμό και φτάνεται δύσκολα, ίσως γι' αυτό να το διάλεξαν για καταφύγιό τους οι χίλιοι τετρακόσιοι Σουλιώτες που διέφυγαν, μετά την καταστροφή του Σουλίου, και ήρθαν και οχυρώθηκαν εδώ, με αρχηγό τον Κίτσο Μπότσαρη. Από τις 22 Δεκεμβρίου ως τις 15 Απριλίου του 1804 κατάφεραν να κρατήσουν τις συνεχείς επιθέσεις των Τουρκαλβανών, ώσπου στο τέλος αναγκάστηκαν να προβούν σε έξοδο. Τα περισσότερα γυναικόπαιδα έπεσαν στον γκρεμό. Όσοι μπόρεσαν να φτάσουν μέχρι το ποτάμι, με την ελπίδα να περάσουν απέναντι στη Θεσσαλία, πνίγηκαν ή σκοτώθηκαν από τους Τούρκους που τους περίμεναν στη γέφυρα Κοράκου. Από αυτήν την έξοδο μόνο πενήντα Σουλιώτες κατάφεραν να σωθούν.

Μορφή σ' όλον αυτόν τον αγώνα ήταν η δεκαοκτάχρονη κόρη του Μπότσαρη Λένη, που μετά από σκληρή μάχη προτίμησε να πνιγεί. Από τότε έγινε θρύλος και πέρασε στο δημοτικό τραγούδι και έφτασε ως τις μέρες μας:

«Όλαις οι καπετάνισαις στέκονται μαραμέναις
κι αυτή η Λένη του Μπότσαρη ς τον νουν
της δεν το θάνει

Πέντε Τούρκοι την κυνηγούν, πέντε μπουλουμπασιάδες,
γυρίζ' η Λένη και τους λέει, γυρίζει και τους κρένει.

Εγώ είμαι η Λένη του Μπότσαρη κι αδερφή του Μάρκου
σέρνω τουφέκι Σιουσιανέ, πιστόλαις πέρα πέρα

.....»

Βιβλιοθήκη Κόνιτσας
Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Μανώλης
Γιαννής

Το μοναστήρι, όπως φαίνεται και από το προηγούμενο σχέδιο, είναι περιτειχισμένο. Μπαίνουμε λοιπόν μέσα στην αυλή του από μία σιδερένια πόρτα. Το παγωμένο νερό που τρέχει δίπλα μάς αποζημιώνει για την κοπιαστική πορεία.

Τα κελιά βρίσκονται σε ερείπια, από πολλά χρόνια, ενώ ο ναός είναι σε πολύ καλή κατάσταση. Αυτός είναι μονόχωρος, καμαροσκέπαστος, αθωνίτικου τύπου. Η κόγχη του ιερού, όπως και οι χοροί που βρίσκονται στον κυρίως ναό, εξωτερικά είναι τρίπλευροι, ενώ εσωτερικά είναι, ως συνήθως, ημικυκλικοί. Δίπλα από την είσοδο, όπως φαίνεται, υπάρχουν τα θεμέλια χαγιατιού. Ο νάρθηκας εσωτερικά σκεπάζεται από καμάρα, όπως και ο κυρίως ναός, του οποίου η καμάρα, στο κέντρο περίπου, διακόπτεται από άλλη εγκάρσια. Σύμφωνα με κτητορική επιγραφή, που βλέπουμε στο υπέρθυρο από το καθολικό προς το νάρθηκα, μαθαίνουμε ότι ο ναός χτίστηκε και τοιχογραφήθηκε το 1697.

Οι κτήτορες του ναού, ο καπετάν Νίκος και ο καπετάν Αποστόλης, ήταν αδέρφια και είναι ζωγραφισμένοι σε τοιχογραφία, στο δεξιό χορό, να κρατούν σταυρούς και το ομοίωμα του ναού. Οι τοιχογραφίες του ναού έγιναν από τον Αρτινό ζωγράφο Νικόλαο και βρίσκονται σε πολύ καλή κατάσταση, είναι μάλιστα από τις καλύτερες στην Ήπειρο. Το τέμπλο είναι ξυλόγλυπτο, επιχρυσωμένο με παραστάσεις από ζώα και φυτά.

Έχει κατασκευαστεί κι αυτό κατά τον 17ο αιώνα.

Το μοναστήρι είναι αφιερωμένο στην Παναγία και πανηγυρίζει τον Δεκαπενταύγουστο.

Δημόσια Κατοικία Βελλοθήκη Κόνιτσας

Αθανασίου
Γιωργιά

Πριν φτάσουμε στο Αστροχώρι, στρίβουμε δεξιά για το χωριό Μεγαλόχαρη, 58 χλμ. Παρ' όλο που ο δρόμος δεν είναι σε καλή κατάσταση, η διαδρομή είναι από τις ωραιότερες. Η διαδρομή γίνεται ανάμεσα από ψηλά καταπράσινα δέντρα και δροσερές πηγές. Το χωριό είναι χτισμένο κατά μήκος του δρόμου. Ρωτώντας στρίβουμε αριστερά τον κατήφορο, για να βρεθούμε σε λίγο στο μοναστήρι, από το οποίο σώζεται μόνο ο ναός.

Λέγεται ότι χτίστηκε κατά τον 13ο αιώνα. Έχει βέβαια ανακαινιστεί χωρίς να γνωρίζουμε πότε. Είναι χτισμένος από ασύμμετρες πέτρες με παχύ κονίαμα και πολύ λίγα κεραμικά ανάμεσα. Η είσοδος στο ναό είναι αυτή η μικρή καμαρωτή πόρτα που φαίνεται στο σχέδιο. Πάνω από την πόρτα αυτή, λίγο δεξιά υπάρχει μία τυφλή αψίδα, η οποία είχε την τοιχογραφία της Παναγίας. Ο ναός είναι καμαροσκέπαστος, με εγκάρσια καμάρα. Το τέμπλο του είναι ωραίο ξυλόγλυπτο και σε δύο εικόνες του υπάρχει η χρονολογία 1665. Η κόγχη του ιερού εξωτερικά είναι πολύ επιμελημένα χτισμένη, με τριπλό πέτρινο γείσο.

Σήμερα ο χώρος γύρω από την εκκλησία χρησιμοποιείται για νεκροταφείο και είναι περιτειχισμένος.

Κι αυτό το μοναστήρι υπήρξε κέντρο αντίστασης κατά των Τούρκων. Έτσι εδώ τέσσερις καπεταναίοι κήρυξαν επανάσταση στις 25 Ιανουαρίου του 1854.

Τιμά τη μνήμη της Γέννησης της Θεοτόκου.

Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΜΟΝΗ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΜΠΡΥΩΝΗ

ΝΕΟΧΩΡΑΚΙ/ΑΡΤΑ

Στην εθνική οδό Άρτας-Αθήνας, στο τέταρτο περίπου χιλιόμετρο, στρίβουμε αριστερά για το Νεοχωράκι. Ύστερα από δύο χλμ. φτάνουμε μπροστά στην αυλόπορτα του μοναστηριού, που σήμερα είναι το νεκροταφείο του χωριού.

Στο σχέδιο βλέπουμε τη γραφική αυτή κι απλοϊκή είσοδο με το καμπαναριό, που είναι πολύ μεταγενέστερα. Δεξιά φαίνεται ο τρούλος, που είναι οκτάπλευρος και έχει οκτώ στενά ανοίγματα, στολισμένα με κεραμικά τόξα. Οδοντωτή διακοσμητική ταινία από κεραμικά υπάρχει και στο γείσο του. Φαίνεται επίσης ένα μικρό τμήμα του ναού με κεραμικές διακοσμήσεις, πολύ πιο απλοϊκές από των άλλων βυζαντινών εκκλησιών της Άρτας.

Ο Σεραφείμ Ξενόπουλος γράφει πως το μοναστήρι αυτό της Μεταστάσεως της Θεοτόκου χτίστηκε επί των ημερών του Δεσπότη Ηπειρού Μιχαήλ Β', δηλαδή κατά το 1111. Αργότερα ο Αλή πασάς των Ιωαννίνων σφετερίστηκε όλη την περιουσία του μοναστηριού. Το 1821, μετά από πυρκαγιά, έμεινε ερείπιο και σώθηκε μόνο το ιερό βήμα και ο τρούλος του. Το 1867 οι κάτοικοι του χωριού επισκεύασαν ριζικά το ναό.

Ο Α. Ορλάνδος, πάντως, βασιζόμενος σε πλίνθινη επιγραφή, γράφει πως ο ναός είναι «πατριαρχικό σταυροπήγιον» που αγιάστηκε από τον πατριάρχη Γερμανό, ο οποίος είχε επισκεφθεί την Ήπειρο το 1238, και πιθανώς η Παναγία Μπρυώνη να χρονολογείται το χρόνο αυτό.

Ο ναός αυτός είναι ιδιότυπος, γιατί είναι συνδυασμός σταυροειδούς εγγεγραμμένου στο ανατολικό τμήμα και τρίκλιτης βασιλικής στο δυτικό τμήμα.

Το όνομά του το μοναστήρι πιθανόν να το πήρε από κάποιον κτήτορα που ονομαζόταν Βρυώνης και που το όνομά του το συναντάμε στην Άρτα κατά τον 14ο αιώνα.

Ημιόσιον Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Α. Τσακωλά
Γιάωρα

Ανατολικά της Άρτας και σε απόσταση 44 χλμ. βρίσκουμε το χωριό Σκουλικαριά. Η διαδρομή ως το χωριό είναι ωραιότατη, ανάμεσα από ψηλά βουνά με έλατα και πολλές καρυδιές. Πριν μπούμε στο χωριό και αφού ρωτήσουμε, στρίβουμε αριστερά το χωματόδρομο που θα μας βγάλει στο μοναστήρι της Θεοτόκου.

Μπαίνουμε μέσα από μία σιδερένια πόρτα. Τα κελιά με το ηγουμενείο βρίσκονται μπροστά μας σε ερείπια. Αυτά ξαναχτίστηκαν το 1879 και θα πρέπει να ήταν πολύ καλοχτισμένο και μεγάλο συγκρότημα σε δύο πατώματα, όπου χοντρές πέτρινες κολόνες στήριζαν τα αντίστοιχα τόξα και τον όροφο.

Η εκκλησία είναι τρίκλιτη βασιλική με μικρό στρογγυλό τρούλο. Ημικυκλική είναι και η αφίδα του ιερού. Η εκκλησία αυτή καταστράφηκε το 1854 και χτίστηκε στα θεμέλια της παλιάς το 1867, σύμφωνα με επιγραφή ανάγλυφη σε γκρίζα πλάκα, που βλέπουμε εντοιχισμένη στο υπέρθυρο της εισόδου.

Οι κάτοικοι του χωριού πιστεύουν ότι η εκκλησία αυτή χτίστηκε το 1100. Ο Σεραφείμ Ξενόπουλος γράφει ότι χτίστηκε στα μέσα του 14ου αιώνα.

Το μοναστήρι αυτό, εκτός από καταφύγιο και ορμητήριο των αγωνιστών των γύρω χωριών, έγινε γνωστό γιατί εδώ γεννήθηκε ο ήρωας της επανάστασης του 1821 Γεώργιος Καραϊσκάκης. Μάλιστα υπάρχει εντοιχισμένη πλάκα σ' ένα από τα ερειπωμένα κελιά που γράφει: «Σ' αυτό το κελί η Ζωίτσα Ντιμισκή εγέννησε τον Γεώργιο Καραϊσκάκη».

Εθνική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Παναγιώτα
Γιαννινα

Μόλις 6 χλμ. από την Άρτα, μέσα στους πορτοκαλεώνες, είναι το χωριό Πλησιοί. Εδώ είναι χτισμένο και το παλιό μοναστήρι του Αγ. Δημητρίου, το οποίο διαλύθηκε πιθανόν κατά τον 18ο αιώνα.

Σήμερα, όπως βλέπουμε, σώζεται μόνο ο ναός, ο οποίος είναι αρχαιότερος από το 1229. Μάλιστα ο αρχικός ναός πρέπει να χτίστηκε κατά τον 10ο αιώνα, ως τρίκλιτη βασιλική. Αργότερα, στις αρχές του 13ου αιώνα, μετατράπηκε σε σταυροειδή με τρούλο. Στην περίοδο αυτή ανήκει και ο γλυπτός διάκοσμος. Οι τοιχογραφίες του ναού είναι του 17ου-18ου αιώνα. Έχουν αποκαλυφθεί όμως αρκετά τμήματα και έτσι κάτω από τις παραπάνω τοιχογραφίες βρέθηκαν άλλες του 13ου αιώνα.

Ο τρούλος έχει επτά στενά τοξωτά παράθυρα με κεραμικά διακοσμητικά τόξα. Αυτός στηρίζεται σε τέσσερις ογκώδεις πεσσούς. Ο ναός, εκτός από τον τρούλο, φωτίζεται από ένα δίλοβο παράθυρο καθώς και από άλλα μικρά τοξωτά. Έχει τρεις καμαρωτές εισόδους. Η μία απ' αυτές οδηγεί στο νάρθηκα, ο οποίος είναι και μεταγενέστερος.

Εξωτερικά, όπως βλέπουμε την εκκλησία αυτή, δεν μπορούμε παρά να θαυμάσουμε τον τρόπο που ο ανώνυμος εκείνος οικοδόμος έπαιξε με τα επίπεδα και τους όγκους ώστε να έχουμε εμείς σήμερα, μπροστά στα μάτια μας, το ωραίο αυτό αισθητικό αποτέλεσμα.

Βιτανάωρα
Γιάννινα

Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Λίγο πιο πάνω από τους Πλησιούς βρίσκεται το χωριό Κιρκιζάτες, όπου είναι χτισμένος ο παλιός ναός του Αγ. Νικολάου. Αυτός χτίστηκε κατά τα τέλη του 13ου αιώνα.

Από την πόρτα που φαίνεται στο σχέδιο μπαίνουμε στο νάρθηκα, ο οποίος στεγάζεται με καμάρα και φωτίζεται από ένα τοξωτό παράθυρο καθώς και από ένα άλλο που σήμερα έχει χτιστεί. Από δω μπαίνουμε στο καθολικό, το οποίο βλέπουμε να είναι τρίκλιτο. Οι τέσσερις κολόνες του έχουν μαρμάρινα σκαλιστά κιονόκρανα και βαστάζουν το στρογγυλό ψηλό τρούλο. Αυτός έχει τέσσερα δίλοβα παράθυρα. Οι τοιχογραφίες του ναού έχουν γίνει κατά το πρώτο μισό του 14ου αιώνα. Η κόγχη του ιερού εξωτερικά είναι τρίπλευρη και στη μεσαία πλευρά της φέρει δίλοβο παράθυρο. Είναι στολισμένη με τόξα από κεραμικά. Διακόσμηση σε σχήμα μαϊάνδρου από κεραμικά επίσης υπάρχει ψηλά στον ανατολικό και δυτικό τοίχο του ναού.

Η εκκλησία αυτή ονομάζεται «Ροδιάς» γιατί παλιά υπαγόταν στο μοναστήρι της «Ροδιάς Βίγλας».

Κόνιτσας

Αθανάσιος
Παύλος

ΜΟΝΗ ΘΕΟΤΟΚΟΥ (ΡΟΔΟΝ ΤΟ ΑΜΑΡΑΝΤΟΝ)

ΒΙΓΛΑ/ΑΡΤΑ

Από τους Πλησιούς διασχίζουμε τον κήμπο της Άρτας για να φτάσουμε ως τη θάλασσα, στο χωριό Βίγλα, 15 χλμ. Από δω παίρνουμε ένα δύσβατο χωματόδρομο, που ύστερα από ένα τέταρτο θα μας βγάλει στο μοναστήρι. Είναι χτισμένο μέσα στις ελιές, ενώ στα πόδια του σχεδόν απλώνεται η ήρεμη λιμνοθάλασσα της Ροδίας.

Όπως φαίνεται και στο σχέδιο, το μοναστήρι είναι περιτειχισμένο από χαμηλό σχετικά τείχος. Το καμπαναριό του είναι από πέτρα και έχει ομοιότητες με αυτό της μονής Κορωνησίας. Η εκκλησία είναι σταυροειδής θολωτή με ιδιαίτερα ψηλό τρούλο, ο οποίος φέρει πέτρινη οδοντωτή διακόσμηση στο γείσο του και δύο πολύ μικρά ανοίγματα. Η εκκλησία είναι όλη χτισμένη από καλοδουλεμένη πέτρα. Ειδική φροντίδα στο χτίσιμο έχουν οι δύο καμαρωτές πόρτες προς το νάρθηκα και το καθολικό, οι οποίες έχουν από δύο σειρές τόξα. Μάλιστα πάνω από την είσοδο του καθολικού υπάρχουν ανάγλυφα, ένας σταυρός με δύο ρόδακες.

Εσωτερικά η εκκλησία είναι μονόκλιτη και φωτίζεται ελάχιστα. Είναι όλη τοιχογραφημένη και στο εσωτερικό υπέρθυρο του καθολικού διαβάζουμε ότι ο ναός της Κοίμησης της Θεοτόκου ιστορήθηκε από τους Αθανάσιο, Γεώργιο και Βασίλειο, ζωγράφους από τη Σαμαρίνα, στις 10 Αυγούστου του 1884. Το τέμπλο είναι ωραίο ξυλόγλυπτο και οι εικόνες του έγιναν από τους ίδιους ζωγράφους εκτός μίας, του Χριστού, η οποία έγινε από τον Χιονιαδίτη Αναστάσιο Μιχαήλ Ζωγράφο το 1867.

Ο Σ. Ξενόπουλος γράφει ότι το μοναστήρι χτίστηκε σε πρώτη φάση το 970, επί αυτοκρατορίας Ιωάννη Τσιμισκή. Καταστράφηκε λόγω καιρικών συνθηκών και ξαναχτίστηκε με τη μορφή που έχει σήμερα το 1860.

Ήταν πλούσιο μοναστήρι με πολλά κτήματα και τέσσερα παρεκκλήσια.

Παραλία
Τραϊνιά

Από το χωριό Βίγλα θγαίνουμε στον κεντρικό δρόμο και από κει κατευθυνόμαστε για το χωριό Κορινθησία, 25 χλμ. Μέσα στο χωριό βρίσκεται το μοναστήρι της Παναγίας, από το οποίο σώζεται μόνο η εκκλησία, η οποία σήμερα είναι και ενοριακός ναός του χωριού.

Είναι σταυροειδής με τρούλο. Έχει νάρθηκα, ο οποίος σκεπάζεται με καμάρα. Με διασπαιρωμένες καμάρες σκεπάζεται και ο κυρίως ναός, στη διασπαιρωτική των οποίων υψώνεται ο τρούλος, που φέρει τέσσερα τοξωτά παράθυρα. Ο ναός έχει στο ιερό του τρεις κόγχες. Η μεσοία μάλιστα είναι πιο μεγάλη και φωτίζει με τρία μικρά τοξωτά παράθυρα το ιερό. Είναι όλος τοιχογραφημένος από τον 17ο αιώνα.

Ο Σ. Σινόπουλος γράφει ότι το μοναστήρι ιδρύθηκε κατά τα μέσα του 7ου αιώνα. Ήδη μνημονεύεται από το 1193. Διαλύθηκε στα τέλη του 18ου αιώνα.

Μέσα στο μοναστήρι υπάρχει ένα μικρό παρεκκλήσι, που πριν τον Όσιο Ονούφριο, του οποίου ο ναός βρίσκεται εδώ. Ο όσιος αυτός έζησε εδώ γύρω στο 1780.

Δημοσια βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Παναγιώτης
Γιαννινα

Ο ναός του Αγ. Βασιλείου βρίσκεται στην αριστερή μεριά του δρόμου προς τα Ιωάννινα, ένα χλμ. μετά το γνωστό γεφύρι της Άρτας, κοντά στις εργατικές κατοικίες.

Ο ναός αυτός δεν είναι τόσο γνωστός όσο τα άλλα βυζαντινά μνημεία της Άρτας. Η λιτότητά του όμως, το όχι τόσο επιμελημένο χτίσιμο, το παράξενο σχήμα του, ο ψηλός τρούλος του, σε κάνουν να αισθάνεσαι περισσότερη ζεστασιά και συγκίνηση απ' ό,τι τα άλλα μεγαλόπρεπα βυζαντινά μνημεία.

Η εκκλησία αυτή, όπως μπορεί να φανεί και στο σχέδιο, έχει στην κάτοψή της το σχήμα του ελεύθερου σταυρού – πολύ σπάνιος τύπος για την Ήπειρο. Στο κέντρο του σταυρού αυτού υψώνεται ο ψηλός, όπως έγραψα, τρούλος, ο οποίος φωτίζεται από οκτώ στενά ανοίγματα. Τα ανοίγματα αυτά στολίζονται από ημικυκλικά κεραμικά τόξα που τελειώνουν σε οδοντωτή ταινία. Παρόμοια ταινία φέρει και στο γείσο του. Το ανατολικό σκέλος κατέχει φυσικά το ιερό, το οποίο έχει ημικυκλική κόγχη και φωτίζεται από τρίλοβο παράθυρο. Στο απέναντι σκέλος βρίσκεται και η μοναδική είσοδος του ναού.

Οι τελευταίες αρχαιολογικές εργασίες αποκάλυψαν δείγματα τοιχογραφιών διαφόρων εποχών. Οι αρχαιότερες λοιπόν τοιχογραφίες που ήρθαν στο φως χρονολογούνται, πιθανόν, κατά τον 13ο αιώνα.

Ο ναός αυτός παλιά ήταν σκεπασμένος ως τη σκεπή του με χώμα. Χρειάστηκαν λοιπόν χρόνια δουλειάς για να αποχωματιστεί και να στερεωθεί το μνημείο, να διαμορφωθεί ο χώρος τριγύρω, και έτσι να μπορούμε να χαιρόμαστε σήμερα τη μικρή και τόσο κομψή βυζαντινή αυτή εκκλησία.

Εκκλησία Κόνιτσας

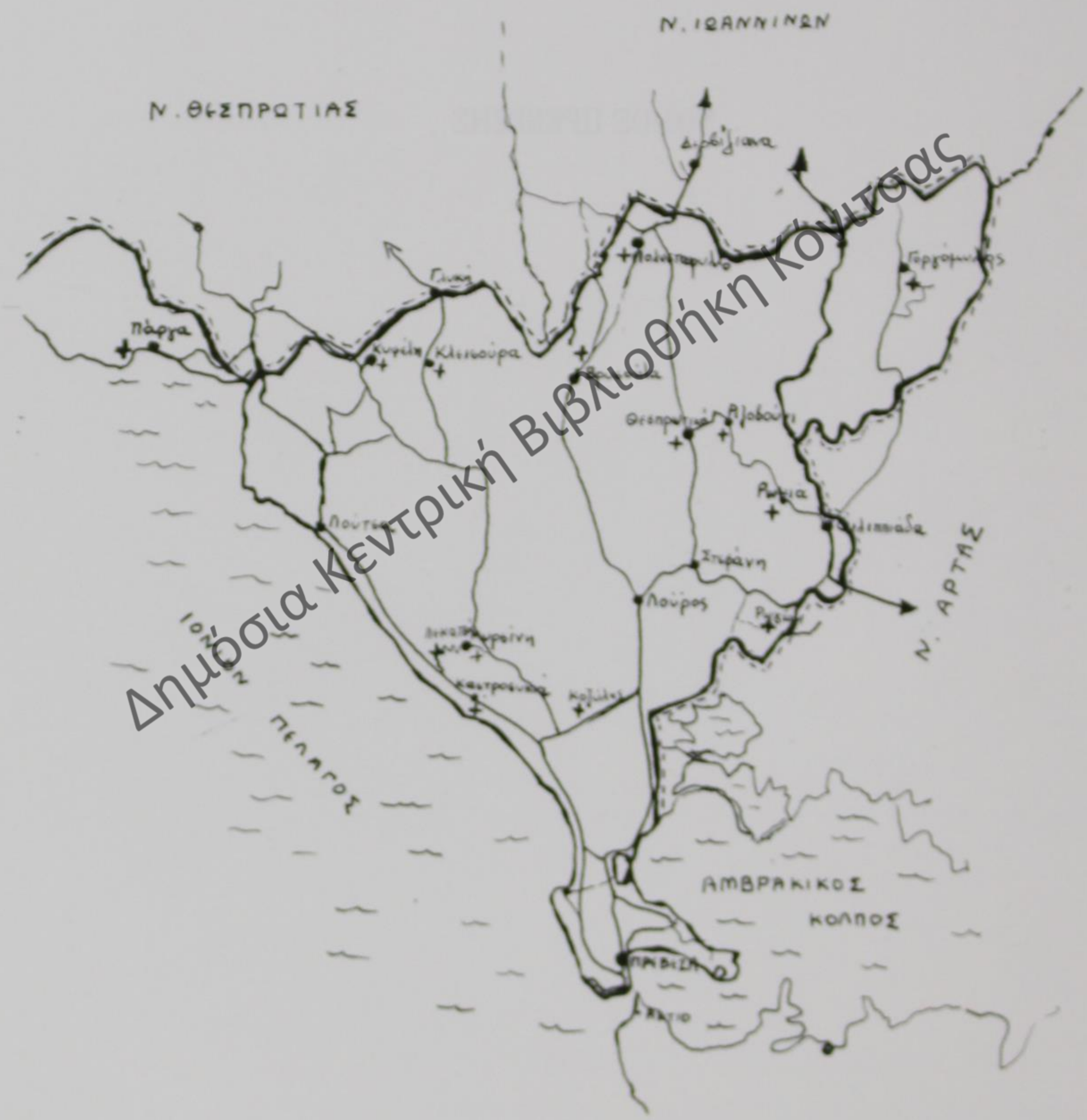
Αθανάσιος
Γιαννής

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΝΟΜΟΣ ΠΡΕΒΕΖΗΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΝΟΜΟΣ ΠΡΕΒΕΖΑΣ

Πριν την ακμή της Άριας πολιτιστικό κέντρο της Ηπείρου με μεγάλη ακτινοβολία και υψηλό καλλιτεχνικό αισθητήριο ήταν η Νικόπολη. Όσον αφορά τα εκκλησιαστικά μνημεία, θα ήταν αρκετό, νομίζω, να αναφέρω τις πέντε παλαιохριστιανικές βασιλικές που ορέθησαν στην περιοχή αυτή. Αργότερα, κατά τους χρόνους της τουρκοκρατίας, συντάχθηκε η παράδοση και, παρ' όλες τις δυσκολίες, χτίστηκαν στο νομό της Πρέβεζας αρκετές εκκλησίες και μοναστήρια, πολλές στα θεμέλια αρχαιότερων. Αυτές τις περισσότερες φορές ήταν δημιουργήματα συλλογικής προσπάθειας για συσπείρωση του λαού απέναντι στον κατακτητή.

Μέσα στην πόλη της Πρέβεζας υπάρχουν αξιόλογες εκκλησίες που δεν έχω σχεδιάσει, όπως και σε αρκετά χωριά.

Η χιλιομετρική απόσταση είναι από την πρωτεύουσα του νομού, την Πρέβεζα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Στο δρόμο Καστροσυκιάς–Ιωαννίνων, λίγο μετά τη διασταύρωση για το χωριό Αρχάγγελος, αριστερά σε χαμηλό λόφο, αντικρίζουμε την εκκλησία που είναι στο σχέδιο.

Είναι ό,τι απόμεινε από το παλιό μοναστήρι. Πήρε το όνομά του από μία πολύ παλιά πόλη, την Κοζύλη, η οποία ήταν επισκοπική έδρα και καταστράφηκε. Έχει δύο εισόδους, η μία είναι κάτω από το χαγιάτι και η άλλη είναι αυτή η καμαρωτή πορτούλα που φαίνεται στο σχέδιο και η οποία στο υπέρθυρό της έχει μια τυφλή αψίδα. Ο τρούλος είναι ωραίος με τυφλές αψίδες και φωτίζεται από τέσσερα στενά ανοίγματα.

Λέγεται ότι χτίστηκε το 774, σύμφωνα με επιγραφή που είχε βρεθεί και χαθεί. Στο τύμπανο του τρούλου, πάντως, υπάρχει χρονολογία που οι νεότεροι μελετητές διαβάζουν 1639 αντί 1631. Χρονολογία που πιθανόν να πήρε τη σημερινή της μορφή η εκκλησία.

Το παλιό αυτό μοναστήρι είναι αφιερωμένο στην Κοίμηση της Θεοτόκου.

Δημόσια Γενική Εκκλησιαστική Σχολή

Ποτακίωτα
Γιαννινα

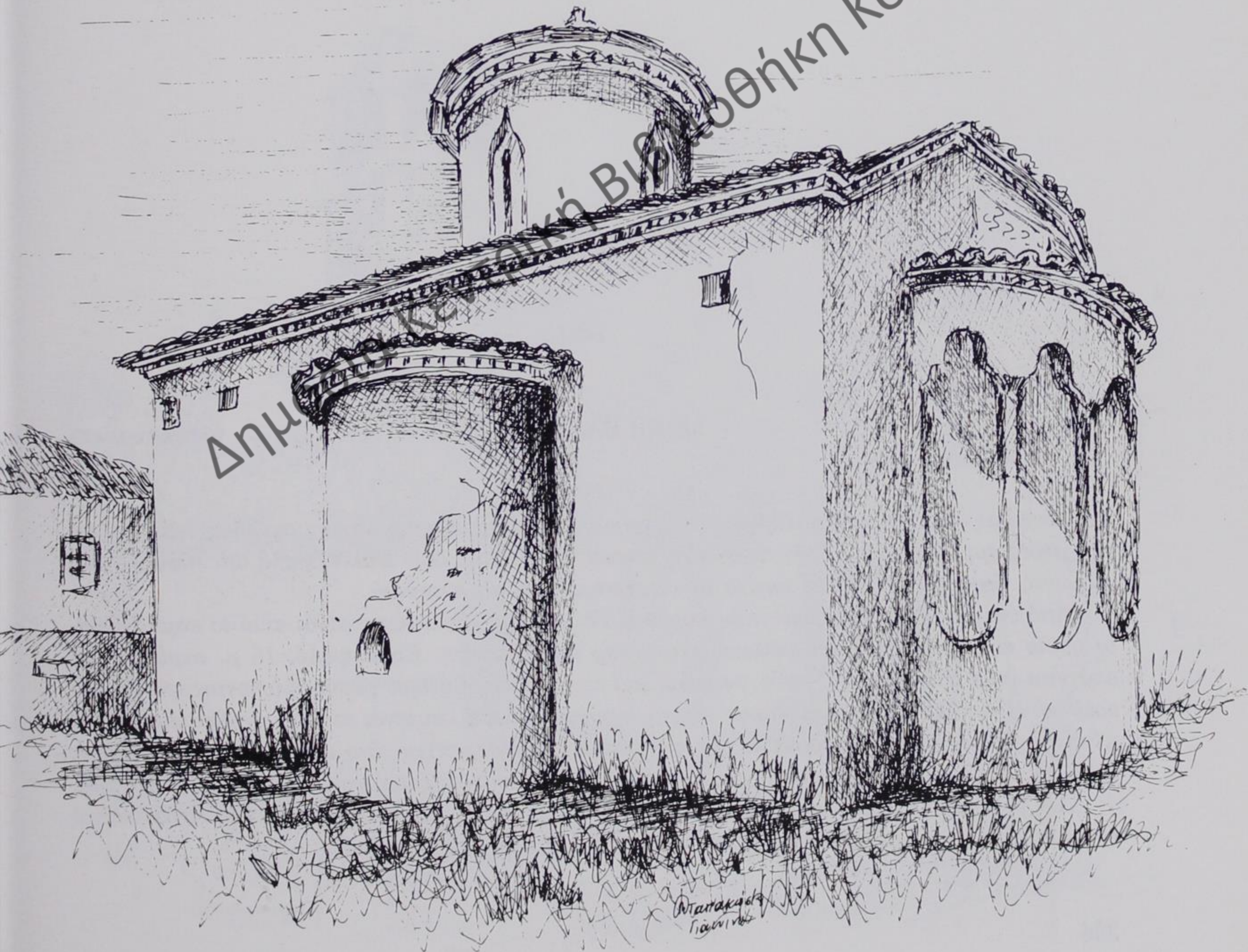
Στο χωριό Καστροσυκία, 22 χλμ., προς τη μεριά της θάλασσας, δίπλα στο δημόσιο δρόμο, βλέπουμε το μοναστήρι της Αγ. Πελαγίας.

Μόλις μπούμε, δεξιά μας βρίσκονται τα κελιά, παλιά και καινούργια, αίθουσα υποδοχής και ξενώνες. Το μοναστήρι κατοικείται και είναι πολύ περιποιημένο. Στη μέση της αυλής βρίσκεται ο ναός και δέκα μέτρα πιο πέρα υπάρχουν ερείπια από ρωμαϊκό πλινθόκτιστο οικοδόμημα. Ακόμα μακρύτερα βλέπουμε τα ερείπια από τόξα πιθανού υδραγωγείου. Από τα ρωμαϊκά αυτά ερείπια έχουν εντοιχίσει διάφορα ανάγλυφα, όπως δύο λιοντάρια στην είσοδο του ναού, ένα άλλο ωραίο ανάγλυφο πάνω από την αφίδα του ιερού και ένα ψηλά στο δυτικό τοίχο.

Για να μπούμε στην εκκλησία κατεβαίνουμε τρία ημικυκλικά πέτρινα σκαλοπάτια. Είναι πολύ κομψή, είναι ασοβάτιστη και έτσι βλέπουμε ότι είναι ολόκληρη χτισμένη από πωρόλιθο. Αριστερά και δεξιά ανοίγονται χοροί αθωνίτικου τύπου. Είναι τρίκλιτη βασιλική, θολωτή με τρούλο, ο οποίος στηρίζεται σε τέσσερις κολόνες με τα αντίστοιχα τόξα τους. Στη μία από αυτές τις κολόνες βλέπουμε ένα κορινθιακό κιονόκρανο και σε μια άλλη μία ιονική βάση. Επίσης η Αγ. Τράπεζα στηρίζεται σε αρχαίο βάθρο.

Το μοναστήρι αυτό, όπως και άλλα της Ηπείρου, ενίσχυε οικονομικά το σχολείο της Καστροσυκίας με 250 γρόσια.

Γνωρίζουμε επίσης ότι η εκκλησία του ανακαινίστηκε δύο φορές, μία στις 20 Ιουνίου του 1613 και μία το 1795.

Σε όλους μας είναι γνωστή η Πάργα, για την ομορφιά του τοπίου της, την καταγάλανη θάλασσα και τις χρυσές αμμουδιές της. Στην άκρη μιας τέτοιας αμμουδιάς, στον Βάλτο, ψηλά στο λόφο με τους ελαιώνες, δεσπόζει σε μεγάλη ακτίνα το καμπαναριό του μοναστηριού.

Από ένα μονοπάτι φτάνουμε στην κορυφή. Το μόνο που διασώζεται είναι αυτό το καμπαναριό, το οποίο είναι επτανησιακού ρυθμού, τετράγωνο στην κάτοψη. Είναι ψηλό, 15 μ. περίπου, και ανάγεται στον 18ο αιώνα. Ο ναός, τα κελιά και οι άλλοι βοηθητικοί χώροι βρίσκονται τριγύρω σε ερείπια. Η εκκλησία του μοναστηριού ήταν μικρή, μονόχωρη και είναι κι αυτή σχεδόν καταστραμμένη με αραιά ίχνη τοιχογραφιών. Το μοναστήρι ήταν περιτειχισμένο και βλέπουμε ακόμη τις πολεμίστρες στη σειρά, για άμυνα του μοναστηριού από τους πειρατές και τους άλλους επιδρομείς.

Δεν γνωρίζουμε τίποτε για το πώς χτίστηκε και πότε καταστράφηκε το μοναστήρι. Πιθανό είναι να το κατέστρεψαν κουρσάροι λόγω της ειδικής θέσης που ήταν χτισμένο.

Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ραφαήλ
Γαννιά

Στο δρόμο Καστροσυκιάς-Ιωαννίνων, στρίβουμε αριστερά για τον Αρχάγγελο και μετά τη Μυρσίνη, 30 χλμ. Στις πρώτες στροφές, καθώς ανεβαίνουμε για το μοναστήρι Λεκατσά, διακρίνουμε κάτω δεξιά τα ερείπια ενός άλλου παλιού ναού, του Αγ. Νικολάου.

Οι κάτοικοι στο χωριό λένε πως η εκκλησία αυτή ήταν πολύ παλιά. Σήμερα δυστυχώς είναι χωρίς στέγη, με τους τοίχους της σωριασμένους σε ερείπια. Σε λίγα χρόνια δεν θα υπάρχουν παρά μόνο πέτρες κι αγριόχορτα.

Ας μας μείνει λοιπόν σαν ανάμνηση αυτή η ωραία είσοδος του ναού, που στέκει ακόμα για να δείχνει την εξαιρετική δουλειά των μαστόρων της πέτρας. Δεν είναι πάντα τα λιθανάγλυφα ή οι μεγαλόπρεπες κατασκευές που κάνουν την ποιότητα. Ένα απλοϊκό κτίσμα μπορεί να έχει ποιότητα, αρκεί αυτός που το έφτιαξε να ήταν καλλιτέχνης.

Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι αυτή η απλοϊκή καμαρωτή πόρτα που είναι στο σχέδιο. Οι όρθιες πέτρες με τις πλάγιες, τα τόξα, μικρά και μεγάλα, οι γκρίζες με τις άσπρες πέτρες, η εσοχή πιο ψηλά, όλα αυτά, ζυγισμένα τέλεια από το μυαλό και το χέρι του λαϊκού οικοδόμου, μας δίνουν ένα αποτέλεσμα υψηλής αισθητικής αξίας, αρκεί να μπορούμε να το ξεχωρίσουμε για να το χαρούμε.

Κι αυτή η εκκλησία ήταν ένα μνημείο που έλαμψε, φώτισε και χάθηκε...

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΜΟΝΗ ΛΕΚΑΤΣΑ

ΜΥΡΣΙΝΗ/ΠΡΕΒΕΖΑ

Μετά τον Αγ. Νικόλαο συνεχίζουμε το χωματόδρομο για να ανεβούμε ύστερα από 2-3 χλμ. ως το μοναστήρι Λεκατσά. Ονομάστηκε έτσι από το όνομα κάποιας οικογένειας από την Πρέβεζα, η οποία κατέβαλε τα έξοδα για την ανακαίνιση του ναού. Το μοναστήρι είναι αφιερωμένο στην Αγ. Τριάδα και πανηγυρίζει τη Δευτέρα του Αγ. Πνεύματος. Έξω από το μοναστήρι, η τοποθεσία είναι κατάφυτη από πεύκα, βελανιδιές, έχει σιάδια και νερό για τους προσκυνητές και τους πανηγυριώτες.

Από τη μεγάλη καμαρωτή πύλη που βλέπουμε στο σχέδιο μπαίνουμε μέσα στην αυλή του μοναστηριού. Καταλαβαίνουμε πως ήταν ένα πολύ πλούσιο και μεγαλόπρεπο συγκρότημα. Σήμερα σώζεται μόνο η εκκλησία, το καμπαναριό και ένας ξενώνας, όλα ανακαινισμένα.

Το μοναστήρι είναι πιθανό να χτίστηκε τον 8ο ή 9ο αιώνα. Μετά ανακαινίστηκε το 1600 και το 1774.

Μπαίνουμε στο ναό, ο οποίος παλιά είχε τρούλο, που γκρεμίστηκε το 1870. Είναι μονόχωρος και οι τοιχογραφίες του είναι όλες ασβεστωμένες. Το τέμπλο του είναι ξυλόγλυπτο και οι εικόνες του έχουν γίνει από τον Σαμαρινιώτη ζωγράφο Αθανάσιο Τσούκα το 1916. Η κόγχη του ιερού εξωτερικά είναι καλοχτισμένη και φέρει πέντε τυφλές αφίδες.

ΕΘΝΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ Κόνιτσας

Αναπαύοις
Γιάννινα

ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΚΛΕΙΣΟΥΡΑ/ΠΡΕΒΕΖΑ

Στο δρόμο Πρέβεζας-Παραμυθιάς, στο 49ο χλμ., μέσα στο χωριό Κλεισούρα, στη δεξιά πλευρά του δρόμου, συναντούμε την όμορφη εκκλησία του Αγ. Γεωργίου, που βλέπουμε στο σχέδιο.

Το ασεσωμένο της χαγιάτι έχει δύο εισόδους, απέναντι από τις αντίστοιχες εισόδους του καθολικού και του νάρθηκα. Φωτίζεται από τα πέτρινα τοξωτά ανοίγματα, που στηρίζονται σε δύο χαμηλές κολόνες. Στην δεξιά είσοδο υπάρχει εντοιχισμένη επιγραφή με τη χρονολογία 1855. Μπαίνοντας στο καθολικό, παρά τον ελάχιστο φωτισμό, μπορούμε να δούμε ότι πρόκειται για ένα σχετικά μικρό τρίκλιτο καθολικό, θολωτό με στρογγυλό τρούλο, ο οποίος εξωτερικά φέρει διακοσμητική οδοντωτή ταινία στο γείσο του. Ο νάρθηκας χωρίζεται από το καθολικό με πέτρινο τοίχο, που έχει δύο μικρά τοξωτά παράθυρα και μικρή επίσης τοξωτή πορτούλα. Το τέμπλο του ιερού είναι κι αυτό πέτρινο χτιστό.

Παράξενο είναι ότι αυτή η εκκλησία δεν έχει καμία φορητή εικόνα, παρά μόνο τοιχογραφίες. Όλοι οι τοίχοι, του καθολικού, του Αγ. Βήματος, του τρούλου και των θόλων, είναι ιστορημένοι από τους Χιονιαδίτες ζωγράφους αυτάδελφους Ματθαίο και Κωνσταντίνο.

Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Β. Παπαγιάννης
1985

Η Κυψέλη απέχει από την Πρέβεζα 55 χλμ. και βρίσκεται στα όρια με τη Θεσπρωτία. Το μοναστήρι είναι δέκα λεπτά μακριά από το χωριό με το αυτοκίνητο, στη δεξιά όχθη του ποταμού Κοκυτού.

Όπως βλέπουμε, είναι περιτειχισμένο και σήμερα σώζεται η θαυμάσια εκκλησία του Αγ. Δημητρίου, που είναι στο σχέδιο, και η τράπεζα των μοναχών, που έχει μετατραπεί σε εκκλησία του Αγ. Γεωργίου.

Η εκκλησία του Αγ. Δημητρίου είναι ένα μεγαλόπρεπο κτίσμα που μας εντυπωσιάζει με το παίξιμο που έκανε ο οικοδόμος στις σκεπές (μονόκλινες, δίκλινες, τετράκλινες ή τρουλωτές), με την ποικιλία στην κεραμική διακόσμηση (οδοντωτές ταινίες, μαϊανδροί, ήλιοι κλπ.) και με την πυκνή δόμηση των όγκων της. Η εκκλησία αυτή είναι τρίκλιτη βασιλική, σταυρεπίστεγη με ογκώδεις τρούλους. Το ιερό της έχει μια τρίπλευρη κόγχη και δύο μικρότερες ημικυκλικές. Φωτίζεται, εκτός από τα μονόλοβα ανοίγματα των τρούλων, και από άλλα δίλοβα παράθυρα, τα οποία μάλιστα φέρουν διπλή τοξωτή κεραμική διακόσμηση. Εσωτερικά υπάρχουν κιονόκρανα δύο διαφορετικών τύπων. Ο ανώνυμος και εδώ οικοδόμος, με το σπουδαίο μυαλό που είχε, εκτός από τα παραπάνω έχτισε με τέτοιο τρόπο τους θόλους και τους τρούλους ώστε οι φωνές των ψαλτών να πολλαπλασιάζονται και να έχει έτσι η εκκλησία αυτή θαυμάσια ακουστική.

Είναι πιθανόν το μνημείο αυτό να χτίστηκε το 1242 από τον δεσπότη Μιχαήλ Β' στη θέση αρχαιότερου προχριστιανικού κτίσματος, και τα κιονόκρανα, καθώς και τα άλλα μαρμάρινα λιθανάγλυφα που υπάρχουν εδώ, να προέρχονται από το αρχαίο εκείνο κτίσμα.

Κη Κόνιτσας

Παναγιώτα
Γιάννη

Μετά το χωριό Λούρος, στρίβουμε αριστερά για τη Βρυσούλα, 42 χλμ. Λίγο έξω από το χωριό, αριστερά μας, αφού περπατήσουμε 10 λεπτά κοντά στο ποτάμι, φτάνουμε στη μονή Αβάσσου.

Η τοποθεσία που είναι χτισμένο το μοναστήρι είναι πολύ ωραία, με ψηλά πλατάνια και τρεχούμενα νερά. Η πυκνή όμως βλάστηση έχει εξαφανίσει τα κελιά και τα άλλα ερειπωμένα κτίρια. Στέκει μόνο η εκκλησία, που βλέπουμε στο σχέδιο, η οποία χτίστηκε το 1852 στα θεμέλια άλλης παλιότερης, την οποία είχαν καταστρέψει αλβανικά στίφη μαζί μ' όλο το μοναστήρι.

Παρατηρούμε πως ο νάρθηκας αριστερά έχει προστεθεί αργότερα και δεν έχει καθόλου παράθυρα, παρά μόνο μια καμαρωτή είσοδο. Η είσοδος για το καθολικό είναι κι αυτή καμαρωτή με δύο σειρές τόξα και τρεις αβαθείς αφίδες πιο ψηλά. Κατεβαίνουμε δύο σκαλοπάτια για να μπούμε. Βλέπουμε πως ο κυρίως ναός είναι τρίκλιτος, θολωτός, με φουρνικά στα πλάγια κλίτη. Έχει ξυλόγλυπτο παλιό τέμπλο και είναι όλος τοιχογραφημένος από το 1853. Η κόγχη του ιερού, εξωτερικά, είναι καλοχτισμένη με τυφλά αφιδώματα και δύο σειρές πέτρινη οδοντωτή διακόσμηση στο γείσο της. Αξιοσημείωτο σ' αυτήν την εκκλησία είναι ότι στον εξωτερικό μπροστινό τοίχο υπάρχουν εντοιχισμένα μαρμάρινα και βυζαντινά γλυπτά που πιθανόν είναι να προέρχονταν από τον παλιό καταστραμμένο ναό.

Το όνομά του το μοναστήρι το πήρε από το όνομα κάποιου που λεγόταν Αβασιώτης, ο οποίος ήταν ιδιοκτήτης της περιοχής αυτής και εμπορευόταν στη Ρωσία.

Είναι αφιερωμένο στην Κοίμηση της Θεοτόκου.

Κεντρική Βιβλιοθήκη Κονίτσας

Μετά τη μονή Αδάσσοι κατευθυνόμαστε προς το χωριό Πολυστάφυλο, 70 χλμ., στα σύνορα με το νομο Ιωαννίνων. Πριν μπούμε στο χωριό, δεξιά μας, σε μικρό υψωματάκι, δεσπόζει η εκκλησία της Κοίμησης της Θεοτόκου. Η τοποθεσία σκιάζεται από μεγάλα πλατάνια, ενώ πιο πέρα τρέχει δροσερό νερό. Είναι κρίμα που το έδαφος υποχωρεί και σώζεται σήμερα μόνο η παραπάνω εκκλησία.

Όπως βλέπουμε στο σχέδιο, αυτή έχει στρογγυλό τρούλο με οδοντωτή διακόσμηση από κεραμικά. Πάνω από τα στενά ανοίγματα του τρούλου υπάρχουν τόξα από ένθετα επίσης κεραμικά. Η κόγχη του ιερού είναι ημικυκλική και φέρει κι αυτή την ίδια οδοντωτή κεραμική ταινία που έχει και ο τρούλος. Η είσοδος για το καθολικό είναι η ωραία πέτρινη καμαρωτή πόρτα με τα δύο πέτρινα τόξα, που το ένα μάλιστα αποτελείται από δύο μονοκόμματα πελεκητές πέτρες. Δίπλα η είσοδος του νάρθηκα είναι κι αυτή καμαρωτή, αλλά μικρότερη.

Μπαίνουμε στο καθολικό, που είναι μονόκλιτο και σκεπάζεται από καμάρες. Οι δύο μάλιστα στηρίζουν τον τρούλο. Χοντρά απελέκητα ξύλινα δοκάρια, εγκάρσια τοποθετημένα δένουν τις καμάρες αυτές. Το τέμπλο της είναι ξυλόγλυπτο. Είναι πολύ ωραία πλακοστρωμένη και δεν υπάρχει σήμερα χώρισμα μεταξύ νάρθηκα και καθολικού. Οι τοιχογραφίες είναι σχεδόν καταστραμμένες.

Η Κοίμηση της Θεοτόκου Πολυστάφυλου είναι κτίσμα μάλλον του 18ου αιώνα. Στον τρούλο όμως υπάρχει, με εντοιχισμένα κεραμικά, η χρονολογία 1848.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

Βιτανάκωλα
ΓΑΥΓΙΝΑ

ΜΟΝΗ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΡΩΓΩΝ

ΚΕΡΑΣΟΥΝΤΑ/ΠΡΕΒΕΖΑ

Δίπλα στο χωριό Κερασούντα, στο 58ο χλμ του δρόμου Πρέβεζας-Ιωαννίνων, ανάμεσα από μια φυσική τάφρο που σχηματίζει ο Λούρης ποταμός, υψώνεται ένας κατάφυτος λόφος, ο οποίος είναι περιτειχισμένος από τα ερειπωμένα μισά τείχη του κάστρου των Ρωγών.

Το κάστρο αυτό πρέπει να υπήρχε από τους ρωμαϊκούς χρόνους, να επισκευάστηκε κατά τη βυζαντινή εποχή και να καταστράφηκε ολοσχερώς κατά την τουρκοκρατία. Ο Σ. Ξενόπουλος γράφει πως καταστράφηκε το 1449 και ο Αραβαντινός μεταξύ 1436 και 1691. Μέσα σ' αυτό το κάστρο αναπτύχθηκε μια αξιολογότερη πόλη κατά τον Μεσαίωνα, οι Ρωγοί, ή Αρρωγοί ή Ασταχώρα, από την οποία δεν σώζεται τίποτα σήμερα.

Από ένα ανηφορικό μονοπάτι μπαίνουμε μέσα στο κάστρο και φτάνουμε μπροστά στο γραφικό αυτό εκκλησάκι που βλέπουμε και στο σχέδιο. Πρέπει να ήταν περιτειχισμένο και να είχε αρκετά κελιά, όπως μαρτυρούν οι πεσμένοι τριγύρω τοίχοι. Τα κομμάτια από πέτρινες κολόνες και ο μισογκρεμισμένος τοίχος στην πλευρά της εισόδου είναι ό,τι απόμεινε από το χαγιάτι της. Από τη χαμηλή πόρτα μπαίνουμε μέσα στο ναό και βλέπουμε πως είναι μονόχωρος, τοιχογραφημένος και αποτελείται από νάρθηκα, καθολικό και ιερό. Φωτίζεται ελάχιστα από τα δυτικά και από την επιγραφή μαθαίνουμε για κάποια ανακαίνιση του ναού που έγινε κάπου ανάμεσα στο 1609 και στο 1687.

Στην επισκοπή αυτή των Ρωγών ήταν επίσκοπος ο γνωστός Ιωσήφ, ο οποίος πολέμησε ηρωικά και κατά την έξοδο του Μεσολογγίου έβαλε φωτιά κι ανατινάχτηκε μαζί με τους υπέργηρους και άρρωστους. Μάλιστα δίπλα από την είσοδο υπάρχει εντοιχισμένη πλάκα που γράφει: «ΕΝ ΤΑΥΤΗ ΤΗ ΠΑΛΑΙ ΠΟΤΕ ΜΟΝΗ ΚΑΙ ΕΠΙΣΚΟΠΗ ΡΩΓΩΝ ΑΡΧΙΕΡΑΤΕΥΣΕ 1820-1826 Ο ΕΘΝΟΜΑΡΤΗΡΑΣ ΙΩΣΗΦ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΑΤΑΣ ΠΡΟΣΕΝΕΓΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΤΗ ΠΑΤΡΙΔΙ ΕΝ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΩ ΑΓΩΝΙΣΘΕΙΣ ΚΑΙ ΘΥΣΙΑΣΘΕΙΣ 13-4-1826».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Στο δρόμο Πρέβεζας-Ιωαννίνων, πριν το χωριό Στεφάνη, στρίβουμε αριστερά για το Θεσπρωτικό, 38 χλμ. Μέσα στην κομμάτι αυτή, αριστερά του δρόμου, βρίσκεται η εκκλησία της Γέννησης της Θεοτόκου, η οποία είναι και ενοριακή.

Έχει μία, πολύ μεγάλη πλακόστρωτη αυλή και είναι περιτειχισμένη. Στην επάνω μάλιστα πλευρά του τοίχου υψώνεται ένα ωραιότατα χτισμένο πέτρινο καμπαναριό. Η εκκλησία μάς εντυπωσιάζει με το μεγάλο της μέγεθος. Το χαγιάτι της, κι αυτό μεγάλο, είναι χτισμένο με πέτρα, όπως ολοκληρή η εκκλησία, και έχει τοξοστοιχία με κολόνες. Ο τρούλος της, όπως βλέπουμε, είναι οκτάπλευρος με στενά ανοίγματα. Ιδιαίτερη φροντίδα στο χτίσιμο έδωσε ο οικοδόμος στην κόγχη του ιερού, εξωτερικά, η οποία είναι πολύπλευρη και στολίζεται με σειρά από τυφλά αφιδώματα. Το γείσο της είναι από διακοσμητική οδοντωτή πέτρινη ταινία. Είναι τρίκλιτη βασιλική, θολωτή με τρούλο, και είναι κατάγραφή από ωραιότατες τοιχογραφίες ζωγραφισμένες από Γιαννιώτες ζωγράφους το 1797. Το τέμπλο της είναι ξυλόγλυπτο και η τιμώμενη εικόνα της Παναγίας που είναι σε αυτό έγινε το 1678 στο μοναστήρι του Λάμποβου της Β. Ηπείρου.

Σύμφωνα με επιγραφή στην κόγχη του ιερού, η σημερινή εκκλησία χτίστηκε το 1797.

Η παράδοση μας λέει ότι η παραπάνω εκκλησία χτίστηκε στη θέση παλαιάς, η οποία ήταν κι αυτή χτισμένη πάνω στα ερείπια καθολικού βυζαντινής μονής, που ήταν μετόχι της μονής Λάμποβου. Πάντως στην κόγχη του ιερού υπάρχει επιγραφή δυσανάγνωστη, με πιθανή χρονολογία 1429. Επίσης λέγεται πως η εκκλησία στο παρελθόν είχε δύο ονομασίες, Παναγία Λαμποβίτισσα και Παναγία η Δεξιοχέρα.

Δημοσια Κεντρικη Βιβλιοθηκη Κόνιτσας

Ματακωλα
Γιάννινα

Από το Θεσπρωτικό στρίβουμε δεξιά, λίγα χιλιόμετρα, για το χωριό Ριζοβούνι. Μέσα στο χωριό, θεμελιωμένο πάνω σε βράχια, βλέπουμε το μικρό μοναστήρι της Αγ. Παρασκευής.

Ανεβαίνουμε αρκετές σκάλες, όπως βλέπουμε, για να φτάσουμε την καμαρωτή πύλη και να μπούμε στη μικρή αυλή του.

Ο ναός της Αγ. Παρασκευής είναι σταυρεπίστεγος με οκτάπλευρο τρούλο, ο οποίος έχει τέσσερα στενά ανοίγματα για φωτισμό. Η κόγχη του ιερού είναι πεντάπλευρη. Πάνω από το υπέρθυρο της εισόδου βλέπουμε τη χρονολογία 1856. Είναι η χρονολογία ανακαίνισης του ναού μετά την καταστροφή του το 1822. Το μοναστήρι αυτό θα πρέπει να ήταν πολύ παλιό, διότι ο Σ. Ξενόπουλος γράφει ότι αυτό αναγνωρίστηκε ως μοναστήρι το 1025.

Εδώ υπήρχε μυστική κρύπτη για τα πολύτιμα σκεύη της μονής και για έξοδο διαφυγής για τους κυνηγημένους.

Το μοναστήρι αυτό, μικρό κι αρμονικό, είναι ένα στολίδι για το χωριό και τη γύρω περιοχή.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ρωμανώλης
Γεωργίου

Λίγο έξω από το χωριό Ριζοβούνι συναντούμε τα ερείπια του κάστρου όπου βρισκόταν χτισμένη η αρχαία πόλη του Ριζοβουνίου (Φυλάκη). Ανάμεσα από τα ερείπια αυτά, περπατάμε για να φτάσουμε σε λίγα λεπτά στο μοναστήρι της Κοίμησης της Θεοτόκου, που, όπως λέγεται, είναι χτισμένο από το 1095.

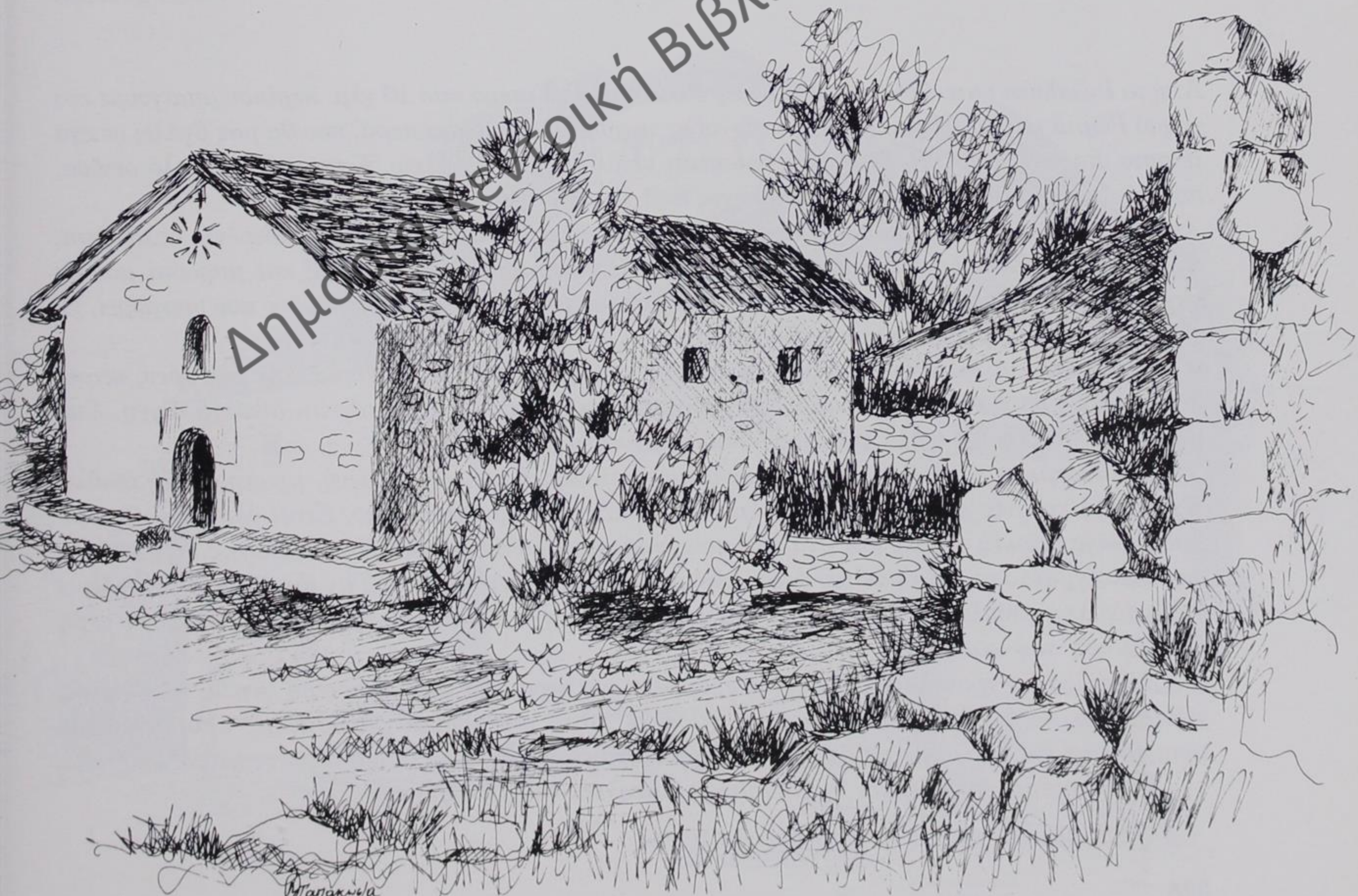
Κι εδώ διαπιστώνουμε ότι από τα κελιά, ηγουμενείο, αποθήκες κλπ. δεν σώζεται τίποτα. Στέκει ορθή μόνο η μικρή εκκλησία, που πιθανόν να είναι χτισμένη στα θεμέλια ειδωλολατρικού ναού. Χτίστηκε για να εκτελούν τα θρησκευτικά τους καθήκοντα οι στρατιώτες που έμεναν και φύλαγαν το κάστρο κατά τους βυζαντινούς χρόνους.

Η είσοδος για το νάρθηκα είναι η μικρή καμαρωτή πορτούλα που βλέπουμε στο σχέδιο, πάνω από την οποία ανοίγεται τοξωτή κόγχη, και πιο ψηλά υπάρχει διακόσμηση από κεραμικά σε σχήμα ήλιου. Από το νάρθηκα, ο οποίος είναι ατοιχογράφητος, μπαίνουμε στο καθολικό. Βλέπουμε εδώ πως είναι καμαροσκέπαστο και κατάγραφο, όπως και το ιερό. Οι τοιχογραφίες αυτές έγιναν το 1670, είναι σπουδαίας τέχνης και μας προκαλεί εντύπωση ο ζωηρός χρωματισμός τους και οι πολλές παραστάσεις που είναι ζωγραφισμένες.

Το μοναστήρι αυτό ως το 1928, που απαλλοτριώθηκε η περιουσία του, ήταν πολύ πλούσιο και πλήρωνε τους μισθούς των δασκάλων των σχολείων της περιοχής.

Δημοτική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Μαριαννα Γιάννη

ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ

ΡΩΜΙΑ/ΠΡΕΒΕΖΑ

Από το Ριζοβούνι κατευθυνόμαστε προς τη Φιλιπιάδα. Ύστερα από 10 χλμ. περίπου μπαίνουμε στο χωριό Ρωμιά και, αφού ρωτήσουμε, παίρνουμε το χωματόδρομο αριστερά, που θα μας βγάλει σε ένα τέταρτο στο μοναστήρι. Η φύση εδώ βρίσκεται σε όλο της το μεγαλείο. Καταπράσινα ψηλά δέντρα, πουλιά και λίγο πιο πέρα ακούγεται ο ήχος από το νερό της πηγής που τρέχει.

Το μοναστήρι είναι περιτειχισμένο, αλλά ερειπωμένο. Μπαίνουμε από τη σιδερένια αυλόπορτα. Αριστερά μας βλέπουμε τα ερείπια από τα κελιά, δεξιά μας λίγους τάφους και μπροστά μας τη μεγάλη αυτή εκκλησία που είναι στο σχέδιο. Είναι χτισμένη, δυστυχώς, σε έδαφος που υποχωρεί, γι' αυτό έχουν δημιουργηθεί αρκετά προβλήματα.

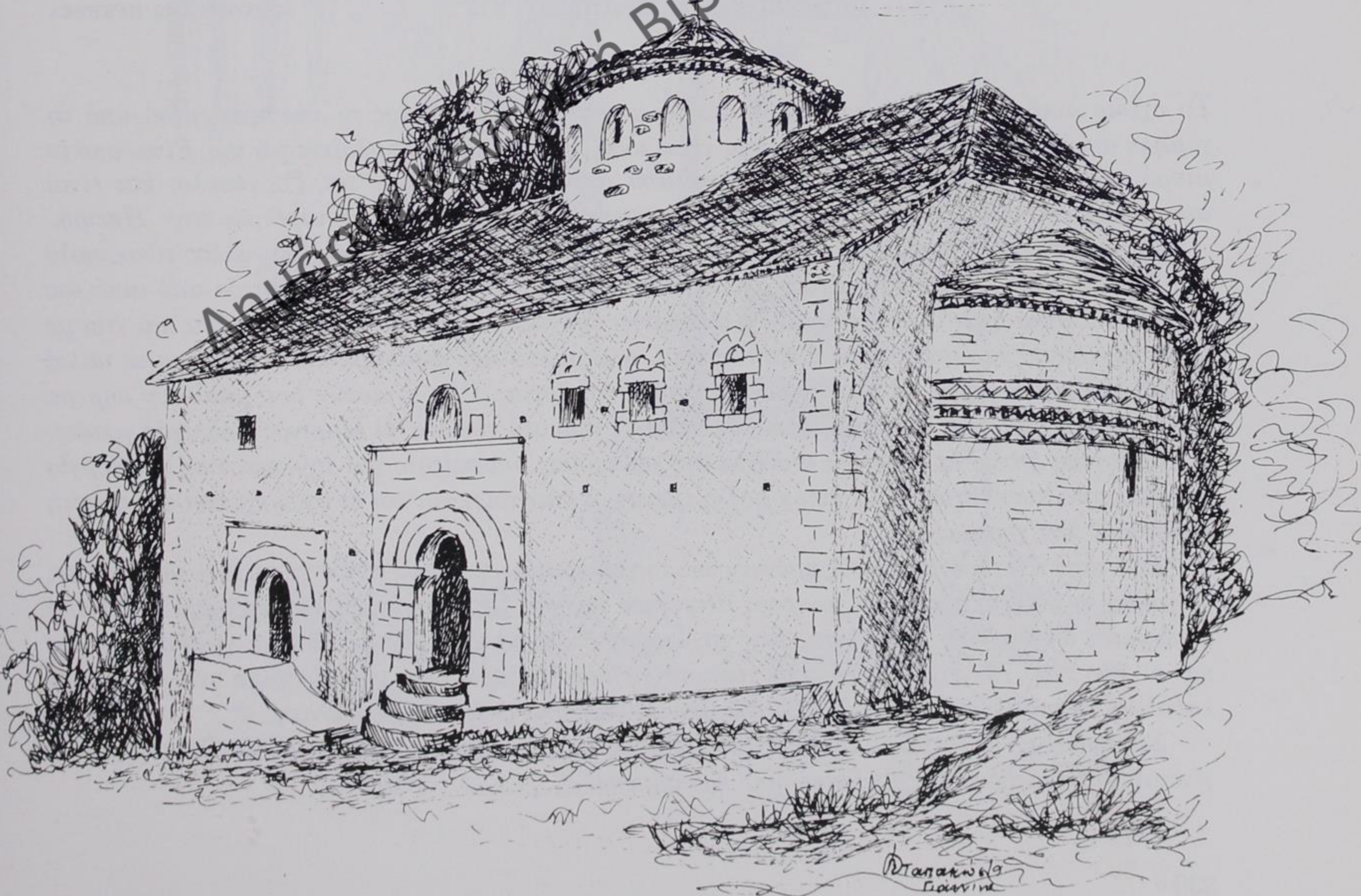
Η είσοδος για το καθολικό είναι καμαρωτή, όπως κι αυτή του νάρθηκα, και έχει τρεις σειρές πέτρινα τόξα, ένα σκαλιστό λιοντάρι και ρόδακες. Στο υπέρθυρό της ανοίγεται αβαθής κόγχη. Στις γωνίες της εκκλησίας ψηλά υπάρχουν εντοιχισμένες σκαλιστές πέτρες.

Μπαίνουμε στον κυρίως ναό, που είναι μια τρίκλιτη βασιλική, θολωτή, με στρογγυλό τρούλο. Έχει τρεις κολόνες στην κάθε σειρά και το τέμπλο της είναι ξυλόγλυπτο. Είναι όλη στρωμένη με μικρές συμμετρικές πέτρες και ανάμεσά τους υπάρχουν λιθανάγλυφα. Ο τρούλος της έχει τέσσερα στενά ανοίγματα και στο γείσο του φέρει οδοντωτή πέτρινη διακόσμηση. Την ίδια διακόσμηση φέρει στο γείσο της ολόκληρη η εκκλησία. Μάλιστα στην κόγχη του ιερού εξωτερικά υπάρχει κι άλλη διακόσμηση από κεραμικά.

Σύμφωνα με χρονολογία που είναι γραμμένη με κεραμικά στην αριστερή γωνία, η εκκλησία χτίστηκε το 1852. Θα πρέπει όμως να χτίστηκε πάνω στα ερείπια παλιότερης, από την οποία προέρχονται και τα λιθανάγλυφα που υπάρχουν εντοιχισμένα.

Το μοναστήρι αυτό τιμάει τη γέννηση του Ιωάννου του Προδρόμου.

Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΓΟΡΓΟΜΥΛΟΣ/ΠΡΕΒΕΖΑ

Το σχέδιο αυτό δείχνει την εσωτερική είσοδο από το καθολικό προς το νάρθηκα, μέσα από τη χαμηλή αυτή πορτούλα, μόλις 1,50 μ., που είναι τόσο γραφική με την απλοϊκότητά της. Είναι από το μικρό ναό του Αγ. Δημητρίου, κάπου ανάμεσα στον Αμμότοπο και τον Γοργόμυλο, και είναι αντιπροσωπευτικό δείγμα των περισσότερων μικρών μονόχωρων ναών με νάρθηκα στην Ήπειρο.

Εκτός από τον τύπο του νάρθηκα (γυναικωνίτη) στο σχέδιο 23, υπάρχει και άλλος τύπος πολύ πιο διαδεδομένος, ο οποίος χιζόταν, όπως βλέπουμε, σε ψηλότερο πάντα επίπεδο από αυτό του καθολικού. Αυτό ήταν σκόπιμο, ώστε να αναγκάσει τον πιστό να σκύψει για να κατέβει και έτσι με αυτόν τον τρόπο να υποδηλωθεί η ταπεινότητα, η μετάνοια και η μεταμέλεια αυτών που τα παλιά χρόνια είχαν τιμωρηθεί να λειτουργούν από το νάρθηκα, αλλά κι αυτών που μπαίνουν σήμερα στο καθολικό μέσω του νάρθηκα, όταν δεν υπάρχει χωριστή είσοδος. Ο Μαρίνος Καλλιγιάς γράφει: «Ο νάρθηκας ήταν ένα ουσιώδες στοιχείο της εκκλησίας, απαραίτητο για την κανονική λειτουργία του εκκλησιαστικού θεσμού. Σε αυτόν παλιά έμεναν οι κατηχούμενοι και οι τιμωρημένοι και η τρίτη κατηγορία των χριστιανών».

Εδώ στην Ήπειρο, κατά τους χρόνους της τουρκοκρατίας, ο χώρος αυτός χρησίμευε μόνο για τις γυναίκες, οι οποίες, πίσω από χοντρούς πέτρινους τοίχους, μερικές φορές ανάμεσα από καφασωτά ανοίγματα, άκουγαν τη λειτουργία. Στις περισσότερες μάλιστα εκκλησίες υπήρχε χωριστή είσοδος και σε δύο (26, 70) είχαν χτίσει και χωριστό χαγιάτι. Σε ορισμένα χωριά ακόμα και σήμερα το καθολικό το ονομάζουν αντρικό ή αντρώο και το νάρθηκα φυσικά γυναικωνίτη.

Στο καθολικό οι γυναίκες έμπαιναν μόνο τις καθημερινές για να το καθαρίσουν. Για το ιερό δεν γίνεται λόγος εισόδου της γυναίκας ούτε και σήμερα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Manassis
1990

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΠΡΟΤΙΑΣ

Πολλά εκκλησιαστικά μνημεία υπήρχαν και στο νομό Θεσπρωτίας. Με τους συχνούς όριες επιδρομείς που έφταναν ως εδώ, και αργότερα με τους πολλούς εξισλαμισμούς, καταστράφηκε ένα μέρος απ' αυτά. Σε αρκετά έχουν γίνει επεμβάσεις τέτοιες που ν' αλλοιωθεί το αρχιτεκτονικό τους χρώμα. Μερικά χωριά έχουν αξιόλογες ενοριακές εκκλησίες, όπως αξιόλογα είναι και άλλα μοναστήρια που δεν έχω σχεδιάσει. Λίγα απ' αυτά είναι:

Μονή Αγ. Παρασκευής Κουγκίου (χτίστηκε το 1793 και αναπνεύστηκε το 1803).

Μονή Αγ. Παρασκευής Μπούντιας (χτίστηκε το 1756).

Μονή Μίχλας (χτίστηκε το 1845).

Μονή Παγανιών (χτίστηκε το 1652).

Οι χιλιομετρικές αποστάσεις είναι από την πρωτεύουσα του νομού, την Ηγουμενίτσα.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Το μοναστήρι αυτό βρίσκεται στη δυτική άκρη της πόλης της Παραμυθιάς, η οποία απέχει από την Ηγουμενίτσα 37 χλμ.

Το όνομα «Παναγία Παραμυθιάς» το πήρε γιατί τα χρόνια των επιδημιών έρχονταν εδώ οι άρρωστοι για παρηγοριά ή παραμυθία. Μέχρι το 1960 ο ναός του μοναστηριού ήταν ο μητροπολιτικός ναός της πόλης. Σήμερα γίνεται συντήρηση του ναού και χρησιμεύει σαν νεκροταφείο μόνο.

Ο ναός είναι σταυρεπίστεγος με τρούλο και φέρει εξωτερικά κεραμική διακόσμηση. Είναι πιθανό να χτίστηκε κατά τον 14ο αιώνα. Πάντως μνημονεύεται το 1636 σε σιγίλλιο του Πατριάρχη Κων/λεως Νεοφύτου Γ'. Από τότε έχουν γίνει πολλές προσθήκες. Το καμπαναριό που βλέπουμε στο σχέδιο είναι πολύ μεταγενέστερο και είναι χτισμένο σε τέσσερις ζώνες. Η αυλόπορτα του μοναστηριού είναι η μεγάλη καμαρωτή πόρτα, όπου αριστερά της υπάρχουν χτισμένες δύο θρύσες σε καμαρωτό πλαίσιο. Τα κελιά δεξιά έχουν δική τους είσοδο.

Μέσα στο μοναστήρι αυτό φυλάγονται ένα παλιό ευαγγέλιο και ένας πολύτιμος χρυσοκέντητος επιτάφιος, φερμένος το 1588 από τα Μετέωρα, έργο του μοναχού Αρσενίου.

Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Παρασκευάς
Γαλιμα

Από την Παραμυθιά παίρνουμε τις ανηφόρες για ν' ανεβούμε στο χωριό Πετούσι, 56 χλμ. Καθώς βγαίνουμε από το χωριό, μέσα σε μια ωραία ρεματιά με πλατάνια βρίσκουμε την εκκλησία των Ταξιαρχών.

Όπως βλέπουμε, η εκκλησία αυτή έχει ψηλό τρούλο με διπλή οδοντωτή πέτρινη διακόσμηση, ίδια με αυτήν της κόγχης του ιερού.

Κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας ήταν δύσκολο να χτίζονται πλούσια, εξωτερικά τουλάχιστον, κτίσματα σε φτωχά μέρη, για να μην προκαλούν τον κατακτητή. Τα τζάμια, επειδή ήταν πανάκριβα και δυσεύρετα, δεν τα χρησιμοποιούσαν κι έτσι οι οικοδόμοι άφηναν πολύ στενά ανοίγματα, όπως στην εκκλησία αυτή, για να προστατεύουν τους πιστούς από τη βροχή και το κρύο, αλλά και για να δίνουν έναν αμυδρό φωτισμό, κατάλληλο για τη δημιουργία κλίματος περιουλογής.

Ο ναός των Ταξιαρχών είναι περιτειχισμένος και στην αυλή του υπάρχει και άλλη μία εκκλησία, ο Άγ. Δημήτριος.

Η παράδοση σχετικά με το χτίσιμο της παραπάνω εκκλησίας μάς λέει για κάποιον πλούσιο κτηνοτρόφο από την Κορυτσά, ο οποίος, για να συγχωρεθούν οι αμαρτίες του, έβαλε μαστόρους να γκρεμίσουν το εκκλησάκι του Αγ. Δημητρίου για να χτίσουν ένα καινούργιο. Κάθε φορά λοιπόν που ξεκινούσε η δουλειά, έπεφταν αρρώστιες και συμφορές στο μπουλούκι των μαστόρων. Στο τέλος ο Δεσπότης τούς συμβούλεψε να μην πειράζουν την παλιά εκκλησία, αλλά να χτίσουν δίπλα τη σημερινή εκκλησία. Έτσι κάπως χτίστηκε ο ναός των Ταξιαρχών.

Εθνική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Μπαίνουμε στην εκκλησία των Ταξιαρχών από μία πολύ χαμηλή πορτούλα, λιγότερο ίσως από 1,50 μ. ύψος. Το φως που μπαίνει καθώς ανοίγουμε την πόρτα τρομάζει τις δεκάδες νυχτερίδες που κρέμονται από τους τοίχους. Όλος ο ναός είναι ατοιχογράφητος και είναι ασβεστωμένος. Έτσι ήταν μία ευκαιρία να τον σχεδιάσω, ώστε να φανεί καλύτερα η τέχνη των οικοδόμων μας στον τύπο αυτό της εκκλησίας.

Είναι τρίκλιτη βασιλική θολωτή, με τρούλο. Στο σχέδιο φαίνεται το μεσαίο κλίτος και λίγο το δεξιό. Η εκκλησία αυτή είναι σκεπασμένη με θόλους, οι οποίοι ξεκινούν από τα σταυρωτά τόξα που φαίνονται και στηρίζονται σε έξι κολόνες, οι οποίες δένονται μεταξύ τους με χοντρά ξύλινα δοκάρια. Αυτές λοιπόν οι κολόνες, τρεις στην κάθε σειρά, χωρίζουν το ναό σε τρία κλίτη. Ένα ξύλινο απλό τέμπλο χωρίζει το ιερό από το καθολικό.

Σύμφωνα με επιγραφές από κεραμικά που βρίσκονται στον τρούλο, στο Άγ. Βήμα και στην ανατολική εξωτερική πλευρά, ο ναός αυτός των Ταξιαρχών χτίστηκε το 1741.

Πανηγυρίζει στις 6 Αυγούστου και πολύς κόσμος συγκεντρώνεται εδώ, κάτω από τα σκιερά πλατάνια.

Λίγο έξω από την Παραμυθιά βρίσκεται το χωριό Προδρόμι, 47 χλμ., απ' όπου ξεκινάμε με τα πόδια για ν' ανεβούμε και ύστερα από μισή ώρα περίπου να φτάσουμε μπροστά στο μοναστήρι του Αγ. Ιωάννου.

Όπως φαίνεται και στο σχέδιο, τα παλιά κελιά και οι διάφοροι βοηθητικοί χώροι βρίσκονται ερειπωμένοι και σωριασμένοι. Στο βάθος με τα τρία παράθυρα διακρίνεται η εκκλησία, που είναι νεότερο κτίσμα. Η είσοδός της έχει ένα τοξωτό λαϊκό ανάγλυφο υπέρθυρο. Είναι τρίκλιτη βασιλική και διασώζεται ένα κομμάτι από την παλιά τοιχογράφηση στην κόγχη του ιερού. Ένα σκαλοπάτι από την παλιά εκκλησία, που είναι τοποθετημένο στην ωραία πύλη, φέρει τη χρονολογία 1630. Ο Ι. Λαμπρίδης γράφει ότι το μοναστήρι χτίστηκε το 738. Η σημερινή πάντως εκκλησία, σύμφωνα με χαραγμένη επιγραφή πάνω από το Άγ. Βήμα, χτίστηκε στις 25 Απριλίου του 1843 από τον Πυρσογιαννίτη πρωτομάστορα Γεώργιο Βαγγέλη.

Από το 1847 το μοναστήρι πλήρωνε τους μισθούς των δασκάλων των σχολείων του Προδρομίου, της Βελλένης και του Καρυτίου, καθώς και μέρος των εξόδων των σχολείων της Παραμυθιάς.

ή Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσιο

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΜΟΝΗ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΚΑΜΙΝΙ/ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑ

Αμέσως μετά το Προδρόμι στρίβουμε αριστερά για το Καμίνι, που είναι ένα χωριό μικρό με νεόκτινα σπίτια. Το μόνο παλιό κτίσμα είναι η εκκλησία από το μοναστήρι του Αγ. Δημητρίου, που είναι και ό,τι σώζεται απ' αυτό. Βρίσκεται στην άκρη του χωριού και χρησιμοποιείται για νεκροταφείο. Εξακολουθεί να είναι η ενοριακή εκκλησία του χωριού, ώσπου να τελειώσει η νέα, που χτίζεται μέσα στο Καμίνι.

Ο ναός που σώζεται είναι αυτός που βλέπουμε στο σχέδιο. Οι ανασκαφές έδειξαν ότι είναι πιθανό να χτίστηκε κατά τους χρόνους του Δεσποτάτου της Ηπείρου. Το μεσαίο τμήμα του ναού που βαστάζει τον τρούλο είναι το αρχικό, ενώ τα άλλα τμήματα προστέθηκαν αργότερα και έτσι εξηγούνται οι δύο χρονολογίες που υπάρχουν χαραγμένες, η μία στο εξωτερικό υπέρθυρο του καθολικού, 1747, και η άλλη στο δεξιό κλίτος, 1810. Το ιερό, όπως βλέπουμε, έχει τρεις κόγχες. Οι δύο είναι μικρότερες και ημικυκλικές και η μεσαία, που πρέπει να ανήκει στο παλιό τμήμα, είναι μεγαλύτερη και τρίπλευρη. Είναι στολισμένη με τρεις αφίδες με κεραμικά τόξα. Κεραμικά υπάρχουν και στο χτίσιμο ανάμεσα από τις πέτρες, όπως και στον τρούλο, ο οποίος είναι στρογγυλός με τοξωτά παράθυρα και οδοντωτή διακόσμηση.

Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΝΑΟΣ ΑΓΙΑΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΓΑΡΔΙΚΙ/ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑ

Βρισκόμαστε πάλι στο δρόμο Παραμυθιάς-Πρέβεζας. Ύστερα από 15 χλμ. περίπου στρίβουμε αριστερά για το χωριό Γαρδίκι, 53 χλμ. Στην πλατεία του ωραίου αυτού χωριού, κοντά σ' έναν τεράστιο πλάτανο, βρίσκουμε την παλιά εκκλησία της Αγ. Κυριακής.

Είναι χτισμένη κατά τους βυζαντινούς χρόνους, πιθανόν κατά τον 13ο αιώνα. Είναι μονόκλιτη και παλιά στεγαζόταν με καμάρα, η οποία αντικαταστάθηκε αργότερα από δίρριχτη στέγη. Εξωτερικά η ανατολική πλευρά σώζεται καλύτερα και φαίνεται το ωραίο πράγματι χτίσιμο.

Όπως βλέπουμε λοιπόν στο σχέδιο, η πλευρά αυτή έχει μια τρίπλευρη κόγχη, η οποία στην κάθε πλευρά της φέρει από ένα πολύ μικρό παράθυρο. Τα παράθυρα των δύο πλαϊνών πλευρών περιβάλλονται από δύο σειρές κεραμικά τόξα, ενώ το μεσαίο ανοίγεται στη μέση μεγάλης τυφλής αφίδας. Στους δύο άλλους τοίχους υπάρχει από ένα χτιστό, σήμερα, τοξωτό άνοιγμα. Ο οικοδόμος χρησιμοποίησε για το χτίσιμο ασβεστόλιθο, πωρόλιθο και κεραμικά.

Ό,τι πολύτιμο είχε η εκκλησία αυτή στο εσωτερικό της αρπάχτηκε, παλιά, από άτακτους Αρβανιτόβλαχους.

Το μνημείο αυτό έχει συντηρηθεί, ευτυχώς, από την αρχαιολογική υπηρεσία, και έτσι μπορούν να το μελετούν οι ειδικοί, και ο κόσμος να θαυμάζει την τέχνη των παλαιών μας μαστόρων.

θήκη Κόνιτσας

Παπακώστα
Γιάννης

Μετά το Γαρδίκι φτάνουμε στη Γλυκή, 57 χλμ. Πριν φτάσουμε στο ποτάμι, βλέπουμε δεξιά μας τα ερείπια από παλιό μεγάλο κτίσμα. Γι' αυτό ο Δ. Πάλλας γράφει στα ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ 1956 τα εξής:

«Η πέρυσιν υπό τον κ. Ευαγγελίδου γενομένη ανασκαφική έρευνα εις το Γλυκύ και η υπ' εμού εφέτος απέδειξαν, δεν ότι η ανασκαπτομένη βυζαντινή βασιλική δεν δύναται να ταυτιστεί προς την παλαιοχριστιανικήν βασιλικήν του Αγ. Δονάτου, ως εσφαλμένως μέχρι τούδε επιστεύετο, έφερον όμως ανεξαρτητως εις φως και παλαιοχριστιανικόν και αρχαιότερον υλικόν... Εκ του υλικού αυτού το μεν παλαιοχριστιανικόν δεν αποκλείεται να προέρχεται εκ της Θεοδοσιανής βασιλικής του Δονάτου, το δ' έτι αρχαιότερον, χρησιμοποιηθέν, ως φαίνεται, και κατά τους παλαιοχριστιανικούς χρόνους εκ δευτέρου, δεν αποκλείεται να προέρχεται εκ του αρχαίου Ομφαλίου, τού οποίου την παραχώρησιν εκ μέρους του Μ. Θεοδοσίου επέτυχεν ο Δονάτος δια να κτίση επί τούτου την εκκλησίαν». Ο Δονάτος ήταν επίσκοπος της Ευροίας και είχε χτίσει το ναό το 380 μ.Χ.

Στο σχέδιο βλέπουμε το μικρό εκκλησάκι της Παναγίας, νεότερο κτίσμα, που χτίστηκε μέσα στο Άγ. Βήμα του παλιού καθεδρικού ναού. Ο παλιός βυζαντινός ναός ήταν τρίκλιτος, θόλωτος, με έξι κολόνες. Κομμάτια απ' αυτές και βάσεις φαίνονται στο σχέδιο. Βλέπουμε επίσης πως είναι στρωμένος με μαρμάρινες πλάκες. Ολόκληρο το εσωτερικό ήταν τοιχογραφημένο με καθαρά και ανεξίτηλα χρώματα.

Χωρίς να διαπιστωθεί τίποτα κατά τις ανασκαφές, είναι πιθανό η παλιά εκείνη εκκλησία να καταστράφηκε, ίσως και να κάηκε, το 1772, όταν τουρκικός στρατός, πηγαίνοντας να πολεμήσει τους Σουλιώτες, πέρασε από τη Γλυκή.

Δημόσιο Κεντρικό Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΤΣΑΓΓΑΡΙ/ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑ

Από τη Βλακιά αρχίζουν οι ανηφόρες για τα χωριά του Σουλίου. Ύστερα από 20 χλμ. περίπου παίρνουμε το χωματόδρομο που θα μας πάει στο Τσαγγάρι, 75 χλμ. Πριν γίνει ο δρόμος, τα χωριά αυτά ήταν «πίσω από τον κόσμο». Τώρα πήραν ξανά ζωή, χτίστηκαν από τους μετανάστες που γύρισαν σπίτια και τα καλοκαίρια ειδικά έρχεται κόσμος.

Καθώς βγαίνουμε από το χωριό, στην τοποθεσία Κριάκουρο, συναντούμε την εκκλησία του Αγ. Δημητρίου. Είναι ο ενοριακός ναός του χωριού και το νεκροταφείο του. Είναι περιτειχισμένος και μπαίνουμε στην αυλή του από σιδερένια πόρτα που βρίσκεται κάτω από το καμπαναριό. Παρ' ότι η εκκλησία αυτή είναι χτισμένη σε βραχώδες ύψωμα, έχει πυκνή βλάστηση τριγύρω. Φτάνουμε στο χαγιάτι, που καταλαμβάνει τη μπροστινή πλευρά και, λόγω των καιρικών συνθηκών που επικρατούν εδώ, οι οικοδόμοι το έχτισαν αρκετά κλειστό, με τρία μικρά τοξωτά ανοίγματα, για να προφυλάγονται οι πιστοί από τον αέρα και το ανεμόβροχο. Από το χαγιάτι ανεβαίνουμε λίγα πέτρινα σκαλοπάτια για να μπούμε στο καθολικό, το οποίο είναι τρίκλιτο θολωτό με στρογγυλό τρούλο. Ημικυκλική είναι και η αφίδα του ιερού. Το εσωτερικό του φωτίζεται από τέσσερα μικρά παράθυρα.

Δυστυχώς δεν υπάρχει καμιά επιγραφή εδώ που να μας λέει πότε χτίστηκε ο ναός του Αγ. Δημητρίου.

Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Παναγιώτης
Γαύρινα

Από την εκκλησία του Αγ. Δημητρίου (Τσαγγάρι), συνεχίζουμε για 2-3 χλμ., ώσπου να φτάσουμε στο τέλος του δρόμου, όπου βρίσκεται το χωριό Αυλότοπος. Κι αυτό το χωριό είναι ωραίο με πυκνή βλάστηση και ο δρόμος τού έδωσε ζωή.

Η εκκλησία της Αγ. Κυριακής είναι η ενοριακή του χωριού και χρησιμεύει και για νεκροταφείο. Είναι περιτειχισμένη. Η πόρτα της αυλής είναι μικρή και είναι χτισμένη επάνω σε σκαλοπάτια και από τις δύο μεριές, ώστε να είναι αδύνατο να μπουν μέσα στην αυλή ζώα. Αυτή την κατασκευή τη συναντούμε σε αρκετά μοναστήρια κι εκκλησίες στην Ήπειρο και γινόταν όχι μόνο για να εμποδίζονται τα ζώα, αλλά και για τους Τούρκους, οι οποίοι, θέλοντας να βεβηλώσουν τους ιερούς χώρους των χριστιανών, έμπαιναν στις εκκλησίες καβάλα στα άλογά τους.

Η αυλή είναι γεμάτη με κερασιές και η εκκλησία που βλέπουμε στο σχέδιο είναι αρκετά μεγάλη, με νάρθηκα και αρκετά κλειστό χαγιάτι, με τοξωτά ανοίγματα, σαν αυτά του Αγ. Δημητρίου στο γειτονικό χωριό Τσαγγάρι. Σκεπάζεται με καμάρες και οι τοιχογραφίες της είναι ζωγραφισμένες πάνω σε άλλες παλιότερες. Είναι κι αυτή αχρονολόγητη. Το καμπαναριό της, όπως βλέπουμε, υψώνεται σε τρεις ζώνες, με μονόλοβα και δίλοβα ανοίγματα. Ο τεχνίτης που το έχτισε θα πρέπει να έβαλε όλη του την τέχνη και το μεράκι για να χαιρόμαστε εμείς σήμερα το ωραίο αυτό πράγματι καμπαναριό.

Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Παναγιώτης Γιωργιάδης

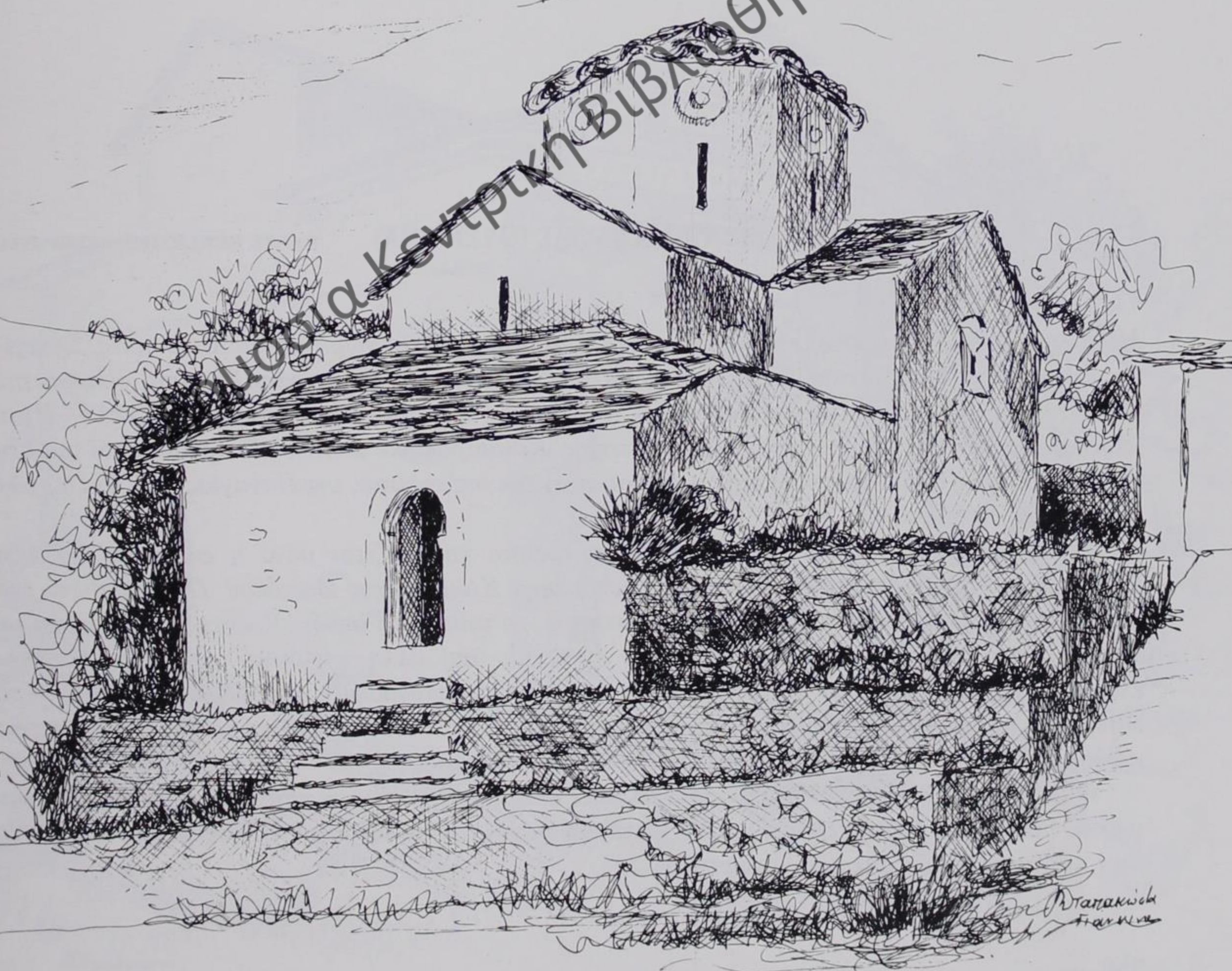
Στο 35ο χλμ. του δρόμου Ηγουμενίτσας–Ιωαννίνων βρίσκεται το χωριό Πλακωτή. Αφού ρωτήσουμε, σε λίγο φρεσκομάστε μπροστά στην εξώπορτα του μοναστηριού. Από τα παλιά κτίσματα, σώζεται μόνο αυτή η παλιά εκκλησία που είναι στο σχέδιο.

Ανήκει στον πολύ σπάνιο τύπο της θολωτής με τρούλο που η κάτοψη της σχηματίζει ελεύθερο σταυρό. Οι εκκλησίες του τύπου αυτού ήταν συνήθως μικρών διαστάσεων και χτίζονταν έξω από τις πόλεις. Στην εκκλησία του Αγ. Σωτήρα βλέπουμε να έχει προστεθεί μεταγενέστερα νάρθηκας, ο οποίος έχει μία πολύ χαμηλή είσοδο. Εσωτερικά φωτίζεται ελάχιστα από τα στενά ανοίγματα του πολύπλευρου τρούλου και από εκείνα των αντικριστών άκρων. Είναι σοβατισμένη εξωτερικά και δεν φαίνεται η διακόσμηση από κεραμικά που έχει. Το ανατολικό τμήμα της καταλαμβάνει φυσικά το ιερό βήμα, το οποίο παλιά χωριζόταν από το καθολικό με λιθόκτιστο τέμπλο, που αντικαταστάθηκε από άλλο ξύλινο. Είναι όλη πλακοστρωμένη. Η κόγχη του ιερού εξωτερικά είναι ημικυκλική και φέρει έξι τυφλές αφίδες.

Λέγεται ότι τα παλιά χρόνια το μοναστήρι αυτό ήταν πολύ πλούσιο κι εμόναζαν εδώ εβδομήντα καλόγεροι.

Πανηγυρίζει στις 6 Αυγούστου.

Ποιητικό Κέντρο Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Νταρακωδης
F. 10. 11. 12

Μετά την Πλακωτή στρίβουμε αριστερά στο χωματόδρομο για το χωριό Πέντε Εκκλησιές. Συνεχίζουμε το δρόμο που είναι σε κακή κατάσταση για να φτάσουμε στον εγκαταλειμμένο οικισμό της Παλιοσυντινας. Η πόλη αυτή βρισκόταν στο λόφο, όπου ήταν αρχαία ελληνική ακρόπολη. Ήταν πλούσια και ήταν οχυρωμένη από βυζαντινό τείχος. Καταστράφηκε από τους Τούρκους κατά τον 17ο αιώνα. Από τους δέκα ναούς που είχε σώζονται, ανάμεσα στα ερείπια, της Παναγίας, των Ταξιαρχών και του Αγ. Αθανασίου.

Το μοναστήρι της Παναγίας βρίσκεται σε ερείπια και σώζεται μόνο η εκκλησία του, που βλέπουμε στο σχέδιο, η οποία είναι αφιερωμένη στην Κοίμηση της Θεοτόκου. Πρόκειται για ένα μακρύ κτίσμα, χτισμένο με μεγάλες πέτρες, αυστηρό, με τρίπλευρη αψίδα. Εσωτερικά στεγάζεται με καμάρα κατά μήκος, η οποία διακόπτεται εγκάρσια από άλλη ψηλότερη. Ο φωτισμός είναι ελάχιστος και μπαίνει από πολύ στενά ανοίγματα. Οι τοιχογραφίες της είναι αξιόλογες. Από επιγραφές στο εσωτερικό υπέρθυρο, στο εγκάρσιο τύμπανο και στον ανατολικό τοίχο μαθαίνουμε ότι πρώτα χτίστηκε το ιερό, το 1609, και μετά η εγκάρσια καμάρα.

Ο Δ. Ευαγγελίδης χαρακτηρίζει τις εκκλησίες αυτές, που χτίστηκαν κατά την τουρκοκρατία, σαν γνήσια παιδιά της λαϊκής τέχνης για την κατασκευή, για την απλοποιημένη τους φόρμα και για τη λιτή και ακόσμητη εξωτερική τους επιφάνεια.

Δημόσια Κεντρική Σχολή Κόνιτσας

Παναγιώτα
Γιάννινα

Το μοναστήρι αυτό βρίσκεται δυτικά της Βροσύνας, στην απέναντι όχθη του Καλαμά. Απέχει περίπου μισή ώρα με τα πόδια από τη Βροσύνα και είναι χτισμένο πάνω σ' έναν αβγοειδή λόφο. Το όνομά του το πήρε από επιγραφή σε παλιά φορητή εικόνα της Αγ. Παρασκευής. Παλιά ήταν μετόχι της μονής της Παναγίας Ραϊδιώτισσας Βροσύνας.

Σήμερα, όπως βλέπουμε, σώζεται μόνο η εκκλησία, η οποία αποτελείται από το νάρθηκα, το καθολικό και το ιερό και είναι μονόχωρη. Στεγάζεται με καμάρα, η οποία διασταυρώνεται από άλλη εγκάρσια, ψηλότερη. Η κόγχη του ιερού είναι τρίπλευρη και φωτίζεται από μικρό παράθυρο. Είναι όλη πλακοστρωμένη από τον μάστορα Χρήστο Νικόλα. Στο κέντρο μάλιστα υπάρχει, σκαλισμένος σε πέτρα, αετός και ο χρόνος πλακόστρωσης, 1804. Οι εικόνες στο τέμπλο είναι ζωγραφισμένες από τον Αναστάσιο τον Τσεπελοβίτη το 1832.

Η εγκατάλειψη κι εδώ, όπως και στα περισσότερα μνημεία, είναι φανερή. Τα μοναστήρια μας έγραψαν την ιστορία τους μία συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Τώρα στέκουν, άλλα ερειπωμένα και άλλα συντηρημένα, σαν μουσειακά κομμάτια τα περισσότερα, μάρτυρες μιας ζωής που πέρασε κι έφυγε...

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Αμέσως μετά τη Βροσύνα, στρίβουμε αριστερά στη γέφυρα και μετά δεξιά στο δρόμο για τη Λίστα. Ύστερα από λίγα χιλιόμετρα παίρνουμε το χωματόδρομο για το χωριό Αγ. Μαρίνα. Πριν φτάσουμε όμως στο χωριό, στρίβουμε στο εικονοστάσι του Αγ. Σπυρίδωνα και κατεβαίνουμε το δρόμο, που σε λίγο θα μας οδηγήσει στην τοποθεσία Αχούρια, όπου βρίσκεται το μοναστήρι της Αγ. Μαρίνας, κοντά στο χωριό Χαραυγή.

Η είσοδος του μοναστηριού γίνεται από μία ωραία καμαρωτή πόρτα, με βαριά ξύλινα πορτόφυλλα, και είναι σκεπασμένη με γκρίζα πλάκα. Μπαίνουμε στην αυλή. Μπροστά και δεξιά μας βρίσκονται τα ερείπια από το άλλοτε μεγαλόπρεπο συγκρότημα του μοναστηριού. Τοξωτά χαγιάτια και καλοχτισμένες κρεββάτες, θολωτά υπόγεια, το ηγουμενείο, όλα γκρεμισμένα. Σώζεται μόνο η εκκλησία του μοναστηριού, την οποία συντήρησαν και έχτισαν ξανά το χαγιάτι της.

Η εκκλησία αυτή είναι θολωτή με τρούλο, ο οποίος στηρίζεται σε τόξα και τέσσερις πέτρινες κολόνες. Φωτίζεται από τα τέσσερα στενά ανοίγματα του τρούλου και άλλα τόσα παράθυρα. Έχει ξυλόγλυπτο τέμπλο, άμβωνα και δεσποτικό, καθώς και παλιά ξύλινα στασίδια. Η κόγχη του ιερού εξωτερικά είναι επτάπλευρη, χτισμένη από πωρόλιθο, με ωραία πελεκημένες τυφλές αφίδες. Στο υπέρθυρο της εισόδου υπάρχει εντοιχισμένη πλάκα, όπου είναι σκαλισμένα δύο κυπαρίσσια, δύο κύκλοι και η χρονολογία κτίσης του ναού 1837.

Το μοναστήρι χτίστηκε από τον τσέλιγκα Πριμικήρη και τη γυναίκα του, που ήταν και οι πρώτοι που μόνασαν εδώ.

Από το 1932 ως το 1939 στο μοναστήρι λειτουργούσε δημοτικό σχολείο για τα χωριά Μπράνια κι Αχούρια.

Βιβλιοθήκη Κόνιτσας
Κέντρο Βιβλίου

Panayiotis
Triantafyllidis

Αυτό το σχέδιο δείχνει το εσωτερικό της κόγχης του ιερού του Αγ. Νικολάου, που βρίσκεται μέσα σε πυκνόφυτη περιοχή κάτω από το χωριό Άγ. Βλάσης, 8 χλμ. Είναι ένα δείγμα κόγχης πολλών εξωκκλησιών μικρών ή μεγάλων, που δεν υπάρχουν σήμερα. Γκρεμίστηκαν, έμεινε ένα κομμάτι σαν κι αυτό και ύστερα εξαφανίστηκε κι αυτό. Ίσως διάφοροι σεισμοί, η αδιαφορία έπειτα και τέλος η πυκνή πολλές φορές βλάστηση εξαφάνισαν μνημεία που ήταν αρχιτεκτονικά κοσμήματα. Αρκετά από αυτά ήταν χτισμένα σε δυσπρόσιτες περιοχές, ώστε μας κάνουν να αναρωτιόμαστε τι τεράστιος κόπος χρειάστηκε για να χτιστούν, τι αγάπη, πίστη και μεράκι θα έπρεπε να είχαν εκείνοι οι αυτοδίδακτοι οικοδόμοι για να μας αφήσουν αυτά τα δείγματα της πολιτιστικής μας κληρονομιάς, σκορπισμένα σε όλα τα μέρη της Ηπείρου, αυτά τα δείγματα που όμως για χρόνια και μάταια περίμεναν κάποια φροντίδα...

Ο Άγ. Νικόλαος ήταν κι αυτό ένα από τα ωραία εξωκλήσια, ίσως χτισμένο κατά τους βυζαντινούς χρόνους, αλλά και κατά τους νεότερους, αφού το χτίσιμό του έγινε σε διαφορετικές φάσεις. Σήμερα βλέπουμε τους τοίχους του να τους έχει καταπιεί η βλάστηση, η οποία σε αυτό το μέρος είναι ιδιαίτερα πυκνή με πολλά φίδια. Ένα κομμάτι από τον τοίχο με την κόγχη του ιερού έχει μείνει όρθιο, όπως φαίνεται. Εδώ κάποια γιαγιά που θυμόταν την εκκλησία από παλιά ήρθε, ασβέστωσε ως εκεί που έφτανε και έβαλε μια εικόνα για να έρχεται, όσο μένει ακόμα όρθια η κόγχη, να ανάβει πού και πού το καντήλι του Αγ. Νικολάου.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

Παπακώστα
Γιάννης

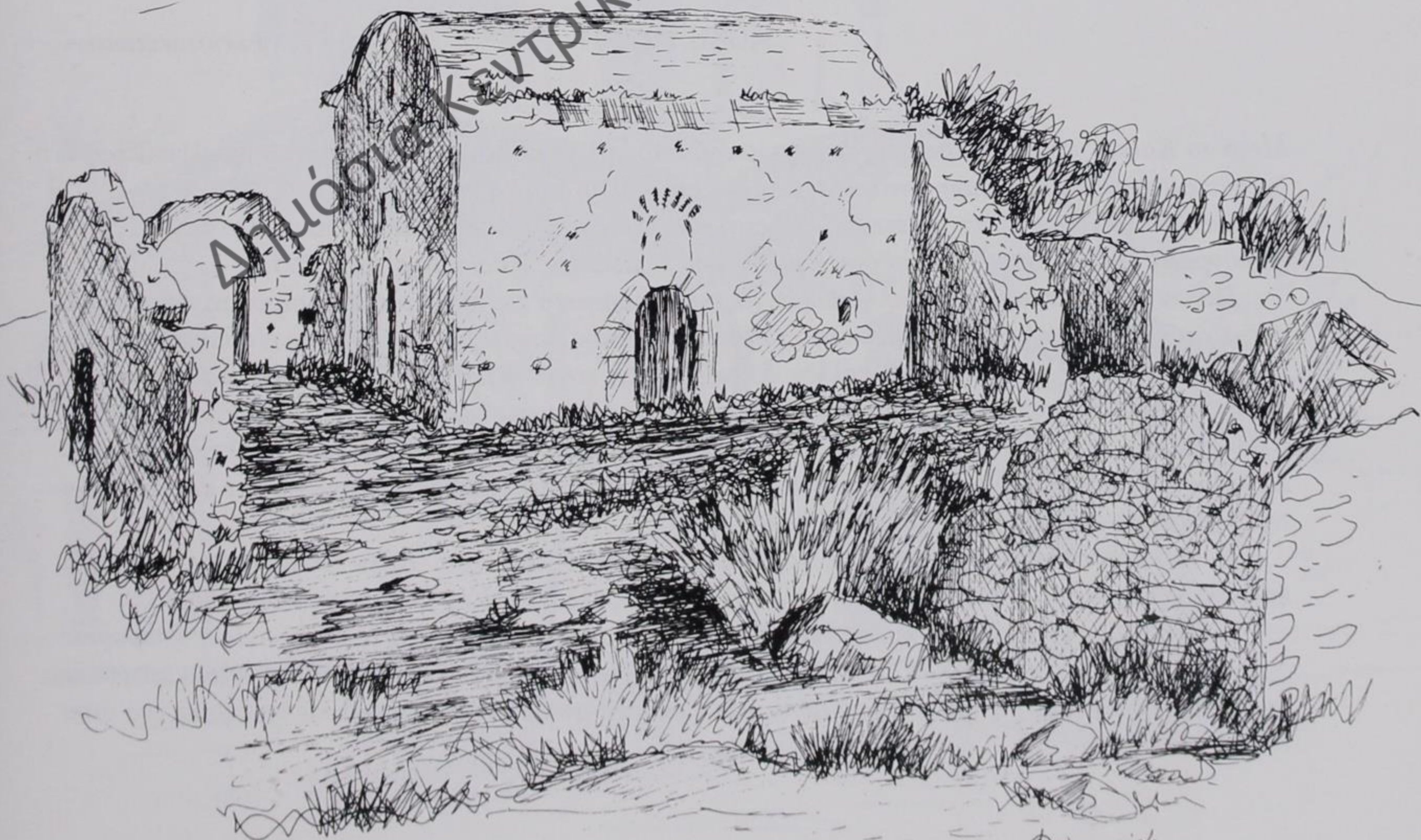
Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δίπλα στο χωριό Άγ. Βλάσιος βρίσκεται το χωριό Καστρί. Από εδώ αρχίζει ο χωματόδρομος που ύστερα από 3 χλμ. περίπου θα μας βγάλει στο εξωκλήσι του Αγ. Δονάτου. Με τα πόδια ανεβαίνουμε αριστερά το λόφο και από πίσω ακριβώς, στην άκρη του γκρεμού, αντικρίζουμε το μοναστήρι των Ταξιαρχών. Οι κάτοικοι της γύρω περιοχής το αποκαλούν «*ή Μιχάλη*» και οι παλιότεροι «*Κλήσε Μάδε*» (μεγάλη εκκλησία).

Όπως βλέπουμε και στο σχέδιο, τα κελιά και οι διάφοροι βοηθητικοί χώροι είναι σωριασμένα σε ερείπια. Όρθιο στέκει μόνο το καθολικό. Ο νάρθηκας αριστερά έχει κι αυτός γκρεμιστεί. Από το χαγιάτι δεν υπάρχει τίποτα παρά μόνο σημάδια από τα ξύλινα δοκάρια στον μπροστινό τοίχο. Το καθολικό βλέπουμε να είναι χωρίς σκεπή. Είναι στεγασμένο με καμάρα, δίχως όμως τις πλάκες, που ήταν παλιά σκεπασμένο, φοβάμαι πως σήμερα θα έχει καταρρεύσει. Το εσωτερικό του είναι τοιχογραφημένο και φωτίζεται ελάχιστα από τρία ανοίγματα.

Στην ανατολική εξωτερική πλευρά υπάρχει επιγραφή με εντοιχισμένα κεραμικά, σύμφωνα με την οποία ο Σ. Μουσελίμης γράφει ότι το μοναστήρι χτίστηκε το 1637, ενώ ο Δ. Παναγιωτίδης ερμηνεύει την επιγραφή αυτή 1607.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Παναγιώτα
Γαβιρα

ΜΟΝΗ ΡΑΓΙΟΥ

ΡΑΓΙΟ / ΘΕΣΣΠΡΩΤΙΑ

Μετά το Καστρί κατευθυνόμαστε για το χωριό Ράγιο, 13 χλμ. Κοντά στο χωριό, σε δασόφυτο λόφο, βρίσκεται το μοναστήρι που είναι αφιερωμένο στην Κοίμηση της Θεοτόκου.

Δεν γνωρίζουμε πότε χτίστηκε. Λέγεται ότι ίσως να χτίστηκε κατά τον 11ο αιώνα. Ένα χειρόγραφο που σώζεται και καθόριζε τα σύνορα του μοναστηριού είναι του 1703.

Παλιά ήταν η ενοριακή εκκλησία του χωριού, αλλά μετά τις διάφορες καταστροφές που υπέστη στεγαζόταν στο μετόχι που είχε μέσα στο χωριό. Το 1864 ο δραστήριος καλόγερος Ναθαναήλ άρχισε την ανοικοδόμησή του με πάρα πολλές δυσκολίες. Οι περισσότερες μάλιστα εργασίες γίνονταν τη νύχτα, διότι οι Τούρκοι είχαν απαγορεύσει το χτίσιμο αυτής της εκκλησίας. Η μονή Ραγίου ήταν η πλουσιότερη της περιοχής και διέθετε για τα σχολεία του Καστρίου και Αγ. Βλασίου 30 χρυσές λίρες. Συντηρούσε επίσης περίπου 150 μοναχούς. Το 1909 κηρύχθηκε Σταυροπηγιακή και κράτησε όλη της την αίγλη ως το 1924, οπότε και διαλύθηκε.

Ο ναός εσωτερικά χωρίζεται σε νάρθηκα, καθολικό και ιερό. Είναι θολωτός με εγκάρσια καμάρα και τρούλο. Ένας πολύπλευρος παράξενος τρούλος φωτίζει το νάρθηκα του ναού.

Η ονομασία του μοναστηριού αυτού πιθανόν να προήλθε από τις λέξεις ιερόν αγίου = ιεραγίου = Ραγίου. Η παράδοση σχετικά με την ονομασία του μας λέει για κάποια γυναίκα η οποία κατέβαλε τα έξοδα για την ίδρυση του μοναστηριού. Αυτή ονομαζόταν Ράγισσα και έδωσε το όνομά της στην παραπάνω μονή.

Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Β. Τανακίωτα
Γένυια

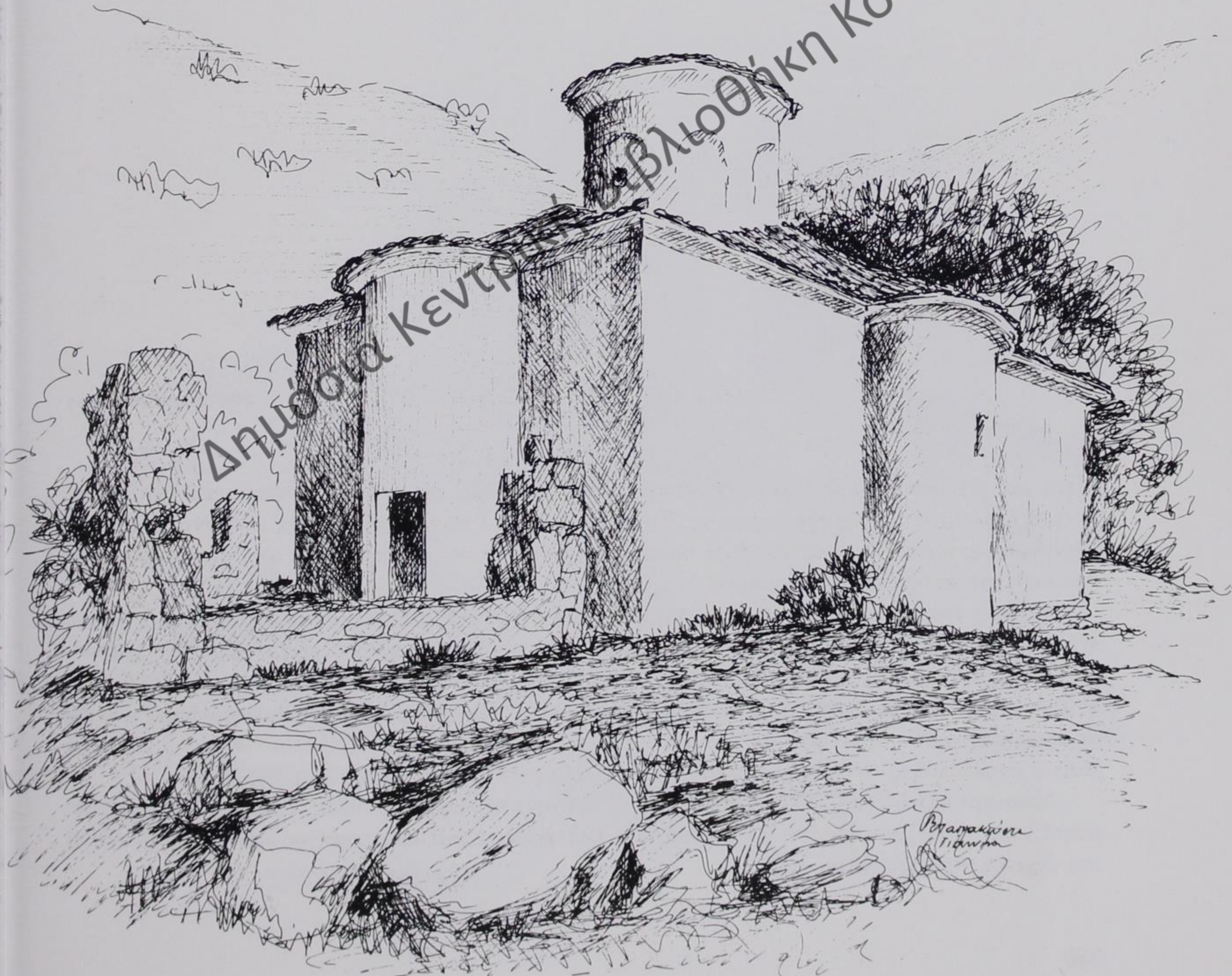
Μετά τις Φιλιάτες παίρνουμε το δρόμο αριστερά για το χωριό Φοινίκι. Πριν φτάσουμε στο χωριό, στρίβουμε αριστερά το χωματόδρομο, ο οποίος μας οδηγεί στο εξωκλήσι του Αγ. Γεωργίου.

Είναι ένας κατάλευκος ναός, αχρονολόγητος, και σύμφωνα με την τοπική παράδοση χτίστηκε επάνω στα ερείπια άλλου παλιότερου. Είναι μετόχι της μονής Γηρομερίου και είναι χτισμένος πάνω σε ένα μικρό κατάφυτο λόφο.

Από όσες εκκλησίες έχω επισκεφθεί στην Ήπειρο, είναι η μοναδική που έχει τέσσερις κόγχες, μία στην κάθε πλευρά. Συνήθως στους ναούς αυτού του τύπου υπάρχουν τρεις κόγχες, δύο (αθωνίτικου τύπου) στις πλαϊνές πλευρές και μία πάντα στο ιερό. Στην εκκλησία αυτή, όπως βλέπουμε και στο σχέδιο, υπάρχει και τέταρτη, στη δυτική πλευρά, από όπου γίνεται και η είσοδος στο ναό. Από την πορτούλα αυτή μπαίνουμε μέσα και βλέπουμε η εκκλησία του Αγ. Γεωργίου να είναι θολωτή με τρούλο, ο οποίος εξωτερικά είναι στολισμένος με τυφλές αφίδες. Είναι ατοιχογράφητη και έχει ένα απλό ξύλινο τέμπλο, του οποίου τρεις εικόνες είναι ζωγραφισμένες στην Κωνσταντινούπολη το 1891.

Μπροστά από το ναό υπάρχουν ερείπια από κάποιο κτίσμα, πιθανόν νεότερο. Σε μικρή απόσταση έχουν βρεθεί τάφοι, που δείχνουν πως ίσως η εκκλησία αυτή να ήταν το νεκροταφείο κάποιου οικισμού που εξαφανίστηκε.

Βιβλιοθήκη Κόνιτσας
Δημόσια Κέντρα

Βρασανίου
Παναγιώτης

ΝΑΟΣ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΗΣ ΣΩΤΗΡΟΣ

ΦΟΙΝΙΚΙ/ΘΕΣΠΡΩΤΙΑ

Μετά τον Άγ. Γεώργιο Φανερωμένης ανεβαίνουμε το δρόμο για το χωριό Φοινίκι, 22 χλμ. Είναι από τα ωραιότερα χωριά της περιοχής. Το τμήμα μάλιστα που είναι από την απέναντι μεριά του λόφου μάς συναρπάζει με τα γραφικά παραδοσιακά σπίτια του. Είναι κι αυτό από τα χωριά εκείνα που ζωντανεύουν μόνο τα καλοκαίρια.

Μόλις μπούμε στο χωριό, δεξιά μας, κάτω από πανύψηλα δέντρα, βρίσκεται η εκκλησία της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος, που είναι ενοριακή και χρησιμεύει και για νεκροταφείο του χωριού.

Είναι μια μεγάλη τρίκλιτη βασιλική, με τοξωτό πέτρινο χαγιάτι. Δεξιά, όπως φαίνεται στο σχέδιο, υψώνεται το καλοχτισμένο αυτό καμπαναριό. Εσωτερικά είναι ατοιχογράφητη και οι φορητές της εικόνες είναι από το 1875 και ύστερα. Δεν γνωρίζουμε πότε χτίστηκε. Έχουν γίνει όμως πολλές ανακαινίσεις. Η τελευταία έγινε το 1772, σύμφωνα με εντοιχισμένη επιγραφή.

Νοτιοανατολικά του χωριού, μέσα σε λόγγο, υπάρχει κι ένας άλλος ναός, ο οποίος είναι μικρός, μονόκλιτος, καμαροσκέπαστος, με τρούλο από πωρόλιθο. Είναι αφιερωμένος στη Ζωοδόχο Πηγή και λέγεται ότι χτίστηκε το 1625.

ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΟ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΟΝΙΤΣΑΣ

Β. Ταρακωτά
Γράφω

Μετά το Φοινίκι βρισκόμαστε πάλι στον κεντρικό δρόμο και ύστερα από λίγα χιλιόμετρα φτάνουμε ψηλά στο χωριό Κοκκινολιθάρι, που απέχει από την Ηγουμενίτσα 30 χλμ. Το όνομά του το πήρε από τον κόκκινο βράχο πάνω στον οποίο είναι χτισμένο το μικρό μοναστήρι του Αγ. Μηνά, που βλέπουμε στο σχέδιο.

Εβδομήντα δύο σκαλοπάτια πρέπει ν' ανεβούμε για να μπούμε στη μικρή αυλή, με το μικρό επίσης μονόχωρο ναό του μοναστηριού. Είναι χτισμένο τον 18ο αιώνα. Στο καμπαναριό υπάρχει η χρονολογία 1882. Το μοναστήρι αυτό ήταν γνωστό για τα θαύματά του, γι' αυτό το λόγο πολύς κόσμος ερχόταν εδώ. Υπάρχει μάλιστα και ειδικό δωμάτιο όπου κρατούσαν δεμένους τους τρελούς, ώσπου να γίνουν καλά. Το μοναστήρι είχε μεγάλη περιουσία και βοηθούσε έτσι το σχολείο του χωριού με 3.000 γρόσια το χρόνο.

Για το πώς χτίστηκε το μοναστήρι, η παράδοση μας λέει ότι το χωριό Κοκκινολιθάρι ήταν μεγάλο, σαν πόλη, και ο κόκκινος βράχος του μοναστηριού ήταν αλλού. Το χωριό έπαθε καθίζηση και ο βράχος κατρακύλησε κι έπεσε ως εδώ. Σε μια σχισμή του βρέθηκε η εικόνα του Αγ. Μηνά και έτσι οι χωριανοί έχτισαν απάνω του το σημερινό μοναστήρι.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Βόρεια των Φιλιατών βρίσκεται το χωριό Γηρομέρι, 29 χλμ. Πιο ψηλά συναντούμε το μοναστήρι. Το σχέδιο έχει γίνει από τη στροφή του δρόμου, καθώς αυτό παρουσιάζεται επιβλητικό με τον όγκο του και ωραιότητα, όπως φαίνεται κάτω από ανάμεσα στον καταπράσινο λόγγο του Φαρμακοβουνίου.

Ψηλό τείχος περιβάλλει το συγκρότημα, όπως βλέπουμε, που αποτελείται από πολλά κελιά σε σχήμα Π, μεγάλη τοξωτή κρεββάτα και από άλλα κτίρια, που ήταν αποθήκες, στάβλοι, μαγειρεία, φούρνοι κλπ. Ψηλές λεύκες και πλατάνια και τρεχούμενα νερά μάς υποδέχονται πριν την είσοδο. Μπαίνουμε από μεγάλη αψιλοπόρτα στην αυλή, η οποία είναι πλακόστρωτη. Ανάμεσα από κελιά κατεβαίνουμε μια πέτρινη σκάλα για την εκκλησία του μοναστηριού.

Είναι αφιερωμένη στην Κοίμηση της Θεοτόκου και είναι σχετικά μικρή. Στο κέντρο της υπάρχουν τέσσερις κολόνες, που με τα τόξα τους στηρίζουν τον τρούλο. Αυτό ακριβώς το τμήμα χτίστηκε πρώτο ως αυτοτελές και αργότερα προστέθηκαν, σε διαφορετικό ύψος, το ιερό και ο νάρθηκας. Σύμφωνα με επιγραφή, μαθαίνουμε ότι ο παλιός ναός ανακαινίστηκε το 1568 από κάποιον Οξυώτη από την Πωγωνιανή. Είναι όλος τοιχογραφημένος και, σύμφωνα με άλλη επιγραφή, αυτός ιστορήθηκε το 1679. Το ξυλόγλυπτο τέμπλο του είναι επιχρυσωμένο, μεγάλης καλλιτεχνικής αξίας, κατασκευασμένο κατά τον 18ο αιώνα.

Το μοναστήρι του Γηρομερίου ήταν πολύ γνωστό. Μάλιστα την ημέρα που θα περνούσε από αυτό (16 Απριλίου 1775) ο Πατροκοσμάς, συγκεντρώθηκαν 11.000 περίπου άτομα για να τον ακούσουν. Στον ξενώνα του μοναστηριού υπάρχει μυστικό δωμάτιο, πίσω από ένα ντουλάπι, που πρέπει να ήταν κρυψώνα. Λέγεται ότι εδώ λειτουργούσε κρυφό σχολείο. Πάντως το 1911 λειτουργούσε ιερατική σχολή. Το μοναστήρι διέθετε μεγάλη και πολύτιμη βιβλιοθήκη με πολλά χειρόγραφα, η οποία όμως κάηκε το 1835.

Η μονή Γηρομερίου ιδρύθηκε το 1285 από τον Κωνσταντίνο Νείλο, ο οποίος καταγόταν από μεγάλη και πλούσια βυζαντινή οικογένεια. Ήταν πολύ σημαντική προσωπικότητα στην εποχή του. Καταδικάστηκε σε εξορία και ύστερα από περιπέτειες κατέληξε, κατά τους χρόνους του Δεσποτάτου της Ηπείρου, εδώ, όπου ίδρυσε το μοναστήρι του Γηρομερίου.

Δημοσία Κέντρο Κόλλας

Αθανάσιος
Γιωάννης

Γυρίζουμε πάλι στον κεντρικό δρόμο και κατευθυνόμαστε προς την περιοχή του Τσαμαντά. Λίγο πριν να φτάσουμε στο χωριό Καμίτζανη, στρίβουμε δεξιά στο χωματόδρομο που σε λίγο θα μας οδηγήσει στο μοναστήρι του Αγ. Αθανασίου, το οποίο βρίσκεται χαμηλά κάτω από τα χωριά Βαβούρι και Λια.

Είναι χτισμένο πάνω σε μικρό λόφο, είναι περιτειχισμένο και ιδιαίτερα μικρό. Για το λόγο αυτό το πανηγύρι του γίνεται σε κατάλληλα διαμορφωμένο χώρο στη βάση του λόφου, όπου υπάρχει και πηγάδι με νερό. Στην αυλή του μοναστηριού βρίσκεται ένας νεόκτιστος ξενώνας και η μικρή εκκλησία του, η οποία είναι θολωτή με εξάπλευρο τρούλο, είναι ατοιχογράφητη και αχρονολόγητη.

Παρ' ότι το μέγεθος του μοναστηριού είναι μικρό, ο οικοδόμος έχτισε μια σχετικά μεγαλόπρεπη είσοδο. Αυτή είναι από πέτρα, φυσικά καμαρωτή με πεζούλια. Τα βαριά ξύλινα πορτόφυλλά της έχουν σκαλισμένο από ένα δικέφαλο αετό. Επάνω από την είσοδο, όπως φαίνεται και στο σχέδιο, διαμορφώνεται το καμπαναριό, που είναι τετράγωνο στην κάτοψη και έχει διπλά τοξωτά ανοίγματα στις πλευρές του. Για να ελαφρύνει μάλιστα ο τεχνίτης την κατασκευή, τοποθέτησε ανάμεσα λεπτά πέτρινα κολονάκια. Στεγάζεται με θόλο, που στη μέση έχει πέτρινο σταυρό. Το γείσο του έχει διπλή πέτρινη εξοχή.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Αθανάσιος
Τσιμπής

Μετά το χωριό Καμίτζανη, κάτω από τον ίσκιο των δέντρων, βρίσκεται το μοναστήρι του Αγ. Γεωργίου της Καμίτζανης, 52 χλμ. Πήρε το όνομά του από παρακείμενη ομώνυμη πόλη που σωζόταν ως τον 17ο αιώνα. Το μοναστήρι αυτό υπήρξε μεγάλη πνευματική εστία για ολόκληρη την γύρω περιοχή και ειδικά για τα χωριά Τσαμαντά, Λια και Βαβούρι. Επίσης βοήθησε στη σύσταση σχολείων και σε άλλα μοναστήρια.

Σήμερα σώζεται μόνο ο ναός, σε πολύ καλή κατάσταση, όπως βλέπουμε και στο σχέδιο. Είναι τρίκλιτος σταυροειδής με τρούλο και εξωτερικά ενισχύεται με αντηρίδες, οι οποίες έχουν διαμπερείς καμάρες. Εσωτερικά, εκτός του τρούλου, ο ναός στεγάζεται με θόλους. Είναι όλος τοιχογραφημένος και οι τοιχογραφίες του χρονολογούνται από το β' μισό του 18ου αιώνα. Το τέμπλο του είναι ξυλόγλυπτο με φορητές εικόνες της ίδιας εποχής. Διαθέτει επίσης έναν πολύ ωραίο ξυλόγλυπτο άμβωνα, όπως και δεσποτικό θρόνο.

Δεν γνωρίζουμε πότε ακριβώς χτίστηκε το μοναστήρι. Μια ενθύμηση του ηγουμένου της μονής Παΐσιου μας λέει ότι βρήκε τη μονή εγκαταλειμμένη στις 25 Ιουνίου του 1758 και έβαλε μαστόρους να την επισκευάσουν. Μία επιγραφή είναι δυσανάγνωστη, λόγω φθοράς, και άλλη μία δεν καθορίζει ούτε τον κτήτορα ούτε το χρόνο ίδρυσης. Σε σφραγίδα πάντως της μονής είναι γραμμένα τα εξής: «Μονή του Αγίου Γεωργίου Καμίτζανης 1613».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΒΟΡΕΙΟΣ ΗΠΕΙΡΟΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΒΟΡΕΙΟΣ ΗΠΕΙΡΟΣ

Πάρα πολλά εκκλησιαστικά μας μνημεία βρίσκονται στο κομμάτι εκείνο της Ηπείρου που το 1913 δυστυχώς προσκυρώθηκε στο νεοσύστατο τότε αλβανικό κράτος. Σήμερα το κομμάτι αυτό είναι σ' όλους μας γνωστό με το όνομα Βόρειος Ήπειρος.

Από τα αρχαία χρόνια τα σύνορα της Ηπείρου έφταναν ως τον ποταμό Γενούσο (Σκούμπι). Αυτό μαρτυρούν τα αρχαία γραπτά και οι αρχαίες πόλεις Απολλωνία, Φοινίκη, Βουθρωτό και άλλες των οποίων τα ερείπια υπάρχουν και τα ευρήματά τους βρίσκονται σήμερα στα μουσεία της Αλβανίας.

Σύμφωνα με το χάρτη «Vilayet de Jannina», Istituto Geografico de Agostini Roma, του 1906, στη Β. Ήπειρο λειτουργούσαν περίπου 190 ελληνικά σχολεία και 370 περίπου εκκλησίες και μοναστήρια. Φυσικά οι ίδιοι τεχνίτες, οικοδόμοι και πελεκάνοι από τα χωριά του Σαραντάπορου άφησαν κι εδώ τη σφραγίδα της αγώνιμης δημιουργίας τους. Όργωσαν όλη την περιοχή μέχρι τη Β. Αλβανία, χτίζοντας γεφύρια, σπίτια, εκκλησίες και μοναστήρια.

Ο χρόνος, η φύση, ο άνθρωπος άφησαν λίγα από εκείνα τα μνημεία όρθια ως τις ημέρες μας. Οι πολύ κακές συνθήκες πρόσβασης σε αρκετά από τα μνημεία αυτά δεν με άφησαν να σχεδιάσω όσα επιθυμούσα. Αυτά που βρίσκονται στο λεύκωμα αυτό χτίστηκαν από τον 11ο αιώνα ως τον 20ό. Άλλα είναι πλούσια, άλλα είναι απλοϊκά. Σε όλα όμως υπάρχει το μεράκι, η σοφία και το μέτρο που διέκρινε το μυαλό των οικοδόμων εκείνων, που μας άφησαν μία μεγάλη πολιτιστική κληρονομιά.

Ξεκινάμε από τα Τίρανα, περνούμε το Δυρράχιο και κατεβαίνουμε προς τον Γενούσο ποταμό. Από δω φτάνουμε στη μικρή πόλη Φιέρη, όπου σε λίγο εγκαταλείπουμε την ασφάλτο και από χωματόδρομο, σε κακή κατάσταση, βρισκόμαστε στην αρχαία πόλη της Απολλωνίας.

Τα ερείπιά της εκτείνονται σε μεγάλη έκταση. Ήταν αποικία των Κορινθίων και κατοικήθηκε από τον 6ο π.Χ. αιώνα ως τον 2ο μ.Χ. Τα τείχη της είχαν 4,5 χλμ. μήκος και είχε 40.000 κατοίκους. Ήταν πολύ σπουδαίο εμπορικό κέντρο, το οποίο όμως καταστράφηκε από σεισμό και ερημώθηκε. Ήταν χτισμένη σε μικρό ύψωμα. Σήμερα, περπατώντας ανάμεσα στα ερείπια, ξεχωρίζουμε το Ωδείο, το Πρυτανείο και άλλα κτίρια. Από την ερειπωμένη αυτή πόλη οι χριστιανοί πολύ αργότερα πήραν κι έχτισαν το μοναστήρι της Παναγίας, που βλέπουμε σήμερα.

Είναι περιτειχισμένο από ψηλό τείχος που μέρος του καταλαμβάνουν τα κελιά. Μπαίνουμε κάτω από μια μεγάλη καμαρωτή πόρτα και περπατάμε σ' ένα μακρύ τοξωτό πλακόστρωτο διάδρομο που θα μας βγάλει στην αυλή του μοναστηριού. Στις τρεις σχεδόν πλευρές υπάρχουν τα κελιά και οι διάφοροι βοηθητικοί χώροι που σήμερα έχουν αναστηλωθεί και μετατραπεί σε μουσείο, όπου φυλάγονται τα ευρήματα από την αρχαία Απολλωνία. Στη μέση περίπου της αυλής είναι η εκκλησία της Παναγίας. Στο σχέδιο αυτό βλέπουμε τη νότια πλευρά της.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Αρχιτέκτονας
Γεωργίου

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

179

ΜΟΝΗ ΚΟΙΜΗΣΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

ΑΠΟΛΛΩΝΙΑ / Β. ΗΠΕΙΡΟΣ

Στο δεύτερο αυτό σχέδιο είναι σχεδιασμένη η βορινή πλευρά της εκκλησίας. Βλέπουμε πως είναι σταυρεπίστεγη με μεγάλο στρογγυλό τρούλο, ο οποίος φέρει σειρά από τυφλές αφίδες. Το καμπαναριό είναι μικρό και προβάλλει μεταξύ του χαγιατιού και του νάρθηκα. Από τη μεγάλη είσοδο που βλέπουμε αριστερά μπαίνουμε στο χαγιατί. Η δυτική του πλευρά είναι τοξωτή, με λεπτές πολυγωνικές κολόνες, των οποίων τα κιονόκρανα είναι σκαλιστά διαφορετικά μεταξύ τους, παρμένα από την αρχαία πόλη. Από δω μπαίνουμε στο νάρθηκα. Από κάτω υπάρχει δεξαμενή με τη χρονολογία 30 Απριλίου 1473. Στη συνέχεια μπαίνουμε στο καθολικό και παρατηρούμε πως είναι τρίκλιτο, θολωτό, με τέσσερις πέτρινες κολόνες, οι οποίες βαστάζουν τον τρούλο με τα αντίστοιχα τόξα τους. Το τέμπλο του και το δεσποτικό είναι ξύλινα με λίγο σκάλιομα. Έχει επίσης δύο σειρές στασίδια. Είναι όλη πλακοστρωμένη από μεγάλες ανοιχτόχρωμες πλάκες. Εξωτερικά η εκκλησία είναι χτισμένη επίσης από ανοιχτόχρωμες πέτρες και σε ορισμένα μέρη έχει κόκκινα τούβλα εντοιχισμένα. Ο τρούλος της και το καμπαναριό είναι σοβατισμένα και βαμμένα σε ροζ απόχρωση.

Δίπλα από την είσοδο, που βλέπουμε, ψηλά υπάρχει εντοιχισμένος ένας σκαλισμένος αετός σε πέτρα. Από μια άλλη εντοιχισμένη πέτρα, κάτω αριστερά, μαθαίνουμε πως εδώ πέθανε ο ηγούμενος Μελέτιος το 858. Η εκκλησία της Παναγίας είναι κτίσμα του 13ου αιώνα.

Γύρω από την εκκλησία βλέπουμε κολόνες καθώς και βάσεις. Λέγεται ότι πιθανόν ο σημερινός ναός να χτίστηκε στα θεμέλια του αρχαίου ναού του Απόλλωνα.

Πανακλιόρα Κόνιτσας

Πανακλιόρα
Κόνιτσα

ΝΑΟΣ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΒΛΑΧΑΙΡΝΩΝ

ΜΠΕΡΑΤΙ/Β. ΗΠΕΙΡΟΣ

Μετά την Απολλωνία κατεβαίνουμε για το Μπεράτι. Είναι μία από τις ωραιότερες πόλεις μαζί με το Αργυρόκαστρο. Απέχει από τα Τίρανα περίπου δύο ώρες.

Τα παλιά χρόνια το Μπεράτι ονομαζόταν Αντιπάτρια και λέγεται ότι την είχε χτίσει η αδελφή του Θεοδοσίου Β' Πουλχερία.

Ψηλά στο λόφο βρίσκεται το κάστρο με την ισχυρή του οχύρωση. Οι κάτοικοι που έμεναν μέσα σ' αυτό ήταν οι πιο πολλοί χριστιανοί και για το λόγο αυτό λέγεται πως υπήρχαν εδώ σαράντα εκκλησιές. Κατά τον 13ο-14ο αιώνα το Μπεράτι γνωρίζει μεγάλη ανάπτυξη και ως το 1417, που έπεσε στους Τούρκους, χτίστηκαν εδώ σπουδαίοι ναοί. Αυτοί ξεχωρίζουν όχι μόνο για το εσωτερικό τους αλλά και την πλούσια κεραμική και πέτρινη διακόσμησή τους.

Ήταν οι περισσότεροι χτισμένοι σε στενά δρομάκια, όπως η Παναγία Βλαχάιρνα, που βλέπουμε στο σχέδιο, της οποίας κρίνεται πως η διακόσμηση δεν είναι τόσο σπουδαία καλλιτεχνικά όση αυτή των άλλων μνημείων.

Ο αρχιτεκτονικός τύπος του ναού αυτού είναι σταυροειδής εγγεγραμμένος με εσωτερική στήριξη. Χτίστηκε στις αρχές του 13ου αιώνα.

ΑΜΟΟΙΑ ΤΕΧΝΟΥ Β
ΒΑΚ ΚΟΝΙΤΟΥΣ

Αθανάσιος
Γεωργίου

Μια άλλη παλιά εκκλησία που βρίσκεται μέσα στην παλαιά πόλη είναι της Αγ. Τριάδος. Αυτή είναι χτισμένη κοντά στα τείχη του φρουρίου και έχει υποστεί πολλές επεμβάσεις. Η τελευταία ανακαίνισή της έγινε το 1970.

Αποτελείται από το νάρθηκα, το καθολικό και το ιερό. Είναι δύσκολο να καθοριστεί ακριβώς ο τύπος της. Κρίνεται ότι είναι χτισμένη σε σχήμα σταυρού, εγγεγραμμένη με τρούλο.

Εσωτερικά έχει τέσσερις κολόνες που δένονται μεταξύ τους με τόξα. Πρώτα χτίστηκε το καθολικό με το ιερό και μετά προστέθηκε ο νάρθηκας. Η τεχνική κατασκευής και η διακόσμηση αυτού του ναού είναι τέτοια που το κατατάσσουν στα μνημεία εκείνα με σπουδαία αρχιτεκτονική αξία.

Στο σχέδιο βλέπουμε μια λεπτομέρεια του εξωτερικού τοίχου και του τρούλου, όπου φαίνεται η πλούσια διακόσμηση. Εδώ ο τεχνίτης έχει πλαισιώσει το δίλοβο παράθυρο με σειρές από τόξα, σχηματισμένα από στενά κεραμικά. Την ίδια διακόσμηση συναντούμε σε όλα τα δίλοβα παράθυρα του μνημείου αυτού. Εκτός από τα κεραμικά τόξα υπάρχει και οδοντωτή διακοσμητική ταινία σε δύο σειρές.

Η εκκλησία της Αγ. Τριάδος είναι χτισμένη στα τέλη του 13ου με αρχές του 14ου αιώνα.

Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Β. Τσατακίωτης
Γιάννινα

Έξω από το κάστρο, σφαιροβαλωμένη ψηλά στους βράχους, βλέπουμε την ωραία εκκλησία του Αγ. Μιχαήλ. Για να φτάσει κανείς εκεί χρειάζεται να ανεβεί ένα στενό μονοπάτι. Η είσοδος στην αυλή είναι η παλιά ξύλινη αυλόπορτα, που φαίνεται δεξιά. Το μνημείο αυτό είναι κτίσμα του 14ου αιώνα.

Όπως φαίνεται και στο σχέδιο, είναι περιτειχισμένη και το καμπαναριό της είναι μεταγενέστερο. Η εκκλησία βλέπουμε να έχει ευτυχώς συντηρηθεί και είναι χτισμένη με μεγάλες συμμετρικές πέτρες με κεραμικά ανάμεσα. Εντύπωση μας κάνει ο ιδιαίτερα μεγάλος τρούλος της, ο οποίος είναι εννιάπλευρος και είναι στολισμένος με μεγάλες αψίδες, που φέρουν κεραμικό τόξο και στη βάση τους έχουν διπλά κεραμικά τόξα με στρογγυλά ανοίγματα για φωτισμό. Η είσοδος στο ναό είναι αυτή που φαίνεται στο σχέδιο, η οποία φέρει τοξωτό τυφλό υπέρθυρο, και πιο ψηλά βλέπουμε μια μεγάλη καμαρωτή τυφλή αψίδα που στο κέντρο της έχει καμαρωτό παράθυρο με στρογγυλά κι εδώ ανοίγματα.

Μέσα στο κάστρο του Μπερατίου σώζονται σε καλή κατάσταση και οι παρακάτω αξιόλογες εκκλησίες:

Ευαγγελίστρια, 6ος αιώνας (εδώ βρίσκεται ένα από τα τρία καλύτερα Ευαγγέλια στον κόσμο, από χρυσό και δέρμα).

Άγ. Δημήτριος, 17ος αιώνας.

Άγ. Νικόλαος, 11ος αιώνας (χτισμένη πάνω σε παλιότερη).

Άγ. Κωνσταντίνος και Ελένη, 17ος αιώνας.

Προφήτης Ηλίας, 18ος αιώνας.

Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια

Μπαλακίδη
Γιάννη

Όλες οι εκκλησίες του Μπερατίου βρίσκονται μέσα στο κάστρο του, εκτός αυτής του Αγ. Μιχαήλ, που είναι χτισμένη, όπως είδαμε, στους βράχους του κάστρου, και αυτής που βλέπουμε σε αυτό το σχέδιο, η οποία είναι και η μοναδική εκκλησία που υπάρχει στην κάτω πόλη, δίπλα στο ποτάμι.

Περνούμε από μία μεγάλη τοξωτή γέφυρα στην απέναντι μεριά του ποταμού και ανάμεσα από στενά σοκάκια φτάνουμε στην ξύλινη αυλόπορτα της εκκλησίας. Μπαίνουμε μέσα στην περιποιημένη αυλή και βλέπουμε με χαρά μας να γίνονται εργασίες συντήρησης του μνημείου αυτού. Πρόκειται για μια μεγάλη τρίκλιτη βασιλική, η οποία φωτίζεται από αρκετά παράθυρα, μεγάλα και μικρά. Στην μπροστινή πλευρά της ακουμπά αυτό το χαγιάτι, που φαίνεται, με δέκα πέτρινες καμάρες, οι οποίες στηρίζονται σε στρογγυλές πέτρινες επίσης κολόνες. Η είσοδος στο ναό γίνεται από τη μικρή πόρτα κάτω από το χαγιάτι, η οποία στο υπέρθυρό της έχει μια τοιχογραφία, όπου είναι ζωγραφισμένοι οι Άγιοι, ο ένας μάλιστα να σκοτώνει το δράκο.

Στο εσωτερικό της βρίσκεται ένα θαυμάσιο φρέσκο που παριστάνει τον Άγ. Ονούφριο και ζωγραφίστηκε τον 16ο αιώνα.

Η εκκλησία αυτή είναι αφιερωμένη στους Αγ. Θεοδώρους και χτίστηκε τον 16ο αιώνα επάνω στα ερείπια άλλης παλιότερης, η οποία είχε χτιστεί τον 12ον αιώνα.

Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Πατακίωλα
Γιωμινά

Μετά το Μπεράτι συνεχίζουμε προς τα νότια. Περνούμε το Τεπελένι, το Αργυρόκαστρο, το Δέλβινο και κατευθυνόμαστε προς το λιμάνι των Αγ. Σαράντα. Πριν ανέβουμε τις στροφές για το λιμάνι, κάτω στην πεδιάδα, κοντά στο χωριό Μεσοπόταμο, βλέπουμε το μοναστήρι του Αγ. Νικολάου.

Η περιοχή είναι κατάσπαρτη από αρχαία ελληνικά και ρωμαϊκά ερείπια, από τα οποία πήραν οι χριστιανοί κι έχτισαν το μοναστήρι. Έτσι βλέπουμε αρκετά λιθανάγλυφα να είναι εντοιχισμένα στους εξωτερικούς τοίχους της εκκλησίας, που είναι και το μοναδικό κτίσμα που σώζεται σήμερα. Έχει πολύ πλούσιο κεραμοπλαστικό διάκοσμο, όπως φαίνεται και από το σχέδιο. Χωρίζεται σε νάρθηκα, καθολικό και ιερό. Ο νάρθηκας αριστερά και το ιερό δεξιά βλέπουμε να στεγάζονται από τρεις δίρριχτες στέγες, οι οποίες σχηματίζουν αετώματα σαν του χαγιατιού της Αγ. Θεοδώρας Άρτας. Το καθολικό καλύπτεται ολόκληρο από τέσσερις τρούλους, δύο κυκλικούς με μικρά τοξωτά ανοίγματα και δύο οκτάπλευρους. Στο γείσο του ο ναός φέρει διπλή οδοντωτή διακόσμηση από κεραμικά, ίδια με αυτήν των τρούλων του.

Η εκκλησία αυτή χτίστηκε την εποχή του Δεσποτάτου της Ηπείρου (12ος-13ος αιώνας) και, όπως φαίνεται, θα πρέπει να υπήρξε ένα μεγαλόπρεπο οικοδόμημα.

Εθνική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Φτάνουμε κοντά στα σύνορα της Κακαβιάς. Εδώ η περιοχή ονομάζεται Δρόπολη. Ίσως η ονομασία αυτή να προήλθε από τη μεσαιωνική πόλη *Andrinopole*, που ήταν χτισμένη εδώ.

1.500 μ. σχεδόν από τα σύνορα βρίσκεται το χωριό *Επισκοπή*. Λίγο έξω από το χωριό συναντάμε τον ομώνυμο ναό, αφιερωμένο στην Παναγία. Πιθανόν να ονομάστηκε έτσι το χωριό από την έδρα του επισκόπου της Δρυϊνουπόλεως, που ήταν εδώ.

Ο ναός, όπως φαίνεται και στο σχέδιο, είναι μεγάλος, τρίκλιτος, με ιδιαίτερα ψηλό κυλινδρικό τρούλο. Ανήκει στην κατηγορία των «μεταβατικών» σταυροειδών εγγεγραμμένων ναών. Τέσσερα δίλοβα παράθυρα ανοίγονται στον τρούλο. Δεν έχει νάρθηκα και υπάρχει μόνο μία είσοδος στη δυτική πλευρά. Η ανατολική πλευρά έχει τρεις αφίδες. Αυτή μάλιστα του ιερού είναι ιδιαίτερα πλατιά και φέρει τρίλοβο παράθυρο. Στο σχέδιο έχω τονίσει περισσότερο την κεραμική διακόσμηση αυτής της αφίδας, όπου βλέπουμε τις λεπτές πέτρινες κολόνες με τα πολλά κεραμικά τόξα. Δίπλα στο ιερό έχει χτιστεί προσθήκη, η οποία έγινε τον 13ο-14ο αιώνα και της οποίας η κεραμική διακόσμηση μοιάζει με αυτή της Αγ. Θεοδώρας της Άρτας. Εσωτερικά βλέπουμε το χώρισμα του ιερού να είναι πέτρινο και από τη μεριά του ναού να υπάρχει ένα φρέσκο ζωγραφισμένο το 1511.

Ο ναός αυτός χτίστηκε στο τέλος του 11ου αιώνα.

Όταν ο *Holland* τον επισκέφτηκε το 1812 κατάφερε να αποκωδικοποιήσει μια επιγραφή, η οποία δεν υπάρχει σήμερα (ίσως επιζωγραφίστηκε), που έλεγε ότι το μνημείο αυτό χτίστηκε από τον *Μανουήλ Κομνηνό* τον αυτοκράτορα (1143-1180).

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΚΟΙΜΗΣΗ ΘΕΟΤΟΚΟΥ

ΛΑΜΠΟΒΟ/Β. ΗΠΕΙΡΟΣ

Αρκετά μακρύτερα από την Επισκοπή, 2.30 ώρες με το αυτοκίνητο, σε δύσβατο δρόμο, βρίσκεται το χωριό Λάμποβο, με τη μεγάλη βυζαντινή εκκλησία, αφιερωμένη στην Κοίμηση της Θεοτόκου. Είναι περιτριγυρισμένη από αυλή και χαρακτηριστικό της το μεγάλο αιωνόβιο κυπαρίσσι δίπλα στο ιερό.

Το μνημείο αυτό χτίστηκε κατά περιόδους και σ' αυτό βρίσκονται όλα τα χαρακτηριστικά της βυζαντινής αρχιτεκτονικής.

Ο μεγάλος κυλινδρικός τρούλος στηρίζεται, όχι κάθετα, σε τέσσερις πεσσούς (σχήματος Γ) που χωρίζουν το ναό σε τρία κλίτη. Επικοινωνούν μεταξύ τους με τρίβηλα. Με τρίβηλο επίσης επικοινωνεί ο ναός με το νάρθηκα. Ο τύπος του είναι σταυροειδής εγγεγραμμένος με τρούλο, νάρθηκα και χαγιάτι (περιστώο). Ο ναός φωτίζεται από αρκετά μεγάλα δίλοβα παράθυρα. Οι περισσότερες επεμβάσεις έγιναν, σύμφωνα με επιγραφή στη βάση του τρούλου, το 1806.

Στο σχέδιο βλέπουμε τον πλούσιο κεραμοπλαστικό διάκοσμο του τρούλου και του βορινού αετώματος. Αυτός αποτελείται από κεραμικές τετράγωνες, τριγωνικές και μακρόστενες πλάκες, οι οποίες είναι έτοι τοποθετημένες από τον καλλιτέχνη που να μας χαρίζουν το αισθητικό αυτό αποτέλεσμα (παρόμοια διάταξη βρίσκουμε και στον Άγ. Βασίλειο Άρτας).

Δεν υπάρχουν στοιχεία για τη χρονολόγηση του μνημείου αυτού παρά μόνο αρχιτεκτονικά.

Ο Γ. Σωτηρίου την τοποθετεί στον 12ο-13ο αιώνα. Ο Α. Meksi την τοποθετεί στην εποχή του Δεσποτάτου της Ηπείρου. Η παράδοση μας λέει ότι ιδρύθηκε το 551 μ.Χ. από τον Ιουστινιανό.

Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Β. Ταρανιολά
Γιαννίνα

ΝΑΟΣ ΑΓΙΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΛΟΒΙΝΑ/Β. ΗΠΕΙΡΟΣ

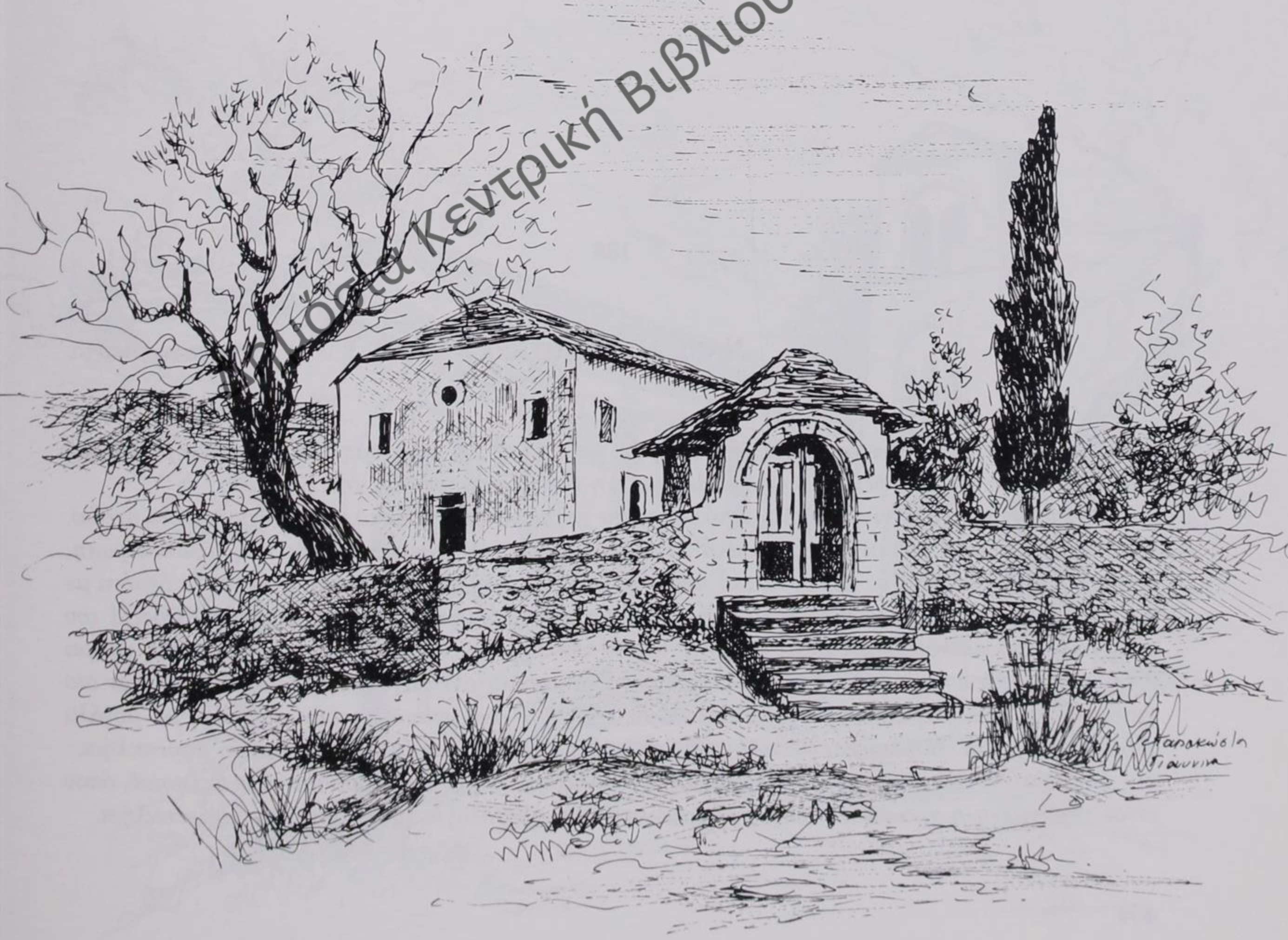
Τα περισσότερα από τα χωριά της Άνω Δρόπολης έχουν αρκετά δύσβατους δρόμους. Το χωριό Λοβίνα, ανάμεσα σε ψηλά βουνά και δάση, είναι ένα απ' αυτά. Είναι μικρό και στη μέση πάνω σε μικρό λόφο βλέπουμε χτισμένο το ναό του Αγ. Νικολάου. Είναι μια γραφική συνηθισμένη εκκλησία, περιτριγυρισμένη από αυλή με ψηλό τοίχο. Είναι χτισμένη με πέτρα.

Εσωτερικά είναι πλακόστρωτη και είναι τρίκλιτη. Φωτίζεται από τοξωτά παράθυρα, τα οποία βρίσκονται ψηλά και έχουν κεκλιμένες ποδιές. Στο γυναικωνίτη ανεβαίνει κανείς από εσωτερική ξύλινη σκάλα. Το τέμπλο της είναι ξύλινο με λίγο σκάλισμα.

Ο Άγ. Νικόλαος έχει δύο εισόδους και η ανατολική πλευρά του έχει τρεις αφίδες.

Είναι το νεκροταφείο του χωριού.

Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Κοντά στη Λοβίνα βρίσκεται το χωριό Σωτήρας, με τη μεγάλη ομώνυμη εκκλησία στο μεσοχώρι. Χρησιμεύει για νεκροταφείο και είναι αφιερωμένη στη Μεταμόρφωση του Σωτήρος.

Η είσοδος του ναού γίνεται κάτω από το ωραία χτισμένο καμπαναριό, που βλέπουμε στο σχέδιο. Κατεβαίνουμε τρία πέτρινα ημικυκλικά σκαλοπάτια για να μπούμε. Είναι όλη πλακόστρωτη, ασοβάπιση, χωρίς τέμπλο. Έξι συνολικά πέτρινες κολόνες, που βαστάζουν αντίστοιχα τόξα δεμένα με χοντρά ξύλινα μαδέρια, χωρίζουν το ναό σε τρία κλίτη. Το ιερό έχει τρεις αφίδες και δεξιά του υπάρχει το μοναδικό σοβατισμένο κομμάτι τοίχου στο οποίο είναι ζωγραφισμένο με μπλε χρώμα σταυροί και ένα ψηλό κυπαρίσσι. Από επτά πέτρινα σκαλιά ανεβαίνουμε στο παρεκκλήσι και στο γυναικωνίτη, που περιβάλλουν το καθολικό σε σχήμα Γ και επικοινωνούν μαζί του με μεγάλα τοξωτά ανοίγματα. Βόρεια και νότια μεγάλα παράθυρα φωτίζουν το καθολικό και το παρεκκλήσι.

Εξωτερικά υπάρχει εντοιχισμένη πλάκα πάνω από την κόγχη του ιερού του παρεκκλησιού, όπου είναι χαραγμένη η χρονολογία 1907. Πιθανόν είναι η χρονολογία που χτίστηκε το παρεκκλήσι.

Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Πολύ κοντά στα σύνορα της Κακαβιάς και κατά μήκος της κύριας οδικής αρτηρίας βρίσκονται τα χωριά της Κάτω Δρόπολης. Το χωριό Γράφη είναι ένα από αυτά και απέχει από την Κακαβιά μόνο 15 χλμ.

Η εκκλησία του είναι χτισμένη μέσα στο χωριό, σε μικρό ύψωμα με θέα ολόκληρο τον κάμπο της Δρόπολης. Έχει αυλή με επτά ψηλά κυπαρίσσια.

Είναι χτισμένη βέβαια με πέτρα, όπως φαίνεται και στο σχέδιο, και η είσοδος της γίνεται από μικρό θολωτό υπόστεγο. Πιο ψηλά άλλη μία είσοδος οδηγεί εξωτερικά στο γυναικωνίτη, ο οποίος είναι καμαροσκέπαστος και επικοινωνεί εσωτερικά με το καθολικό με σκάλα και δύο τοξωτά ανοίγματα. Από την κεντρική είσοδο κατεβαίνουμε τρία σκαλιά για να μπούμε στον κυρίως ναό. Αυτός είναι πλακόστρωτος, χωρίς τέμπλο, και είναι τρίκλιτος θολωτός. Οι κολόνες έχουν γύψινα σκαλισματα και τα τόξα τους δένονται με ξύλινα μαδέρια. Φωτίζεται από μεγάλα παράθυρα και δεξιά της εισόδου, μεταξύ των δύο παραθύρων, υπάρχει εντοιχισμένη ανάγλυφη πέτρινη επιγραφή, δυσανάγνωστη.

Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Μετά το χωριό Γράφη συναντάμε ένα αρκετά μεγάλο χωριό με καλοφτιαγμένους δρόμους και σπίτια με κήπους και αυλόπορτες. Σήμερα βρίσκεις πολύ εύκολα εδώ τεχνίτες της πέτρας.

Σε έναν κατηφορικό δρόμο του χωριού, μέσα σε μεγάλη έκταση, βλέπουμε χτισμένη την εκκλησία της Παναγίας. Η είσοδός της είναι η μεγάλη αυτή τοξωτή πόρτα, όπου πιο ψηλά υπάρχει μια τοξωτή επίσης τυφλή αφίδα στην οποία ήταν ζωγραφισμένη η Παναγία. Τα παράθυρα είναι μικρά σχετικά, με ανακουφιστικά τόξα. Είναι μεγάλη εκκλησία, τρίκλιτη με ταβάνι χωρίς τέμπλο. Είναι επίσης πλακοστρωμένη και δύο σκάλες εσωτερικά οδηγούν στο γυναικωνίτη, ο οποίος βρίσκεται σε πάτωμα και έχει και εξωτερική είσοδο από τη δυτική πλευρά. Στο υπέρθυρο της εισόδου αυτής υπάρχει σκαλισμένη η χρονολογία 1870.

Στο τοξωτό πέτρινο υπέρθυρο της κεντρικής εισόδου υπάρχει ανάγλυφη επιγραφή που γράφει: Η ΚΟΙΜΗΣΙΣ ΤΗΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΩΚΟΔΟΜΗΘΗ ΤΟ 1870. Κάτω από την επιγραφή αυτή είναι σκαλισμένος ένας σταυρός και τα γράμματα ΙΣ ΧΡ ΝΙ ΚΑ. Αριστερά ο λαϊκός γλύπτης έχει σκαλίσει επίσης ένα θαυμάσιο αετό που πατάει πάνω σε δέντρο και τα γράμματα ΧΡΙΣΑΕΤΟ.

Το καμπαναριό είναι κι αυτό καλοχτισμένο, σε τέσσερις ζώνες, με τέσσερα τοξωτά ανοίγματα.

Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Ρωσανκίωλη
Γιάουνη

Κλείνω την περιοδεία μου στη Β. Ήπειρο με την επίσκεψή μου στο μεγάλο χωριό Γοραντζή, που βρίσκεται κι αυτό στον κάμπο της Δρόπολης και απέχει λίγα μόλις χιλιόμετρα από τη Δερβιτσάνη.

Εδώ έχω σχεδιάσει μια μικρή άποψη του χωριού όπου δεσπόζει η μεγάλη εκκλησία των Ταξιαρχών. Βρίσκεται στο κέντρο του χωριού και φτάνουμε εκεί περνώντας ανάμεσα από γραφικούς δρόμους με καλντερίμια, καλοχτισμένα σπίτια με καμαρωτές αυλόπορτες και χαμηλά πεζούλια. Είναι η πιο καινούργια απ' όσες έχω σχεδιάσει, χτίστηκε το 1912 και θυμίζει με τον όγκο της εκκλησίες μεγάλων πόλεων. Οι γωνιόλιθοι, τα καμπυλωτά κυμάτια στο γείσο, τα τόξα των παραθύρων με τα πέτρινα κολονάκια, καθώς και το καμπαναριό και η κόγχη του ιερού είναι όλα δουλεμένα με το βελόνι από τεχνίτες της πέτρας.

Λέγεται ότι κατά τον πόλεμο του 1940-1941 η εκκλησία αυτή υπήρξε διακομιστικό κέντρο των τραυματισμένων φαντάρων μας.

Στο υπέρθυρο της κεντρικής εισόδου, όπως και σε αρκετές εκκλησίες στην Ήπειρο, ο λαϊκός γλύπτης σκάλισε έναν αετό. Ο Α. Ορλάνδος, σχετικά με τον ανάγλυφο αετό στα εκκλησιαστικά μνημεία, γράφει: «Η ανάγλυφη εικόνα του αετού στα εκκλησιαστικά μνημεία εχρησίμευε ίσως σαν ομφάλιον στο μέσον του δαπέδου του καθολικού. Από τον 14ο αιώνα και ύστερα, κατά τους χρόνους μάλιστα της τουρκοκρατίας, σκάλιζαν τον αετό σαν σύμβολο της αναστάσεως του Γένους».

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Β. Σταματάκης
Γ. Λαμπρινός

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΑΒΕΡΩΦ ΕΥ. Το μοναστήρι του Άη Νικόλα, 1973.
 ΑΝΤΩΝΙΟΥ Κ. Τα Δωδωνοχώρια, 1973.
 ΑΠΟΣΤΟΛΙΔΗΣ Π. Όσα θυμάμαι (Μονή Βισοκού).
 ΑΧΕΙΜΑΣΤΟΥ-ΠΟΤΑΜΙΑΝΟΥ Μ. Ηπειρ. Χρονικά 1981. Αρχαιολογικά Δελτία 1973, 1974.
 ΒΑΣΙΛΑΣ ΗΛ. Κορούνα και Κορωνησία (Ηπειρ. Εστία 1955, 4).
 ΒΕΝΕΖΗΣ ΗΛ. Το περίφημο φαράγγι του Βίκου... (εφ. ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ 19.9.67).
 ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΣ ΑΝ. Μονή Βοσικό, 1970.
 ΒΟΚΟΤΟΠΟΥΛΟΣ Π. Εκκλησιαστική αρχιτεκτονική εις δυτικήν Στερεάν Ελλάδα και Ήπειρον, 1975.
 Αρχαιολογικά Ανάλεκτα εξ Αθηνών 1973-1977.
 Βυζαντινά και νεότερα μνημεία της Ηπείρου, 1971.
 Αρχαιολ. Δελτία: 1966, 1967, 1969, 1970, 1972, 1973.
 ΒΡΑΝΟΥΣΗΣ Λ. Χρονικά της Μεσαιωνικής και τουρκοκρατούμενης Ηπείρου, 1962.
 Η εν Ηπείρω μονή Σώσινου.
 Μονή Γηρομερίου (Θρησκ. και ηθική εγκυκλοπαίδεια, 1963).
 ΓΚΑΤΣΟΠΟΥΛΟΣ Σ. Ιερά βασιλική και σταυροπηγιακή μονή Μολυβδοσκεπάστου, 1965.
 Χριστιανικά μνημεία της Ηπείρου, 1976.
 ΔΑΚΑΡΗΣ Σ. Το νησί των Ιωαννίνων, 1971.
 Cassopaia and the Elean Colonies, 1971 (ΑΘ. ΚΕΝΤΡΟ ΟΙΚΙΣΤΙΚΗΣ).
 ΔΗΜΟΥ Μονή Ταξιαρχών Γκούρας.
 ΕΞΑΡΧΟΣ Ν. Το Βρυσοχώρι, 1975.
 ΕΞΑΡΧΟΣ ΧΡ. Το μοναστήρι της Κλαδόρμης Φούρκας, Κονίτσης.
 ΕΥΑΓΓΕΛΙΔΗΣ Δ. Βυζαντινά μνημεία της Ηπείρου (Ηπειρ. Χρονικά 1931).
 Η βυζαντινή εκκλησία της αγ. Κυριακής Παραμυθιάς.
 Το χωριό Καβάσιλα (Ηπειρ. Εστία 1969).
 ΕΥΘΥΜΙΟΥ ΑΝ. Ιερά μονή Σέλτσου (Θεολογία, 1930).
 ΙΕΖΕΚΙΗΛ ΜΗΤΡΟΠΟΛ. Η αισθητική του χώρου της ελλην. εκκλησίας... 1946.
 ΚΑΛΛΙΓΑΣ Μ. Η μάχη του Σέλτσου.
 ΚΑΡΑΤΖΕΝΗΣ Δ. Ηπειρωτικά αναμνήσεις, Λορ. Μαβίλης.
 ΚΑΡΒΟΥΝΗΣ Ν. Ιστορικά και λαογραφικά της Άρτας, 1980.
 ΚΑΣΕΛΟΥΡΗΣ Λ.

ΚΑΤΣΙΜΠΡΑΣ Σ.	Το μοναστήρι της Καστρίτσας.
ΚΟΚΚΙΝΗΣ Σ.	Τα μοναστήρια της Ελλάδος.
ΚΟΚΚΙΝΟΣ Δ.	Τα βυζαντινά μνημεία της Ηπείρου (Ηπειρ. Εστία 1971).
ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ Κ.	Βλάχοι της Πίνδου.
ΚΩΝΣΤΑΣ Κ.	Αρχαιακά Παναγίας Κορωνησίας (Ηπειρ. Εστία 1964).
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΣ Δ.	Αρχαιολ. Δελτία 1976, 1979.
ΛΑΖΑΡΙΔΗΣ Κ.	Θρησκευτικά μνημεία του Ζαγορίου, 1982.
ΛΑΜΠΡΙΔΗΣ Ι.	Ηπειρωτικά Μελετήματα, 1971, Α', Β'.
	Ηπειρωτικά Αγαθοεργήματα Α'.
ΛΑΜΠΡΟΥ Σ.	Ελληνομνημών.
ΛΩΛΗΣ Ν.	Χριστιανικά μνημεία και θρύλοι της Ηπείρου, 1976.
ΜΑΚΡΗΣ Κ.	Χιονιαδίτες Ζωγράφοι.
ΜΕΚΣΙ ΑΛ.	L'architecture de l'église de Mésopotame, Monumentet 3 (1972).
	Les trois églises byzantines de Berat, Monumentet 4 (1972).
	Deux églises byzantines de Gjirokastra, Monumentet 9 (1975).
ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ Κ.	Μονή Ραγίου (Ηπειρ. Εστία 1954).
ΜΠΕΤΣΟΣ ΟΔ.	Πρέβεζα, 1975.
ΜΠΕΤΤΗΣ ΣΤ.	Η Κοβίλιανη, 1978.
	Παλαιογραφικά επαρχίας Κουρέντων (Ηπειρ. Εστία 1965).
	Ελληνική Ευποιία.
	Ζωοδόχος (Ηπειρ. Εστία).
ΜΟΥΣΕΛΙΜΗΣ ΣΠ.	Ιστορικοί περίπατοι στη Θεσπρωτία.
	Αρχαιότητες της Θεσπρωτίας, 1980.
	Η λάκκα του Μπότσαρη, 1976.
ΜΠΟΤΣΗΣ Γ.	Το μοναστήρι της Σιουπιάσας (Ηπειρ. Εταιρία Αθηνών 1987).
NICOL D.	The Churches of Molyndoskerastos (Ann. of British School of Athens 1953).
	Το Δεσποτάτο της Ηπείρου.
ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ Ι.	Ιστορ. μονογραφία περί της εν Ηπείρω χώρας Βεζήστης.
ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ Κ.	Η Ζωοδόχος.
ΝΟΥΤΣΟΣ Χ.	Χρονογραφία ιεράς μονής Τσούκας, 1968.
ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ ΣΕΡ.	Δοκίμιον ιστορικών περί Άρτης και Πρεβέζης, 1884.
ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ Φ.	Η εν Ηπείρω εκκλησία Δρυϊνουπόλεως, ... 1971.
	Η εν Άρτη εκκλησία, 1972.
	Η εν Ιωαννίνοις εκκλησία, 1966.
	Η εκκλησία εν Βορ. Ηπείρω, 1974.
ΟΡΛΑΝΔΟΣ ΑΝ.	Μοναστηριακή Αρχιτεκτονική.
	Μνημεία του Δεσποτάτου της Ηπείρου.
	Αρχείον βυζαντινών μνημείων της Ελλάδος Α', Β'.
ΠΑΪΣΙΟΣ Γ.	Επιγραφαί και ενθυμήσεις εκ Δολού Πωγωνίου (Ηπειρ. Εστία 1963).
	Αγιογραφίαι και αγιογράφοι Χιονιάδων (Ηπειρ. Εστία 1960).
ΠΑΛΛΑΣ Δ.	Αρχαιολογικής Εταιρίας Πρακτικά 1956.
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ Γ.	Η Χρυσοσπηλιώτισσα των Γοριανών (Τζουμερκ. και Αρτινά Νέα).
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ.	Ιερά μονή Τσούκας (εφ. ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΟ ΜΕΛΛΟΝ 20.10.1967)
ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ Κ.	Εκεί στο Δρίσκο, 1946.
ΠΑΠΑΘΕΟΔΩΡΟΥ ΑΠ.	Ιερά μονή Δραμεσιών Δωδώνης, 1969.
ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ Δ.	Το Μέτσοβο, 1980.
ΠΑΠΑΖΗΣΗΣ ΤΡ.	Μονή Στούπαινας (Ηπειρ. Εστία 1979).
	Εκκλησίες και διαλυμένα μοναστήρια Κλειδωνιάς (Ηπειρ. Εστία 1979).
ΠΑΠΑΚΩΣΤΑΣ Α.	Ιστορικά μνημεία της Ηπείρου (Μεσαιων. γράμματα 1936).

- ΠΑΠΠΑΣ Σ. Το μοναστήρι της Ζίτσας (Ηπειρ. Εστία 1955).
- ΠΑΤΣΕΛΗΣ Ν. Παλαιογραφία Παγωνίου (Ηπειρ. Εστία 1953).
Παλαιογραφία Δελβινακίου (Ηπειρ. Εστία 1969).
- ΠΕΤΣΑ Φ.-ΣΑΡΑΛΗ Γ. Αρίστη και δυτικό Ζαγόρι, 1982.
- ΠΟΥΛΠΤΣΑΣ Π. Επιγραφές και ενθυμήσεις εκ Β. Ηπείρου, 1928.
- ΠΑΛΛΑΣ Δ.Σ. Έριτος, στο -Reallexikon zur byzantinischen Kunst-, Stuttgart 1968.
- ΡΕΜΠΕΛΗΣ ΧΡ. Ζέρρα (Ηπειρ. Χρονικά 1930).
- ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗΣ Θ. Φραγγάδες, 1988.
- ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ Δ. Λαογραφικά Α' - Ιστοριοδιφικά Β'
Ζαγόρι, 1957.
- ΣΑΡΑΛΗΣ Γ. Ιστορικά λαογραφικά περιοχής Ηγουμενίτσας 1500-1950.
- ΣΑΡΡΑΣ ΠΕΤ. Ιστορία Πρεβέζης, 1959.
- ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ-ΜΑΚΡΗ Ε. Άγ. Δημήτριος Βελτισίτας (Κληματαίος) (Ηπειρ. Χρονικά 1982).
- ΣΟΥΛΗΣ ΧΡ. Επιγραφές ενθυμήσεις Ηπειρωτικά (Ηπειρ. Χρονικά 1934).
- ΣΩΤΗΡΙΟΥ Γ. Το κάστρο των Ρωγών (Ηπειρ. Χρονικά 1927).
- ΤΑΤΣΗΣ ΔΙΟΝ. Ιερά μονή Μακραλέξη (Ηπειρ. Εστία 1982).
Μοναστήρια της επαρχίας Κονίτσας, 1987.
- ΤΣΑΚΑΣ Ν. Πάργα (Ηπειρ. Εταιρεία 1966).
- ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΑΚΟΠΟΥΛΟΣ Δ. Αρχαιολ. Δελτία: 1973, 1974, 1977, 1978.
Μνημεία στην Κλειδωνιά Κόνιτσας (Ηπειρ. Χρονικά 1975).
Μονή Μολυβδοσκεπάστου (Ηπειρ. Χρονικά 1975).
Μονή Προδρόμου Ιωάννη στο νησί (Ηπειρ. Χρονικά 1980).
- ΤΟΥΡΤΑΣ ΑΝ. Ευλόγηστα τέμπλα.
- ΤΣΑΠΑΡΑΝΗΣ Ε. Το μοναστήρι της Κόκκινης Πέτρας.
- ΤΡΙΤΟΣ ΜΙΧ. Η Ζαγορίσια ιστορία.
- ΦΑΝΤΙΣΙΟΣ Β. Το Σκαμνέλι, 1988.
- ΦΡΑΓΙΤΟΥΛΗΣ ΟΔ. Κεφαλοχώρια της Ηπείρου..., 1971.
- ΦΩΤΙΑΔΟΥ ΕΡ. Αρχαιολ. Δελτία 1979.
Μονή Πατρών (Ηπειρ. Χρονικά 1983).
- ΧΑΛΚΙΑΣ ΕΥ. Ο ρόλος του χαγιατιού στη λαϊκή αρχιτεκτονική (Ηπειρ. Ημερολόγιο 1983).
Σχέσεις κίνησης και συγκίνησης σε ηπειρωτικές εκκλησίες (Ηπειρ. Ημερολόγιο 1980).
- ΧΑΡΙΣΙΗΣ Β. Εκκλησίες στην Ελλάδα μετά την άλωση, τόμοι Α' και Β' (Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο).
Monumente der Architektur des Shqipëri - Tirane, 1973.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΝΑΩΝ ΚΑΙ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΩΝ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΝΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

		ΣΕΛΙΔΑ
1. Μοναστήρι Αρχιμανδρείου	Ιωάννινα	14
2. Μονή Αγ. Νικολάου Φιλανθρωπινών	Νησί Ιωαννίνων	16
3. Μονή Αγ. Νικολάου Ντιλίου...	Νησί Ιωαννίνων	18
4.5. Μονή Παναγίας Ελεούσης	Νησί Ιωαννίνων	20-22
6. Μονή Ιωάννου Προδρόμου	Νησί Ιωαννίνων	24
7. Μονή Καστρίτσας	Ιωάννινα	26
8. Μονή Ντουραχάν	Ιωάννινα	28
9. Μονή Ιωάννου Προδρόμου	Κρύα	30
10. Μονή Στουπαίνας	Ιωάννινα	32
11. Μονή Βούτσας	Γρεβενήτι	34
12. Μονή Αγ. Νικολάου	Φλαμπουράρι	36
13. Μονή Παναγίας Βισόκου	Καλώτα	38
14. Ναός Αγ. Νικολάου	Κήποι	40
15. Ναός Αγ. Τριάδας	Νεγάδες	42
16. Ναός Αγ. Δημητρίου	Φραγγάδες	44
17. Ναός Αγ. Νικολάου	Λεπτοκαριά	46
18. Ναός Κοίμησης Θεοτόκου	Νέο Μαπούσι	48
19. Μονή Ρογκοβού	Τσεπέλοβο	50
20. Μονή Αγ. Νικολάου	Σκαμνέλι	42
21. Μονή Αγ. Παρασκευής	Σκαμνέλι	54
22. Ναός Αγ. Χαραλάμπους	Βρυσσοχώρι	56
23. Ναός Παναγίας	Λαϊστα	58
24. Μονή Προφήτη Ηλία	Βίτσα	60
25. Ναός Αγ. Νικολάου	Βίτσα	62
26. Ναός Ταξιαρχών	Βίτσα	64
27. Μονή Αγ. Παρασκευής	Μονοδέντρι	66
28. Μονή Εαγγελιστρίας	Σουδενά	68
29. Μονή Αγ. Παρασκευής	Σουδενά	70
30. Ναός Ταξιαρχών	Κάτω Πεδινά	72
31. Μονή Παναγίας Σπηλαιώτισσας	Αρίστη	74
32. Ναός Αγ. Βλασίου	Πάπγκο	76
33. Ναός Ταξιαρχών	Μικρό Πάπγκο	78
34. Μονή Αγ. Αναργύρων	Κλειδωνιά	80
35. Μονή Σωτήρος	Κλειδωνιά	82
36. Ναός Αγ. Αθανασίου	Κλειδωνιά	84
37. Ναός Κοίμησης Θεοτόκου	Κλειδωνιά	86

38. Ναός Αγ. Νικολάου	Κλειδωνιά	88
39. Μονή Αγ. Αποστόλων	Κλειδωνιά	90
40.41. Μονή Στομίου	Κόνιτσα	92-94
42.43. Μονή Αγ. Νικάνορα	Νικάνορας	96-98
44.45. Μονή Μολίστας	Μολίστα	100-102
46.47. Μονή Κλαδόρμης	Φούρκα	104-106
48. Μονή Ζέρμας	Πλαγιά	108
49. Μονή Αγ. Νικολάου	Γοργοπόταμος	110
50. Μονή Παναγίας	Καβάσιλα	112
51. Μονή Αγ. Νικολάου	Καλόβρυση	114
52. Μονή Ταξιαρχών Γκούρας	Αηδονοχώρι	116
53. Μονή Μολυβδοσκεπάστου	Μολυβδοσκεπάστο	118
54. Ναός Αγ. Αποστόλων	Μολυβδοσκεπάστο	120
55. Μονή Άβελ	Βήσσανη	122
56. Μονή Ιωάννου Προδρόμου	Κάτω Μερόπη	124
57. Ναός Αγ. Νικολάου	Δόλο	126
58.59. Μονή Σωσίνου	Παρακάλαμος	128-130
60. Μονή Μέγγουλης	Περιστέρι	132
61. Ναός Αγ. Παρασκευής	Βλαχάτανο	134
62. Μονή Ζωοδόχου Πηγής	Ζωοδόχος	136
63. Ναός Αγ. Γεωργίου	Κόντσικα	138
64. Ναός Αγ. Γεωργίου	Βαγενήτι	140
65. Ναός Αγ. Νικολάου	Πολύλοφος	142
66. Ναός Αγ. Δημητρίου	Κληματα	144
67. Μονή Αγ. Νικολάου	Καρίτσα	146
68. Μονή Προφήτη Ηλία	Ζίτσα	148
69. Μονή Πατέρων	Ζίτσα	150
70. Μονή Πέτρου και Παύλου	Λευκοθέα	152
71. Μονή Παλιούρης	Παλιούρη	154
72. Μονή Σιούτιστας	Καστρί	156
73. Μονή Μακραλέξη	Κάτω Λάβδανη	158
74. Μονή Αγγελομάχου	Κούρεντα	160
75. Μονή Παναγίας	Γκρίμποβο	162
76. Μονή Παναγίας	Γρανίτσα	164
77. Μονή Διχούνης	Διχούνι	166
78. Μονή Παναγίας Ραιδιώτισσας	Βροσύνα	168
79. Ναός Αγ. Ιωάννη	Φτέρη	170
80. Ναός Ταξιαρχών	Κωστανιάνη	172
81.82. Μονή Αγίας Παρασκευής	Μαντείο	174-176
83. Μονή Θεοτόκου	Δραμέσιοι	178
84. Ναός Αγ. Κυριακής	Πολύγυρος	180
85. Ναός Αγ. Νικολάου	Θεριακίσι	182
86. Μονή Τοσκέσης	Αχλαδιές	184
87. Ναός Αγ. Αθανασίου	Μουκοβίνα	186
88. Μονή Σιστρονίου	Σιστρούνι	188
89. Μονή Ρωμανού	Ρωμανό	190
90. Ναός Παναγίας	Ρωμανό	192
91. Μονή Μεσιανών	Δερβίζιανα	194
92. Μονή Αγ. Νικολάου	Σκλιβάνη	196
93. Ναός Αγ. Νικολάου	Βαρλαάμ	198
94. Μονή Τσούκας	Ελληνικό	200
95. Ναός Αγ. Γεωργίου	Αετορράχη	202
96. Ναός Φανερωμένης	Φορτόσι	204
97. Ναός Αγ. Παρασκευής	Πάτερο	206
98. Μονή Αγ. Νικολάου	Καλέντζι	208
99. Ναός Κοίμησης Θεοτόκου	Πλαίσια	210
100. Μονή Αγ. Ιωάννου	Πλαίσια	212
101. Ναός Αγ. Παρασκευής	Πλατανούσα	214
102. Μονή Μουχουστίου	Γέφυρα Πλάκας	216

103. Μονή Αγ. Παρασκευής	Πράμαντα	218
104. Μονή Θεοτόκου Κηπίνας	Χριστοί	220
105. Μονή Βύλιζας	Ματσούκι	222
106. Μονή Τζιόρας	Δρίσκος	224
107. Μονή Αγ. Παρασκευής	Δρίσκος	226
108.109. Μονή Παναγίας Ηλιοκαλης	Πλατανιά	228-230
110. Ναός Αγ. Γεωργίου	Συρράκο	232
111. Ναός Παναγίας	Συρράκο	234
112. Ναός Αγ. Νικολάου	Καλαρρύτες	236
113. Ναός Αγ. Πάντων	Μιχαλίτσι	238
114. Μονή Παναγίας	Κράψη	240
115. Μονή Κιατρά Ρόσια	Ανθοχώρι	242
116. Μονή Αγ. Νικολάου	Μέτσοβο	244
117. Μονή Παναγίας	Μέτσοβο	246

ΝΟΜΟΣ ΑΡΤΑΣ

118. Μονή Αγ. Θεοδώρας	Άρτα	252
119. Ναός Αγ. Βασιλείου	Άρτα	254
120. Μονή Κάτω Παναγίας	Άρτα	256
121. Μονή Βλαχερνών	Γραμένιτσα	258
122. Ναός Αγ. Παρασκευής	Αμμότοπος	260
123. Μονή Παντάνασσας	Παντάνασσα	262
124.125. Ναός Αγ. Παρασκευής	Ροδαυγή	264-266
126. Μονή Παναγίας Βελλάς	Δροσοπηγή	268
127. Μονή Αγ. Γεωργίου	Δροσοπηγή	270
128. Μονή Ευαγγελιστρίας	Κυψέλη	272
129. Ναός Υπαπαντής	Λεπιανά	274
130. Μονή Χρησοσπηλαιώτισσας	Φουριανά	276
131.132. Μονή Σέλτσου	Πηγές	278-280
133. Μονή Μπότση	Μεγαλόχαρη	282
134. Μονή Παναγίας Μπρυώνη	Νεοχωράκι	284
135. Μονή Θεοτόκου	Σκουλικάρια	286
136. Μονή Αγ. Δημητρίου Κατσούρη	Πλησιοί	288
137. Ναός Αγ. Νικολάου Ροδιάς	Κιρκιζάτες	290
138. Μονή Θεοτόκου	Βίγλα	292
139. Μονή Παναγίας	Κορωνήσια	294
140. Ναός Αγ. Βασιλείου	Κοντά στη γέφυρα	296

ΝΟΜΟΣ ΠΡΕΒΕΖΗΣ

141. Μονή Κοζύλης	Πρέβεζα	302
142. Μονή Αγ. Πελαγίας	Καστροσυκιά	304
143. Μονή Βλαχέρνας	Πάργα	306
144. Ναός Αγ. Νικολάου	Μυρσίνη	308
145. Μονή Λεκατσά	Μυρσίνη	310
146. Ναός Αγ. Γεωργίου	Κλεισούρα	312
147. Μονή Αγ. Δημητρίου	Κυψέλη	314
148. Μονή Αβάσσου	Βρυσούλα	316
149. Μονή Κοίμησης Θεοτόκου	Πολυστάφυλο	318
150. Μονή Θεοτόκου Ρωγών	Κερασούντα	318
151. Ναός Γέννησης Θεοτόκου	Θεσπρωτικό	320
152. Μονή Αγ. Παρασκευής	Ριζοβούνι	324
153. Μονή Κοίμησης Θεοτόκου	Ριζοβούνι	326
154. Μονή Αγ. Ιωάννου	Ρωμιά	328
155. Ναός Αγ. Δημητρίου	Γοργόμυλος	330

ΝΟΜΟΣ ΘΕΣΠΡΩΤΙΑΣ

156. Μονή Παναγίας	Παραμυθιά	336
--------------------	-----------	-----

157.158. Ναός Ταξιαρχών	Πετούσι	338-340
159. Μονή Αγ. Ιωάννου Βελλένης	Προδρόμι	342
160. Μονή Αγ. Δημητρίου	Καμίνι	344
161. Ναός Αγ. Κυριακής	Γαρδίκη	346
162. Ναός Παναγίας	Γλυκή	348
163. Ναός Αγ. Δημητρίου	Τσαγγάρι	350
164. Ναός Αγ. Κυριακής	Αυλότοπος	352
165. Μονή Αγ. Σωτήρα	Πλακωτή	354
166. Μονή Παναγίας (Ούσντινα)	Πέντε Εκκλησίες	356
167. Μονή Αγ. Παρασκευής	Βροσύνα	358
168. Μονή Αγ. Μαρίας	Χαραυγή	360
169. Ναός Αγ. Νικολάου	Μαυρούδι	362
170. Μονή Ταξιαρχών	Σουβλιάση	364
171. Μονή Ραγίου	Ράγιο	366
172. Ναός Αγ. Γεωργίου	Φανερωμένη	368
173. Ναός Μεταμόρφωσης	Φοινίκι	370
174. Μονή Αγ. Μηνά	Κόκκινο Λιθάρι	372
175. Μονή Γηρομερίου	Γηρομέρι	374
176. Μονή Αγ. Αθανασίου	Βαβούρι	376
177. Μονή Αγ. Γεωργίου	Καμίντζανι	378

ΒΟΡΕΙΟΣ ΗΠΕΙΡΟΣ

178.179. Μονή Κοίμησης Θεοτόκου	Απολλώνια	384-386
180. Ναός Παναγίας Βλαχερνών	Μπεράτι	388
181. Ναός Αγ. Τριάδος	Μπεράτι	390
182. Ναός Αγ. Μιχαήλ	Μπεράτι	392
183. Ναός Αγ. Θεοδώρων	Μπεράτι	394
184. Μονή Αγ. Νικολάου	Μεσοπόταμος	396
185. Ναός Παναγίας	Επισκοπή	398
186. Ναός Κοίμησης Θεοτόκου	Λάμποβο	400
187. Ναός Αγ. Νικολάου	Λοβίνα	402
188. Ναός Αγ. Σωτήρα	Σωτήρας	404
189. Ναός Αγ. Μηνά	Γράψη	406
190. Ναός Παναγίας	Δερβιτσάνη	408
191. Ναός Ταξιαρχών	Γοράντζη	410

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ
ΝΙΤΣΑ ΣΙΝΙΚΗ-ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ

Η ΠΕΙΡΟΣ
ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ
ΚΑΙ
ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ

ΣΕ ΔΕΥΤΕΡΗ ΕΚΔΟΣΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΕΝΗ
ΣΤΟΙΧΕΙΟΘΕΤΗΘΗΚΕ ΣΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ

LEGATO Ε.Π.Ε. ΧΑΛΚΟΚΟΝΔΥΛΗ 9 ΚΑΙ ΤΥΠΩΘΗΚΕ

ΣΤΟ ΛΙΘΟΓΡΑΦΕΙΟ ΤΟΥ ΑΠΕΛΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ

ΝΙΡΒΑΝΑ 80 ΤΩΝ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟ ΤΟΥ 1996

ΓΙΑ ΔΟΤΑΡΙΑΣΜΟ ΤΩΝ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

« Δ Ω Δ Ω Ν Η »

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΒΕΡΤΟΔΟΥΛΟΥ
Τα Γιάννινα στο χώρο και στο χρόνο

ΗΠΕΙΡΟΣ,
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΗ
*Από το φωτογραφικό αρχείο
του Απόστολου Βερτόδουλου*

ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑ ΝΗΣΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ,
*Ζωγραφική, λεύκωμα (Εποπτεία
Μίλτου Γαρίδη - Αθανάσιου Παλιούρα)*

ΠΡΕΒΕΖΑ,
*Από το φωτογραφικό αρχείο
του Δήμου Πρεβέζης*

ΑΝΔΡΕΑ ΓΚΟΓΚΟΥ
Ιστορία του Παρακάλαμου

ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΜΗΛΙΑΡΑΚΗ
*Ιστορία του Βασιλείου της Νικαίας και
του Δεσποτάτου της Ηπείρου, 1204-1261*

ΑΓΓΕΛΟΥ ΠΑΠΑΚΩΣΤΑ (επιμ.),
*Απομνημονεύματα Σουλιώτου αγωνιστού
του '21 Σ. Τζίππη*

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΠΡΕΒΕΖΑΣ
(λεύκωμα)

ΤΙΤΟΥ Π. ΓΙΟΧΑΛΑ
*Ο Γεώργιος Καστριώτης - Σκεντέρμπεης
στα Νεοελληνικά Γράμματα*

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΜΠΕΤΤΗ
Οι Ζωσιμάδες

ΟΥΪΛΙΑΜ ΠΛΟΜΑΡ
*Αλή Πασάς (1741-1822),
το διαμάντι των Ιωαννίνων*

ΣΠΥΡΟΥ ΕΡΓΟΛΑΒΟΥ
*Τα Ζαγοροχώρια
στις αρχές του αιώνα μας*

ΧΡΗΣΤΟΥ ΜΑΤΣΙΑ
*Ήθη, έθιμα και τραγούδια,
Πωγώνι - Δερόπολη*

ΘΑΝΑΣΗ ΜΠΟΛΟΥ
*Ο γάμος στο χωριό μου
(περιοχή Πωγωνίου)*

ΚΩΣΤΑ Ν. ΝΙΚΟΛΑΪΔΗ
*Τα Γιάννινα
(Το Κάστρο - Η Λίμνη - Το Νησί)*

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας